

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Rıdvan ERDOĞAN

ADLİ MUHASEBE KAPSAMINDA UZMAN TANIKLIK UYGULAMASININ
İNCELENMESİ

Bankacılık ve Finans Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2021

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Rıdvan ERDOĞAN

ADLİ MUHASEBE KAPSAMINDA UZMAN TANIKLIK UYGULAMASININ
İNCELENMESİ

Danışman

Prof. Dr. Filiz ANGAY KUTLUK

Bankacılık ve Finans Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2021

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Rıdvan ERDOĞAN'ın bu çalışması, jürimiz tarafından Bankacılık ve Finans Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Süleyman UYAR (İmza)

Üye (Danışmanı) : Prof. Dr. Filiz ANGAY KUTLUK (İmza)

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Ayşegül CİĞER (İmza)

Tez Başlığı: Adli Muhasebe Kapsamında Uzman Tanıklık Uygulamasının İncelenmesi
--

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 29/06/2021

Mezuniyet Tarihi : 08/07/2021

(İmza)
Prof. Dr. Suat KOLUKIRIK
Müdür

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Adli Muhasebe Kapsamında Uzman Tanıklık Uygulamasının İncelenmesi” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımda yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

İmza

Rıdvan ERDOĞAN

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
BEYAN BELGESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	Rıdvan ERDOĞAN
Öğrenci Numarası	20195292011
Enstitü Ana Bilim Dalı	Bankacılık ve Finans
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Programın Türü	(X) Tezli Yüksek Lisans () Doktora () Tezsiz Yüksek Lisans
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Prof. Dr. Filiz ANGAY KUTLUK
Tez Başlığı	Adli Muhasebe Kapsamında Uzman Tanıklık Uygulamasının İncelenmesi
Turnitin Ödev Numarası	1616705997

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 163 sayfalık kısmına ilişkin olarak, 07/07/2021 tarihinde tarafımdan Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nda belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve ekte sunulan rapora göre, tezin/dönem projesinin benzerlik oranı;

alıntılar hariç % 8

alıntılar dahil % 8'dir.

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:

(X) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylarım.

() Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esasları'nda öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlerin ışığı altında tarafımcı yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

07/07/2021

(imzası)

Danışmanın Unvanı-Adı-Soyadı
Prof. Dr. Filiz ANGAY KUTLUK

İÇİNDEKİLER

ŞEKİL LİSTESİ	iv
TABLolar LİSTESİ	v
KISALTMALAR LİSTESİ	vii
ÖZET	viii
SUMMARY	ix
TEŞEKKÜR.....	x
ÖNSÖZ	xi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ADLİ, ADLİ MUHASEBE, ADLİ MUHASEBE MESLEĞİ KAVRAMLARI

1.1. Muhasebe Kavramı ile Muhasebenin İşlevleri	4
1.1.1. Finansal Nitelikli Olayları Saptama ve Belge Toplama	4
1.1.2. Muhasebenin Kaydetme İşlevi	4
1.1.3. Muhasebenin Sınıflandırma İşlevi.....	5
1.1.4. Muhasebenin Raporlama İşlevi	5
1.1.5. Muhasebenin Analiz ve Yorumlama İşlevi	5
1.2. Adli Kelimesinin Kökeni ve Anlamı	5
1.3. Adli Muhasebe Kavramı	6
1.4. Adli Muhasebe Mesleğine Duyulan Gereksinim.....	8
1.5. Adli Muhasebenin Diğer Bilim Dalları İle İlişkisi	9
1.5.1. Adli Muhasebe ile Hukuk Arasındaki İlişki	9
1.5.2. Adli Muhasebe ile Psikoloji Arasındaki İlişki.....	10
1.5.3. Adli Muhasebe ile Kriminoloji Arasındaki İlişki	11
1.5.4. Adli Muhasebe ile İstatistik Arasındaki İlişki	12
1.5.5. Adli Muhasebe ile Grafoloji Arasındaki İlişki	12
1.5.6. Adli Muhasebe ile Denetim Arasındaki İlişki	13
1.6. Adli Muhasebenin Kapsamı.....	14
1.6.1. Hukuki Destek (Dava Desteği).....	15
1.6.2. Bilirkişi Tanıklığı Desteği (Uzman Tanıklık)	16
1.6.2.1. Bilirkişilik Yapanlarda Bulunan Özellikler.....	17
1.6.2.2. Bilirkişiliğin Yetersizliği.....	19
1.6.3. Araştırmacı Muhasebecilik (Hile Denetçiliği)	21
1.6.3.1. Hile Grupları	22

1.6.3.2.	Hile Yapmaya Sebep Olan Faktörler	23
1.6.3.3.	Mali Dolandırıcılık/Hile Üçgeni	23

İKİNCİ BÖLÜM

ADLİ MUHASEBE VE BİLİRKİŞİLİK MESLEĞİNİN UYGULAMA ALANLARI

2.1.	Adli Muhasebeci/Adli Müşavirlik	25
2.2.	Adli Muhasebe Hizmetlerinin Uygulama Alanları	26
2.2.1.	Dava Desteği için Adli Muhasebe	26
2.2.2.	Ceza Soruşturması için Adli Muhasebe	27
2.2.3.	Sigorta Sektöründe Adli Muhasebe	28
2.2.4.	Bankacılık ve Finans İşlemlerinde Adli Muhasebe	28
2.3.	Adli Muhasebe Meslek Mensubunun Sahip Olması Gereken Beceriler	30
2.4.	Adli Muhasebenin İlkeleri	31
2.4.1.	Genel İlkeler	31
2.4.1.1.	Mesleki Eğitim ve Deneyim İlkesi	32
2.4.1.2.	Mesleki Dikkat ve Özen İlkesi	32
2.4.1.3.	Bağımsızlık İlkesi	32
2.4.2.	Bulguların Elde Edilmesine Yönelik İlkeler	32
2.4.2.1.	Planlama İlkesi	33
2.4.2.2.	Kanıt Toplama İlkesi	33
2.4.2.3.	Bütünlük İlkesi	33
2.4.3.	Bulguların Değerlendirilmesine Yönelik İlkeler	34
2.4.3.1.	Tam Açıklama İlkesi	34
2.4.3.2.	Görüş Bildirme İlkesi	34
2.5.	Adli Muhasebe Hizmetlerinin Yürütülmesi Sırasında Uyulması Gereken Esaslar ...	35
2.6.	Adli Muhasebe ile Diğer Bilim Dalları Arasındaki Farklar	36
2.6.1.	Adli Muhasebe ile Geleneksel Muhasebe Arasındaki Farklar	36
2.6.2.	Geleneksel Denetçi ile Adli Muhasebeci Arasındaki Farklar	37
2.6.3.	Adli Muhasebe ile Hile Denetçisi/Dolandırıcılık İncelemesi Arasındaki Farklar..	39
2.7.	Adli Muhasebe Hizmetlerinin Dünya Ülkelerinde ve Türkiye'deki Durumu	39
2.7.1.	Dünya Ülkelerinde Adli Muhasebe Hizmetlerine Yönelik Uygulamalar	40
2.7.1.1.	Büyük Britanya'da Adli Muhasebenin Uygulama Alanları	40
2.7.1.2.	Kanada'da Adli Muhasebenin Uygulama Alanları	41

2.7.1.3.	Avustralya’da Adli Muhasebenin Uygulama Alanları.....	41
2.7.1.4.	ABD’de Adli Muhasebenin Uygulama Alanları.....	42
2.7.2.	Türkiye’de Adli Muhasebe Hizmetlerine Yönelik Uygulamalar	44

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BİLİRKİŞİLERİN ADLİ MUHASEBE HAKKINDAKİ ALGILARI VE ADLİ MUHASEBE UYGULAMALARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

3.1.	Araştırmanın Amacı ve Hipotezleri	49
3.2.	Evren ve Örneklem Seçimi	52
3.3.	Verilerin Toplanması ve Analizi.....	52
3.4.	Araştırmanın Yöntemi	53
3.5.	Literatür İncelemesi	53
3.6.	Araştırmanın Bulgularının Değerlendirilmesi	58
3.6.1.	Demografik Bulgular (Frekans Analiz Sonuçları).....	58
3.6.2.	Güvenilirlik Analizi ve Sonuçları.....	68
3.6.3.	Normallik Testi.....	69
3.6.4.	Ki-Kare Test Sonuçları.....	70
3.6.5.	Mann Whitney U Testi Sonuçları.....	112
3.6.6.	Kruskal Wallis Analizi Sonuçları.....	114
SONUÇ		128
KAYNAKÇA.....		137
EK 1– ANKET FORMU		143
ÖZGEÇMİŞ		147

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1.1 Mali Dolandırıcılık/Hile Üçgeni	23
---	----

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1.1 Bilirkişilerin Temel Eğitim İçeriği	19
Tablo 2.1 Adli Muhasebe ile Denetçi Arasındaki Farklar	38
Tablo 2.2 Adli Muhasebe ile Hile Denetçi/Dolandırıcılık İncelemesi Arasındaki Farklar	39
Tablo 3.1 Katılımcıların Kişisel Bilgilerine Göre Dağılımı	58
Tablo 3.2 Katılımcıların Adli Muhasebe İle İlgili Bilgilerine Göre Dağılımları	59
Tablo 3.3 Katılımcıların Dava Danışmanlık Kapsamındaki Hizmetlerine Göre Dağılımı	61
Tablo 3.4 Katılımcıların Hile Denetçiliği Kapsamındaki Hizmetlerine Göre Dağılımı.....	64
Tablo 3.5 Katılımcıların Adli Muhasebe İle İlgili Yargılara Katılım Düzeyleri.....	66
Tablo 3.6 Güvenilirlik Analizi Sonuçları	69
Tablo 3.7 Normallik Testi Sonuçları	70
Tablo 3.8 Cinsiyet ile Adli Muhasebe ile İlgili Bilgiler Arasındaki İlişkilerin Ki-kare Test Sonuçları.....	72
Tablo 3.9 Yaş ile Adli Muhasebe ile İlgili Bilgiler Arasındaki İlişkilerin Ki-kare Test Sonuçları.....	73
Tablo 3.10 Eğitim ile Adli Muhasebe ile İlgili Bilgiler Arasındaki İlişkilerin Ki-kare Test Sonuçları.....	75
Tablo 3.11 Hizmet Süresi ile Adli Muhasebe ile İlgili Bilgiler Arasındaki İlişkilerin Ki-kare Test Sonuçları.....	77
Tablo 3.12 Meslek ile Adli Muhasebe ile İlgili Bilgiler Arasındaki İlişkilerin Ki-kare Test Sonuçları.....	79
Tablo 3.13 Uzmanlık Alanı ile Adli Muhasebe ile İlgili Bilgiler Arasındaki İlişkilerin Ki-kare Test Sonuçları.....	81
Tablo 3.14 Cinsiyet ile Dava Danışmanlık Hizmetleri Kapsamında Sağlanan Hizmetler Arasındaki İlişkilerin Ki-kare Test Sonuçları.....	83
Tablo 3.15 Yaş ile Dava Danışmanlık Hizmetleri Kapsamında Sağlanan Hizmetler Arasındaki İlişkilerin Ki-kare Test Sonuçları	85
Tablo 3.16 Eğitim Durumu ile Dava Danışmanlık Hizmetleri Kapsamında Sağlanan Hizmetler Arasındaki İlişkilerin Ki-kare Test Sonuçları.....	87
Tablo 3.17 Hizmet Süresi ile Dava Danışmanlık Hizmetleri Kapsamında Sağlanan Hizmetler Arasındaki İlişkilerin Ki-kare Test Sonuçları.....	88
Tablo 3.18 Meslek ile Dava Danışmanlık Hizmetleri Kapsamında Sağlanan Hizmetler Arasındaki İlişkilerin Ki-kare Test Sonuçları.....	90

Tablo 3.19 Uzmanlık Alanı ile Dava Danışmanlık Hizmetleri Kapsamında Sağlanan Hizmetler Arasındaki İlişkilerin Ki-kare Test Sonuçları.....	93
Tablo 3.20 Cinsiyet ile Hile Denetçiliği ve Araştırmacı Muhasebecilik” Hizmetleri Kapsamında Sağlanan Hizmetler Arasındaki İlişkilerin Ki-kare Test Sonuçları.....	95
Tablo 3.21 Yaş ile Hile Denetçiliği ve Araştırmacı Muhasebecilik” Hizmetleri Kapsamında Sağlanan Hizmetler Arasındaki İlişkilerin Ki-kare Test Sonuçları.....	97
Tablo 3.22 Eğitim Durumu ile Hile Denetçiliği ve Araştırmacı Muhasebecilik” Hizmetleri Kapsamında Sağlanan Hizmetler Arasındaki İlişkilerin Ki-kare Test Sonuçları.....	98
Tablo 3.23 Hizmet Süresi ile Hile Denetçiliği ve Araştırmacı Muhasebecilik” Hizmetleri Kapsamında Sağlanan Hizmetler Arasındaki İlişkilerin Ki-kare Test Sonuçları.....	100
Tablo 3.24 Meslek ile Hile Denetçiliği ve Araştırmacı Muhasebecilik” Hizmetleri Kapsamında Sağlanan Hizmetler Arasındaki İlişkilerin Ki-kare Test Sonuçları.....	103
Tablo 3.25 Uzmanlık Alanı ile Hile Denetçiliği ve Araştırmacı Muhasebecilik” Hizmetleri Kapsamında Sağlanan Hizmetler Arasındaki İlişkilerin Ki-kare Test Sonuçları.....	106
Tablo 3.26 Adli Muhasebe Bilgisi ile İlgili Seçeneğin Diğer Seçeneklerle Karşılaştırmasına Göre Ki-kare Test Sonuçları.....	109
Tablo 3.27 Adli Muhasebe İhtiyacı ile İlgili Seçeneğin Diğer Seçeneklerle Karşılaştırmasına Göre Ki-kare Test Sonuçları.....	110
Tablo 3.28 Adli Muhasebe ile İlgili Ders Alma Durumu Seçeneğinin Diğer Seçeneklerle Karşılaştırmasına Göre Ki-kare Test Sonuçları.....	111
Tablo 3.29 Cinsiyet ile Adli Muhasebe ile İlgili Yargılara Katılım Düzeyi Arasındaki Farklara İlişkin Mann Whitney U Test Sonuçları.....	113
Tablo 3.30 Yaş ile Adli Muhasebe ile İlgili Yargılara Katılım Düzeyi Arasındaki Farklara İlişkin Kruskal Wallis Test Sonuçları.....	115
Tablo 3.31 Eğitim ile Adli Muhasebe ile İlgili Yargılara Katılım Düzeyi Arasındaki Farklara İlişkin Kruskal Wallis Test Sonuçları.....	117
Tablo 3.32 Hizmet Süresi ile Adli Muhasebe ile İlgili Yargılara Katılım Düzeyi Arasındaki Farklara İlişkin Kruskal Wallis Test Sonuçları.....	119
Tablo 3.33 Meslek ile Adli Muhasebe ile İlgili Yargılara Katılım Düzeyi Arasındaki Farklara İlişkin Kruskal Wallis Test Sonuçları.....	121
Tablo 3.34 Uzmanlık Alanı ile Adli Muhasebe ile İlgili Yargılara Katılım Düzeyi Arasındaki Farklara İlişkin Kruskal Wallis Test Sonuçları.....	125
Tablo 3.35 Hipotez Testi Sonuçları.....	126

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ADR	: Alternatif Uyuşmazlık Çözümü
AICPA	: Amerikan Sertifikalı Kamu Muhasebeciler Enstitüsü
ACFE	: Sertifikalı Dolandırıcılık Denetleyicileri Derneği
AFP	: Avustralya Federal Polisi
ASIC	: Avustralya Menkul Kıymetler ve Yatırım Komisyonu
APRA	: Avustralya İhtiyati Düzenleme Kurumu
AUSTRAC	: Avustralya İşlem Raporları ve Analiz Merkezi
ATO	: Avustralya Vergi Dairesi
CIA	: Merkezi İstihbarat Teşkilatı
CICA	: Kanada Sertifikalı Genel Muhasebeciler Derneği
CPA	: Sertifikalı Kamu Muhasebecileri
EBM	: Amerikan Yeminli Mali Müşavirler Üyeleri
FATF	: Mali Eylem Görev Gücü
FBI	: Federal Soruşturma Bürosu
FTC	: Federal Ticaret Komisyonu
GAO	: Devlet Sorumluluk Bürosu
ICAAA	: Avustralya Yeminli Mali Müşavirler Enstitüsü
IRS	: İç Gelir Servisi
İSMMMO	: İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası
KPMG	: Dört kurucusunun isimleri ile anılan KPMG (P.Klynweld, W.B. Peat, Marwick, R. Goerdeler) denetim, vergi ve danışmanlık hizmetleri sunan, dünya geneline yayılmış bağımsız bir kurum.
Sarb.(D-Md)	: Senatör Paul D.
SEC	: Menkul Kıymetler ve Borsa Komisyonu
SMMM	: Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik
SOX Yasası	: Sarbanes-Oxley Yasası
TDK	: Türk Dil Kurumu
TÜRMOB	: Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler, Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
YMM	: Yeminli Mali Müşavirlik

ÖZET

Adli Muhasebe hizmetleri üzerinde durulması gereken bir konu olup, Antalya Bilirkişilik Bölge Kurulu'nun Bilirkişi Listesine Kayıtlı ve uzmanlık alanları Bankacılık ve Finans ile Muhasebe olan Bilirkişilerden Adli Muhasebe konusu hakkındaki farkındalıkları araştırılacaktır. Adli Muhasebe hizmetleri kapsamında daha çok hangi hile ve hataların olduğu anket ile sorulacaktır. Tezin ilk bölümlerinde Adli Muhasebe kavramı, uygulama alanları, Adliye'ye intikal eden adli muhasebe hizmetleri kapsamında ne tür vakaların olduğu, Uzman Tanıkların (Bilirkişilerin) bunlar hakkındaki bilgileri araştırılacak olup, tezin son bölümünde ise anket sonuçları bir istatistik paket programında veri analizi yapılarak sonuçların yorumlanması yapılacaktır.

Elde edilen bulgular sonucunda, Antalya Bilirkişilik Bölge Kurulu'nun bilirkişi listesine kayıtlı ve uzmanlık alanları Bankacılık ve Finans ile Muhasebe olan Bilirkişilerin Adli Muhasebe hizmetleri kapsamında ne tür hileli işlemlerle karşılaştıkları ve bu konuda Adliye'ye intikal etmiş ne tür Adli Muhasebe Vakaları ile ilgilendikleri bu konunun ne kadar farkında oldukları anket yapılarak çıkan sonuçlar bir istatistik paket programında veri analizleri incelenerek sonuçlar doğrultusunda çözüm önerileri getirilerek "Adli Muhasebe Mesleği"nin oluşumu ve Adli Muhasebenin ayrı bir uzmanlık dalı olarak tanımlanması gerektiği farkındalığı artırılıp bu konudaki verilerin analizi ile literatüre katkı sağlanması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Adli Muhasebe, Adli Müşavirlik, Hile Denetimi, Bankacılıkta Hile Vakaları, Bilirkişilik (Uzman Tanıklık) ve Adli Muhasebe İlişkisi

SUMMARY

EXAMINATION OF EXPERT TESTIMONY PRACTICE IN FORENSIC ACCOUNTING

Forensic Accounting is an issue that needs to be focused on, and the awareness of the experts registered in the Expert List of the Antalya Expertise Regional Board and whose expertise is Banking and Finance and Accounting about Forensic Accounting will be investigated. Which tricks and mistakes are mostly about Forensic Accounting will be asked with a questionnaire. In the first parts of the thesis, the concept of Forensic Accounting, its application areas, what kind of cases are about forensic accounting submitted to the Courthouse, the information of Expert Witnesses (Experts) will be investigated, and in the last part of the thesis, the results of the questionnaire will be analyzed in the a statistics package program and the results will be interpreted.

What kind of fraudulent transactions encountered in Forensic Accounting by the Experts Registered in the Expert List of the Antalya Regional Board of Expertise and whose areas of expertise are Banking and Finance and Accounting, and what kind of Forensic Accounting Cases submitted to the Court in this regard, how much they are aware of this issue. It is aimed to contribute to the literature by analyzing the data in the a statistics package program by examining the data analysis and bringing solutions in line with the results, increasing the awareness that the “Forensic Accounting Profession” should be formed and the definition of Forensic Accounting as a separate specialty.

Keywords: Forensic Accounting, Forensic Consultancy, Fraud Auditing, Banking Fraud Cases, Expert Witness and Forensic Accounting Relationship

TEŞEKKÜR

Yüksek Lisans tezini hazırlama sürecimin başlangıcından sonucuna kadar kendimi geliştirebilmem için her türlü bilimsel desteğini veren, yüksek lisans tezimin her aşamada bilgisinden ve tecrübelerinden faydalandığım, kıymetli görüşleriyle bana katkı sağlayıp ve rehberlik eden hayatını bilime adayan değerli bilim insanı danışmanım Prof. Dr. Filiz ANGAY KUTLUK'a teşekkür ederek şükranlarımı sunarım.

Bu süreçteki özellikle anket çalışmasının diğer bilirkişilere ulaşmasında ve fikirleriyle motive edici yaklaşımı ile kıymetli katkılarından dolayı değerli bilim insanı Öğr. Grv. Ahmet KAYA'ya çok teşekkür ederim.

Bu zorlu süreçte verdikleri bilimsel ve manevi destekleriyle rehberlik yapan iş yerimde görev yapan değerli hocalarımdan Prof. Dr. Rıza ERDEM, Doç. Dr. Yusuf SUCU, Doç. Dr. Ramazan ŞAHİN ve Doç. Dr. Sevil AKSU'ya teşekkür ederek şükranlarımı sunarım.

Yüksek lisans eğitimim süresince her zaman yüksek lisans tez tecrübesine ihtiyaç duyduğum ve kendisinden çok şey öğrendiğim değerli meslektaşım Şef Mehmet Sait TEKİN ile birlikte verdikleri bilimsel ve manevi destekleriyle rehberlik yapan kıymetli arkadaşlarımdan Dr. Abdullah BİÇER ve Hakan ŞAHİN'e de çok teşekkür ederim.

Doldurdukları anketlerle ve anketlerin diğer bilirkişilere ulaşmasında ciddi emek sarffeden ve bu tezin oluşmasında büyük katkısı olan aynı zamanda uzlaştırma grubundan da arkadaşlarım olan bilirkişilerden başta Hilmi KOÇAK, Nevruz MUT KARAKAYA, Zülküf DEMİR, Hakan ÇETİN ve Hacı Murat ŞENYILMAZ ile birlikte bilirkişilik de yapan Finans ve Bankacılık Bölüm hocalarımdan Doç. Dr. Ulaş ÜNLÜ ve Dr. Öğr Üyesi Ayşegül ÇİĞER olmak üzere ankete katılım sağlayıp destek veren tüm bilirkişilere çok teşekkür ederim.

Her zaman yanımda olan ve bu günlere gelmemde manevi desteklerini gördüğüm ve üzerimde büyük emeği olan anneme, babama ve kardeşlerime çok teşekkür ederim.

Her zaman manevi desteklerini esirgemeyen mesafe olarak uzakta olsa bile güzel yüreği ile hep yakınımızda olduğunu hissettiren meslektaşım Çiğdem KAYA ve ailesine de teşekkürlerimi sunarım.

Bu zorlu tez hazırlama sürecinde her zaman yanımda olan ve bu süreçte desteğini her zaman hissettiğim sevgili eşim Tuğba ERDOĞAN'a teşekkürlerimi sunarım.

Tezimi sevgili oğlum Ali Efe ERDOĞAN ve biricik kızım Ezgi Ada ERDOĞAN'a ithaf ediyorum.

Rıdvan ERDOĞAN

Antalya, 2021

ÖNSÖZ

Bu çalışma ile Antalya Bilirkişilik Bölge Kurulu’nun Bilirkişi Listesine Kayıtlı ve uzmanlık alanları Bankacılık ve Finans ile Muhasebe olan Bilirkişilerin Adli Muhasebe ile ilgili ne tür hileli işlemlerle karşılaştıkları ve bu konuda Adliyeye intikal etmiş ne tür Adli Muhasebe Vakaları ile ilgilendikleri bu konunun ne kadar farkında oldukları anket yapılarak çıkan sonuçlar bir istatistik paket programında veri analizleri incelenerek sonuçlar doğrultusunda çözüm önerileri getirilerek “Adli Muhasebe Mesleği”nin oluşumu ve Adli Muhasebenin ayrı bir uzmanlık dalı olarak tanımlanması gerektiği farkındalığı artırılıp bu konudaki verilerin analizi ile literatüre katkı sağlanması hedeflenmektedir.

Ayrıca araştırmanın sonucunda, yaşanan finansal skandalları önleme veya en aza indirme konusunda muhasebe meslek mensubu Bankacılık alanı ile Muhasebe alanındaki Bilirkişi/Uzman Tanıkların Adli Muhasebe konusundaki farkındalıkları artırılması amaçlanarak Adli Muhasebenin ayrı bir uzmanlık dalı olarak tanımlanması gerektiğinin önemine dikkat çekilerek bu konudaki eksikliklerle ilgili çözüm önerileri getirip Türkçe literatüre katkıda bulunulması hedeflenmektedir.

GİRİŞ

Adli muhasebe, muhasebe mesleğinin uzmanlık alanıdır ve sonuçları gerçek veya beklenen uyuşmazlıklarda ve davalarda kullanılmaktadır. "Adli", "mahkemede kullanıma uygun" anlamına gelir ve adli muhasebecilerin genellikle çalışması gereken bu standart ve potansiyel sonuçtur (Özkul ve Pamukçu 2012:19-41).

Adli muhasebe incelemesi, özel bilgi ve bilimsel temelli yöntemlerle gerçekleştirilen farklı bir uzmanlık alanıdır. Muhasebe incelemesinin konusu, genellikle bir muhasebe belgesi yardımıyla tanımlanan ekonomik faaliyetin gerçekleri ve olayları hakkında belgelenmiş bilgilerdir. Çünkü; bir ekonomik işlemi veya ekonomik olayı onaylayan ve hataları ortaya çıkarmak ayrı bir uzmanlık gerektiren muhasebe alanıdır (Granskienė vd., 2016:281-305).

Adli Muhasebe'nin anlamının ne olduğuna değinecek olunursa; Adli muhasebe, bir bireyin veya işletmenin mali durumunu incelemek için muhasebe, denetim ve soruşturma becerilerini kullanır. Adli muhasebe, yasal işlemlerde kullanılmaya uygun bir muhasebe analizi sağlar. Adli muhasebeciler, sayıların ötesine bakmak ve bir durumun iş gerçekliğiyle başa çıkmak için eğitilir. Adli muhasebe; dolandırıcılık ve zimmete para geçirme davalarında mahkemede mali bir suçun niteliğini açıklamak için sıklıkla kullanılır. Bir çıkarımda bulunacak olunursa; Adli muhasebe hizmetlerinin işlevini aşağıdaki maddelerdeki gibi özetlenebilir:

- Adli muhasebe, mali suçları keşfetmek için kullanılan muhasebe ve soruşturma tekniklerinin bir kombinasyonudur.
- Adli muhasebenin temel işlevlerinden biri, mali bir suçun niteliğini mahkemelere açıklamaktır.
- Adli muhasebe, izleme fonlarının kullanımını, varlık tanımlama, varlık kurtarma ve durum tespiti incelemelerini gerektirir.
- Adli muhasebe, sigorta endüstrisi tarafından tazminat taleplerinden kaynaklanan zararları tespit etmek için kullanılır.

Adli muhasebeciler karmaşık finansal ve ticari konuları analiz eder, yorumlar ve özetler. Adli muhasebeciler; sigorta şirketleri, bankalar, polis kuvvetleri, devlet kurumları veya kamu muhasebe firmaları tarafından istihdam edilebilirler. Adli muhasebeciler mali kanıtları derler, toplanan bilgileri yönetmek için bilgisayar uygulamaları geliştirir ve bulgularını raporlar veya sunumlar şeklinde iletir. Mahkemede ifade vermenin yanı sıra, bir adli muhasebeciden duruşma kanıtlarını desteklemek için görsel yardımcılar hazırlaması

istenebilir. İş araştırmaları için adli muhasebe; izleme fonlarının kullanımını, varlık tanımlama, varlık kurtarma ve durum tespiti incelemelerini gerektirir. Adli muhasebeciler, yasal konulara yüksek düzeyde katılımları ve adli sisteme aşinalıkları nedeniyle Alternatif uyuşmazlık çözümü (ADR) konusunda ek eğitim isteyebilirler (investopedia.com, 2021).

Muhasebe incelemesi, adli suç soruşturmasıyla ilgili veya sigorta gibi hukuk yargılamalarındaki zararların muhasebeleştirilmesi ile ilgili ceza muhasebesi uzmanlığı alanını yakından ilgilendirir. Adli muhasebenin konusu aşağıdaki gibi sıralanabilir: Muhasebe, ekonomik hesaplamalar, iflas teşhisi, mali tablolarla dolandırıcılık tespiti, varlıkların kötüye kullanılması, vergi kaçakçılığı, kara para aklama, iş değerlendirmesi vb.

Yukarıda sıralanan konulardan da anlaşılacağı gibi, Adli Muhasebe hizmetlerinin alanı işçi, medeni, ceza hukukunda ve yargısız alanı da kapsadığından adli muhasebenin alanını tanımlamak için geniş bir uzmanlık alanına sahip olunması gerektiği ifade edilmiştir. (Santos vd., 2017:69-88).

Bununla birlikte, Zysman (2004) yaptığı çalışmada adli muhasebeci tarafından gerçekleştirilen görevleri daha ayrıntılı bir şekilde aşağıda sıralamıştır:

- Kanıtları, profesyonel ve özlü bir şekilde sunmak amacıyla genellikle polis adına olan ceza soruşturması,
- İhtilaflı konunun değerlemesi ve niteliği için çok yıllık mali sicil analizini içeren **hissedarlar ve ortaklık anlaşmazlığı**,
- Örneğin, motor kazası veya haksız işten çıkarmadan kaynaklanan ekonomik kayıpların ölçülmesinin gerekebileceği durumlarda **kişisel anlaşmazlıklar**,
- **İş kesintisi ve diğer sigorta talebi türleri**,
- Dolandırıcılık takibi, varlık tanımlama ve kurtarma, adli istihbarat toplama ve durum tespiti incelemesini içerebilecek **işçi/çalışan dolandırıcılık soruşturmaları**,
- Varlığın izlenmesi, bulunması ve değerlendirilmesini içeren **evlilik uyuşmazlığı**,
- Sözleşmenin tartışmalı olduğu durumlarda **ticari ekonomik kayıplar, inşaat talepleri, kamulaştırma, ürün sorumluluğu talebi ve ticari marka konuları**,
- Mesleki ihmal, ihlali tespit etmek ve söz konusu kaybın miktarını belirlemek,
- Bir alternatif uyuşmazlık çözümü biçimi olarak arabuluculuk ve tahkim görevlerinin adli muhasebecinin görev kapsamı olduğunu belirtilmiştir.

Türkiye’de, Adli Muhasebe vakalarının yaygın olarak Bilirkişi (Uzman Tanıklık) vasıtasıyla yürütüldüğü bu durumun da Adli Muhasebe vakalarının aydınlatılması konusunda yeterince uzmanlaşmanın sağlanmamasına neden olmaktadır.

Yapılan çalışmada, Adli Muhasebe mesleğinin uzmanlık alanı olarak ülkemizde tanınması ve 3568 Sayılı Meslek Kanunu çerçevesinde sınırlarının çizilmesi gerektiği ankete katılan Bilirkişilerin büyük çoğunluğu tarafından olumlu yanıtlanmıştır.

Uzmanlık alanları Bankacık ve Finans ile Muhasebe olan Bilirkişilerin Adli Muhasebe ile ilgili algılarına ve Adli Muhasebe hakkında fikirlerinin belirlenmesine yönelik yapılan bu çalışma beş bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci ve ikinci bölümünde Demografik özellikler, Adli Muhasebe Kavramı, Bilirkişilerin adli muhasebe hakkındaki fikri, Adli Muhasebe Mesleği'nin gerekliliği hakkında genel bilgiler verilmiştir.

Çalışmanın üçüncü ve dördüncü bölümünde, Uzman Tanıkların (Bilirkişilerin) Adli Muhasebe ile ilgili, “Dava Danışmanlık” hizmetleri ve “Hile Denetçiliği ve Araştırmacı Muhasebecilik” hizmetleri kapsamında hizmet sağladıkları konular ve davalar hakkında bilgiler verilmiştir.

Çalışmanın beşinci ve son bölümünde ise Antalya Bilirkişilik Bölge Kurulu'nun bilirkişilik listesine kayıtlı olan ve uzmanlık alanları Bankacılık ve Finans ile Muhasebe olan Bilirkişilerin görev aldıkları dava dosyaları göz önünde bulundurarak adli muhasebe ile ilgili algılarının belirlenmesi ile ilgili adli muhasebe hakkındaki görüşlerinin tespiti ve farkındalıklarının belirlenmesi için anket uygulanmış, elde edilen bulgular kapsamında değerlendirmeler yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ADLİ, ADLİ MUHASEBE, ADLİ MUHASEBE MESLEĞİ KAVRAMLARI

Bu bölümde, Muhasebe Kavramı ve Muhasebenin Fonksiyonları, Adli Sözcüğü, Adli Muhasebe Kavramı, Adli Muhasebe Mesleği ile ilgili Temel Kavramlar ve Adli Muhasebe'nin diğer bilim dalları ile arasındaki ilişkisi ile Adli Muhasebe'nin diğer bilim dalları ile arasındaki farklar hakkında genel bilgiler verilmiştir.

1.1. Muhasebe Kavramı ile Muhasebenin İşlevleri

Muhasebe, finansal nitelikteki olaylar ile işlemleri parasal olarak ifadeye dönüştürecek şekilde; Kayıt altına alma (Kaydetme), sınıflandırma yapmak, özetleme yapmak, analiz yapmak, yorumda bulunma ve raporlama süreci olarak tanımlanmaktadır (Acar ve Tetik, 2006:8).

Muhasebenin birçok işlevi vardır. Bu işlevler aşağıda sıralanmıştır.

1.1.1. Finansal Nitelikli Olayları Saptama ve Belge Toplama

Muhasebenin birinci fonksiyonu olarak tanımlanan bu fonksiyon, muhasebe sistemini hareket ettirme işlevi görür, işletmenin varlıklar ile kaynaklarında oluşan hareket ile değişimlerde bu değişimleri meydana getiren vakaları saptayan, meydana gelen değişimler ile olaylarla ilgili belgeleri bir araya getirip toplayan, bir işletme sistemi için gerekli olan varlıkları ve bu varlıkları oluşturan kaynakları bulan ve değerlendirmesini yapan fonksiyondur (Soylu, 2010:34-35).

1.1.2. Muhasebenin Kaydetme İşlevi

Kaydetme işlevinin, mali nitelikteki belgelere dayanması ve mali sisteme kayıtların uygun şekilde yapılması işlevi denilebilir. Muhasebe sistemindeki kayıtlarının doğru, güvenilir ve objektif olması gerekmektedir. Bu bağlamda belgelerin şüpheye yer vermeyecek orijinal olması son derece önemli olup, mali nitelikli olarak değerlendirilecek olayların ilk önce günlük defterler daha sonra ise bu kayıtların büyük defterlere geçirilmesi ile kaydetme işlevi gerçekleştirilmiş olur. Kaydetme işlevinin doğru ve güvenilir bir şekilde işlenmesi sağlanmazsa diğer işlevlerin hiçbir hükmü olmaz, Bu bağlamda; kaydetme işlevi muhasebe mesleğinin, muhasebe bilgi sistemine aktarılacak bilgi ve belgelerin ulusal ilke ve standartlara uygun kaydedilmesi işlevini yerine getirdiği söylenmektedir (Soylu, 2010:34-35).

1.1.3. Muhasebenin Sınıflandırma İşlevi

İşletmelerde meydana gelen ve mali nitelikli olarak değerlendirilecek olaylar, saptanıp kaydedildikten sonra bu kayıt altına alınan gerek işletme tarafından gerek ise bilgi sahibi olmak isteyen kullanıcıların bu bilgilerden yararlanması için birbirleriyle bağlantılı bölümlere ayrılması gerekmektedir. Kayıt altına alınan bilgiler belirli periyotla derlendikten sonra nitelikleri ile ilintili gruplara ayrılır. Bu bağlamda, değişik nitelikteki ve gruplardaki mali nitelikteki işlemler birbirleri ile karıştırılmadan birbirlerinden farklı sınıflarda incelenebilir. Sınıflandırmada, mali nitelikteki işlemleri muhasebe sistemi kapsamında muhasebe defterlerinden büyük defterlere aktarması yapılır (Sevilengül, 2005: 10).

1.1.4. Muhasebenin Raporlama İşlevi

Muhasebenin diğer işlevlerinden raporlama işlevi; kayıt altına alınan bilgileri değerlendirmesini yaparak, finansal tablolar ve raporlar halinde gerek işletme tarafından gerek ise bilgi sahibi olmak isteyen kullanıcıların bu bilgilerden yararlanması amacını gerçekleştiren işlevdir.

İşletmenin belirli bir zaman dilimindeki finansal durumu hakkındaki bilgi ve belgelere raporlama işlevi sayesinde ulaşılabilir. Bu da işletmenin finansal kararların alınmasında temel oluşturmaktadır (Soylu, 2010:34-35).

1.1.5. Muhasebenin Analiz ve Yorumlama İşlevi

Yönetimin bilgi sahibi olmasını sağlayan ve ona yardımcı olan bir muhasebe fonksiyondur.

Muhasebenin Analiz ve Yorumlama işlevi sayesinde işletme ile ilgili farklı çıkar ya da menfaat gruplarının etkili kararlar olmalarına yardımcı olacaktır. Bu işlev ile muhasebe raporlarında bulunan özet bilgiler ve bu bilgilerin kendi aralarındaki ilişkileri yorumlanır. Bu durumun gerçekleşmesi için, mali tablolar ile mali raporlar finansal analize tabi tutulduktan sonra, bu işlemlerin sonuçlarına göre de finansal tablolar ve raporlarda bulunan bilgiler anlamlandırılır (Soylu, 2010: 34-35).

1.2. Adli Kelimesinin Kökeni ve Anlamı

“Adli” kelimesi Arapça’da ‘dl kökünden gelen ‘adl عدل "I. Dengeleme, adil olma, hak gözetme, II. Adalet" sözcüğünden alıntıdır. Arapça sözcük yine aynı dilde aynı anlama gelen ‘adālat عدالة kelimesi ile eş kökenlidir (etimolojiturkce.com, 2021).

Türkçe’de adli anlamına gelen ve İngilizce’de de “forensic” sözcüğü olarak geçen “Adli” kelimesinin TDK’ya göre sözcük anlamı ise; "Adaletle ilgili" olarak geçmektedir (turkcesozlukler.com, 2021).

Hukuki bir terim olan “Adli” sözcüğünün hukuki anlamı ise de iki şekilde açıklanmaktadır:

“1. Adalet örgütüyle ve adalet işleriyle ilgili.

2. Hukuku ve adaleti ilgilendiren konular üzerinde çalışan hekimlik kolu.”

Anayasa’da “Hâkimler ve savcılar adli ve idari yargı hâkim ve savcıları olarak görev yaparlar” şeklinde geçmektedir. (languages.oup.com/google-dictionary-tr, 2021)

Zamanla “Adli” sözcüğü diğer uzmanlık alanları ile birleşerek birlikte kullanılmaya başlanmıştır.

“Adli Eczacılık”, “Adli Makam”, “Adli Merci”, “Adli Polis”, “Adli Sicil”, “Adli Tatil”, “Adli Tabip”, “Adli Yıl”, Adli Zabıta” ve “Adli Tıp” vb. örneklerinde görüldüğü gibi birçok alanda o uzmanlık alanlarının adaletle ilgili kollarını oluşturduğu söylenebilir (nedirara.com/adli, 2021).

1.3. Adli Muhasebe Kavramı

Adli Muhasebenin literatürde birçok tanımı mevcut olup, bu kavramının tek bir tanımının yapılmasının yetersiz kalacağı söylenebilir. Bu nedenle; Adli Muhasebe ile ilgili yapılan literatür çalışmasından başlıca görüşler sıralanmıştır.

1946 yılında da “Adli Muhasebe-Bugünün Ekonomisindeki Yeri” başlıklı bir makale yayınlanarak, Adli Muhasebe kavramı Maurice Peloubet (1892-1976) tarafından literatüre kazandırılmıştır. Maurice Peloubet’in makalesinin yayınlandığı günden beri Adli Muhasebe bir uygulama alanı olarak sürekli bir gelişme içinde sürekliliğini sağlamıştır (Araci vd., 2019:801-813).

D. Larry Crumbley'e göre, "adli muhasebe" ifadesini 1946 yılında ilk kez matbu olarak kullanan Maurice E. Peloubet, adli muhasebenin yalnızca mahkeme salonlarında uygulanmadığını, aynı zamanda bir tür adli tıp uygulamasına dâhil olduğunu ifade etmiştir (Crumbley, vd., 2005:298).

Amerika Birleşik Devletleri’nde (ABD) başta olmak üzere, Adli Muhasebe mesleği bazı gelişmiş ülkelerde 1980’li yıllardan beri yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu kavramın orijinal hali “Forensic Accounting”tir. “Forensic”in anlamının açıklaması “Mahkemeye ait”, “Adli davalarda bir standart olarak kabul edilme” olarak geçmektedir. Dilimize “Adli Muhasebe” olarak çevrili yapılan ve bu meslekte çalışanlara “Adli Muhasebeci” ismi verildiği, adli

muhasebe isminden de anlaşıldığı gibi, “Adli Muhasebe; Finansal veriler yardımıyla işletmelerin yaşadığı hukuki sorunları çözmeye çalışan uzmanlık türüdür” denilmektedir (Elitaş, 2012: 155).

Tıp ve hukuk alanındaki araştırmalar gibi, adli muhasebe araştırması da adli muhasebecilerle ilgili bir mevzu için zorunlu olarak bir yön, bir amaç, gerektirir. Adli Muhasebenin de tanımı gereği "adli" yasal konuları içerir, adli muhasebe mutlaka Williams'ın "profesyonel uygulama" dediği alanla ilgilidir. Bu nedenle, adli muhasebe araştırmasının nihai amacı, adli muhasebenin aşağıda da belirtilen profesyonel uygulama alanına sahip olmalıdır.

- Adli Muhasebecilere destek vermek,
- Gelişmiş adli muhasebe bilgisi edinmek,
- Adli muhasebeye yeni yöntemler ve teknoloji uygulamaları geliştirmeye çalışmak,
- Adli muhasebenin tüm uygulama alanlarını desteklemek,
- Adli muhasebe ile ilgili tüm alanlara destek vermek,
- Adli muhasebecilerin becerilerini ve yeteneklerini geliştirmek
- Adli muhasebeyi öğreten akademisyenlerin becerilerini ve yeteneklerini geliştirmek,
- Adli muhasebeyi etkileyen ilgili disiplinlerde disiplinler arası araştırmayı teşvik etmek.

Adli muhasebe araştırması, hem araştırma konularında hem de kullanılan araştırma yöntemlerinde adli muhasebenin nihai amacının profesyonel uygulama alanı olması gerektiğini, adli muhasebe araştırmasının profesyonel uygulama alanları ile desteklemediği ölçüde, amacını yerine getiremeyeceğini belirtir (Huber, W., & DiGabriele, J. A. 2015:30-49.).

Coenen vd. (2005), adli muhasebeyi aşağıda sıralanana uzmanlık alanları/ kategorileri olarak tanımladılar.

- Kurumsal skandallar,
- Dava hizmetleri,
- İşletme değerlemesi,
- Bilgisayar adli/e-keşif,
- Menkul kıymet sahtekârlığı,
- İcra, iflas ve yeniden yapılanma,
- Kazanç veya garanti ihlali gibi edinim sonrası anlaşmazlıklar ve İster haksız fiil veya sözleşmenin ihlali yoluyla olsun, ekonomik zarar hesaplamaları (Tracy@sequence-inc.com).

1.4. Adli Muhasebe Mesleğine Duyulan Gereksinim

1900'lerin başında, "adli" muhasebe ilk olarak Kuzey Amerika'da genişleyen işletmeleri korumak için geliştirildi. Ancak; orada adli tıp veya dolandırıcılık konularını açıkça ele alan belirli bir muhasebe uygulaması değildi. "Adli" muhasebecinin işi -o zamanlar bu kelime kullanılmıyordu- şirket varlıklarını saymak ve şirket hesaplarını dolandırıcılık açısından incelemektir. Denetim tasdik işlevi yoktu ve ciddi profesyonel muhasebe grupları yoktu. Örneğin; Amerikan Sertifikalı Kamu Muhasebeciler Enstitüsü (AICPA) gibi bir kurum yoktu. Bugünün adli muhasebesi, yirminci yüzyılın başındaki adli muhasebe anlayışından çok farklı olduğunu ifade eder ve ilave olarak şunları ekler; Adli Muhasebe alanının bugün hala değiştiğini belirtir ve bu sürecin dinamik olması nedeniyle Adli Muhasebe'nin gelecekte ne kadar değişeceğini tahmin edilemeyeceğini ifade etmiştir (Smith 2015:16).

Büyüyen siber suçlar, düzenleyici ve denetleyici kurumların, güvenlik kapsamındaki siber saldırılara maruz kalan dijital dolandırıcılıklarını izleme konusundaki başarısızlıkları, bir takım kooperatif bankası patlaması ve yeni kurumsal skandallar vb. vakaların hepsi adli muhasebe hizmetlerine ne kadar ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

Adli Muhasebe'ye aşağıda belirtilen faktörler nedeniyle gereksinim/ihtiyaç duyulmaktadır (Smith, 2015:16-18):

- Adli muhasebe, başlangıçta artan sayıdaki şirket suçlarını azaltma ve bastırma ihtiyacından kaynaklanmıştır. Hileli eylemlerin muhasebe manipülasyonları yoluyla etkileri, yatırımcıların mali refahını ve bir bütün olarak sermaye piyasasını etkilemektedir.
- Bir ulusun ekonomik refahındaki "beyaz yakalı suçlar", diğer ülkelere de mali umutsuzluk getirir.
- Son yıllarda, servet haksız bir şekilde yön değiştirir ve ekonomik dengenin ve büyümenin olmadığı bir noktaya eşit olmayan bir şekilde dağıtılır. Çünkü yalnızca yasalara aykırı davranan vicdansız bir azınlığa fayda sağladığı belirtilir. Bu tür aldatıcı eylemler, şirketleri hisse senetlerini halka satmaya büyük ölçüde teşvik eden bir iş ortamı için zararlı hale geldiği belirtilir.
- Akıllıca planlanmış beyaz yakalı suçların karmaşıklığı, o kadar beceri ve profesyonel uzmanlıkla yürütülür ki; hayati iş sektörlerinin, özellikle de bankacılık sistemlerinin ve finans kurumlarının güvenliğini aşındıracak seviyeye gelir. Kovuşturma ekibine bir yardım olarak soruşturma muhasebesinde uzmanlaşma ihtiyacı, mali manipulatörler aleyhindeki davalar mahkemelerde bir türlü sonuçlanamaması nedeniyle ortaya çıktı.

- Ayrıca, finansal raporların adillliğini onaylayan sertifikalar düzenleyen sözde bağımsız dış denetçilerin dürüstlüğünün sorgulanabilir hale geldiği durumlar olmaktadır. Rakamlar yanlış ve yanıltıcı olsa bile bu hileli sertifika programları yapılmaktadır. Bu uygulamalar, ya dolandırıcılığı soruşturmada yetersizlik meselesi olarak ya da dolandırıcı şirketlere kamu yatırımcılarını ve borç verenleri yanıltmada teşvik etme eylemi olarak algılanmaktadır (Smith, 2015:16-18).
- Nitekim, bağımsız bir araştırmacı olarak adli muhasebeci, yanıltıcı olma eğiliminde olan mali tablolar sunmaya Yeminli Mali Müşavirler/Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin katılım derecesini belirlemekle de görevlendirilmiştir.
- İster manuel isterse bilgisayar tabanlı olsun, her sektör bir muhasebe sistemi tarafından desteklendiği için, bilgi toplama ekibinde ayrı ve bağımsız bir uzmanlık eğitimi almış araştırmacı muhasebeci grubunun analitik becerileri gerekli hale gelmiştir. Muhasebe uzmanlarının yeni bir uzmanlık alanı olarak görevleri dava destek hizmetleri sağlamaktır. Bu kapsamda, muhasebe manipülasyonlarını ustalıkla açıklayabilecek, gerekli desteği sağlayabilecek ve mahkemelerin talep edeceği ilgili kanıtları toplayabilecek adli bir uzmanlık alanının oluşmasının önemli bir ihtiyaç haline geldiği ifade edilmiştir.

Adli muhasebeciler, farklı düzeylerde beyaz yakalı suçlarla mücadeleyi sürdürmek için kullanılan mali sebepleri ve yöntemleri kanıtlamada önemli roller oynamaktadır. Davaları desteklemek için araştırmacı muhasebeci olarak ek eğitim aldıkları için görüşleri önyargısız olarak mahkemede kabul görmektedir (Shah,A.A. ve Shah,M.A., 2012:60-62).

1.5. Adli Muhasebenin Diğer Bilim Dalları İle İlişkisi

Adli Muhasebe Görevlisinin Mali mevzularla ilgili suçluyu ve suç unsurunu şüpheye yer vermeyecek şekilde tespit edebilmesi için, adli muhasebe bilgisi, finans ve ekonomi bilgisi ile birlikte iyi bir seviyede hukuk, kriminoloji, psikoloji, istatistik vb. bilim alanlarında da bilgisi olması gerekmektedir.

Adli Muhasebe ile diğer bilim dalları arasındaki ilişki aşağıda sıralanmıştır.

1.5.1. Adli Muhasebe ile Hukuk Arasındaki İlişki

Hukuk bilimi kısaca; bireylerin birbirleriyle ya da bireylerin devlet ile olan ilişkilerini düzene koyan kuralların tümü olarak tanımlanmaktadır.

İşletmeler ile alakalı ticari uyuşmazlıkların artan bir ivme kazanması nedeniyle, bu alanda birçok hukuki düzenlemeler yapılmıştır. Yapılan hileli işlemlerden ister kamu sektörü

olsun isterse özel sektör olsun, birçok kurum zarar görebilmektedir. Özellikle vergi kaçakçılığı ve değersiz hisse senetlerinin elden çıkarılması vb. nedenlerden dolayı birçok işletme kasıtlı olarak mali tablolarda hileli işlemler yaparak, üçüncü tarafları yanıltma yoluna gidebilmektedir. Bunun gibi, birçok hileli işlemleri önlemek amacıyla birçok hukuki düzenleme yapılma gereği duyulmuştur. Bunun yanı sıra, ticaretle ilgili işlemlerin daha karmaşık bir duruma gelmesi ve uluslararası bir statüye gelmesi nedeniyle; gerek devletin gerekse kişilerin çıkarlarını korumak amacıyla yaşanan uyuşmazlıkların çözülebilmesi için hukukçulara yardım edilebilmesi için yeni istihdam alanları ortaya çıkmıştır. Bu ve buna benzer çalışmaların sağlıklı şekilde ilerlemesi için hukuki bilginin yanında teknik bilgiye de gereksinim olacağından, kanun koyucu tarafından adli muhasebeci bilgisine başvurulmalı ve adli muhasebeci ile sürekli işbirliği içinde olmalıdır (Şahin, 2019:22-24).

Muhasebe Bilimi ile Hukuk Bilimi arasındaki ilişki günümüze kadar başlıca dört evre geçirdiği ifade edilmektedir.

Bu evreleri aşağıdaki gibi sıralayabiliriz (Karayalçın, 1988:10-12):

- *Tacirlerle alakalı defter tutma hukuku:* 1807 tarihli Fransız Ticaret Kanun'unu söz konusu hukuk kapsamındaki ilk düzenleme olduğu kabul edilir.
- *Anonim İşletmelerle alakalı bilanço hukuku:* Anonim işletmelerin ortaya çıkması ile birlikte muhasebeye farklı yeni özellikler eklenmiştir. Yeni muhasebe, özellikle bilanço ile ilgili problemler ve kurallar ortaya çıkarmıştır. Muhasebe kapsamındaki hukuki düzenlemeler birçok ülkede söz konusu alanda düzenlemelere gidilmesi zorunluluğu getirmiştir.
- *Sermaye piyasasının gelişmesi ve büyük şirketlerin kurulması:* Bu evrede sermaye piyasasını düzenleyen kurum ve kuruluşlar kurulmuştur. Sermaye işletmeleri, üst kurum ve kuruluşlar ile bunlarla alakalı muhasebe, bilanço ve konsolide bilanço konuları kapsamında özel hükümler konulduğu belirtilmiştir. Muhasebe ile ilgili birçok alanda yasal düzenlemelere gidilmiştir: Uzman muhasebecilik, bağımsız denetim, anonim işletmelerin denetimi ile sigorta şirketleri ve bankaların denetimi konuları kapsamında özel kanunlar yayınlandığı belirtilir.
- *Uluslararası çalışmalar ile muhasebe kurallarında standartların oluşturulması:* Yabancı sermayeli ve çok uluslu büyük şirketlerin ön plana çıktığı bu evrede uygulamada birlik olması için, muhasebe kuralları ile yöntemleri devletler arasında uyumlu ve standartlara uygun bir hale getirilmesini ifade eder.

1.5.2. Adli Muhasebe ile Psikoloji Arasındaki İlişki

Psikoloji bilimi kısaca, bireylerin sergiledikleri davranışları inceleyen bilim dalı olarak ifade edilmektedir. Her bilim dalında dikkate alındığı gibi adli muhasebe ile ilgili vakalarda

da göz ardı edilmemesi gerekmektedir. İnsanların farklı sebepler ile suç işleme eğilimine girdikleri bilinmektedir. Bireyin suç işleme yatkınlığını belirleyen en büyük faktör o anki psikolojik durumlarıdır. Ekonomik endişeler, refah seviyesi daha iyi bir hayat yaşama arzusu, birilerinin gözüne girmek amacıyla kendine kanıtlamaya çalışmak vs. gibi sebeplerden dolayı kişinin bir denetim açığı fırsatını yakaladığı zaman suç işlemesi kaçınılmaz duruma gelecektir. Adli Muhasebe hizmetleri yürüten görevlinin, vakanın çözümü sırasında suçlunun olay anındaki ruh halini, jest ve mimiklerini iyi analiz etmesi gerekmektedir. Bazen suçlu çok tutarlı ifadeler verse bile beden dili ve fiziksel özelliklerinin mutlaka suçluyu ele verecek ipuçları vereceği ifade edilmektedir (Şahin, 2019:22-24).

Adli muhasebe bilimi ile psikoloji bilimi daima yakın ilişki içerisinde oldukları görülmektedir. Adli muhasebe meslek mensuplarının iyi bir seviyede psikoloji eğitimi almaları gerekmektedir. Psikoloji biliminin bir alt dalı olarak bilinen adli psikoloji; psikoloji için gerekli olan bilgi ve becerilerin yasal sorunlara uygulanması ve uygulanan psikoyasal süreçlere alakalı yeni bilgilere ulaşılması amacıyla araştırmalarda bulunulması olarak tanımlanabilmektedir (Durak 2002: 93).

Psikoloji bilimi, insan davranışlarını ve zihinsel süreçleri ile birlikte inceleyen, bu süreçlerin altında yatan nedenleri araştıran bir bilim dalıdır. Psikoloji bilim dalı söz konusu şekilde tanımlandığında, adli muhasebe biliminin konusu adli mercilere ulaşmış veya henüz ulaşmamış olan muhasebe boyutu kapsamındaki suiistimal, yolsuzluk, hile incelemeleri olacağından psikoloji bilim dalı ile ortak çok fazla konusunun olduğu görülmektedir. Psikoloji bilimi adli muhasebe uzmanlarının bilmek zorunda oldukları bir alan olarak görülmelidir. Adli muhasebe uzmanları geleneksel muhasebecilerin yaptığı iş ve işlemlerden farklı olarak yalnızca beyanname hazırlamak veya bildirge düzenlemenin yanı sıra, karşısındaki bireyin ruh halini çözümleyebilmeli gerçeğe aykırı beyanda bulunup, bulunmadığını ayırt edebilmelidir. Suçluluk psikolojisi içerisinde bireyin yazılı ya da sözlü beyanları ve ifadeleri duydukları veya bastırmaya çalıştıkları vicdan azabından kaynaklı pek çok hatalı mesaj veya sinyal gönderir. Adli muhasebe uzmanının bu mesaj ve sinyalleri sezip, anlayacak kadar psikoloji bilimi konusunda bilgisi olması gerektiği ifade edilmektedir. (Gülten ve Kocaer 2010: 26)

1.5.3. Adli Muhasebe ile Kriminoloji Arasındaki İlişki

Adli Bilimler, İngilizce/Latine kökenli “Forensic Science” kelimesinin dilimizdeki karşılığı olarak kullanılmaktadır. Avrupa’daki forensic uygulamalarının, temel olarak kriminalistik uygulamalarına işaret ettiği söylenmektedir. Ülkemizde bu kavramın, yaygın

olarak “Adli Bilimler” şeklinde kullanıldığı ifade edilmektedir (Oğuz ve Ünal, 2013:612-613).

Kriminalistik, adli bilimlerin önemli bir alt dalı olup, adli bir vaka meydana geldikten sonra vaka ile ilgili delilleri toplayıp, değerlendirmenin bütün aşamalarını kapsamaktadır. Kısaca Kriminalistik, teknik bir delil tespit bilimi olarak tanımlanabilir (Oğuz ve Ünal, 2013:3-4).

Genel olarak suçun nasıl meydana geldiği, nasıl oluştuğu ve nasıl önlenebileceği vs. konularını araştıran bir bilim dalı olup, adli muhasebe ile kriminoloji bilimi arasında, disiplinler arası bir işbirliği olduğu takdirde, mali suçlarla ilgili etkin mücadele edilmesi kaçınılmaz olur.

1.5.4. Adli Muhasebe ile İstatistik Arasındaki İlişki

Analiz bilimi olarak da adlandırılan istatistik bilimi adli muhasebeyi de ilgilendirmektedir. Adli muhasebe hizmetleri yürüten görevlinin, elde ettiği mali veriler ile ana kütleden örneklem seçmek ya da ana kütlelinin tamamını seçmek kaydıyla farklı şekillerde değerlendirip, sentezleyip, analizler yaparak birçok adli muhasebe vakalarının aydınlatılmasında etkin rol oynayacağı ifade edilmektedir (Şahin, 2019:22-24).

Adli muhasebe hizmetleri ile istatistik bilimi arasında ortak bir ilgi alanı bulunmaktadır. Bir adli muhasebe uzmanı çözmeye çalıştığı bir vakada istatistik ile ilgili tablo ve girdiler varsa, adli muhasebecinin tüm bu kanıtlara netlik kazandırabilmesi için istatistik bilimi ile bilgiye hakim olması gerekmektedir. İstatistik bilimi ile ilgili birçok metot, prensip ve kanun adli muhasebe uzmanlarının karşısına çıkabilecek hukuki problemlerin çözüme kavuşması ve hukuki sorunlara rehberlik ettiğini ifade etmektedir (Terzi ve Gülten, 2014:30).

1.5.5. Adli Muhasebe ile Grafoloji Arasındaki İlişki

Grafoloji bilimi, yazı bilimi olarak da bilinmektedir. Çoğu adli vakalarda önemli bir yer edinmesinden dolayı hukuk açısından da oldukça önemlidir. Birçok farklı evrak üzerinde bulunan imza, paraf, yazı vs. şeylerin kim tarafından yapıldığının tespitinin, sahte evrak düzenleme gibi suçları engellemek açısından son derece önemli olduğu ifade edilmektedir. Grafoloji biliminin başka bir özelliği de kişinin imzası, yazı stili ya da imza atanın noktalama ve imla hataları gibi birçok şeyden yola çıkarak, onunla ilgili bazı somut bilgiler bile edinilmesidir (Şahin, 2019:22-24).

Grafoloji bilim dalı, kıymetli evraklar konusunda adli muhasebecilere yardımcı olmaktadır. Rast gele seçilen bir kambiyo senedini araştıran bir adli muhasebe uzmanı söz konusu senedin hileli olduğuna dair şüpheli bir duruma rastladığında grafoloji uzmanlarından

destek talep edebilir. Sonuç itibari ile söz konusu evrakın gerçekliğini incelerken, o evrakın hileli olup olmadığı grafoloji uzmanı tarafınca gerekli araştırmalar sonucunda ortaya çıkabilecektir. Adli muhasebeciler muhasebe biliminin içeriğinden dolayı sürekli farklı türde belge ve evraklar ile karşılaşmaktadırlar. Günümüzde evrak usulsüzlüğü sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. Evrak usulsüzlüğünde çoğu zaman hazırlanan yazılar ve atılan imzalar şaibeli olabilmektedir. Bu durum hem adli muhasebe biliminin hem de grafoloji biliminin kapsama alanı içerisindedir. Bu nedenle olayların açıklığa kavuşturulması bakımından adli muhasebe bilimi ve grafoloji bilimi süreklilik arz eden bir etkileşim halindedirler (Ünen, 2019:25-30).

Türkçe'deki karşılığı yazı bilimi olarak da geçmektedir. Grafoloji bilimi bireyin imzası, el yazısı vs. özelliklerini araştıran şahsi özelliklerine kadar birçok bilgiye erişilmesini sağlayan bir bilim dalı olduğu ifade edilir. Bireyin yazı yazma özelliklerinin de her geçen gün değişmesi gibi içinde bulunduğu psikolojik mekâna göre de değiştiği söylenmektedir. Bu nedenle Grafoloji bilimi uzmanları atılan imza stilleri, yazım yanlışları veya imla kuralları, dil bilgisi bozukluklar ile yazının yaşı gibi olguları inceleyerek karar verdikleri söylenmektedir. Adli muhasebe uzmanlarının görevlerinin önemli bir kısmını belgeler, evraklar, tahsilât ve tediye makbuzları, maaş bordroları, masraf listeleri, fatura, irsaliye, makbuz gibi belgeler oluşturduğu ifade edilmektedir. Adli vakalarda ve belgelerde gerçeği değiştirip saptırma isteyen kişilerin sık sık başvurduğu imza, paraf ve yazı taklitlerinin aydınlatılarak açığa kavuşturulması adli muhasebe uzmanları için oldukça önemli olduğu belirtilir (Gülten ve Kocaer, 2010: 27-28).

1.5.6. Adli Muhasebe ile Denetim Arasındaki İlişki

Adli Muhasebe uzmanının doğru veri ve bilgilere ulaşabilmesi amacıyla denetim bilim alanına da hâkim olması ve inceleme yapacağı her konuya şüphe ile yaklaşıp irdelemesi gerekir. Adli Muhasebe bilimi ile Denetim bilimi arasında çok yakın bir ilişki görülmesine rağmen iş ve işlemlerinin kapsamı açısından Denetim daha geniş bir alanı kapsamaktadır. Bu yönü yetersiz ve zayıf olan adli muhasebe uzmanının finansal tabloların gerçeğe uygunluğunu tespit edip edemeyeceğini, işletmelerin sürekliliğini sağlayacak işlerle alakalı yapılan işlemlerin dürüstlük ve doğruluk ilkesi bağlamında yasalara uygunluğunu tespit etme konusunda ciddi zorluklar yaşayacağı ifade edilmektedir. Adli Muhasebecideki zayıf olan bu durum, mahkemelere eksik ya da yanlış bilgi verilmesine sebep olacaktır (Şahin, 2019:22-24).

Adli muhasebe uzmanları denetçilerin uyma zorunluluğu olduğu tüm standartlara uymak zorundadırlar. Bir denetçi, işletmeler aracılığı ile yapılan mali tabloları muhasebe standartlarına göre inceler ve araştırması sonucunda mali tablolarda olası bir uyumsuzluk

bulunuyor ise bunu Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Sermaye Piyasası Kurulu ve Kamu Gözetimi Kurumu'nun gibi kurumlara bildirir ve söz konusu mali tablolar hakkında düşüncelerini bildirir. Adli muhasebe uzmanları ise mali tabloları daha şüpheli bir bakış açısıyla ile araştırmaktadırlar. Denetim bilimi dalında yer alan kanıt toplama usulleri, araştırma biçimleri ve denetim metotları adli muhasebe çalışmalarında da kullanılmaktadır (Pamukçu, 2017: 235).

1.6. Adli Muhasebenin Kapsamı

Özkul ve Pamukçu 2012 yılında yaptıkları çalışmada, adli muhasebenin aşağıdaki konuları içerebileceğini belirtip sıralamışlardır:

- Önemli mali kayıtların, destekleyici arşivlerin veya iş alışverişlerinin değiştirilmesi veya kontrolü,
- Kasıtlı yanlış alıntılar, istisnalar veya durumların, değişimlerin, hesapların veya finansal tabloların hazırlandığı diğer büyük düzenlemelerin bozulması,
- Finansal olayları ve iş alışverişlerini ölçmek, algılamak ve raporlamak için kullanılan muhasebe ölçümlerinin, standartlarının, yaklaşımlarının ve stratejilerinin planlı yanlış uygulanması ve karıştırılması,
- Kasıtlı gözetim, ifşalar veya sunum,
- Zorlayıcı muhasebe prosedürlerinin kullanılması, örneğin, kötü tasarlanmış gelir yönetimi metodolojileri, Muhasebe uygulamalarının, kuruluşların yürütmelerinin mali özünü örtmelerine izin veren, kılavuza dayalı veya kurala dayalı muhasebe normları altında kontrolü olarak ifade etmişlerdir.

Teknolojide yaşanan büyük değişimler ticari işlemlerin gittikçe karmaşık hale gelmesine neden olmuştur. Bu ve buna benzer sebeplerle birlikte işletme sistemlerinde hileli iş ve işlemlerde artışlar meydana gelmekte olup bu hileleri tespit etmek gittikçe güçleşmektedir. Bunun için mahkeme aşamasındaki adli vakalarda Hakime yardımcı olunması amacıyla ilgili alanlardaki uzman desteğine daha çok gereksinim duyulması, adli muhasebe mesleğinin oluşmasına zemin hazırlamıştır. Bu kapsamda adli muhasebe mesleğini yürütenlerin faaliyet alanlarının üç başlık altında toplandığı ifade edilmektedir. (Şahin, 2019:10-15)

- Hukuki Destek (Dava Desteği)
- Bilir Kişi Tanıklığı Desteği (Uzman Tanıklık)
- Araştırmacı Muhasebecilik (Hile Denetçiliği)

1.6.1. Hukuki Destek (Dava Desteği)

Hukuki destek, Adli Muhasebe Hizmetlerini yürüten görevlilerin bir vaka ile alakalı, gerek dava öncesi gerekse dava sırasında avukata ya da mahkemeye dava mevzusu işlemle alakalı destek sağlamasıdır. Hukuki destek sayesinde adli muhasebe hizmetlerini yürüten görevliler yasal sürecin bir parçası haline gelebilmektedirler (Şahin, 2019: 10-11).

Avukat ile hakimlerin mali mevzularla ilgili yeterli bilgiye sahip olmaması sebebiyle adli muhasebe görevlileri hukuki destek kapsamında mahkemelere aşağıda sıralanan hizmetleri vererek yardımcı olabilmektedir (Şahin, 2019:10-11).

- Gerekli verilere ulaşabilmek için, bir talebi desteklemek ya da reddetmek,
- Adli vakalar ile ilgili davaların zarar alanları tespit ederek, söz konusu davalarla ilgili belgeleri inceleyerek ilk değerlendirmeyi yapmak,
- Mali delillerle alakalı gerekli soruların sorulmasını sağlamak ve gerektiği zaman yapılması istenen keşif ile alakalı inceleme ve araştırmalara yardım edilmesi,
- Soruşturma ya da kovuşturma kapsamında verilen ifadelerin incelenmesi, finansal mevzuların aydınlatılmasına ve sorulacak ek soruları belirlemeye yardımcı olunması amacıyla keşif sınavlarına katılım gösterilmesinin sağlanması,
- Uzmanlaşma için yapılan görüşmeler ve tartışmalara yardımcı olunması,
- Tazminat Raporu hazırlayan muhalif uzmanların raporlarının gözden geçirilmesini sağlamak ve esas raporun güçlü görünen yönleri ve zayıf görünen yönlerine ilişkin raporlar hazırlanması,
- Çapraz inceleme mevzusuna yardım sağlamak amacıyla, muhalif uzmanların ifadesinin dinlenilerek duruşmalara katılım sağlanması,

Bunun yanı sıra, adli muhasebe görevlileri gerek avukata gerekse hakime gereken hukuki desteği sağlamanın yanı sıra davanın tarafları için de çalışmalar yürütmektedir. Adli muhasebe görevlisi davalı tarafa bilgi topluyorsa iddia edilen hileyi bulmaya yönelik, davacı taraf için bilgi topluyorsa da herhangi bir hilenin yapma girişiminin yapılmadığına yönelik kanıtları mahkemeye sunmalıdır (Şahin, 2019:10-11).

Adli muhasebe hizmetleri ile ilgili, söz konusu uygulama konusunda adli muhasebe meslek mensupları, adli davalar öncesinde ya da adli dava sürecinde hukuki olarak nitelendirilecek problemlerin çözümünde hukuk görevlilerine yardımcı olmak kaydıyla onların iş yüklerini azaltıcı etkide bulunan görevliler olarak bilinirler. Adli muhasebe uzmanlarının mahkeme öncesi ya da mahkeme sürecinde dava destek danışmanlığı konularında avukatlara yardımcı olmak amacıyla danışmanlık hizmetleri de sundukları ifade edilmektedir (Curtis, 2008: 590).

Adli muhasebe hizmetleri ile ilgili dava destek danışmanlığı kapsamında aşağıdaki konu başlıkları ile ilgili taraflara destek sağlanabilmektedir (Telpner ve Mostek'ten aktaran Elitaş, 2012: 158):

- İddialara destek vermek veya iddiaları reddetmek maksadıyla önemli sayılabilecek bilgi ve belgelerin temin edilmesi,
- Veri kayıplarının olduğu mevzularda değerlendirme yapmak maksadıyla söz konusu bilgi ve belgelerin incelenmesinin sağlanması,
- Delillerin incelenmesi yoluyla mali konuların araştırılıp anlaşılmaya çalışılması,
- Dava öncesi hazırlık aşamasında karşılaşılabilecek problemlere hazırlık yapılması,
- Dava süreci öncesinde dava ile alakalı muhasebe veya mali alanlarındaki mevzular ile ilgili iddia edilen konuların belirlenmesi ve belirlenen bu söz konusu iddialara karşı savunma hazırlıklarının yapılması,
- Dava sürecinde konu ile ilgili bilgi ve belge verilmesinin sağlanması.

1.6.2. Bilirkişi Tanıklığı Desteği (Uzman Tanıklık)

İngilizce'de “expert witnessing” olarak tanımlanan dilimizde ise “Uzman Tanık/Bilirkişi Tanıklığı” şeklinde ifade edilen bu kavram mahkeme aşamasında gelen muhasebe uzmanlık dalı ile alakalı davalarda tarafların sunmuş olduğu bilgi ve belgelerin aleni bir şekilde izah edilerek, yargılamanın daha kısa bir sürede ve objektif şekilde sonuçlanabilmesi amacı ile mahkemelerin faydalanıp yararlandığı yeterli düzeyde bilgi donanımına sahip kişilerdir. Mahkemelerde Bilirkişi Tanığı ve ya Uzman Şahit olarak ifadesi alınan ilk muhasebecinin 1817 yılında yürütülen Kanada davasında Meyer ve Sefton olarak bilindiği söylenilmektedir (Araci ve Özcan, 2019:801-813).

Adli muhasebe uzmanlarının, Bilirkişi tanıklığı yaptığı sırada savcılarının, avukatların, mağdurların yazılı veya görsel basın organlarının etkisi altında kalmaması gerekmektedir. Adli muhasebe uzmanlarının tahmin üretmeden konuyla ilgili asılsız ifadelerde bulunmadan yapmadan, hiçbir etki altında kalmadan doğruyu açık yüreklilikle söylemesi gerekmektedir. Adli muhasebe uzmanları beyanlarında teori veya varsayımlarda bulunmamalı objektif ve kesin verilere dayanarak tespitlerde bulunmalıdır. Kesin olarak bir konuya hâkim olmadan diğer konuya geçmemeli, soruları dikkatli bir şekilde dinlemeden veya soruları anlamadan belirsiz cevap vermemelidir. Adli muhasebecilik mesleğinin bilirkişi tanıklığı kapsamı yüksek düzeyde iletişim becerileri, iyi derecede hitabet ve topluluk önünde konuşma yeteneği gerektirir. Burada adli muhasebe uzmanının hatalarının telafisi çok güçtür ve itibarını doğrudan olumlu veya olumsuz yönde etkilemesi söz konusudur(Gülten ve Kocaer, 2010: 19).

Mahkemeler; mali dolandırıcılık, hisse senedi suçları, vergi kaçırma, manipülasyon suçları ve hileli işlemler, zimmet, rüşvet, yolsuzluk vb. gibi konusu mali suçlar kapsamında değerlendirilen davalarda bilirkişi tanığı olarak adli muhasebe görevlisinden yararlanabilmektedir. Bu bağlamda adli muhasebe kapsamındaki uzmanlığın; Danışma uzmanlığı, vaka uzmanlığı ve uzman tanıklık olarak sınıflandırılabilceği ifade edilmektedir.

- Danışma Uzmanlığı: Dava mevzuu ile ilgili iş ve işlemlerin çözümü amacıyla mahkemelere destek sağlama hizmetine yönelik avukatlık çalışması gibi tavsiye vermeye yönelik hizmettir.
- Uzman Tanıklık: Davanın değerlendirme aşamasının öncesinde, yargılama sürecinin etkinliğini artırmak için hakim ve mahkeme üyelerine yardımcı olunması için yapılan tanıklıktır.
- Vaka Uzmanlığı: Mahkeme aşamasına gelen adli bir vaka ile ilgili, tanıklık etmek olarak da ifade edilmekte olup muhasebe ile ilgili uzmanlığın ön plana alındığı ve yeterli deliller toplandıktan sonra görüş bildirilme sürecine dayanan bir uzmanlıktır.

Mahkemelerde mali davaların artma eğilimde olması nedeniyle adli muhasebe görevlilerinden uzman şahit olarak yararlanılması, mali davaların daha kısa bir zaman zarfında aydınlatılması açısından son derece önemlidir (Şahin, 2019:10-11).

Adli muhasebe meslek mensubunun konuyla alakalı bir inceleme yapmadan önce, mahkeme sunmak için sunum hazırlığı ya da prova gibi ön hazırlık çalışmalarını bitirmeden görüş bildirmesi doğru kabul edilmez. Sunulan yazılı görüşün yanı sıra adli muhasebeci mahkemelerde sözlü görüş bildirirken bir avukat, hakim veya savcı gibi değil, bir uzman bilinciyle davranarak, doğru ve objektif bilgiyi vermekle yükümlüdür. Adli muhasebeciler adaletin doğruya ulaşması konusunda mahkemelere yardımcı olan uzmanlardır. Adli muhasebe uzmanları, bu sorumluluklarını güvenilir bir şekilde yerine getirirken, hiçbir taraf tutmadan, objektif ve bağımsız olmak zorunda, teknik bilgi gerektirecek mevzuları anlaşılır bir üslupla ve öğretici bir biçimde açıklamaları gerekmektedir (Çayır ve Akın, 2018:17).

1.6.2.1. Bilirkişilik Yapanlarda Bulunan Özellikler

Adli muhasebe uzmanlığı konusu olarak yargı sistemimizde uygulaması pek yaygın olmayan bir sistem olduğu ifade edilir. Çünkü Türkiye uygulamalarında tanıklık yalnızca olayı kişinin bizzat şahit olduğu durumlar için düzenlendiği ifade edilir. Ülkemizdeki tanıklık uygulamalarında tanıkların yazılı rapor vermesi esastır. Fakat yazılı rapor verilmesi esnasında ifadelerin belirsiz olması, çok fazla teknik terim ve kavramların kullanılması, Türkçe dilbilgisi ve imla kurallarının tam olarak kullanılamaması ya da çok hatalı kullanılması, anlatılmak istenilen mesajın mahkemeler tarafından anlaşılmamasına neden olmaktadır. Bu gibi

durumlarda hakim, tanıklarından ek rapor talep etmekte fakat gelen ek raporlarda da çoğu zaman birbirine benzer sorunlar olduğu ifade edilir. Uzman tanıklık sisteminde ise sözlü ifadenin esas olduğu belirtilir. Böylece savcılar, hâkimler ve avukatlar yazılı beyanlarla ilgili tereddütte düştükleri veya tam olarak idrak edemedikleri kısımları sorarak adaletin sağlanması hususunda daha iyi bir yargı sürecinin yürütülmesini sağlar (Gülten, 2010: 317).

Ülkemizde Adli Muhasebe ile ilgili mevzular daha çok bilirkişi (uzman tanıklar) aracılığı ile yürütülmektedir. Aşağıda Bilirkişilik Mevzuatı ve Bilirkişilik Temel Eğitim içeriği ile genel bilgiler verilmiştir.

03/11/2016 tarihli ve 6754 sayılı Bilirkişilik Kanun'unun "Genel Hükümler" başlığı altında ise bilirkişi: "Çözümü uzmanlığı, özel veya teknik bilgiyi gerektiren hâllerde oy ve görüşünü sözlü veya yazılı olarak vermesi için başvurulmuş gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi," şeklinde tanımlanmıştır (www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/11/2016).

Yine aynı tarihli ve sayılı kanunun "*Bilirkişilik Kanununun Bilirkişiliğe Kabul, Bilirkişilik Sicili ve Bilirkişilik Listesi*" başlığı altında Bilirkişiliğe kabul şartları açıklanmıştır.

Bilirkişilik çalışmaları yürütecek meslek mensuplarında istenen kabul koşulları aşağıdaki maddelerdeki gibi özetlenebilir:

- 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı resmi gazetede yayınlanan, Türk Ceza Kanun'unun (TCK) 53. fıkrasında belirtilen süreler geçmişse bile; kasıtlı olarak işlenmiş bir suç kapsamında bir yılı aşan hapis cezasına veya affa uğramışsa bile Anayasal düzene ve Devletin güvenliğine karşı suçlar, hileli iflas, irtikâp, hırsızlık yapmak, rüşvet alıp vermek, zimmete geçirme, güveni kötüye kullanma, dolandırıcılık, ihaleye fesat karıştırma, sahtecilik yapmak, edimin yerine getirilmesinde hileli işlemler yapmak, kaçakçılık yapmak, gerçeğe aykırı tercümanlık veya Bilirkişi tanıklığı yapma, yalan şahitlik ile yalan yere yemin etme suçları kapsamında mahkûm olmamak.

- Kendi iradesi dışında bilirkişi tanıklığı sicilinden çıkarılmamak,
- Disiplin cezası kapsamında meslekten ya da memuriyet hayatından çıkarılmamış veya mesleki faaliyetlerini sürdürmekten geçici ya da sürekli bir şekilde yasaklanmış olmamak,

- Farklı bir Bilirkişilik Bölge Kurulu'nun sicil listesine kayıtlı olmamak yani başka bir ifadeyle aynı anda farklı Bölge Kurulunun siciline kayıtlı olmamak,

- Bilirkişi Tanıklığı temel eğitimini tamamlamış olmak,
- Bilirkişi Tanıklığı yapacağı uzmanlık alanı kapsamında en az beş yıl boyunca fiilen çalışmış olmak,

• Bilirkişi Tanığı olarak görevlendirme için mevzuatta gerekli şartları sağlamak ve mesleğini yürütebilmek için gereken uzmanlık alanını eğitimini aldığı diploma, uzmanlık belgesi, mesleki yeterlilik belgesi ya da eşdeğer bir belgeye sahip olmak,

- Bilirkişi Tanıklığı için temel ve alt uzmanlık alanları kapsamında ilgili yeterlilik şartlarını taşımak, şeklinde bilirkişi tanıklığı kabul şartları özetlemek mümkün olmaktadır (www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/11/20161124-1.htm).

Bazı karışık dava süreçlerinde, adli muhasebe uzmanından bilirkişi tanıklığı, hakemlik ya da danışmanlık yapması konusunda destek alınması talep edilebilir. Avukatlar adli muhasebe görevlisinin, uzman görüşünü almak maksadıyla duruşmaya dâhil etmesini teklif edebilir, alınan görüşün adli muhasebe hizmetlerini yürütenlerin uzmanlık alanıyla ilgili olması gerektiği ifade edilir (Aktaş ve Kuloğlu, 2008: 112).

İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası tarafından belli dönemlerde verilen Bilirkişilik/Uzman Tanık'lık ile ilgili “*Bilirkişilik Temel Eğitim İçeriği*” aşağıda tablo 1.1’de gösterilmiştir.

Tablo 1.1 Bilirkişilerin Temel Eğitim İçeriği

BİLİRKİŞİLİK TEMEL EĞİTİM İÇERİĞİ		
TEORİK	TEORİK	UYGULAMA
Giriş	Bilirkişinin Yetkileri ve Ödevleri ile etik ilkeler	UYAP Bilirkişi Bilgi Sistemi ve UYAP Bilirkişi Portalının Tanıtılması
Türk Yargı Teşkilatı	Bilirkişinin Denetimi ve Sorumluluğu	Örnek Olayların Sunulması
Yargısal Faaliyet içinde yer alan süreçler	Bilirkişi İncelemesine başvuru ve inceleme konusu	İncelemelerin Gerçekleştirilmesi
Yargılama hukukuna ilişkin temel hak ve ilkeler	Bilirkişinin Görevlendirilmesi	Sunu
İspat hukukuna ilişkin temel Kavramlar	Bilirkişi İncelemesinin yapılması	Geri Bildirim Yapılması
Bilirkişinin Nitelikleri	Oy ve Görüşün Sunulması	Genel Değerlendirme
Bilirkişiliğe Başvuru, sicil ve listeye kayıt	Bilirkişi raporunun teslim edilmesi ve değerlendirilmesi	Eğitim Değerlendirme Anketi

Kaynak: www.ismmmo.org.tr

1.6.2.2. Bilirkişiliğin Yetersizliği

Yukarıdaki tablo 2.1’de de görüleceği üzere, Adli Muhasebe ile ilgili hizmetlerin yürütülmesinde sadece Bilirkişilik müessesesi üzerinden yürütülmesi ciddi bir yetersizliğe neden olacaktır.

Gerek Kovuşturma gerek ise soruşturma aşamasında mahkemeye intikal eden adli olayların çözüme kavuşması aşamasında hakimin hukuki bilgisi ve genel bilgisinin yanında özel bilgi ve teknik bilgiye gerek duyulduğu takdirde hakimin etkili karar almasında yardımcı olabilmesi amacıyla mevzu ile ilgili gerekli yeterliğe sahip kişilerin araştırma ve incelemelerini yapıp elde ettiği verileri hakime yardımcı olmak amacıyla sunmak amacıyla mahkemenin atadığı gerçek kişiler ile tüzel kişiler bilirkişi (uzman tanık) olarak tanımlanmaktadır (Şahin, 2019:8-9).

Bu bağlamda düzenlenen kanunlar hakimin genel bilgisi ve hukuki bilgisi ile sonuçlandıramayacağı uyuşmazlıkları çözümleyebilmesi ile ilgili olarak Bilirkişi tanıklarından yararlanma imkanını hakime sunmaktadır. Fakat bilirkişi tanıklığı görevinin toplumsal sorumluluk bilinciyle yerine getirilmesi gerektiği halde, bilirkişi tanıklığının yapılan iş ve işlemlerin kapsamına göre, bir başka ifade ile dosya başına ücretlendirilme yapıldığından, hem yalnızca tek bir alanı kapsamaması hem de dosya başına ücretlendirme ile part time çalışma imkânı sunması nedeniyle kişilerin bu görevi meslek haline dönüştürmesini sağlamıştır. Bilirkişi tanıklığının etkinliğini tartışmaya açık hale getirmiş olup, hata ve hilelerin tespitini yapmak için Adli Muhasebe alanının yeni bir alan olarak ortaya çıkmasına neden olmuştur (Şahin, 2019:8-9).

Bilirkişilik sisteminde karşılaşılan sorunlar aşağıdaki yetersizliklerin oluşmasına neden olmaktadır.

- Sistemi güvenli hale getirecek, problemlerin çözümüne esas olacak, yapılanma ve gerekli iyileştirmelerin gerçekleştirilmemesine,
- Sistemde aksaklıkların olmasına ve sisteme kendisini güncelleyip yenileyememesine,
- Teknolojik ve teknik alt yapı eksikliği ve buna bağlı teknolojik ve teknik desteği verecek personel eksikliği nedeni ile karşılaşılan teknolojik ve teknik sayılabilecek adli vakaları ve sorunları tanımlayamamasına,
- Daha sonraki zamanlarda karşılaşılabilecek problemleri belirlenmemesine ve problemleri çözme girişimlerinin önceden tahmin edilip önlem alamamasına neden olmaktadır.

Yukarıda bahsedilen sorunlar sebebiyle gerçekleşen olumsuz sonuçlar nedeniyle toplumun bilirkişilik kurumuna olan güveninin sarsılabileceği gibi yargıya olan güveni de olumsuz etkileyeceği ifade edilmektedir (www.turkhukusitesi.com/makale_115.htm).

1.6.3. Araştırmacı Muhasebecilik (Hile Denetçiliği)

İşletmelerde yapılan hileli iş ve işlemler son zamanlarda gittikçe artmış olup, ciddi boyutta ülke ekonomisine zararlar verebilmektedir. Yapılan hileli iş ve işlemleri bulmak uzmanlık gerektirdiğinden yeni çalışma alanları oluşmuştur. Bu kapsamdaki çalışma alanlarından biri olan hile denetçiliği görevi de işletme sistemlerinde yapılan hilelerin tespiti ile yolsuzlukların tespit ve önlenmesi amacıyla iş yapan, alanında gereken ve teknik bilgiye sahip donanımlı kişiler aracılığı ile yapılmaktadır (Şahin, 2019: 12).

Konusu mali suçlar olan iş ve işlemlerle alakalı adli muhasebecilerin araştırmacı muhasebecilik yoluyla mahkemeye yardım edebilecekleri konular;

- Yapılan hileli iş ve işlemlerin delilleri ile birlikte ortaya çıkarılmasını sağlamak,
- Aktiflerin geri alınmasını sağlamak, aktiflerin korunmasını sağlamak ve aktiflerin iyileştirilmesine katkı sağlanması,
- Yapılacak işlemlere ilişkin önerilerin düzenlenmesine sağlayacak mevcut sürümlerin analizini yapmak,
- Diğer alanlardaki uzmanlarla işbirliği içinde çalışarak adli vakayı aydınlatılmasını sağlamak,
- Gerek kovuşturma evresi gerekse soruşturma evresindeki adli vakalarda, dava açma yoluyla varlıkların geri alınmasının sağlanmasına yardımcı olmak şeklinde sıralanabileceği ifade edilmektedir (Şahin, 2019:12).

İşletmeler çalışmalarını yürütürken, işletme içi çalışmaları kontrol eden denetim sistemi dinamik ve aktif olmalıdır. Aksi bir durumda; işletmelerin süreklilik arz edecek hile ve usulsüzlüklerle karşılaşabilmeleri söz konusu olacaktır. İşletmelerde daha çok hangi durumlarda hile, usulsüzlük ya da suiistimal davranışlarına neden olabilecek durumları şöyle açıklanabilir (Terzi ve Gülten, 2014:131):

- İşletmelerde etkili ve aktif bir iç kontrol mekanizması olmaması durumunda,
- İşletmelerde aile şirketi yapısı varsa aktif çalışan personelin görev alanlarının ve sorumluluklarının belirsiz olduğu durumlarda,
- Ayrı yürütülmesi gereken görevlerin, görev ayrılığı ilkesine aykırı bir şekilde davranılarak yürütülmesi, özellikle de finans işlemlerinin yürütüldüğü mali işler birimlerinde uygulanma imkânı söz konusu olmadığı durumlarda,
- Akif çalışan personel arasında bilgi akışının yetersiz ya da az olduğu durumlarda,
- Şirketi yönetenlerin yalnızca kâra odaklandığı durumlarda,
- Şirket çalışma saatlerinin olması gerekenden çok uzun olması ve çalışan personelin yeterli izin kullanamadığı durumlarda,

• Çalışanların moralitesinin düşük olduğu işletme sistemlerinde suiistimal ve hilenin arttığı ifade edilmektedir.

Adli muhasebe hizmetlerinin temelini oluşturan ve adli muhasebe çalışmalarının büyük bir bölümünü inceleyen hile denetimi bir şirketin tüm faaliyetlerinde oluşabilecek hileli işlemlerin ve yolsuzlukların tespit edilmesini sağlayan ve söz konusu hileli işlemlerin engellenmesini sağlayacak bir hizmet sağlamaktadır. Bu itibarla hile denetimi yapan adli muhasebe uzmanları aşağıda sıralanan varsayım kuralları çerçevesinde çalışmalarını sürdürdükleri ifade edilmektedir (Singleton – Singleton'dan aktaran Çabuk, A. ve Yücel, E. 2012: 35).

- Zayıf bir denetim sisteminin bulunduğu şirketlerde hileli işlemlerin ve yolsuzlukların oluşması son derece kuvvetlidir.
- Hileli iş ve işlemlerin görünen kısımları genelde zararın cüzi bir kısmını oluştururken görünmeyen kısmı ise devasa büyüklükteki maddi kayıplara sebep olabilmektedir.
- Yeterli bir seviyede uzun ve derin incelemeler yapılırsa hileli işlemler ve yolsuzluklara ait kırmızı bayraklar görülebilecektir.
- Hangi hiyerarşi de olursa olsun tüm çalışanların hileli işlem ve yolsuzluklara başvurabilme ihtimali vardır.

1.6.3.1. Hile Grupları

Günümüz, endüstri çağı olarak nitelendirecek olursa, teknolojinin bu kadar ilerlemesi sebebiyle yapılan hilelerin tümünü ortaya çıkarmak neredeyse imkânsız hale gelebilmektedir. Bu kapsamda hile yapmaya uygun fırsat kollayan kişiler sürekli yeni yöntem ve metotlar denediği için denetim görevi üstlenenlerin ne gibi bir hile çeşidi ile karşılaşabilecekleri gittikçe güçleşmektedir.

Hileye sebep olanlar bakımından hile gruplarının;

- Müşteri Hileleri,
- Çalışan Hileleri,
- Yönetim Hileleri,
- Yatırım Hileleri,
- Satıcı Hileleri,

olmak üzere beş başlıkta toplanabileceği ifade edilmektedir. (Şahin, 2019:14)

1.6.3.2. Hile Yapmaya Sebep Olan Faktörler

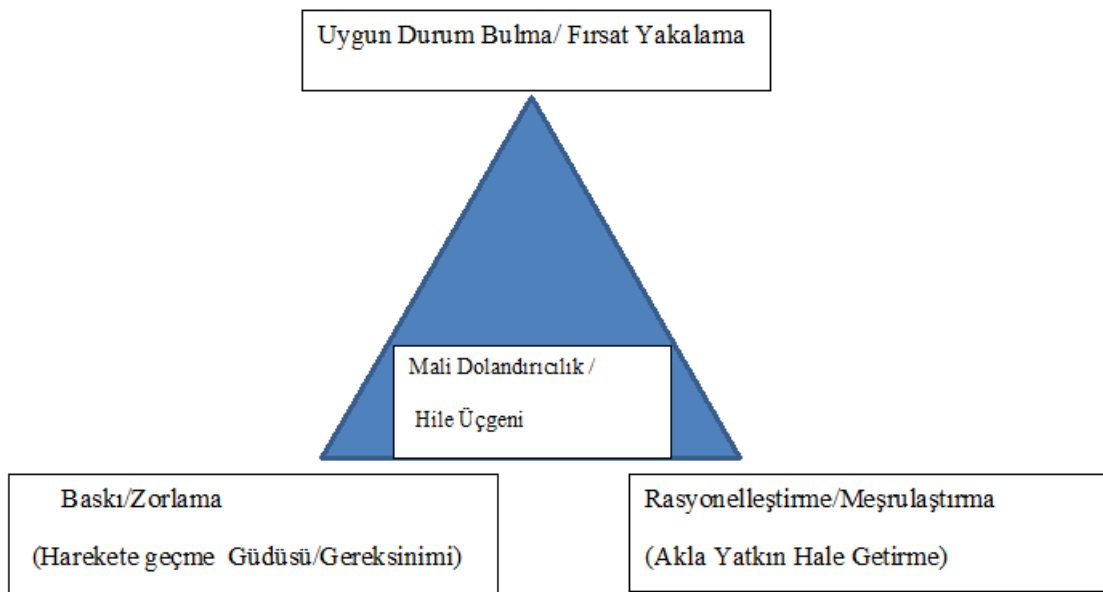
İnsanlar çeşitli sebepler ile hile yapmaya karşı yatkın ya da istekli olabilmektedir. Bu durumun en büyük sebeplerinden biri de daha fazla kazanma arzusu olabilmektedir. Gerek işletmenin sahipleri gerekse işletmenin sahiplerinin dışındaki işletmede çalışan personel ya da işletmenin tepe yönetimi olsun hangi rolde olursa olsun işletme sistemindeki çalışanlar birçok sebepten dolayı hile yapmaya yönelebilmektedir (Shah,A.A. ve Shah,M.A., 2012:56-57).

Donald R. Cressey'in geliştirdiği şekil 1.1'de de gösterilen mali dolandırıcılık (hile) üçgeninde yer alan baskı, fırsat ve meşrulaştırma unsurları bir araya geldiği zaman mali dolandırıcılık da kaçınılmaz bir hal haline gelecektir.

1.6.3.3. Mali Dolandırıcılık/Hile Üçgeni

Adli muhasebenin etrafında şekillendiği alan Mali dolandırıcılık/Hile Üçgeni eksenidir. Bu kapsam da şu soru sorulara yanıt istenmektedir: İnsanların neden mali dolandırıcılık yaptığı ve hileli işlemlerle haksız kazanç sağlamak istemektedir?

Bu soruların yanıtları, Adli Muhasebenin en önemli parçası olan Mali dolandırıcılık/Hile Üçgeni yardımıyla açıklanmaktadır.

Şekil 1.1 Mali Dolandırıcılık/Hile Üçgeni

Kaynak: Shah,A.A. ve Shah,M.A., 2012: 56-57

Yukarıda Şekil 1.1'de gösterilen “Mali Dolandırıcılık/Hile Üçgeni”ni şöyle de açıklanabilir; Diyelim ki, bir kişi çalıştığı bir şirkette mobinge maruz kalır ya da baskı/zorlama hisseder, önemli bir pozisyonda çalışan bir memur olarak şirketin kurumsal kayıtlarına erişmek için fırsat veya erişim imkânı vardır. İşleri manevra etme/hile yapma ve

dolandırıcılık yapma yeteneği vardır. Tüm bunlara istinaden düşünülürse, gerek hileli işlemler gerekse dolandırıcılık neden gerçekleşir?

Bu soru şöyle yanıtlanabilir: Söz konusu kişinin, paraya ihtiyacı vardır, kişi rahat yaşamak ister ve bunu da hak ettiğini düşünür ve şu anda az miktar olarak nitelendirilecek şekilde para alıyordur ama daha sonra geri ödeyeceğine söz verir ve mali durumu iyi olacağını düşünür. Rasyonelleştirme bir gerekçelendirmedir ve bu hakka sahip olduğu anlamına gelir. İlgili kişinin Zihni sadece mantığa büründürmek veya akla yatkın hale getirmek için çalışır ve bunu hak ettiğini hisseder ve düşündüğünü eyleme geçirir. İşte bu durum, Adli Muhasebenin temelidir (Shah,A.A. ve Shah,M.A., 2012:56-57).

İKİNCİ BÖLÜM

ADLİ MUHASEBE VE BİLİRKİŞİLİK MESLEĞİNİN UYGULAMA ALANLARI

Bu bölümde yapılan çalışmada, Adli Muhasebeci/Adli Muhasebe Mesleği ile Uzman Tanıklık (Bilirkişilik) mesleğinin uygulama alanları ile diğer mesleklerle karşılaştırmaları ve Adli Muhasebenin Türkiye'deki durumu ile Dünyadaki Adli Muhasebe örnekleri ile ilgili genel bilgiler verilmiştir.

2.1. Adli Muhasebeci/Adli Müşavirlik

Bir Adli Muhasebeci/Adli Müşavir, genellikle karmaşık finansal ve işle ilgili konuları hem anlaşılabilir hem de uygun şekilde desteklenen bir şekilde analiz etmek, yorumlamak, özetlemek ve sunmak için tutulur. Adli Muhasebeciler, kamu hizmetinde bulunabilir veya sigorta şirketleri, bankalar, polis kuvvetleri, devlet kurumları ve diğer kuruluşlar tarafından avantajlı olarak çalıştırılabilir. Adli muhasebeciler, yasal denetimin bir parçası olarak genişletilmiş prosedürler tasarlayıp uygulayarak, denetim komitelerine danışman olarak hareket ederek ve yatırım analisti araştırmalarına yardımcı olmak amacıyla aşağıda detaylarından da bahsedilen, 'proaktif' risk azaltma rolleri oynarlar (Shah,A.A. ve Shah,M.A., 2012:60-63).

- Adli muhasebe, şüpheli bir zihne sahip bir mali dedektifi (Adli muhasebeci), mali bir dedektif görevi gören, geçmiş muhasebe işlemlerinin yeniden yapılandırılmasını sağlayan "altıncı his" e sahip birini ve rakamların ötesine bakan bir kişiyi içerir.
- Mali kanıtların soruşturulup, araştırılması ve analizi,
- Finansal kanıtların analizine ve sunumuna yardımcı olmak için bilgisayarlı uygulamalar geliştirmek,
- Yasal işlemlerde yardımcı olmak ve kanıt bulguları konusunda uzman olarak hareket etmek,
- Adli muhasebe uzmanlık alanına ihtiyaç duyulduğunu gösteren bazı örnekler: Büyüyen siber suçlar, güvenlik dolandırıcılıkları, Kooperatif bankalarının balon gibi büyümeleri, zimmete para geçirme, ihmal ve dolandırıcılık, hatalı uygulamalar ve çalışan hırsızlığı vb.

Özetle, aşağıdaki hizmetler Adli muhasebeciler/Adli Müşavirler tarafından sağlanabilir:

- Kazanç kaybının belirlenerek muhasebeleştirilmesi,

- İnşaat firmalarının mali kusuru nedeniyle oluşacak finansal kayıplarının belirlenerek muhasebeleştirilmesi,
- Sigorta alacakları, hasar/ zarar tahmini,
- Rahatsızlık zararları, iyi niyet kaybı,
- Potansiyel iş tazminat maliyetinin değerlendirilmesi,
- İş tahakkukunu en aza indirme konusunda danışma,
- Sözleşmelerin ihlali, ortaklık anlaşmazlığı çözümü,
- Soruşturmalar ve kötüye kullanma,
- Vergi konuları ve vergi savunuculuğu,
- Muhasebe kayıtlarının yeniden yapılandırılması vb. konulara uzman olarak kanıt sağlar, mesleki ihmalleri araştırır.

2.2. Adli Muhasebe Hizmetlerinin Uygulama Alanları

Birçok ülkede adli muhasebe uzmanları, dolandırıcılık denetçileri veya adli muhasebe araştırmacıları olarak adlandırılan adli muhasebeciler bu işlevleri yerine getirir. Bu uzmanlar, farklı polis ve devlet kurumlarında, bilim enstitülerinde, büyük denetim şirketlerinde veya özel muayenehanelerde çalışırlar. Adli muhasebeciler, hem finansal hem de finansal olmayan bilgileri, mülakatı ve üçüncü taraf soruşturmalarını içerecek şekilde belge analizi yoluyla finansal uyuşmazlıkları çözme konusunda eğitilmiş ve deneyimlidir. Adli muhasebeciler, finansal araştırmalar yapanları içeren geniş bir profesyonel grubunun üyeleridir, ancak aslında daha geniş uzmanlık alanlarını kapsamaktadır (Golden vd., 2006:1-20).

Adli Muhasebe Hizmetlerinin, Bankacılık ve Finans İşlemlerinde, Soruşturmalarda, Dava Dosyalarında ve Sigorta Şirketlerindeki uygulama alanlarına örnekler aşağıda verilmiştir.

2.2.1. Dava Desteği için Adli Muhasebe

Adli muhasebe, hasarların miktarının belirlenmesi gerektiğinde davalarda kullanılır. Hukuki ihtilaflara karışan taraflar, anlaşmazlıkları çözümleme veya mahkeme kararları yoluyla çözmeye yardımcı olmak için miktarları kullanır. Örneğin, tazminat ve yardım anlaşmazlıkları nedeniyle bu ortaya çıkabilir. Adli muhasebeci, anlaşmazlığın bir mahkeme kararına dönüşmesi durumunda bilirkişi tanık olarak kullanılabilir (www.investopedia.com, 2021).

Dava desteği ihtiyacı duyulan adli muhasebe ilgili dava konuları aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- Zimmete geçirme ile ilgili görülen davalar,

- İş hukuku ile ilgili uyuşmazlık davaları,
- İcra ve İflas mevzuları ile ilgili görülen davalar,
- Ceza davaları mevzuları ile ilgili görülen davalar,
- Evliliğin son bulması (Boşanmalarla) ile ilgili görülen davalar,
- Kara para aklama mevzusu ile ilgili görülen davalar,
- Sermaye piyasası ile ilgili görülen davalar,
- Vergi hukuku ile ilgili görülen davalar,

Ticaret hukuku ile ilgili görülen davalar ve icra hukuku ile ilgili davalar adli muhasebe uzmanlık kapsamındaki davalar olarak sıralanabilir (Şahin, 2019:37-42).

Dava desteği için adli muhasebeyi şöyle açıklayabiliriz; Adli bir dava öncesi ya da dava sürecinde iddia makamı için sağlanan muhasebe destek hizmetleridir. Daha çok finansal kayıplarla ilgili bir hizmettir. Genel olarak bir adli muhasebe uzmanının sağlayacağı dava destek hizmetleri aşağıdaki konuları kapsar (Aksu vd., 2008:64:65)

- Bir iddiayı çürütmek ya da ilgili iddiayı desteklemek için gereken dokümanları temin edilmesini sağlamak,
- Dokümanları inceleyerek, dokümanların eksik kısımlarını belirlemek ve durumun bir değerlendirmesini yapmak,
- Mali durumun anlaşılmasını sağlamak ve finans durumu ile ilgili sorulacak ilave soruların anlaşılmasını kolaylaştıracak bulguların değerlendirme sürecine katılmak,
- Karşı taraf bilirkişisinin tazminat talebi raporunu incelemek ve mevcut durumun iyi veya eksik yönleri hakkındaki raporları gözden geçirmek,
- Dava sürecinin sonuçlanmasına yönelik görüşme ve incelemelere yardımcı olmak,
- Karşı tarafın görgü tanığını dinlemek için duruşma sürecine katılmak ve “bir tarafın görgü tanığının karşı tarafın vekili tarafından sorgulanması” işlemine teknik destek verilmesini sağlamak.

2.2.2. Ceza Soruşturması için Adli Muhasebe

Ceza Soruşturması kapsamında adli muhasebe uygulama alanları aşağıda sıralanmıştır:

- Adli muhasebe aynı zamanda bir suçun meydana gelip gelmediğini keşfetmek ve suç kasıtlı olma olasılığını değerlendirmek için de kullanılır. Bu tür suçlar arasında çalışan hırsızlığı, menkul kıymet sahtekârlığı, mali tablo bilgilerinde sahtecilik, kimlik hırsızlığı veya sigorta sahtekârlığı yer alabilir.
- Adli muhasebeciler, boşanma davalarında gizli varlıkların aranmasına da yardımcı olabilir veya sözleşmelerin ihlali, haksız fiil, şirket satın almalarıyla ilgili

anlaşmazlıklar, garanti ihlalleri veya iş değerlendirme anlaşmazlıkları gibi diğer medeni meseleler için hizmetlerini sağlayabilir.

- Adli muhasebe görevleri, inşaat iddialarının, kamulaştırmaların, ürün sorumluluğu iddialarının veya ticari marka veya patent ihlallerinin araştırılmasını içerebilir ve bunların hepsi yeterli değilse, adli muhasebe, ifşa etmeme veya rekabet etmeme anlaşmasının ihlalinin ekonomik sonuçlarını belirlemek için de kullanılabilir (www.investopedia.com, 2021).

2.2.3. Sigorta Sektöründe Adli Muhasebe

Adli muhasebe, sigorta endüstrisi tarafından rutin olarak kullanılmaktadır. Adli muhasebe bilgisine sahip, bir adli muhasebeciden, bir araç kazasından, bir tıbbi uygulama hatası vakasından veya başka bir iddiadan kaynaklanan ekonomik zararları ölçmesi istenebilir. Düzeltici bir yaklaşımın aksine sigorta taleplerine adli bir muhasebe yaklaşımı benimsemeye ilgili endişelerden biri, adli muhasebenin esas olarak tarihsel verilerle ilgilenmesi ve taleple ilgili varsayımları değiştiren ilgili güncel bilgileri, gözden kaçırabilmesidir (www.investopedia.com, 2021).

2.2.4. Bankacılık ve Finans İşlemlerinde Adli Muhasebe

Bankacılık iş ve işlemleri ile ilgili finansal suçlar bankada çalışan personel ya da bankayla çalışan müşteriler tarafından da işlenebildiği ifade edilmektedir. Burada suçun unsuru ögeler müşteri tarafından karşılıksız çek vermek ya da sahte çek düzenlemek biçiminde olabilirken bankada çalışan personel tarafından da banka müşterilerine ait mevduatların faiz getirisi için kullanılması, para ile ilgili getirilerin zimmete geçirilmesi ya da kredi limiti düşük görülen bir banka müşterisinin çıkar elde etme karşılığında müşterinin kredi limitinin usulsüz bir şekilde yükseltilmesi gibi finansal suçlar bir adli muhasebeci uzmanı tarafından usulüne uygun araştırma konusu yapılabildiği ifade edilmektedir (Şahin, 2019:29-36).

Adli muhasebe uzmanı ihtiyacı duyulan Bankacılık ve Finans kapsamındaki suçlar aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- İnternet ve siber mevzuları ile ilgili bilişim suçları,
- Vergi kaçakçılığı kapsamındaki suçlar,
- Bankacılık iş ve işlemleri ile ilgili finansal suçlar,
- Kredi kartı usulsüzlükleri ile ilgili finansal suçlar,
- Belgede tahrifat yapma ile belgede sahtecilik yapma ile ilgili suçlar,

- Kar amacı olmayan sivil toplum örgütleri mevzuları ile ilgili yolsuzluklar,
- Hisse senedi ile manipülasyon mevzuları ile ilgili suçlar,
- Rüşvet almak ve rüşvet vermek mevzuları ile ilgili suçlar,
- Yolsuzluk ve Suiistimal mevzuları ile ilgili suçlar,

Kaymağını alma ve usulsüz olarak zimmete geçirme mevzuları ile ilgili suçlar adli muhasebe uzmanlık alanını ilgilendiren bankacılık ve finans suçları kapsamında sıralanabilir.

Genel olarak ifade edecek olursak bir adli muhasebe uzmanının, dava destek kapsamında sağladıkları hizmetler aşağıdaki konuları kapsar (Karacan, 2012:113-114):

- Bir iddiayı çürütmek yada desteklemek için gerekli bilgi ve belgeleri temin etme
- Eksik hususları belirlemek ve durumun ilk değerlendirmesini yapmak için bilgi ve belgeleri incelemek,
- Mali durumun anlaşılmasını ve sorulacak ilave soruların bildirimini kolaylaştıracak bulguların araştırılması sürecine katılmak,
- Karşı tarafın bilirkişisinin tazminat talebi ile ilgili dokümanlarını inceleyip, irdelemek ve mevcut durum hakkında eksik, yanıltıcı raporları incelemek,
- Davanın adil sonuçlanmasına yönelik görüşme ve tartışmalara destek olmak,
- Karşı tarafın şahidini dinlemek için duruşma celselerine katılmak ve *“bir tarafın tanığının diğer tarafın avukatı tarafından sorguya çekilmesi”* işlemine destek vermek.

Dava desteği kapsamında ana temaları yukarıda belirtilen hizmetlerini adli muhasebeci sunarken karşılaştıkları dava konularını aşağıdaki gibi sıralanabilir (Pazarçeviren, 2005:10; Karacan, 2012:114; forensicaccounting.com, 2021):

- Her kapsamdaki usulsüzlük ve yolsuzluk davaları,
- Ortaklık kurma ilgili davalar veya hissedarlıkla ilgili davaları,
- İşletmelerin finansal kayıplarıyla ilgili davalar,
- Şirket değerlemeleri,
- Zarar ve hasar tahminleri,
- Sigorta anlaşmazlıkları ile ilgili davalar,
- Anlaşma yükümlülüklerinden doğan sorunlar,
- Marka, patent ve haklar ile ilgili sorunlar,
- İşletmelerle ilgili birleşme ya da ayrılma davaları,
- İcra, iflas davaları,
- Evliliklerin son bulması ile ilgili finansal anlaşmazlıklar,
- Mesleki ihmal sebebiyle ortaya çıkan anlaşmazlıklar

- Tahkim ve arabuluculuk kapsamındaki davalar

2.3. Adli Muhasebe Meslek Mensubunun Sahip Olması Gereken Beceriler

Kendilerine verilen görev ve faaliyetleri verimli bir şekilde gerçekleştirmek için, Adli Muhasebeciler/Adli Müşavirler, muhasebe ve denetim konusunda temel bilgi ve becerilere sahip olmalıdır.

Ayrıca gelişmiş sözlü ve yazılı iletişim yeteneklerine sahip olmaları, Detayları algılama yeteneği, araştırma tekniklerini etkin uygulama yeteneği, soruşturmalarda deneyim, bağımsızlık ve yüksek derecede bilgi muhasebe ve denetim prosedürlerinde bilgi teknolojisinin kullanılması gerekmektedir.

Genel olarak, yetenekli bir Adli Muhasebeci aşağıdaki özelliklere sahip olmalıdır (Shah,A.A. ve Shah,M.A., 2012:60-65):

- Merak,
- Süreklilik,
- Yaratıcılık,
- Sağduyu,
- Organizasyon,
- Güven ve dürüstlük içerisinde profesyonel yargılayıcı olmalıdır.

Önümüzdeki yıllarda gelişmiş piyasa ekonomilerinde bir adli muhasebe müfettişinin en çok aranan 20 meslekten biri olacağı tahmin edilmektedir. Bir adli muhasebecinin, uzmanlık alanı için sahip olması gereken bazı özellikler şunlardır (indiaforensic.com 05.03.2021) :

- Finansal tablolar hakkında derinlemesine bilgi ve bunları eleştirel olarak analiz etme yeteneği. Bu beceriler, adli muhasebecilerin muhasebe bilgilerindeki anormal kalıpları ortaya çıkarmalarına ve kaynaklarını tanımalarına yardımcı olur,
- Varlıkların kötüye kullanılması, kara para aklama, rüşvet ve yolsuzluk dâhil ancak bunlarla sınırlı olmamak üzere dolandırıcılık planlarının tam olarak anlaşılması,
- Kurumların iç kontrol sistemlerini kavrayabilme ve riskleri değerlendiren, yönetim hedeflerine ulaşan, çalışanları kontrol sorumlulukları konusunda bilgilendiren ve programın kalitesini izleyerek düzeltmelerin ve değişikliklerin yapılmasını sağlayan bir kontrol sistemi kurma becerisi,
- Bilgisayarda yeterlilik ve ağ sistemleri bilgisi. Bu beceriler, adli muhasebecilerin e-bankacılık ve bilgisayarlı muhasebe sistemleri alanında soruşturmalar yürütmesine yardımcı olur,

- Suç davranışının arkasındaki dürtüleri anlamak ve çalışanları motive eden ve teşvik eden dolandırıcılık önleme programları oluşturmak için psikoloji bilgisi,
- Şirketin etik politikaları hakkında bilgilerin yayılmasına yardımcı olan ve adli muhasebecilerin mülakatlar yapmalarına ve çok önemli bilgileri edinmelerine yardımcı olan kişilerarası ve iletişim becerileri,
- Şirketin yönetim politikaları ve bu politikaları düzenleyen yasalar hakkında kapsamlı bilgi,
- Ceza ve medeni hukukun yanı sıra hukuk sistemi ve mahkeme usullerinin emri

2.4. Adli Muhasebenin İlkeleri

Bir meslek mensubuna yönelik ilkelere değinildiğinde ilk akla gelen fikir, o mesleğin yürütülmesinde söz konusu mesleği yürütenlerin asgari düzeyde uymaları beklenen kural, yöntem ve prosedürlerdir. Prosedürler olarak adlandırılan bu meslek ilkeleri sayesinde, ilgili meslek mensubunun, mesleğini daha güvenilir bir ortamda yürütebildiği ifade edilir. Adli muhasebe meslek mensuplarında da gerekli nitelik ve güvenilirliğin olması için, önceden saptanmış birtakım ölçütlerin varlığı gerekmektedir. Bu durum da bazı meslek ilkelerinin oluşturulmasını zorunlu hale getirmektedir (Karacan, 2012: 117).

Aşağıda gösterildiği gibi adli muhasebe prosedürlerinin, üç temel ilkeye ayrıldığı ifade edilir:

- *Genel ilkeler*
- *Bulguların Elde Edilmesine Yönelik İlkeler*
- *Bulguların Değerlendirilmesine Yönelik İlkeler*

2.4.1. Genel İlkeler

Genel ilkeleri, bir mesleğin içeriğinden ve nasıl yapılması gerektiğinden çok bu meslek mensubunun kimler tarafından yapılması gerektiği üzerinde durur (Karacan,2012: 117).

Bu ilkeler şunlardır:

- *Mesleki Eğitim ve Deneyim İlkesi*
- *Mesleki Dikkat ve Özen İlkesi*
- *Bağımsızlık İlkesi*

2.4.1.1. Mesleki Eğitim ve Deneyim İlkesi

Adli muhasebecilik meslek mensupları bir uzman olarak yürüttükleri bu alanda gereken teknik eğitim ve mesleki yeteneğe sahip kişilerce yapılmalıdır. Mesleki yeterlilik tespiti ise eğitim düzeyinden anlaşıldığı ifade edilir. Adli muhasebe meslek mensubunun eğitim yeterliliği için; iktisat, işletme, muhasebe, maliye, hukuk, psikoloji, kriminoloji vs. gibi belirli temel alanlarda yeterli eğitim almış olması, belirli bir zaman zarfında söz konusu meslek mensupları yanında yeterli düzeyde staj yapmak, ilgili meslek odalarının yaptıkları sınavları başarılı bir şekilde geçmek ve belli bir dönem stajyer olarak çalışıp mesleki deneyim edinmesi gibi birtakım şartların saptanması gerekmektedir. (Karacan,2012: 118).

2.4.1.2. Mesleki Dikkat ve Özen İlkesi

Adli muhasebe mensubu tahkikatlarında, sorumlu olduğu görevi kapsamındaki gerekli tüm teknik bilgi, eğitim birikimine sahip ve yeterli deneyime sahip olmalıdır. Bu kapsamda, kendisi için gereken mesleki bilgisine ilave olarak, ekip arkadaşlarının yeteneklerinden ve bilgi birikiminden yeterli düzeyde de faydalanması gerekmektedir. Adli muhasebe mensubu bütün bu bilgi ve mesleki deneyimlerinin yanında, yazılı ve sözlü iletişim becerilerine de hâkim olup etkin kullanabilmelidir. Sözlü iletişim becerisi özellikle Bilirkişi tanıklığı kapsamındaki davalarda ifade verme durumunda, yazılı iletişim becerisi ise rapor hazırlama sürecinde gerekmektedir. Adli muhasebe mensupları bilgi ve becerileri konusunda stabil kalmamalı, kendilerini geliştirmeleri konusunda eğitimle sürekli kendilerini yenilemeleri gerektiği ifade edilmektedir (Kuloğlu, 2007: 27).

2.4.1.3. Bağımsızlık İlkesi

Adli muhasebe mensupları yaptıkları tahkikatlar sürecinin uzun zaman gerekmesi ve söz konusu süreçte üzerinde çalışılan veri hacminin çok büyük olduğu durumlar olabilmektedir. Bu nedenle; adli muhasebe görevi yürüten uzmanların çalışmalarında gözden kaçırdıkları bir detay ya da ihmalin bütün çalışma sonuçlarının olumsuz etkilenmesine ya da sürecin daha fazla zaman almasına yol açabileceği için, adli muhasebe tahkikatlarının ince elenip sık dokunması gerektiği ifade edilir (Sert, 2016: 98).

2.4.2. Bulguların Elde Edilmesine Yönelik İlkeler

Adli muhasebe mensuplarında bulguların elde edilmesine yönelik ilkeler, söz konusu mesleğin ne şekilde yürütüleceği ve nasıl yapılacağı üzerinde durmaktadır. Uzmanlık alanına hâkim yetkin bir adli muhasebeci mensubu mesleğini yürütürken araştırma konusu kapsamındaki tüm ayrıntıları dedektif gibi incelemeli, bütünlük gerektirecek parçaları

birbirinden ayırabilecek kapasitede olmalı, tüm vakaları analiz ederek bulduğu bulguları yeterli sayı ve nitelikteki deliller ile desteklemelidir (Karacan, 2012: 119).

Bulguların elde edilmesi kapsamındaki ilkeler:

- *Planlama İlkesi*
- *Bütünlük İlkesi*
- *Kanıt Toplama İlkesi*

2.4.2.1. Planlama İlkesi

Adli muhasebe meslek mensupları söz konusu çalışmaların planlanması, meslek mensubunun amaçlarına ulaşmak için; neyi, ne kadarlık sürede, nerede, hangi maliyetle ve kimlerin desteği ile yapılacağının kararlaştırması faaliyetidir. Adli muhasebe mensubu tarafından alınan kararlar söz konusu planı oluşturmaktadır (Karacan, 2012: 119).

Adli muhasebe sürecinde yapılan çalışmaların karmaşık yapısı nedeniyle, yapılacak her türlü iş ve işlemlerin önceden tasarlanarak bir plan, program çerçevesinde yürütülmesi, uzun zaman gerektiğinden bu sürecin kısaltması için gerçekleştirilmesi gereken önemli ve zorunlu bir adım olduğu söylenir (Turgut, 2015: 47).

2.4.2.2. Kanıt Toplama İlkesi

Adli muhasebe meslek mensuplarının, yaptıkları çalışmalar kapsamında netice elde edebilmek için gerekli özellikleri bulundurması ve yeterli miktarda delil elde etmeleri gerektiği ifade edilir (Uyar, 2015: 184).

Elde edilen delillerde güvenilirliğe etki eden durumlar şu şekildedir: “*Geçerlilik (ilgililik), nesnellik, kaynak ve zamanlılık*”tır. Adli muhasebe meslek mensubunun hazırlayacağı raporda tesiri bulunabilecek bütün deliller, geçerli kabul edilmesi gerektiği ifade edilir. Eğer bir delilin birçok adli muhasebe mensubunun görüşünü aynı doğrultuda etki ettiği saptanırsa, bu kanıtın nesnel olduğu söylenir. Ayrıca toplanan delillerin gerçekleştirilen adli muhasebe çalışmaları ile zaman bakımından bir uyum içinde olması gerektiği ifade edilir. Özellikle, mali hataları ve mali yolsuzlukları ortaya çıkarmaya yönelik maddi doğrulama testleriyle elde edilen delillerin, adli muhasebe için esas dayanak noktası olduğu ifade edilmektedir (Uyar, 2015:184).

2.4.2.3. Bütünlük İlkesi

Adli muhasebe çalışma sürecini değerlendirirken, şüpheli ve farklı bir perspektifle vakalara yaklaşılmalı, her ipucu gözden geçirilebilmeli ve yapılan değerlendirme sonucunda katkısı olabilecek bütün deliller bütüncül bir bakış açısıyla incelenmelidir. Bu yaklaşımda, her

bir kanıt bütünün bir parçası olarak görülmeli ve toplanan bütün parçaların birleşmesiyle tüme varılmaya çalışılması gerektiği ifade edilir (Sert, 2016: 98).

2.4.3. Bulguların Değerlendirilmesine Yönelik İlkeler

Bulguların değerlendirilmesine yönelik ilkelerin, adli muhasebe meslek mensubunun görüş ve kanaatlerinin eksiksiz bir şekilde sunulmasıyla alakalı düzenleme ve ilkeleri içerdiği ifade edilmektedir. Söz konusu ilkenin temel amacı; yapılan adli muhasebe çalışması ile ilgili olarak, kullanıcıların gereksinim duyduğu bilgilerin yeterli düzeyde açık ve objektif olarak, sistematik bir çerçeve kapsamında sunulmasını sağlamaktır. (Karacan, 2012:121).

Bulguların değerlendirilmesi yönelik ilkeler şu şekildedir:

- *Tam Açıklama İlkesi*
- *Görüş Bildirme İlkesi*

2.4.3.1. Tam Açıklama İlkesi

Adli muhasebede önemli ilkelerden birinin de tam açıklama ilkesi olduğu ifade edilir. Söz konusu ilke, adli muhasebe çalışmasına konu olan vakayla alakalı sunulan bilgilerin, yararlanacak kişi ve kuruluşların doğru karar vermesini sağlayacak ölçüde açık, yeterli ve anlaşılır olması gerektiği söylenmektedir. Söz konusu ilkeye göre, adli muhasebe mensubu tarafından hazırlanıp sunulan bilgiler, bilgiye gereksinim duyan kullanıcılara alacakları kararlarda kılavuz olmaktadır. Bu durumda kendileri için gerekli, geçerli, objektif, noksansız bilgileri sunmasına yardımcı olduğu ve ifade edilmektedir. (Karacan, 2012:121). Bu sorumluluk duygusuna ilaveten adli muhasebe mensubu, görüşlerini nesnel, bağımsız ve gerçek bir şekilde beyan etmemesi durumunda kendisine cezai yaptırımlar uygulanabileceği ifade edilmektedir (Uyar, 2015:184).

2.4.3.2. Görüş Bildirme İlkesi

Söz konusu ilke, adli muhasebe meslek mensubu tarafından incelenen adli muhasebe çalışması ile ilgili vakayla alakalı değerlendirmenin yapılması, bu değerlendirme neticesinde ilgili olayla alakalı ulaşılan sonucun yazılı olarak bir rapor haline getirilmesi ve bilgi talebi olan kullanıcılara ulaştırılmasını kapsadığı ifade edilir. Adli muhasebe mensubu adli muhasebe kapsamındaki vakalarla ilgili tüm mesleki bilgi, becerisi ve yeteneklerini kullanarak, bağımsızlık ilkesinin de gereklerini yerine getirerek bulduğu sonucu bilgi gereksinimi duyan kullanıcılarına yarar sağlayacak şekilde raporunu hazırlar ve ilgili kişilere iletildiği ifade edilir. Özetle bu ilke kapsamında adli muhasebe mesleği mensubu, adli

muhasabe faaliyetleri ile alakalı olarak vermiş olduğu kararı ve ulaşmış olduğu sonucu yazılı bir biçimde, diğer bir deyişle rapora dönüştürür (Karacan, 2012:120-121).

2.5. Adli Muhasebe Hizmetlerinin Yürütülmesi Sırasında Uyulması Gereken Esaslar

Zysman (2004) yaptığı çalışmada, Adli Muhasebe görevinin yürütülmesinde aşağıdaki adımları özetlemiştir; her adli muhasebe görevi benzersizdir ve kendine özgü bir yaklaşımı vardır. Genel olarak, birçok adli muhasebe görevi aşağıda ayrıntıları verilen adımları içerecektir.

-Müşteri ile tanışmak; Önemli gerçekler ve eldeki konular hakkında net bir anlayışa sahip olmak için müşteriyle tanışmak çok önemlidir,

-Çatışma kontrolü yapmak; İlgili taraflar kurulur kurulmaz bir çatışma kontrolü yapılmalıdır,

-İlk araştırmayı gerçekleştirmek; Ayrıntılı bir eylem planı geliştirilmeden önce ön araştırma yapılmalıdır. Bu, sonraki planların konunun daha eksiksiz bir şekilde anlaşılmasına dayanmasını sağlayacaktır,

-Bir eylem planı geliştirmek; Bu plan, ilk araştırmanın yürütülmesinde müşteri ile görüşerek kazanılan bilgileri dikkate alacak ve ulaşılması gereken hedefleri ve bunları gerçekleştirmek için kullanılacak metodolojiyi belirleyecektir,

-İlgili kanıt elde etmek; Vakanın niteliğine bağlı olarak bu, belgelerin, ekonomik bilgilerin, varlığın, bir şirket kişinin, başka bir uzmanın veya bir olayın meydana geldiğinin kanıtının bulunmasını içerebilir,

-Analizi gerçekleştirmek; Gerçekleştirilen gerçek analiz, görevin niteliğine bağlı olacaktır ve şunları içerebilir:

- I. Ekonomik zararların hesaplanması,
- II. Çok sayıda işlemi özetlemek varlıkların takibini yapmak,
- III. Uygun iskonto oranlarını kullanarak bugünkü değer hesaplamaları yapmak,
- IV. Bir regresyon veya duyarlılık analizi gerçekleştirme Bilgisayarlı bir uygulamayı bir hesap tablosu, veri tabanı veya bilgisayar modeli olarak kullanma ve Analizi açıklamak için çizelge ve grafiklerden yararlanma.

-Raporu hazırlamak; Genellikle, görevin niteliği, araştırmanın kapsamı, kullanılan yaklaşım ve kapsam ve bulguların ve/veya fikirlerin sınırlamaları ile ilgili bölümleri içerebilen bir rapor hazırlanacaktır. Rapor, bulguları uygun şekilde desteklemek ve açıklamak için gerekli programları ve grafikleri içerecektir.

2.6. Adli Muhasebe ile Diğer Bilim Dalları Arasındaki Farklar

Adli Muhasebe ile Geleneksel Muhasebe, Denetçi ve Hile Denetçisi/Dolandırıcılık İncelemesi arasındaki farklara değinilecektir.

2.6.1. Adli Muhasebe ile Geleneksel Muhasebe Arasındaki Farklar

Adli Muhasebe, kuruluştta ortaya çıkan ihtilafların çözümüne yardımcı olacak kuruluştta uygun bir muhasebe analizi sağladığı için geleneksel muhasebe olan borç veya alacak muhasebesinden farklıdır. Yakın zamana kadar, dolandırıcılık veya beyaz yakalı suçları tespit etmenin geleneksel muhasebe işlevinin bir parçası olduğu düşünülür. Hile denetçisi, iç veya dış denetçilerin periyodik denetimleri yoluyla korumaları gereken bir şeydi. Şimdi ise denetçilerin yalnızca bir şirketin muhasebe kayıtlarını genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine, denetim standartlarına ve şirket politikalarına uygunluğunu kontrol edebileceği bilinmektedir. Bu nedenle, hileli işlemlerden şüphelenen şirketlerde dolandırıcılığı tespit etmek için yeni bir muhasebe kategorisine ihtiyaç duyulur. Bu muhasebe alanı 'adli muhasebe' olarak bilinir. İkisi arasındaki temel farklılık noktaları şunlardır (Shah,A.A. ve Shah,M.A., 2012: 57-58):

- Adli muhasebe, muhasebeye veri girişi, kayıt tutma, hazırlık ve kayıt tutma gibi farklı bölümlerden ziyade daha geniş bir perspektiften bakar.
- Bilindiği gibi denetçi, yalnızca bir şirketin kitaplarının genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine, denetim standartlarına ve şirket politikalarına uygunluğunu kontrol edebilir. Ancak adli muhasebeciler, şirketin şüpheli hileli işleminde dolandırıcılığı tespit eder.
- Adli muhasebe birincil yönlendirme olgusunun açıklayıcı analizinin (neden ve etki) yapılmasını sağlar.
- Adli muhasebe, muhasebe sistemini kurarak ve doğru yola yerleştirerek dolandırıcılığın önlenmesi ve tespiti için veri bilgisi ve içgörüyü birbirine bağlayarak finansal dolandırıcılıkların tespitine odaklanır, aynı zamanda fark yaratır. (Hileli işlem yapanların yakalanma ve cezalandırma ihtimalinin olduğu korkusunu teşvik ettiği için dolandırıcılığı önleme etkisi bulunmaktadır.

Adli muhasebe, bir işletmede inceleme yapmak için muhasebe, denetim ve soruşturma hizmetlerin becerilerini birbirine entegre eden mali tablolardır. Geniş tabanlı bilgi (yukarıda listelenen temalar dahilinde), giriş seviyesindeki adli muhasebecilerin başarısı için çok önemlidir. Çünkü adli muhasebe nispeten yeni çalışma alanıdır, bir dizi çalışma tanımı ve kurumsal deneyimlerin paylaşımı yapılmalıdır. Adli muhasebenin, ayrı bir iş alanı ya da uzmanlık alanı olarak tanınması gerektiğine değinilmiş ve ilaveten de adli muhasebenin her

geçen gün öneminin artarak gelecekte de önemli bir uzmanlık haline geleceği ifade edilmiştir. Ayrıca, Amerika Birleşik Devletlerinde (ABD) adli muhasebe ve denetim uygulamasının 1995 gibi erken bir tarihte başladığına değinerek, bu uzmanlığın Hindistan gibi ülkelerde önem ve anlamı yeterince anlaşılmadığı kanısına varılmıştır (Bhasin, M. L. 2007:1000-1010).

Adli muhasebeciler, yalnızca kendilerine emanet edilen davaların mali sonuçlarıyla ilgilenirler denetim uygulamasına girmezler. Küresel rekabet nedeniyle, muhasebe mesleği, piyasayı bu tür hizmetleri gerçekleştirmek için "en donanımlı" profesyonellere sahip olduğuna ikna etmelidir. Adli muhasebeciler, genişletilmiş prosedürler tasarlayıp uygulayarak giderek daha 'proaktif' risk azaltma rolleri oynarlar. Yasal denetimin bir parçası olarak, denetim komitelerine danışman olarak hareket eder ve yatırım analisti araştırmalarına yardımcı olur. Muhasebecilerin çoğu mükemmel analitik becerilere sahip olsa da, "adli" hizmetlerin "özel" eğitim ve gerçek hayatta "pratik" kurumsal deneyim gerektirdiğini kabul etmeleri gerekir (Bhasin, 2007:1000-1010).

2.6.2. Geleneksel Denetçi ile Adli Muhasebeci Arasındaki Farklar

İşletmelerin genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine uygun ve güvenilir mali verileri üst yönetime sunmalarını sağlayarak, tarafsız ve bağımsız bir biçimde kamuyu bilgilendirmeyi amaçlayan adli muhasebe ve denetim hizmetleri temel amaçları aynı olmakla birlikte uygulama alanları ve kapsamı açısından farklılık gösterdiği ifade edilmektedir (James S. Gerson , John P. Brolly ve Steven L.'den aktaran Yücel, 2011: 54).

Tablo 2.1'de Adli Muhasebe ile Geleneksel Denetçi arasındaki farklar gösterilmiştir.

Tablo 2.1 Adli Muhasebe ile Denetçi Arasındaki Farklar

Adli Denetçi / Muhasebeci	Denetçi
Adli muhasebeciler özellikle hileli faaliyetleri (dolandırıcılık faaliyetleri) araştırır.	Denetçiler, şirketlerin düzenlemelere uygun ve örgütsel politikalara bağlılıklarını inceler.
Adli bir muhasebeci, gerçeklere ve sorunlara çok daha derin bir şekilde girer.	Bir denetçi normalde gerçeklere ve meselelere daha fazla derinlemesine girmez.
Adli muhasebeci, işini yürütürken çok daha yüksek derecede profesyonel şüphecilik kullanır. Görünüşe bakıp da görünüşe göre açıklamaları ve belgeleri kabul etme eğiliminde değildir.	Denetçi, çok daha yüksek derecede profesyonellik kullanmaz ve çoğunlukla görünen değerdeki açıklamaları ve belgeleri kabul eder.
Adli muhasebeci, şirket personeli, tanıklar ve deneklerden görüşme ve bilgi alma konusunda daha uzmandır.	Ancak geleneksel bir denetçi, mülakat yapmakta ve şirket çalışanları, tanıklar ve deneklerden bilgi almak konusunda o kadar usta değildir.
Adli muhasebeci, mali kayıtlardaki tutarsızlıkları bir dedektif gibi irdeler ve usulsüzlükler hakkında kanıt arar. Adli Muhasebeciler, banka, kurumsal varlık veya başka herhangi bir kuruluşun mali kayıtlarındaki dolandırıcılık ve suç işlemlerini tespit eder. Kesin kanıtları bulana kadar tüm işlemlere şüphe ile yaklaşırlar. Finansal kayıtlardaki suç kayıtlarının farkına varmak için çabalarlar.	Geleneksel Dış Denetim, muhasebe defterlerinin incelenmesidir ve Bir denetçinin muhasebe kayıtlarını denetlerken, Bilanço'nun doğru ve adil olup olmadığı konusunda kendisini emin hissetmesini sağlamak için bir işletmenin veya işletmenin defterlerindeki girişlerin doğruluğunu onaylayan veya destekleyen belgeler, makbuzlar vb. inceler ve bunların mevzuata uygunluğunu kontrol eder. Denetçiler, Adli Muhasebeciler kadar deneyimli değildir, finansal kayıtlardaki suç unsurlarının peşine düşecek kadar derin araştırma yapmazlar
Adli Muhasebeciler, yanlış beyanları kasıtlı yapılan hileli işlemleri bulmak için çabalar.	Geleneksel Dış Denetçiler yalnızca kasıtlı yanlış beyanları bulur
Gerçekleri ve kanıtları toplarken, bir adli muhasebeci daha çok nereye bakılacağı, ne tür kanıtlar aranacağı, nasıl çıkarılacağı ve neyin ilgili ve geçerli destek oluşturduğu mevzuatında daha deneyimlidir.	Ancak bir denetçi, genellikle gerçekleri ve kanıtları toplama konusunda o kadar tecrübeli değildir ve ne tür kanıtları arayacağını, nasıl elde edeceğini ve neyin ilgili ve geçerli desteği oluşturacağını umursamaz.
Adli Muhasebeciler, sayıların ötesine bakmak ve durumun iş gerçekliğiyle başa çıkmak için eğitilir.	Geleneksel Dış denetçiler yalnızca sayılara bakar ve sayıların ötesine bakmak ve durumun iş gerçekliğiyle başa çıkmak için eğitilmezler.
Bir adli muhasebeci, çalışanların kontrolleri ve süreçleri nasıl kötüye kullanabilecekleri ve kötüye kullanabilecekleri ve iç kontrolleri atlatmak için kullanılan çeşitli dolandırıcılık türleri, planlar ve yöntemler konusunda daha aşinadır.	Geleneksel bir dış denetçi, çalışanların kontrolleri ve süreçleri nasıl kötüye kullanıp kötüye kullanabileceklerine ve iç kontrolleri atlatmak için kullanılan çeşitli dolandırıcılık türlerine, planlara ve yöntemlere genellikle aşina değildir.

Kaynak: Shah,A.A. ve Shah,M.A., 2012:58-59

2.6.3. Adli Muhasebe ile Hile Denetçisi/Dolandırıcılık İncelemesi Arasındaki Farklar

Çoğu dolandırıcılık incelemesinin adli muhasebe olduğu, ancak tüm adli muhasebenin dolandırıcılık incelemesi olmadığı belirtilebilir. Örneğin, bir azınlık hissedar türev davasındaki bir mülkün değerlemesi, adli muhasebeye dahil edilecektir, ancak ille de dolandırıcılık içermeyebilir. Dolandırıcılık incelemeleri genellikle adli muhasebe kategorisine girer, çünkü dolandırıcılıkla ilgili incelemelerin, soruşturmaların ve raporların çoğu "dava açmaya yönelik bir bakışla" yapılır. Diğer bir deyişle, dolandırıcılık denetçilerine, davanın dava ile sonuçlanabileceği varsayımıyla incelemelerini yapmaları öğretilir (Bhasin, 2007:1000-1010).

Bununla birlikte, Sertifikalı Dolandırıcılık Denetleyicileri Derneği'ne göre, tablo 2.2'de de gösterilen Adli Muhasebe ile Dolandırıcılık İncelemesi/Hile Denetçisi arasındaki benzerliler, farklılıklar ile ilgili genel bilgiler sıralanmıştır.

Tablo 2.2 Adli Muhasebe ile Hile Denetçi/Dolandırıcılık İncelemesi Arasındaki Farklar

Adli Muhasebe	Dolandırıcılık İncelenmesi/Hile Denetçisi
1.Muhasebe becerilerini çok çeşitli konularda hukuki konulara uygulayan geniş bir disiplindir.	1.Tümüyle ilgili odaklanmış bir disiplin dolandırıcılık sorunu ile ilgilenir
2. Geçmişe hitap eder.	2. Geçmiş, şimdiki ve gelecekteki olayları ele alır.
3. Finansal bilgileri kullanır.	3. Mali ve mali olmayan bilgileri kullanır.
4. Finansman işlemler hakkında bilgi üretir	4. İnsanlar ve eylemleri finansman işlemleri hakkında bilgi üretir.
5. Adli işlemlerde kullanılmak üzere, veri toplar.	5.İş ve devlet iç işlemlerinde ve özel ve adli işlemlerde kullanım için, veri toplar.
6. Nispeten küçük bir uygulayıcı grup üzerinde çalışır.	6. İş dünyasında ve hükümette, dolandırıcılıkla mücadele eden büyük bir güç üzerinde çalışır.

Kaynak: Shah,A.A. ve Shah,M.A., 2012:56-57

2.7. Adli Muhasebe Hizmetlerinin Dünya Ülkelerinde ve Türkiye'deki Durumu

Muhasebe uygulamaları sırasında birçok meslekte olduğu gibi değer yargılarında ikileme düşme, alınan kararlarda uzlaşamama ve mesleki sorunlar gibi farklı problemler ortaya çıkmaktadır. Bunun yanında meslek mensuplarının görevlerini yerine getirirken doğru, dürüst ve güvenilir olmaları gerekmektedir. Bu noktada meslek mensupları çelişkiler ve ikilemler yaşayabilirler. Söz konusu bu problemlerin çözüme kavuşmasında meslek etiği olgusu önemli rol üstlenir. Bu bağlamda muhasebe meslek etiği, meslek mensuplarının bağımsız olmalarını, kendi kendilerini kontrol edebilmelerini ve moral dürüstlüğü ifade eder. Diğer bir ifadeyle muhasebe meslek etiği, müşterilere, topluma ve tüm taraflara ahlaki

davranışlarla hizmet edilmesi anlamına gelmektedir. Meslek mensupları tüm bu hizmetleri sunarken, sorumluluk sahibi, güvenilirliğini kanıtlamış, doğru ve tarafsız olma özelliklerine sahip kişiler olmalıdırlar (Kutlu, 2008a:115).

Muhasebe meslek etiği, geçmişte yaşanmış olan muhasebe skandallarının tekrar yaşanmaması ve muhasebe mesleğinin toplum nezdindeki itibarının kaybedilmemesini sağlaması açısından oldukça önemlidir (Daştan vd., 2015:89). Çünkü işletmelerde ortaya çıkan ekonomik hareketliliğin düzenli bir şekilde kayıt altına alınması ve bu kayıtlar baz alınarak düzenlenecek olan finansal tablolaradaki bilgilerin gerçeği yansıtması gerekmektedir. Aksi durum, toplumun ekonomik yaşama olan güvenini sarsacak, ülkenin ekonomik yapısını etkileyecek ve en önemlisi de toplumun mesleğe duyduğu güveni zedeleyecektir. Bu nedenle muhasebe mesleğinin etkinliğini topluma daha iyi anlatmanın yolu, mesleki etik kurallar kapsamında mesleğin, iyi ve dinamik bir şekilde yürütülmesi olacaktır (Özkaya, 2008:32).

2.7.1. Dünya Ülkelerinde Adli Muhasebe Hizmetlerine Yönelik Uygulamalar

Dünyanın birçok gelişmiş ülkesinde Adli muhasebe mesleği giderek artan bir önem kazanmıştır. Adli muhasebenin dünyadaki dört gelişmiş ekonomisindeki uygulamaları ele alınmıştır.

2.7.1.1. Büyük Britanya’da Adli Muhasebenin Uygulama Alanları

Büyük Britanya’da ceza kapsamındaki davalara atanan Bilirkişilerin atanma sisteminin, genel olarak “Adli Bilimler Servisi” tarafından rastgele olarak bir bilirkişinin seçilmesi şeklinde olduğu ifade edilir. Mahkeme sürecinde hakimlerin, uzmanlık gerektiren bazı dava vakalarında bilgisi yetersiz olduğundan, hakime vakaları daha doğru değerlendirmesine yardımcı olacak bir uzman görüşüne gereksinim duyulmaktadır. Bu durumda, Bilirkişi tanıklığı olarak adli muhasebeci uzmanlarından faydalandığı ifade edilir. Büyük Britanya hukuk sisteminde tanıkların dava konularında görüşlerini bildirmeleri, “Şahitlerin görüşünü değil sadece olayları beyan edebileceği” prensibi genel olarak benimsenmesinden, yasak olduğu ifade edilir. Fakat Bilirkişilerin mahkemeden alınacak izin ile görüşlerini beyan etmelerine izin verildiği söylenmektedir (Uğurlu, 2013: 54).

Büyük Britanya hukuk sisteminde aynı dava kapsamında hem davacı hem de davalı tarafla ilgili görüş beyan edecek ortak uzmanların yer aldığı ifade edilir. Adli muhasebe uzmanlarının da olaylara objektif bir yaklaşım sergilemeleri gerekmesi nedeniyle ortak uzman olarak atanabildiği söylenmektedir. Davalara atanan ortak uzmanın hem davalı hem de davacı tarafında da kabul edilmesi gerektiği söylenir. Fakat bu durum sadece “medeni hukuk”

kapsamındaki davalarda geçerli olup ceza davası kapsamındaki mevzularda ortak uzman uygulamasının, söz konusu olmadığı ifade edilir. (Uğurlu, 2013: 55).

Büyük Britanya’da, ülkemizdeki hukuk sistemine benzer bir şekilde Bilirkişi Tanıklığı uygulaması mevcut olduğu ifade edilir. ABD ve Kanada eğitim sistemi seviyesinde, adli muhasebe eğitim ve uygulamasına rastlanılmadığı söylenmektedir. (Çite, 2017: 99).

2.7.1.2. Kanada’da Adli Muhasebenin Uygulama Alanları

Kanada’da adli muhasebe bir meslek olarak kabul edilmektedir. Kanada Sertifikalı Genel Muhasebeciler Derneği, dolandırıcılık soruşturması mesleğinin nispeten yeni olduğunu ve Kanada Sertifikalı Genel Muhasebeciler Derneği’nin (CICA) Adli Muhasebe uzmanlığı için standartlar Sertifikalı Dolandırıcılık Denetleyicileri Derneği (ACFE) tarafından belirlenmiştir (www.cpacanada.ca, 2019).

Kanada’da dolandırıcılık soruşturmaları ve hile denetçiliği için Adli Muhasebe Sertifikasyon programına katılımı teşvik eden ulusal veya uluslararası bir ortak çaba oluşturma çabalarını destekler (Özkul ve Pamukçu, 2012:36-40).

2.7.1.3. Avustralya’da Adli Muhasebenin Uygulama Alanları

Birçok gelişmiş ülkede olduğu gibi Avustralya’da da adli muhasebeci hükümet, endüstri ve profesyonel düzenleyicileri de içeren bir ortamda çalışır. Adli muhasebecinin çalışması, bu kuruluşlarla bağlantılı olabilir veya onlar tarafından uygulanan kurallar, düzenlemeler ve yönergeler dikkate alınarak yapılır. Düzenleyici, sözleşmenin niteliğine bağlıdır. Avustralya’da en ilgili ve en sık karşılaşılan düzenleyici ve denetleyici kurumlardan bazıları aşağıda sıralanmıştır (www.charteredaccountantsanz.com, 2021):

- Avustralya Menkul Kıymetler ve Yatırım Komisyonu (ASIC): ASIC, finans, yatırım, emeklilik, sigorta, mevduat toplama ve krediyle ilgili şirketleri, finansal piyasaları ve diğer profesyonelleri düzenler. Diğer düzenleyiciler ve yatırımcılar ve tüketici koruma grupları ile birlikte halkı korumak için ilgili kanunları uygular.

- Avustralya Vergi Dairesi (ATO): ATO vergilendirme, emeklilik ve özel tüketim ile ilgili mevzuatı yönetir ve uygular. Özellikle adli muhasebeci ile ilgili olan ATO, agresif vergi planlaması, vergi kaçakçılığı ve sürekli vergi borçlularının etkilerini izler. Tüm bunlar, ATO’nun mahkeme içinde veya dışında harekete geçmesine yol açabilir.

- Mali Eylem Görev Gücü (FATF): FATF, kara para aklama ve terörün finansmanı ile mücadele konusunda ulusal ve uluslararası politikalar geliştirmek ve teşvik etmek için oluşturulmuş hükümetler arası bir organdır. FATF, 1990’da Kara Paranın Aklanmasıyla

Mücadele için Küresel Bir Çerçeve: Kırk Tavsiye başlıklı bir belge ve 11 Eylül 2001'den sonra terörün finansmanı konusunda sekiz özel tavsiye yayınlamıştır.

Adli muhasebecinin çalışmasıyla etkileşime giren diğer önemli düzenleyiciler arasında Sertifikalı Kamu Muhasebecileri (CPA) ve Avustralya Yeminli Mali Müşavirler Enstitüsü (ICAAA) gibi profesyonel kuruluşların yanı sıra Avustralya İhtiyati Düzenleme Kurumu (APRA) ve Avustralya İşlem Raporları ve Analiz Merkezi (AUSTRAC) gibi uzman kuruluşlar yer alır. Adli muhasebe uzmanı bir görev üstlendiğinde, bu işle ilgili bir düzenleyici olup olmadığını ve bu ilişkinin yapılacak iş üzerindeki etkisini dikkate alması gerekir(www.charteredaccountantsanz.com, 2021).

Avustralya Federal Polisi (AFP), eyalet ve uzman polis veya hükümet görev güçlerinin çalışmaları da adli muhasebeci ile ortak alanları içerir. Örneğin, AFP'nin mevcut odak noktası, büyük sahtekarlık veya kara para aklama ile uğraşmayı içerir. Bir şirketin adli soruşturması, şirketin polisi cezai bir kovuşturmaya dahil etmeye karar vermesine neden olacak şekilde önemli sahtekarlık veya suiistimali ortaya çıkarabilir veya adli muhasebecinin soruşturması devam eden polis soruşturmalarıyla eşzamanlı olarak gerçekleşebilir (www.publicaccountants.org.au, 2021)

Ayrıca Avustralya, adli muhasebe alanında lisansüstü eğitim programına sahip en önemli ülkelerden biridir. Adli muhasebe uzmanı, kurumsal yönetişimin ve dolandırıcılık olasılığının, suistimal, hileli işlemlerin ve yolsuzluğun analizine yönelik kontrole dayalı veya risk yönetimi yaklaşımından ziyade adli bir yaklaşımı vurgular. Her iki yaklaşım da kurumsal düzenleme, kurumsal yönetişim ve etik, finansal muhasebe ve denetim, finans ve bankacılık ve yönetim alanlarında lisans ve lisansüstü çalışmalarda ve / veya iş deneyiminde edinilen uzmanlığa dayanmaktadır (Özkul ve Pamukçu 2012:35-39).

2.7.1.4. ABD'de Adli Muhasebenin Uygulama Alanları

30 Temmuz 2002'de, Sarbanes-Oxley Yasası (SOX Yasası) olarak bilinen dönüm noktası yasası, Amerika Birleşik Devletleri Yasasına kabul edilmiştir. Yasa, baş yazarları Senatör Paul D. Sarbanes (D-Md) ve Temsilci Michael G Oxley'den sonra seçilmiştir. Yasa, ABD finans piyasalarına, kurumsal yönetişime ve finansal raporlamaya yatırımcı güvenini yeniden sağlamayı amaçlamaktadır. Sarbanes-Oxley Yasası, ABD yasama organı tarafından Enron, WorldCom ve Xerox gibi yatırımcı güvenini ciddi şekilde baltalayan muhasebe skandallarının ardından kabul edilmiştir. Kesinlikle Birleşik Devletler mevzuatı yoluyla ve bunun muhasebe ve finans piyasalarına etkisi çok uzundur (www.acfe.org, 2021).

Menkul Kıymetler ve Borsa Komisyonu (SEC) listesindeki tüm şirketler için geçerlidir ve bu nedenle, ABD dışındaki SEC listesinde yer alan şirketlerin yan kuruluşları ve ilişkili kuruluşları için geçerlidir. Enron ve WorldCom skandalları, finansal raporlamanın bütünlüğünü sağlamada denetçinin ve özellikle bağımsız ve tarafsız bir profesyonel olarak denetçinin rolünü vurgulamıştır. Denetim dışı hizmetler vergi hizmetleri ve uzman yönetim tavsiyesi haricinde firmaların denetim müşterilerine denetim dışı hizmetler sağlamasından dolayı profesyonel muhasebeyi yasaklıyor. Denetim dışı hizmetler, özellikle değerlendirme veya değerlendirme hizmetlerini ve geleneksel olarak adli muhasebecinin işi olan adalet görüşlerini içerir. Genellikle denetim konularıyla ilgili olan soruşturma hizmetleri, mahkeme tanıklığı sunma zorunluluğu olmadıkça yasak değildir. Sarbanes-Oxley'in gerekliliklerinin etkisi, adli tıp uygulamalarının mevcut denetim müşterileri gibi geleneksel kaynaklar dışında iş aramaları gerektiğidir; ancak bu potansiyel olarak diğer müşterilere yollar açar. Buna karşılık müşteriler, denetim sözleşmesinden elde edilen içsel bilgi ve deneyimin faydalarını kaybedebilir, ancak perspektif olarak farklı bir uzmandan da yararlanabilir (www.aicpa-cima.com, 2021).

Bununla birlikte, denetim görevinin niteliği ve performansının adli muhasebeciyi bağımsızlık olarak tehdit ettiği görüldüğünde, Sarbanes-Oxley hükümleri objektifliği güçlendirmek ve teşvik etmek ve muhasebe mesleklerinin itibarını geri kazanmak için bir yol kat etmektedir. ABD'de adli muhasebeciler Federal Soruşturma Bürosu (FBI), Merkezi İstihbarat Teşkilatı (CIA), İç Gelir Servisi (IRS), Federal Ticaret Komisyonu (FTC), İç Güvenlik, Alkol Bürosu, Tütün ve Ateşli Silahlar tarafından istihdam edilmektedir (www.acfe.org, 2021).

Devlet Sorumluluk Bürosu (GAO) ve diğer devlet kurumları ortak mücadelesi beyaz yakalı suçlarla etkin mücadele etmektir. Özellikle dolandırıcılık vakalarının tespiti için finansal ve diğer beceriler gereklidir. Devlet istihdamının dışında, adli muhasebecilerin büyük işverenleri arasında bankalar ve sigorta kuruluşları gibi finansal araçlar ve boşanma avukatları bulunmaktadır. Adli muhasebeciler genellikle hukuk ve ceza mahkemesi duruşmalarında ifade verirler. Bu sıfatla bilirkişilik yaparlar. Dolandırıcılığın olup olmadığına dair tanıklık etmezler. Bu mahkemenin kararıdır. Uzman tanık kanıt sunar (www.acfsnet.org).

Adli muhasebeciler, işlerini destekleyen bir dizi kuruluşa sahiptir. Adli muhasebecilerin erişmek için çalışmalarını destekleyen önemli kuruluşların listesi web siteleri ile birlikte aşağıda sunulmuştur:

- ACFE (<http://acfe.com>),
- Amerikan Adli Tıp Koleji Denetçiler (<http://www.acfei.com>),

- Sertifikalı Dolandırıcılık Uzmanları Derneği (<http://www.acfsnet.org>),
- Ulusal Dava Destek Hizmetleri Derneği (<http://www.nlssa.com>),
- Ulusal Sertifikalı Değerleme Analistleri Derneği (<http://www.nacva.com>),
- Amerikan Yeminli Mali Müşavirler Enstitüsü (<http://www.aicpa.org>),
- İşletme Değerleme Uzmanları Enstitüsü (<http://www.goiba.org>)

ABD Hükümeti Sorumluluk Ofisi (GAO), insanları, 2009 Amerikan Kurtarma ve Yeniden Yatırım Yasası kapsamında dağıtılan fonlarla ilgili israf, dolandırıcılık, kötüye kullanım veya yanlış yönetimi bildirmek, dolandırıcılığı önleme aracı olan FraudNet sistemini kullanmaya teşvik etmektedir. 787 milyar dolarlık teşvik yasası Başkan Obama tarafından imzalanmıştır (www.acfe.org, 2021).

FraudNet, federal kurumlar ve federal olarak finanse edilen programlar hakkındaki iddiaları işleyen bir e-posta, telefon ve faks yardım hattıdır. İpuçları isimsiz olarak sağlanabilir ve GAO tüm soruları gizli tutar. GAO, iddiaları takip etmek için kendi soruşturma birimlerine, uygun müfettiş genel ofislerine veya Adalet Bakanlığına yönlendirebilir (www.investopedia.com, 2021).

“Kurtarma Yasası, istihdam yaratmak, altyapıya yatırım yapmak ve mevcut ekonomik gerilemeye karşı koymak için diğer önlemleri finanse etmek için milyarlarca dolar ayırmıştır. Gene L. Dodaro, Amerika Birleşik Devletleri genel müdürü ve GAO başkanı, bir basın açıklamasında adli muhasebe ile ilgili şunlara değinmiştir: Deneyimler bize, şunları gösterilmiştir; büyük hacimli para kaynakları hızla harcandığında, uygunluk gereksinimleri oluşturulduğunda veya değiştirildiğinde, yeni programlar oluşturulduğunda dolandırıcılık ve suistimal riskinin arttığını ifade etmiştir. (www.goiba.org)

2.7.2. Türkiye’de Adli Muhasebe Hizmetlerine Yönelik Uygulamalar

Türkiye’de muhasebe ile denetim mesleğinin temeli 3568 sayılı yasa gereği, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ile Yeminli Mali Müşavirlik meslekleri oluşmuştur.

3568 sayılı meslek kanunu gereği; Bilirkişilik ve Adli Muhasebenin kapsamı ile ilgili hükümler aşağıda belirtilmiştir:

- 2-A maddesi ile mesleğin konusu,
- 18. madde ile-SMMM’nin çalışma konuları,
- 19. madde ile-YMM’nin çalışma konuları kısmında düzenlenmiştir.

3568 Sayılı Meslek Yasa’sı gereği, belirlenen mesleklerin çalışma kapsamı Adli Muhasebe Meslek Mensubu ve Bilirkişi Tanıklığı ile ilgili faaliyetlerinin de bu kapsamda

olduğu görülse de meslek olarak, Adli Muhasebe Mesleği ile ilgili henüz yasal bir statü mevcut değildir (Konur, 2018:40.45).

Diğer taraftan ülkemizde 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (TTK)'da, mali raporlama standartları, denetim standartları ve denetim hizmetleri hedeflenen yerine ulaşma açısından olumlu bir gelişme sayılmaktadır. Son konusu kanun ile adli muhasebe hizmetleri ilgili kanun içerisinde bulunan “işlem denetimi” ve “özel denetim” ile “bağımsız denetim” hizmetlerinin tamamını kapsamasa da kısmi olarak uygulama alanı bulduğu ifade edilmektedir.

6102 sayılı Türk Ticaret Kanun'unda adli muhasebe hizmetlerini yakından ilgilendiren “işlem denetimi”, “özel denetim” ile “bağımsız denetim” hizmetlerinde yapılan düzenlemeler aşağıdaki maddelerdeki gibi özetlenebilir (Şahin, B., 2011:110-111):

- İşlem denetimi hizmetleri, yalnızca belirli alanlardaki hukuki durumlar ile karşılaştığı zaman yapılmakta ve denetim hizmetlerinin hukuki alanı ile ilgilendiği belirtilir. Şirketlerin kuruluşu, şirketlerin birleşmesi ve şirketlerin bölünmeleri, şirketlerin tür değiştirmeleri, şirketlerin sermaye artırması, şirketlerin sermaye azaltması ve şirketlerin menkul kıymet ihracı ile alakalı yasa hükümlerinde işlem denetçisi hizmetlerinin sorumluluğundan bahsedilmektedir. Söz konusu kanunda geçen işlem denetçisi, bahsedilen işlemlerin usulüne uygun yapılıp yapılmadığını tespit ederek, hilenin ve usulsüzlüklerin önüne geçmek, iş ve işlemlerdeki şeffaflığı sağlamak menfaat sahiplerinin haklarını koruyup kollamak amacı ile yazılı rapor hazırladığından adli muhasebe hizmetleri ile aralarında bu kapsamda ilişki kurulmaktadır.

- Özel denetim hizmetleri, şirketlerin hâkim şirketle ve ya topluluk şirketleri ile yürüttüğü ilişkilerinin hukuki nitelik olarak değerlendirilmesi açısından açığa kavuşturulması ve ilgili sorunu çözmek amacı ile hileli bir iş ve işleyişin aydınlatılması, araştırılıp bulunması için bağımsız bir uzman aracılığı ile konuyla ilgili deliller toplanarak, söz konusu konu ile ilgili çıkarımda yapılarak, değerlendirmelerde bulunulması şeklinde uygulaması yapıldığından adli muhasebe hizmetleri ile ilişkisi kurulabildiği ifade edilmektedir.

- Bağımsız denetim hizmetleri ise, anonim şirketlerin ve anonim şirketler topluluğunun mali tabloları denetçiler tarafından, genel kabul görmüş uluslararası denetim standartları ile uyumluluğu, Denetim Standartları'na göre denetlenir, hükmü yer almaktadır. Söz konusu hüküm ile adli muhasebe hizmetleri arasında ilişki kurulabildiği belirtilmektedir. Bu bağlamda uluslararası denetim standartları gereği bağımsız denetçi görevlisinin hile ve usulsüzlük ile ilgili sorumluluğu bulunmasından dolayı; hileli iş ve işlemleri denetlemek üzere çalışmasının karmaşık bir seviyeye gelmesi durumunda bir uzmandan destek alması gerektiği söylenmektedir. Bir başka uluslararası denetim standardında da bağımsız denetçi

görevlisinin denetimi sırasında bir uzmandan yararlanması, uzman faaliyetlerinin bir denetim delili olarak kullanılması ve düzenlemesi şeklinde düşünüldüğünde adli muhasebe hizmetleri ile ilişki kurulabildiği ifade edilmektedir.

6102 sayılı TTK'da, adli muhasebe faaliyetlerinin önünün açılmasını sağlayacak kanuni düzenlemeler yapılmıştır. He ne kadar denetim ön planda ise, irdelendiğinde muhasebe, denetim ve müşavirlik meslek mensuplarının faaliyetleri ile ilgili düzenlemeler ön plana çıktığı görülmüştür. İlgili TTK araştırıldığında, adli muhasebe hizmetleri farklı fıkralara yansımış biçimde kısmen yer aldığı görülmüş olup, öngörülen denetim türlerinin ve uygulanma alanları ile ilgili faaliyetlerin adli muhasebe hizmetleri ile benzerlik gösterdiği bu nedenle söz konusu kanunun adli muhasebeciliğin önünü açtığı söylenmektedir (Kurt ve Elagöz, 2015: 231).

Adli muhasebe hizmetleri hukuk, denetim, muhasebe, kriminoloji, psikoloji bilim dallarının iç içe geçtiği, muhasebe işlem yönü ağır basan vakaların, hukuksal uyuşmazlıkların, çözümünü irdelleyen bir faaliyet alanı olduğu düşünüldüğü zaman şöyle bir fikir edinilebilir; 6102 sayılı TTK ile düzenlenmiş olan özel denetçilik hizmetleri, adli muhasebe meslek mensuplarının hile ve yolsuzlukların soruşturulması ile ilgili faaliyetlerini de yerine getirdiği için söz konusu TTK ile adli muhasebe hizmetlerin gelişimine katkı sağlandığının aşikâr olduğu ifade edilmektedir (Atmaca ve Terzi, 2012: 38).

Türkiye’de Adli Muhasebe ile ilgili kanuni düzenlemeler olmamasına rağmen sertifika işlemleri için farklı eğitim programları hazırlandığı belirtilmektedir. "Bağımsız Adli Muhasebe Uzmanlığı" için sertifika programı kapsamında 2009 yılında İSMMMO aracılığı eğitimler verilmiştir. Bu sertifika eğitimi programı ile sertifika verilecek adli muhasebe mensuplarına; Hile riski ölçümü, mali suçlar, kredi kartı hileleri, mali tablo hileleri, bilgi işlem ile ilgili hilelerinin ortaya çıkarılması, rüşvet ve yolsuzluklar ile ilgili işlemler, vergi hileleri ile ilgili işlemler, hileli iflaslar ile ilgili işlemler, işletme hileleri, hile ile yolsuzlukları önleme amacına yönelik tedbirlerin alınması gibi mevzularda mesleki yeterlikler kazandırılması hedeflenmiştir. Sertifika programını başarı ile tamamlayan meslek mensupları, yedi aylık bir sürecin sonrasında, “Bağımsız Adli Muhasebe Uzmanı” unvanını kullanmaya hak kazanmışlardır (Konur, 2018:40-45).

İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası Akademisinde verilen sertifika program içeriğinde; mali tablolar analizi, işletme etiği ve kültürü, denetim teorisi, hile teorisi, kurumsal yönetim ilkeleri, personel hileleri, dijital hile incelemesi, yolsuzluk ve suç gelirlerinin aklanması, sahte belge incelemesi, görüşme ve sorgulama teknikleri, gözetleme ve iz sürme, delil ve bilirkişi tanıklığı, kriminal uygulamalar iç kontrol uygulamaları, ileri

muhasabe uygulamaları, mali tablo hileleri, adli bilişim, yolsuzluk ve suç gelirlerinin aklanması, kriminoloji, bilgi teknolojileri, temel davranış bilimleri, adli bilimler, dolandırıcılık ve araştırma, sahtecilik ve araştırma teknikleri, proje çalışmaları, sanal âlem ve bilgisayar suçları, mahkemeye yönelik uygulamalar, işletme değerlemesi ve Adli Muhasebe çalışmaları içerikli konular bulunmaktadır (Konur, 2018:40-45).

Bahçeşehir Üniversitesi, 2011 yılı içerisinde “Adli Muhasebe Uzmanlığı Sertifika Programı” kapsamında eğitim programı düzenlenmiştir. Ülkemizde Adli Muhasebe ile ilgili yazılmış yüksek lisans tezi ve doktora tezleri ile birlikte farklı yayınlar da bulunmaktadır (Konur, 2018: 40-45).

Ülkemizde adli muhasebe hizmetlerinin kanuni statüde tanınması ve yasal uygulanma alanı bulması adına umut veren gelişmelerden biri 6102 sayılı TTK’nın kabulü ile yaşanmıştır. Söz konusu kanun esas olarak, denetim hizmetleri ve kurumsal yönetimin prensipleri üzerine kurulmasına rağmen söz konusu kanun irdelendiğinde; adli muhasebe ile ilgili kavramının kanun içinde yer almadığı, adli muhasebe hizmetlerinin birçok özelliğini kapsayan yeni düzenlemeler içerdiği fakat bu durumun adli muhasebe mesleğinin kabulü açısından yeterli düzeyde olmadığı ifade edilir. 6102 sayılı TTK ile birlikte, yeni bir bağımsız dış denetim yöntemine geçilmiş, ayrıyeten özel denetçilik kavramı yeni sistemde yerini almıştır. Adı geçen her bir denetim türü içerisinde de adli muhasebe hizmetleri ile ilgili faaliyetlerin uygulanabilirliğine bütününe kapsamasa da kısmen de olsa uygulama alanlarına rastlanıldığı söylenmektedir. Bu da söz konusu kanun ile adli muhasebe faaliyet alanlarının büyük kısmına karşılık geldiği ifade edilmektedir (Kurt ve Elagöz, 2015: 235-236).

Adli muhasebecilik hizmetleri, ABD ve Avrupa devletlerinde hemen hemen 30-40 senelik bir maziye sahip olmakla beraber, 1990’lı yılların başından itibaren ivme kazanmaya başladığı söylenir. Ülkemizde ise, adli muhasebe hizmetleri yeni sayılabilecek bir alandır. Avrupa ülkelerindeki örneklerine benzer kuruluşalar tam anlamıyla Türkiye de bulunmadığı ifade edilir. Bunun yanı sıra eğitim konusunda da çok fazla yetersizlik ve eksiklikler bulunmaktadır. Bundan dolayı ülkemizde adli muhasebe mesleğinin uygulama alanı bulması için gerekli kuruluşlar ile birlikte yasal düzenlemelerin hazırlanarak faaliyete geçirilmesi gerekir. Bu durumun oluşması için ABD ve Avrupa devletlerindeki örneklerine benzer kanuni düzenlemeler yapılmak kaydıyla gerekli kurum ve kuruluşların alt yapısının oluşturulması ve adli muhasebe uzmanlığının ülkemizde de meslek alanı olarak tanımlanması gerektiği ifade edilir. Bunun yanı sıra, adli muhasebe hizmetleri bağlamında meslek odaları ve üniversitelere de görevler düşmektedir. İstanbul Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler Odası ile Bahçeşehir Üniversitesi tarafından verilen eğitimlere paralel biçimde diğer meslek odaları

üniversitelerde de adli muhasebe hizmetleri ile ilgili eğitimler verilmesi ile birlikte adli muhasebe mesleğinin ülkemizdeki gelişimi ivme kazanacaktır. Yapılacak bu girişimlerle beraber, muhasebe mesleğinin hali hazırda uzmanlık alanları kabul edilen, YMM ile SMMM mesleklerin yanında, Adli Muhasebe mesleği de yerini alarak, muhasebe ile hukukun kesiştiği yerde meslek alanı olarak kendine yer bulacağı ifade edilmektedir (Keleş D. ve Keleş Ü., 2014-70-72).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BİLİRKİŞİLERİN ADLİ MUHASEBE HAKKINDAKİ ALGILARI VE ADLİ MUHASEBE UYGULAMALARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Bu bölümde yapılan çalışmada, araştırmanın amacı, araştırmanın hipotezleri ve araştırmanın yöntemi ile ilgili genel bilgiler verilerek, Antalya Bilirkişilik Bölge Kurulunun Listesine Kayıtlı olan Uzmanlık Alanları Bankacılık ve Finans ya da Muhasebe olan Bilirkişi/Uzman Tanıkların;

- Demografik bilgilerini tespit etmek,
- “Adli Muhasebe” ile ilgili bilgi düzeyini tespit etmek,
- Adli Muhasebe ile ilgili “Dava Danışmanlık” hizmeti kapsamında yapılan hizmetlerin çeşidini tespit etmek,
- Adli Muhasebe ile ilgili, “Hile Denetçiliği ve Araştırmacı Muhasebecilik” hizmetlerin çeşidini tespit etmek,
- Bilirkişi/Uzman Tanıkların “Adli Muhasebe” ile ilgili farkındalıklarını tespit etmek,

amacıyla toplam beş bölümden oluşan bir anket uygulanmıştır. Bu anket sonuçlarından elde edilen bulgular analiz edildikten sonra değerlendirilerek tablolar yorumlanmıştır.

3.1. Araştırmanın Amacı ve Hipotezleri

Bu araştırmanın asıl amacı, gelecekte Adli Muhasebe Mesleğinin ya da Adli Muhasebe Uzmanlığının oluşumuna ve mesleğin gelişimine katkı sağlamak hedeflenmektedir. Mahkemelerde yürütülen hizmetler kapsamında, Bilirkişi Tanıklığının adli muhasebe hizmetlerinin yürütülmesi için yeterli olmadığı farkındalığı oluşturmaya ve mahkemelerde daha çok hangi dava konularında adli muhasebe hizmetlerine ihtiyaç olduğu, bu kapsamda ne tür Adli Muhasebe vakaları ile karşılaşıldığı gibi durumları tespit edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca bazı değişkenler arasında ilişki olup olmadığı konusunda hipotezler oluşturulup, uzmanlık alanları Bankacılık ve Finans ile Muhasebe bilirkişi/uzman tanıkların Adli Muhasebe hakkındaki farkındalıkların incelenmesi amaçlanmıştır. Yapılan anket çalışmasında adli muhasebe algısı, farkındalığı ve adli muhasebe hizmet çeşidinin ölçüldüğü toplam beş bölümlük bir anket kullanılmıştır.

Araştırmanın hipotezleri aşağıda sıralanmıştır:

H₁: Katılımcıların cinsiyetlerine göre Adli Muhasebe Mesleği’nin gerekliliği ile ilgili bilgileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

H₂: Katılımcıların yaşlarına göre Adli Muhasebe Mesleği'nin gerekliliği ile ilgili bilgileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

H₃: Katılımcıların eğitim durumlarına göre Adli Muhasebe Mesleği'nin gerekliliği ile ilgili bilgileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.

H₄: Katılımcıların hizmet sürelerine göre Adli Muhasebe Mesleği'nin gerekliliği ile ilgili bilgileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

H₅: Katılımcıların mesleklerine göre Adli Muhasebe Mesleği'nin gerekliliği ile ilgili bilgileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.

H₆: Katılımcıların uzmanlıklarına göre Adli Muhasebe Mesleği'nin gerekliliği ile ilgili bilgileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.

H₇: Katılımcıların cinsiyetlerine göre “Adli Muhasebe” ile ilgili “Dava Danışmanlık” hizmetleri kapsamında sağladıkları hizmetler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

H₈: Katılımcıların yaşlarına göre “Adli Muhasebe” ile ilgili “Dava Danışmanlık” hizmetleri kapsamında sağladıkları hizmetler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

H₉: Katılımcıların eğitim durumlarına göre “Adli Muhasebe” ile ilgili “Dava Danışmanlık” hizmetleri kapsamında sağladıkları hizmetler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

H₁₀: Katılımcıların hizmet sürelerine göre “Adli Muhasebe” ile ilgili “Dava Danışmanlık” hizmetleri kapsamında sağladıkları hizmetler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

H₁₁: Katılımcıların mesleklerine göre “Adli Muhasebe” ile ilgili “Dava Danışmanlık” hizmetleri kapsamında sağladıkları hizmetler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

H₁₂: Katılımcıların uzmanlıklarına göre “Adli Muhasebe” ile ilgili “Dava Danışmanlık” hizmetleri kapsamında sağladıkları hizmetler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

H₁₃: Katılımcıların cinsiyetlerine göre “Adli Muhasebe” ile ilgili “Hile Denetçiliği ve Araştırmacı Muhasebecilik” hizmetleri kapsamında sağladıkları hizmetler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

H₁₄: Katılımcıların yaşlarına göre “Adli Muhasebe” ile ilgili “Hile Denetçiliği ve Araştırmacı Muhasebecilik” hizmetleri kapsamında sağladıkları hizmetler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

H₁₅: Katılımcıların eğitim durumlarına göre “Adli Muhasebe” ile ilgili “Hile Denetçiliği ve Araştırmacı Muhasebecilik” hizmetleri kapsamında sağladıkları hizmetler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

H₁₆: Katılımcıların hizmet sürelerine göre “Adli Muhasebe” ile ilgili “Hile Denetçiliği ve Araştırmacı Muhasebecilik” hizmetleri kapsamında sağladıkları hizmetler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

H₁₇: Katılımcıların mesleklerine göre “Adli Muhasebe” ile ilgili “Hile Denetçiliği ve Araştırmacı Muhasebecilik” hizmetleri kapsamında sağladıkları hizmetler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

H₁₈: Katılımcıların uzmanlıklarına göre “Adli Muhasebe” ile ilgili “Hile Denetçiliği ve Araştırmacı Muhasebecilik” hizmetleri kapsamında sağladıkları hizmetler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

H₁₉: Katılımcıların “Adli Muhasebe” kavramı hakkında bilgi sahibi olmasına göre Üniversitelerde İktisadi ve İdari Bilimler Fakülteleri ya da Muhasebe Eğitimi veren lisans düzeyindeki bölümlerin müfredatlarında “Adli Muhasebe” ile ilgili dersler konulmalı seçeneğine katılmaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

H₂₀: Katılımcıların “Adli Muhasebe” kavramı hakkında bilgi sahibi olmasına göre “Adli Muhasebe” ile ilgili üniversitelerin Lisansüstü müfredatlarına dersler konulmalı seçeneğine katılmaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

H₂₁: Katılımcıların ülkemizde “Adli Muhasebe” mesleği ya da uzmanlık alanı gerekli ve ya ihtiyaç olduğunu düşünme durumları ile “Sizce verilen ya da verilecek “Adli Muhasebe” konusundaki eğitim, bu konuda Bilirkişilik (Uzman Tanıklık) yapan meslek mensuplarının niteliğini veya yetkinliğini artırır mı?” sorusuna verdikleri cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

H₂₂: Katılımcıların “Adli Muhasebe” ile ilgili kurs, ders ya da seminer alma durumları ile “Sizce Ülkemizde “Adli Muhasebe” mesleği ya da uzmanlık alanı gerekli midir ve ya ihtiyaç mıdır?” sorusuna verdikleri cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

H₂₃: Katılımcıların cinsiyetlerine göre “Adli Muhasebe” ile ilgili yargılara katılım düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.

H₂₄: Katılımcıların yaşlarına göre “Adli Muhasebe” ile ilgili yargılara katılım düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.

H₂₅: Katılımcıların eğitim durumlarına göre “Adli Muhasebe” ile ilgili yargılara katılım düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.

H₂₆: Katılımcıların hizmet sürelerine göre “Adli Muhasebe” ile ilgili yargılara katılım düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.

H₂₇: Katılımcıların mesleklerine göre “Adli Muhasebe” ile ilgili yargılara katılım düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.

H₂₈: Katılımcıların uzmanlıklarına göre “Adli Muhasebe” ile ilgili yargılara katılım düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.

3.2. Evren ve Örneklem Seçimi

Araştırmanın evrenini, 2020-2021 yılları itibari ile Antalya Bilirkişilik Bölge Kurulunun Listesine Kayıtlı olan Uzmanlık Alanları Bankacılık ve Finans ya da Muhasebe olan Bilirkişi/Uzman Tanıklardan toplamda 652 bilirkişi oluşturmaktadır. Araştırmada kullanılan anketi toplam 116 Bilirkişi/Uzman Tanık doldurarak geri dönüş sağlamıştır. Örneklem yöntemi olarak ise; ölçüt örnekleme altında kolayda örnekleme yöntemi uygulanmıştır.

3.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmanın amaçları kapsamında hazırlanan anket soruları, Bilirkişilerin mahkemelerde yürüttükleri Adli Muhasebe Hizmetlerinin önemine ilişkin algıları, farkındalıkları ve Bilirkişilerin mahkemelerdeki davalarda, adli muhasebe alanı kapsamında daha çok hangi davalarda hizmet sağladıklarına ilişkin farkındalıkları ölçmek için Araştırmada anket yöntemi uygulanmıştır. Bilirkişilerin “Adli Muhasebe” ile ilgili bilgi düzeyini, “Dava Danışmanlık” hizmeti kapsamında sağladıkları hizmet çeşidini, “Hile Denetçiliği ve Araştırmacı Muhasebecilik” hizmeti kapsamında sağladıkları hizmet çeşidini, “Adli Muhasebe” ile ilgili farkındalıklarını tespit etmek amacıyla oluşturulan anket soruları Sert (2016), Meriç (2015) Konur (2018), Ünen (2019) ve Şahin (2019)’in çalışmalarından esinlenilerek yazar tarafından oluşturulmuştur.

Anket soruları internet aracılığıyla ve yüz yüze olmak üzere iki yoldan uygulanmak istense de pandemiden kaynaklanan olumsuz etkiden dolayı, internet aracılığı ile daha fazla katılım olmuştur. Analizler 116 adet anket üzerinden değerlendirmeye alınmıştır. Anket verilerinin analizi için bir istatistik paket programı kullanılmıştır.

Demografik özelliklere ilişkin veriler frekans ve yüzdelerle ifade edilmiş, gruplar arasındaki karşılaştırmalarda kullanılan likert tipi soruların güvenilirliğini test etmek amacıyla “Güvenilirlik Analizi” uygulanmıştır. Normal dağılıma uygunluk Kolmogorov Smirnov testi ile test edilmiştir.

Normal dağılıma sahip olmayan gruplarda niceliksel verilerin karşılaştırılmasında, iki bağımsız grup arasındaki farkı bulmak için Mann Whitney U uygulanmıştır. İki'den fazla bağımsız grup karşılaştırmak için ise Kruskal Wallis analizi uygulanmıştır. Kategorik değişkenler arasındaki ilişkiyi tespit etmek için Ki-kare Testi uygulanmıştır. Güven aralığı %95 olup, anlamlılık değeri %5'dir.

3.4. Araştırmanın Yöntemi

Anket formu beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Bankacılık ve Finans ile Muhasebe alanındaki Bilirkişi/Uzman Tanıkların demografik bilgilerini tespit etmeye yönelik 7 soru, ikinci bölümde “Adli Muhasebe” ile ilgili bilgi düzeyini tespit etmek için 10 soru, üçüncü bölümde Bilirkişi/Uzman Tanıkların Adli Muhasebe ile ilgili “Dava Danışmanlık” hizmeti kapsamında sağladıkları hizmet çeşidini tespit etmek için 11 soru, dördüncü bölümde Bilirkişi/Uzman Tanıkların “Hile Denetçiliği ve Araştırmacı Muhasebecilik” hizmeti kapsamında sağladıkları hizmet çeşidini tespit etmek için 11 soru ve son olarak da Bilirkişi/Uzman Tanıkların “Adli Muhasebe” ile ilgili farkındalıklarını tespit etmek amacıyla 11 soru, toplamda 50 soruluk anket uygulanmıştır.

Anket soruları, iki Seçenekli (Evet/Hayır), Çok Seçenekli (Hizmet sağladım, Hizmet Sağlamadım) ve Likert Tipi 5’li Likert (5: Kesinlikle Katılıyorum ve 1: Kesinlikle Katılmıyorum) ölçeği kullanılmıştır.

3.5. Literatür İncelemesi

Adli Muhasebe ile ilgili literatürde birçok çalışma yapılmış olup. Yapılan bu çalışmalar aşağıda sıralanmıştır.

Adiloğlu, B.(2011), Firmalarda yapılan hile türlerini segmente etmek için hile türlerini sınıflandırmıştır. Bu sınıflandırma sonucunda firmalarda ortaya çıkan hilelerin kontrol altına alınması biraz daha kolaylaşmıştır. Ayrıca bu kapsamda iç denetimin önemine değinerek, üst yönetim hiyerarşisi tarafından, örgütün faaliyetlerinin tesirinin yeterli olup olmadığının denetlenebilmesine yönelik uygulamalar olduğunu belirtir. Diğer bir deyiş ile örgütlerin yönetim düzeyinde almış olduğu kararlar bağlamında yürütülen örgüt içi hiyerarşisinin verimliliğinin ve etkinliğinin kontrolüne duyulan gereksinim, iç denetim faaliyetlerinin sürecinin temel nedendir. Değinilen temel nedenlere ilaveten iç denetim uygulamalarına duyulan gereksinim; sorumluluk bilinci ile hesap verebilirlik, tasarruf ihtiyacı, yönetime danışmanlık, vekalet teorisi, hileli işlemlere karşı koyma gereksinimi kapsamında da değerlendirildiğini ifade eder.

Bekçi ve Apalı (2015), Adli Muhasebe mesleğinin tarihsel gelişim sürecinden bahsedilip muhasebe köklerinin M.Ö 3400’lü yıllara kadar uzandığı sonucuna varılmıştır. Ayrıca şu tespitlerde bulunulmuştur; Manas Destanı’nda incelenen mısralarda da görülen ve insanlık tarihi kadar geçmişi giden, muhasebe ve iktisadi hayata ilişkin kavramların ve vakaların, geçmişten günümüze kadar geçen zaman diliminde önem ve anlamı sürekli arttırmıştır. Muhasebeye ilişkin kavramların insan hayatında, inkâr edilemeyecek kadar önemli bir yeri olduğunu, incelenen Manas Destanı özelinde görüldüğünü ifade eder. Manas Destanı’nda incelenen verilerde Türklerin günlük yaşamlarında gerek ticari yaşamlarında gerekse ticari yaşamalarının bir yansıması olarak muhasebe kavramlarıyla ne kadar fazla içli dışlı olduklarının farkına varılması açısından önemli bir eser olduğu ifade edilmektedir.

Ciger ve Topsakal (2015), Adli Muhasebe Eğitiminin Faydaları ve Engelleyicileri kapsamında yaptıkları çalışmada Antalya ilindeki 257 SMMM ile 357 Avukata anket uygulamıştır. Elde edilen bulgulara göre muhasebecilerde bulunması gereken en önemli özelliklerin başında fikirlerini grafik, tablo, liste ve raporlar ile ifade edilebilmesidir. SMMM’lerin üniversite eğitiminde sahtekarlık, yolsuzluk ve dolandırıcılık ile ilgili mevzularda muhasebe mensuplarından destek alınması ve üniversitelerde adli muhasebe programlarının açılması gerektiğini belirtmiştir. Ülkemizde yeteri kadar adli muhasebe ile ilgilenen fakülte ve yönetimin olmadığı ifade edilmiştir. Avukatların ise adli muhasebeciler ile alakalı adli muhasebe sınavına tabi tutulup, sertifika sahibi olması gerektiğini düşünmesi üniversitelerde muhasebe müfredatlarında adli muhasebe konularına yeterince yer verilmemesinin bir sonucu olduğu ifade edilmektedir.

Charry ve Kranmia (2006), Muhasebe kavramının Türkiye’de gelişimini incelemek amacıyla Cumhuriyet dönemi öncesi ve sonrasını incelemişlerdir. Bu inceleme sonucunda cumhuriyet öncesi dönemde yalnızca hükümet tarafından kullanıldığı ve devletin çift yanlı kayıt alıp uygulaması sonucuna varılmış, 1928 yılında yürürlükten kalkmıştır. 1926-1960 yılları arasında hazırlanan muhasebe sisteminin Kamu İktisadi Teşebbüsleri tarafından uygulandığı sonucuna varılmıştır.

Çabuk & Yücel (2012)’in çalışmasında, Türkiye’de Adli Muhasebe konusunda gerçekleştirilen uygulamaların yetersiz olduğu belirtilir. Ülkemizdeki bu konudaki alt yapının eksik olması nedeniyle Adli Muhasebe’nin köklü bir mesleğe dönüşmesinin şuan itibari ile mümkün olmadığı ifade edilmektedir. Adli Muhasebe mesleğine yönelik adımlar atılması yerine, yeterli koşullar oluşturulmadan mevcut meslek yürütenlerin yalnızca birkaç aylık eğitim verilerek adli muhasebe uzmanı sertifika belgesine sahip olmalarının mesleğin oluşmasını engelleyerek, mesleğin amacından saptırılacağını ifade eder. Bu kapsamda

mesleğin Türkiye’de gerçek anlamda uygulanması için öncelikle eğitim olanaklarının iyileştirilmesi sonrasında ise kanuni düzenlemelerin yapılması adli muhasebe mesleğinin bütün ilkelerinin somut hale getirilmesi olmak üzere geniş kapsamlı bir alt yapının oluşturulması gerektiği söylenmektedir.

Çayır & Akın (2018)’ın çalışmasında, Burdur ve Isparta illerindeki adliyelere gelmiş hile dosyalarına ait veriler, hilelerin neden ve nasıl ortaya çıktığını bulmak amacıyla toplanmıştır. Bu çalışmanın sonucunda en büyük sıkıntının eğitim durumu olduğu kişilerin cezai müeyyidelerin bilincinde olmamaları ve en çok hile yapan bireylerin ilkokul mezunu ve 40 yaş üzeri bireyler olduğu sonucuna varılmıştır.

Adli muhasebeciler için koşullar tüm ülkelerde birbirine benzemekle birlikte; bir çok yerde eğitim, özel eğitim, deneyim, cezai yaptırım ve zorunlu mesleki sınavdan muaf olmakla birlikte, bazı önemli farklılıklar da vardır. Sırasıyla bakıldığında, Roman-Germen hukuk sistemine dayalı ülkelerde Mahkeme Departmanının takdirine bağlılık ön plandadır. Anglosakson hukuk sistemine sahip ülkelerde ise rekabetin yenilenmesi her yıl otomatik olarak yani kendiliğinden yenilenir; ancak, Roman-Germen hukuk sistemine sahip ülkelere uzmanlar, her beş yılda bir kısmi veya tam yeniden incelemeye tabi tutulmaktadır. Ayrıca; Adli muhasebenin metodolojisini karşılaştırarak, yasal destekle ilgili hizmetler sunmaktadır. Anglosakson hukuk sistemine sahip ülkelere kullanılan yöntemler daha gelişmiştir ve daha çok matematiksel yaklaşımlar ile bilgisayar destekli sistemleri içermektedir (Liodorova vd., 2018:84-99).

Erdoğan (2020)’nin çalışmasında satın alma işlemleri ile ilgili tüm yetkilerin satın alma müdüründe olduğunu, satınalma komisyonunun sadece formaliteden ibaret olduğunu, birbirinden bağımsız yürütülmesi gereken görevlerin aykırılığı ilkesine de aksi davranıldığını söyler. Ayrıca; Etik ile ilgili mevzularının bildirileceği bir iletişim hattının işletmede bulunmadığı, bunun da şüpheli iş ve işlemlerin yönetime bildirilmesini engellediği, maliyet analizlerinin aktif ve etkin şekilde yapılamadığı ya da yapılmadığı işletmenin baş aşçısının ve satın alma yöneticisinin işletmenin çalıştığı tedarikçi bir işletme ile kişisel menfaat ve kazanç sağlayarak bu durum karşılığında anlaşarak birim fiyatı yüksek mal aldıklarını ve bunun sonucunda kendilerine şahsi menfaat sağlamak amacıyla, işletmeye ciddi mali zararlar verildiği sonucuna ulaşmıştır.

Gülten (2010), Adli Muhasebe Kavramı ve Adli Müşavirlik Mesleğinin hukuki meslek tanımlarına değinmiştir. Adli Muhasebenin Kanada ile birlikte birçok Avrupa Birliği ülkesinde uygulama alanı bulmasına rağmen Türkiye’de yeni yeni uygulama alanı bulduğuna değinilerek özellikle hukuk alanında hukuki bilgilerin eksik kaldığı, muhasebe uzmanlık

bilgisi gerektiren davalarda Adli Muhasebenin Türkiye’de daha fazla gelişmesi için Adli Müşavirlik Mesleğinin hukuki mevzulara dahil edilerek sürecin hızlanarak etkili sonuç alınması açısından son derece önemli olduğu belirtilmiştir. Türkiye’de özellikle hukuki alt yapının iyileştirilerek Adli Muhasebenin uygulanabilecek bir zeminin oluşturularak hukuk alanında Hukuk Müşavirliği Mesleğinin bir bilim dalı olarak tanınması ve hukuğa gerekli katkıyı sağlayacak bir meslek saygınlığı elde etmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Jack Bologna (1993), Bir işletmedeki hileli muhasebe kaydı örneğinden bahsedilmiştir. Bunun sonucunda işletme ilgili döneme ait hileli kar elde etmiştir. İşletmelerdeki muhasebe kaydında yapılan bir oynama sonucunda daha az vergi ödenmiş bunun sonucunda muhasebenin temel kavramlarından biri olan sosyal sorumluluk kavramının çığnendiği sonucuna varılmıştır.

Keleş ve Keleş (2014), Adli muhasebede yalnızca rakamların değil rakamların arka planındaki nedeninin ortaya konması için çaba sarf edilmesi gerektiği nedeniyle bir çalışma yapmıştır. Bunun sonucunda bilanço kavramının bir firmanın belli bir tarihteki fotoğrafı olduğu o fotoğraftaki rakamların nerden geldiğini bulma sonucuna varmıştır. Ayrıca şu önerilerde bulunulur; Ülkemizde meslek olarak adli muhasebeciliğin uygulama alanı için gereken kurum ve kuruluşların oluşturulması, yasal düzenlemelerin yapılması ve yapılacak bu düzenlemelerin uygulamaya geçirilmesi ifade edilmektedir. Bu olanakların hayata geçirilmesi için ABD ve Avrupa’daki örneklerine benzer kanuni düzenlemeler yapılmak kaydıyla gerekli kurum ve kuruluşların oluşturulması gerekli olup, ilave olarak; meslek olarak adli muhasebeciliğin ülkemizde de meslek alanı kapsamında tanımlanması gerektiği ifade edilmektedir.

Mironic vd. (2012), Bir işletmede bir denetim komitesi oluşturulması gerektiği, etik kodlara teşvik edilip işlevsel bir iç kontrol sistemiyle iç denetim sisteminin uygulamalarının sağlanması gerektiğinden bahsedilmiştir. Nedensellik ve korelasyon analiziyle işletmelerde bu sistemin uygulanması amaçlanmıştır. Nedensellik ve korelasyon analizleri sonucunda işletmelerdeki muhasebe hilelerini en aza indirmek için köklü bir iç kontrol ve iç denetim sisteminin olması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Pazarçeviren (2005), adli muhasebecilik mesleğinin büyük şirketlerde ortaya çıkan anlaşmazlıklarla alakalı fazlalaşma, mahkemeye intikal eden olayların tümünün karmaşık olması neticesinde hukukçuların yetersiz kalmasından dolayı adli muhasebecilik mesleğinin ortaya çıkmasından bahsetmiştir. Nedensellik ilkesinden yola çıkarak mahkemelere intikal eden adli muhasebeyle ilgili vakaların, ilgili mahkemelerin idari yükünün artmasına neden

olması ve mahkemelere bu vakaların aydınlatılmasına yardımcı olunması ihtiyacı, adli muhasebecilik mesleği gereksinimini artırdığını söylemektedir.

Shah (2018), Hindistan'daki muhasebe uzmanları üzerinde yaptığı bu çalışmada, adli muhasebenin kurumsal yönetişimi teşvik etmek için mali dolandırıcılık ve yolsuzlukla mücadelede zorunlu bir araç olarak tanıtılması gerektiği anlaşıldığı kanısında varmıştır. Hindistan hükümetinin, adli muhasebecilere kendi uzmanlık alanlarında uzmanlaşmaları ve adli muhasebe ile ilgili yeni kurslar geliştirmeleri için yeterli eğitim ve kaynak sağlayarak, adli muhasebe uygulamasını teşvik etmeleri gerektiğini belirtmiştir. Geleneksel denetçinin, denetim sürecinde tepkisel bir yaklaşım izlendiğini söylemiştir. Proaktif yaklaşımların reaktif çözümlerin yerini almaya başladığı görülmüştür. Kayıp meydana geldiğinde, ne tespit ne de soruşturma kaybı telafi edemez. Aslında, bu prosedürler aynı zamanda işletmeye büyük miktarda paraya mal olur. Bu nedenle dolandırıcılık konusunda firmaların yapması gereken en önemli şey suçun işlenmesinin önlenmesidir. Suçu önlemek için iki kavram şirket gündeminin en üstüne taşınır: caydırıcılık ve motivasyon. Kurallar, düzenlemeler ve mevzuat caydırıcı rol oynar; eğitim ve öğretim ile motivasyon sağlanır.

Tommie vd., (2010), İşletmelerdeki hilelerin engellenebilmesi için uluslararası kuruluşların ölçütlerinin dikkate alınması gerektiğinden bahsedilmiştir. Bunun sonucunda devasa işletmeler, küresel nitelikli işletmeler CR-NACFE(Ulusal Sertifikalı Dolandırıcılık Denetçileri Birliği) ve ACFE(Diplomalı Hile Araştırmaları Kuruluşu) gibi kurumlarının ölçütlerinden faydalandığı sonucuna varılmıştır.

Albereath vd. (2006)'nin çalışmasında, nedensellik ilkesiyle yola çıkarak hile yapan grupların firmalara verdikleri zararlar bir tablo halinde anlatılmıştır. Bunun sonucunda işletmeler hemen hemen her mali konuda daha ince eleyp sık dokumuştur.

Şenel ve Arslan (2019)'a göre, gerek yürütülen adli soruşturmalar ve kovuşturmalar kapsamında gerekse işletmelerin önlem almalarını sağlamak amacıyla yapılan hile ve yolsuzluk araştırmaları adli muhasebe mesleğinin en temel çalışma konusudur. Bu kapsamda adli muhasebe mesleği muhasebe skandallarının, hilelerin, yolsuzlukların tespit edilmesi, önlenmesi ve caydırılmasında etkili bir araç olarak önemli bir misyon üstlenmiştir. Türkiye'de yeterince uygulama imkanı bulmayan adli muhasebe için yasal zeminin oluşturulmasının son derece elzem olduğu belirtilerek, muhasebe skandallarının önlenmesi için Adli Muhasebeye her geçen gün daha da ihtiyaç duyulduğu sonucuna varılmıştır.

Ünen (2019)'ın, Kayseri ilindeki meslek mensupları arasında, Adli muhasebecilik mesleği ile ilgili farkındalığı ölçülmeyi amaçladığı çalışmada Kayseri ilinde adli muhasebe konusunda farkındalığın çok düşük olduğu, adli muhasebecilerde bulunması gereken bilgi ve

yeteneklerin yeterlilik seviyesi düzeyi, mesleğe duyduğu ihtiyaç ve bazı değişkenler arasında anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna varılmıştır.

Konur (2018)'un, İstanbul'da meslek mensupları arasında Adli Muhasebe mesleğinin bilinirliğinin ölçülmesi ve bilirkişilik ile ilişkisinin incelenmesi amacıyla yaptığı çalışmada, Adli Muhasebe alanında faaliyet gösterildiği ancak Türkiye'de Adli Muhasebenin bir kanun ile yasal çerçevesi çizilemediği, mesleğin gelişimi için, üniversitelerin lisansüstü düzeyinde eğitimlerini arttırmaları gerektiği sonucuna varılmıştır.

Miller ve Becker (2011), Etik bütünleşme düzeyi ve etik konusunda nelerin öğretildiğini tespit etmek amacıyla Amerika'da bulunan 97 farklı üniversitede 235 öğretim üyesine anket uygulamıştır. Çalışma sonucunda etik bütünleşme gayretlerinin yetersiz olduğu, etik konusunu müfredata dâhil eden muhasebe programlarının öğrencilerin etik konusundaki algı düzeylerini üst seviyeye çıkarmak için resmi bir etik bütünleşme planının hayata geçmesi gerektiği sonucuna ulaşmışlardır.

3.6. Araştırmanın Bulgularının Değerlendirilmesi

Bu bölümde frekans analizleri, güvenilirlik analizi, normallik testi, ki-kare testi, mann whitney u ve kruskal wallis analizleri yapılarak bulgular değerlendirilmiştir.

3.6.1. Demografik Bulgular (Frekans Analiz Sonuçları)

Bu bölümün içeriği araştırmaya katılan katılımcıların demografik bilgilerine ilişkin, frekans analiz sonuçlarını kapsamaktadır.

Tablo 3.1 Katılımcıların Kişisel Bilgilerine Göre Dağılımı

	Değişkenler	n	%
Cinsiyet	Erkek	72	62,1
	Kadın	44	37,9
Medeni Durum	Evli	89	76,7
	Bekar	27	23,3
Yaş	25-31	8	6,9
	32-38	27	23,3
	39-45	30	25,9
	46 ve Üstü	51	44,0
Eğitim	Lisans	80	69,0
	Yük. Lisans	26	22,4
	Doktora	10	8,6
Hizmet Süresi	1-4	10	8,6
	5-9	19	16,4

	10-14	19	16,4
	15-19	22	19,0
	20 ve Üstü	46	39,7
Meslek	Akademisyen	9	7,8
	Bankacı	29	25,0
	SMMM/Mali Müşavir	67	57,8
	Diğer	11	9,5
Uzmanlık	Bankacılık ve Finans	22	19,0
	Muhasebe	72	62,1
	Bankacılık ve Finans/Muhasebe	22	19,0
Toplam		116	100,0

Tablo 3.1’de de görüldüğü gibi; araştırmaya katılan katılımcıların %62,1’i erkek ve %37,9’u kadındır. Katılımcıların %76,7’si evli ve %23,3’ü bekârdır.

Katılımcıların yaş dağılımları incelendiğinde, %6,9’unun 25-31, %23,3’ünün 32-38, %25,9’unun 39-45 ve %44’ünün 46 ve üstü yaş aralığında olduğu görülmektedir.

Katılımcıların eğitim durumları incelendiğinde, %69’unun lisans, %22,4’ünün yüksek lisans ve %8,6’sının doktora olduğu görülmektedir.

Katılımcıların hizmet süreleri incelendiğinde, %8,6’sının 1-4 yıl, %16,4’ünün 5-9 yıl, %16,4’ünün 10-14 yıl, %19’unun 15-19 yıl ve %39,7’sinin 20 yıl ve üstü olduğu görülmektedir.

Katılımcıların meslekleri incelendiğinde, %7,8’inin akademisyen, %25’inin bankacı, %57,8’inin SMMM/Mali Müşavirlerin %9,5’inin diğer mesleklerden olduğu görülmektedir.

Katılımcıların uzmanlıkları incelendiğinde, %19’unun Bankacılık ve Finans, %62,1’inin Muhasebe, %19’unun Bankacılık ve Finans/Muhasebe olduğu görülmektedir.

Tablo 3.2 Katılımcıların Adli Muhasebe İle İlgili Bilgilerine Göre Dağılımları

		n	%
“Adli Muhasebe” kavramı hakkında bilginiz var mı, daha önce “Adli Muhasebe” kavramını duydunuz mu?	Evet	86	74,1
	Hayır	30	25,9
Sizce Ülkemizde “Adli Muhasebe” mesleği ya da uzmanlık alanı gerekli midir ve ya ihtiyaç mıdır?	Evet	102	87,9
	Hayır	14	12,1
Üniversitelerde İktisadi ve İdari Bilimler Fakülteleri ya da Muhasebe Eğitimi veren lisans düzeyindeki bölümlerin müfredatlarında “Adli Muhasebe” ile ilgili dersler olmalı mıdır?	Evet	103	88,8
	Hayır	13	11,2
Eğitim hayatınız ya da Meslek hayatınız boyunca “Adli Muhasebe” ile ilgili kurs, ders ya da seminer aldınız mı?	Evet	41	35,3
	Hayır	75	64,7
Sizce Türkiye’de önümüzdeki 5-10 (beş-on) yıl içerisinde Mali davalardaki “Adli Muhasebe”nin uygulanmasının sağlanması mümkün mü ya da ülkemizdeki anlam ve önemi artacak mı?	Evet	94	81,0
	Hayır	22	19,0

“Adli Muhasebe”nin Türkiye’deki uygulaması için bu konuda hizmet yürüten Bilirkişiler (Uzman Tanıklar), yeterince bilgili midir?	Evet	23	19,8
	Hayır	93	80,2
“Adli Muhasebe” ile ilgili üniversitelerin Lisansüstü müfredatlarına dersler konulmalı mı?	Evet	107	92,2
	Hayır	9	7,8
Sizce Dünya’da düzenlenen “Adli Muhasebe” konusunda Kanun, Tüzük, Yönetmelik, Genelge vb. kanuni düzenlemeler, var mıdır?	Evet	97	83,6
	Hayır	19	16,4
Sizce Türkiye’de düzenlenen “Adli Muhasebe” konusunda Kanun, Tüzük, Yönetmelik, Genelge vb. kanuni düzenlemeler, var mıdır?	Evet	48	41,4
	Hayır	68	58,6
Sizce verilen ya da verilecek “Adli Muhasebe” konusundaki eğitim, bu konuda Bilirkişilik (Uzman Tanıklık) yapan meslek mensuplarının niteliğini veya yetkinliğini artırır mı?	Evet	108	93,1
	Hayır	8	6,9
Toplam		116	100,0

Araştırmaya katılan katılımcıların adli muhasebe ile ilgili bilgilerinin dağılımı tablo 3.2’de verilmiştir.

“Adli Muhasebe” kavramı hakkında bilginiz var mı? Sorusunu yanıtlayan katılımcıların, %74,1’inin daha önce “Adli Muhasebe” kavramını duyduğu, %25,9’unun duymadığı görülmektedir.

Katılımcıların %87,9’una göre ülkemizde “Adli Muhasebe” mesleği ya da uzmanlık alanı gerekli iken, %12,1’ine göre gerekli değildir. Katılımcıların %88,8’i üniversitelerde İktisadi ve İdari Bilimler Fakülteleri ya da Muhasebe Eğitimi veren lisans düzeyindeki bölümlerin müfredatlarında “Adli Muhasebe” ile ilgili derslerin olması gerektiğini %11,2’si olmaması gerektiğini düşündüğü görülmektedir. Katılımcıların %35,3’ünün eğitim hayatı ya da meslek hayatı boyunca “Adli Muhasebe” ile ilgili kurs, ders ya da seminer aldığı, %64,7’sinin almadığı görülmektedir.

Katılımcıların %81’inin Türkiye’de önümüzdeki 5-10 (beş-on) yıl içerisinde Mali davalardaki Adli Muhasebe uygulanmasının sağlanması mümkün ya da ülkemizdeki anlam ve önemi artacağını düşündüğü ve %19’unun ülkemizdeki anlam ve önemi artacağını düşünmediği görülmektedir.

Katılımcıların %19,8’inin Adli Muhasebenin Türkiye’deki uygulaması için bu konuda hizmet yürüten bilirkişilerin yeterince bilgili oluğunu düşündüğü ve %80,2’sinin yeterince bilgili olmadığını düşündüğü görülmektedir.

Katılımcıların %92,2’sinin “Adli Muhasebe” ile ilgili üniversitelerin lisansüstü müfredatlarına dersler konulmalı, %7,8’inin konulmamalı olarak düşündüğü görülmektedir.

Katılımcıların %83,6’sının Dünya’da düzenlenen “Adli Muhasebe” konusunda Kanun, Tüzük, Yönetmelik, Genelge vb. kanuni düzenlemeler olduğunu ve %16,4’ünün olmadığını düşündüğü görülmektedir.

Katılımcıların %41,4'ünün Türkiye’de düzenlenen “Adli Muhasebe” konusunda Kanun, Tüzük, Yönetmelik, Genelge vb. kanuni düzenlemeler olduğunu ve %58,6’sının olmadığını düşündüğü görülmektedir.

Katılımcıların %93,1’inin verilen ya da verilecek “Adli Muhasebe” konusundaki eğitim, bu konuda Bilirkişilik yapan meslek mensuplarının niteliğini veya yetkinliğini artırdığını düşündüğü ve %6,9’unun artırdığını düşünmediği görülmektedir.

Araştırmaya katılan katılımcıların adli muhasebe ile ilgili “Hile Denetçiliği ve Araştırmacı Muhasebecilik” hizmetleri bilgilerinin dağılımı aşağıda tablo 3.6’da verilmiştir.

Katılımcıların %42,2’sinin bankalarla yapılan işlemlerde meydana gelen hileler ve şüpheli işlemlerle ilgili davalar hizmeti sağladığı görülmektedir.

Katılımcıların %54,3’ünün Vergisel Hile ve Yolsuzlukların ortaya çıkarılarak ve muhasebe işlem ve Teknikleri kapsamında incelenerek hesaplar üzerinde yapılan şüpheli işlemlerin ve hilelerin tespit edilmesi hizmeti sağladığı görülmektedir.

Katılımcıların %31,9’unun borçlunun mal kaçırması vs. Hileli iflas uygulamaları kapsamında muvazaalı işlemlerin ortaya çıkarılması ve belge ile ispatı mümkün hilelerin tespit edilmesi hizmeti sağladığı görülmektedir.

Tablo 3.3 Katılımcıların Dava Danışmanlık Kapsamındaki Hizmetlerine Göre Dağılımı

		n	%
Marka, Coğrafi İşaret, Tasarım Patent, faydalı model ile gelenek ürün adlarına ilişkin 6769 sayılı kanun kapsamına giren davalarla ilgili tazminat hesaplamaları ve uyumsuzlukların çözümü	Hizmet Sağladım	47	40,5
	Hizmet Sağlamadım	69	59,5
Ceza Muhakemesi alanına giren Belge ve Kredi kartı dolandırıcılıklarına ilişkin davalar	Hizmet Sağladım	46	39,7
	Hizmet Sağlamadım	70	60,3
Evliliklerin son bulmasından (Boşanmalarda) doğan mali anlaşmazlıkların çözümü ve finansal etkilerin araştırılması kapsamındaki davalar	Hizmet Sağladım	22	19,0
	Hizmet Sağlamadım	94	81,0
İcra ve İflas Davalarındaki mali işlemlerle ilgili davalar	Hizmet Sağladım	74	63,8
	Hizmet Sağlamadım	42	36,2
İş hukuku mahkemeleri alanına giren dava dosyalarında maddi ve manevi tazminat taleplerin muhasebe işlemleri ile ilgili hesaplamalarda yapılan hata ve ya usulsüzlüklerin ortaya çıkarılması	Hizmet Sağladım	37	31,9
	Hizmet Sağlamadım	79	68,1
İşletmelerin ayrışmaları ya da birleşme davaları, kendi aralarında yaşadıkları mali problemleri ile ilgili anlaşmazlıklar	Hizmet Sağladım	38	32,8
	Hizmet Sağlamadım	78	67,2
Hasar ve hasara bağlı olarak çıkabilecek zarar tahminleri hakkındaki	Hizmet	21	18,1

davalar	Sağladım		
	Hizmet Sağlamadım	95	81,9
Ticari ya da benzer alanlarda yapılan anlaşmalardan dolayı çıkacak muhtemel sorunlar hakkındaki davalar	Hizmet Sağladım	80	69,0
	Hizmet Sağlamadım	36	31,0
Her türlü hile ve yolsuzluk davaları	Hizmet Sağladım	45	38,8
	Hizmet Sağlamadım	71	61,2
Firma değerlemeleri hakkındaki davalar	Hizmet Sağladım	38	32,8
	Hizmet Sağlamadım	78	67,2
Bilirkişi (Uzman Tanık) olarak “Adli Muhasebe” ile ilgili olarak, gerek dava süreci gerekse dava öncesinde yukarıda belirtilenlerin haricinde, herhangi bir alanda mahkemelerde “Dava Destek Danışmanlığı” hizmet sunma durumunuz.	Hizmet Sağladım	13	11,2
	Hizmet Sağlamadım	103	88,8
Toplam		116	100,0

Tablo 3.3 incelendiğinde; Araştırmaya katılan katılımcıların adli muhasebe ile ilgili “Dava Danışmanlık” hizmetleri bilgilerinin dağılımı tabloda verilmiştir. Katılımcıların %40,5’inin Marka, Coğrafi İşaret, Tasarım Patent, faydalı model ile gelenek ürün adlarına ilişkin 6769 sayılı kanun kapsamına giren davalarla ilgili tazminat hesaplamaları ve uyuşmazlıkların çözümü hizmeti sağladığı görülmektedir.

Katılımcıların %39,7’sinin Ceza Muhakemesi alanına giren Belge ve Kredi kartı dolandırıcılıklarına ilişkin davalar hizmeti sağladığı görülmektedir. Katılımcıların %19’unun Evliliklerin son bulmasından (Boşanmalarda) doğan mali anlaşmazlıkların çözümü ve finansal etkilerin araştırılması kapsamındaki davalar hizmeti sağladığı görülmektedir.

Katılımcıların %63,8’inin İcra ve İflas Davalarındaki mali işlemlerle ilgili davalar hizmeti sağladığı görülmektedir. Katılımcıların %31,9’unun iş hukuku mahkemeleri alanına giren dava dosyalarında maddi ve manevi tazminat taleplerin muhasebe işlemleri ile ilgili hesaplamalarda yapılan hata ve ya usulsüzlüklerin ortaya çıkarılması hizmeti sağladığı görülmektedir.

Katılımcıların %32,8’inin işletmelerin ayrılımları ya da birleşme davaları, kendi aralarında yaşadıkları mali problemleri ile ilgili anlaşmazlıklar hizmeti sağladığı görülmektedir. Katılımcıların %18,1’inin hasar ve hasara bağlı olarak çıkabilecek zarar tahminleri hakkındaki davalar hizmeti sağladığı görülmektedir.

Katılımcıların %69’unun ticari ya da benzer alanlarda yapılan anlaşmalardan dolayı çıkacak muhtemel sorunlar hakkındaki davalar hizmeti sağladığı görülmektedir.

Katılımcıların %38,8'inin her türlü hile ve yolsuzluk davaları hizmeti sağladığı görülmektedir. Katılımcıların %32,8'inin firma değerlemeleri hakkındaki davalar hizmeti sağladığı görülmektedir.

Katılımcıların %11,2'sinin bilirkişi olarak “Adli Muhasebe” ile ilgili olarak, gerek dava süreci gerekse dava öncesinde yukarıda belirtilenlerin haricinde, herhangi bir alanda mahkemelerde “Dava Destek Danışmanlığı” hizmeti sağladığı görülmektedir.

Tablo 3.4 Katılımcıların Hile Denetçiliği Kapsamındaki Hizmetlerine Göre Dağılımı

		n	%
Bankalarla yapılan işlemlerde meydana gelen hileler ve şüpheli işlemlerle ilgili davalar	Hizmet Sağladım	49	42,2
	Hizmet Sağlamadım	67	57,8
Vergisel Hile ve Yolsuzlukların ortaya çıkarılarak ve muhasebe işlem ve Teknikleri kapsamında incelenerek hesaplar üzerinde yapılan şüpheli işlemlerin ve hilelerin tespit edilmesi	Hizmet Sağladım	63	54,3
	Hizmet Sağlamadım	53	45,7
Borçlunun mal kaçırmayı vs. Hileli iflas uygulamaları kapsamında muvazaalı işlemlerin ortaya çıkarılması ve belge ile ispatı mümkün hilelerin tespit edilmesi	Hizmet Sağladım	37	31,9
	Hizmet Sağlamadım	79	68,1
Fon işlemlerinde gerçekleşen hilelerin tespit edilmesi	Hizmet Sağladım	22	19,0
	Hizmet Sağlamadım	94	81,0
Üst yönetimin işletme çevresi ve ortaklarını aldatmaya yönelik finansal tablo değişiklikleri ile ilgili davalar	Hizmet Sağladım	28	24,1
	Hizmet Sağlamadım	88	75,9
Kredi kartının amacı dışında ve aldatıcı faaliyetlerde kullanımı ile davalar	Hizmet Sağladım	35	30,2
	Hizmet Sağlamadım	81	69,8
Teknolojinin yoğun olarak kullanıldığı mali hilelerle ilgili davalar	Hizmet Sağladım	29	25,0
	Hizmet Sağlamadım	87	75,0
İşletmenin bünyesinde çalışanların işletmeyi aldatıcı ve kendilerine çıkar sağlayıcı faaliyetleri ilgili davalar	Hizmet Sağladım	52	44,8
	Hizmet Sağlamadım	64	55,2
Üst Düzey Muhasebe ve Denetim Teknikleri kullanılarak Aklama Suçları Kapsamındaki örgütlerin finansal yapılarının çözülmesi ile ilgili davalar	Hizmet Sağladım	20	17,2
	Hizmet Sağlamadım	96	82,8
Yatırım kararları ve uygulanması sırasında yapılan eylemler ile ilgili hukuki davalar	Hizmet Sağladım	31	26,7
	Hizmet Sağlamadım	85	73,3
Bilirkişi (Uzman Tanık) olarak “Adli Muhasebe” ile ilgili olarak, gerek dava süreci gerekse dava öncesinde yukarıda belirtilenlerin haricinde, herhangi bir alanda mahkemelerde “Hile Denetçiliği ve Araştırmacı Muhasebecilik” hizmet sunma durumunuz.	Hizmet Sağladım	3	2,6
	Hizmet Sağlamadım	113	97,4
Toplam		116	100,0

Araştırmaya katılan katılımcıların adli muhasebe ile ilgili “Hile Denetçiliği ve Araştırmacı Muhasebecilik” hizmetleri bilgilerinin dağılımı yukarıdaki tablo 3.4’de verilmiştir.

Katılımcıların %42,2’sinin bankalarla yapılan işlemlerde meydana gelen hileler ve şüpheli işlemlerle ilgili davalar hizmeti sağladığı görülmektedir. Katılımcıların %54,3’ünün Vergisel Hile ve Yolsuzlukların ortaya çıkarılarak ve muhasebe işlem ve Teknikleri kapsamında incelenerek hesaplar üzerinde yapılan şüpheli işlemlerin ve hilelerin tespit edilmesi hizmeti sağladığı görülmektedir.

Katılımcıların %31,9’unun borçlunun mal kaırması vs. Hileli iflas uygulamaları kapsamında muvazaalı işlemlerin ortaya çıkarılması ve belge ile ispatı mümkün hilelerin tespit edilmesi hizmeti sağladığı görülmektedir.

Katılımcıların %19’unun borçlunun mal kaırması vs. Hileli iflas uygulamaları kapsamında muvazaalı işlemlerin ortaya çıkarılması ve belge ile ispatı mümkün hilelerin tespit edilmesi hizmeti sağladığı görülmektedir.

Katılımcıların %24,1’inin üst yönetimin işletme çevresi ve ortaklarını aldatmaya yönelik finansal tablo değişiklikleri ile ilgili davalar hizmeti sağladığı görülmektedir. Katılımcıların %30,2’sinin kredi kartının amacı dışında ve aldatıcı faaliyetlerde kullanımı ile davalar hizmeti sağladığı görülmektedir.

Katılımcıların %25’inin teknolojinin yoğun olarak kullanıldığı mali hilelerle ilgili davalar hizmeti sağladığı görülmektedir. Katılımcıların %44,8’inin işletmenin bünyesinde çalışanların işletmeyi aldatıcı ve kendilerine çıkar sağlayıcı faaliyetleri ilgili davalar hizmeti sağladığı görülmektedir.

Katılımcıların %17,2’sinin Üst Düzey Muhasebe ve Denetim Teknikleri kullanılarak Aklama Suçları Kapsamındaki örgütlerin finansal yapılarının çözülmesi ile ilgili davalar hizmeti sağladığı görülmektedir. Katılımcıların %26,7’sinin yatırım kararları ve uygulanması sırasında yapılan eylemler ile ilgili hukuki davalar hizmeti sağladığı görülmektedir.

Katılımcıların %2,6’sının Bilirkişi (Uzman Tanık) olarak “Adli Muhasebe” ile ilgili olarak, gerek dava süreci gerekse dava öncesinde yukarıda belirtilenlerin haricinde, herhangi bir alanda mahkemelerde “Hile Denetçiliği ve Araştırmacı Muhasebecilik” hizmeti sağladığı görülmektedir.

Tablo 3.5 Katılımcıların Adli Muhasebe İle İlgili Yargılara Katılım Düzeyleri

		n	%	Ort	SS
Bilirkişilik (Uzman Tanıklık), Adli Muhasebe'nin bir alt dalıdır.	Kesinlikle Katılmıyorum	14	12,1	3,55	1,34
	Katılmıyorum	13	11,2		
	Fikrim Yok	19	16,4		
	Katılıyorum	35	30,2		
	Kesinlikle Katılıyorum	35	30,2		
“Adli Muhasebe” ile ilgili Bilirkişi ya da Uzman Tanık olarak bir kovuşturma ya soruşturma dosyası kapsamında daha önce sözlü olarak görüş ve kanaatlerimi mahkemede beyan ettim.	Kesinlikle Katılmıyorum	35	30,2	3,02	1,59
	Katılmıyorum	12	10,3		
	Fikrim Yok	12	10,3		
	Katılıyorum	29	25,0		
	Kesinlikle Katılıyorum	28	24,1		
Adli Muhasebe” ile ilgili Bilirkişi ya da Uzman Tanık olarak bir kovuşturma ya soruşturma dosyası kapsamında daha önce yazılı olarak görüş ve kanaatlerimi mahkemede beyan ettim.	Kesinlikle Katılmıyorum	25	21,6	3,69	1,60
	Katılmıyorum	4	3,4		
	Fikrim Yok	8	6,9		
	Katılıyorum	23	19,8		
	Kesinlikle Katılıyorum	56	48,3		
3568 sayılı Meslek Yasası kapsamında Adli Muhasebeciliğin sınırları belirlenmelidir.	Kesinlikle Katılmıyorum	5	4,3	4,22	1,08
	Katılmıyorum	5	4,3		
	Fikrim Yok	13	11,2		
	Katılıyorum	29	25,0		
	Kesinlikle Katılıyorum	64	55,2		
Adli Muhasebecilik, Bilirkişilik (Uzman Tanıklık) kapsamı dışında tutularak ayrı bir kariyer meslek olarak tanımlanmalıdır.	Kesinlikle Katılmıyorum	16	13,8	3,68	1,43
	Katılmıyorum	10	8,6		
	Fikrim Yok	16	13,8		
	Katılıyorum	26	22,4		
	Kesinlikle Katılıyorum	48	41,4		
Türkiye’deki Üniversitelerde Önlisans ya da lisans seviyesinde Adli Muhasebe Bölümü oluşturulmalıdır.	Kesinlikle Katılmıyorum	12	10,3	3,60	1,27
	Katılmıyorum	9	7,8		
	Fikrim Yok	27	23,3		
	Katılıyorum	33	28,4		
	Kesinlikle Katılıyorum	35	30,2		
Türkiye’deki Üniversitelerde Muhasebe ve Finans ile ilgili Anabilim Dallarında Yüksek Lisans Doktora Programı müfredatlarında Adli Muhasebe ile ilgili dersler konulmalı ya da sayıları artırılmalıdır.	Kesinlikle Katılmıyorum	1	0,9	4,37	0,91
	Katılmıyorum	5	4,3		
	Fikrim Yok	13	11,2		
	Katılıyorum	27	23,3		
	Kesinlikle Katılıyorum	70	60,3		

		n	%	Ort	SS
Bilirkişilik (Uzman Tanıklık) düzeyinde Adli Muhasebe Faaliyetleri kapsamında mahkemelerde yeterince hizmet verilmektedir. Ayrıca; Adli Muhasebe mesleğine ihtiyaç yoktur.	Kesinlikle Katılmıyorum	45	38,8	2,25	1,31
	Katılmıyorum	29	25,0		
	Fikrim Yok	21	18,1		
	Katılıyorum	10	8,6		
	Kesinlikle Katılıyorum	11	9,5		
Adli Muhasebe Mesleği bir ihtiyaç olup, mali davaların ivedilikle çözülmesi için önemli bir fonksiyona sahip olacaktır.	Kesinlikle Katılmıyorum	4	3,4	4,04	1,07
	Katılmıyorum	6	5,2		
	Fikrim Yok	22	19,0		
	Katılıyorum	33	28,4		
	Kesinlikle Katılıyorum	51	44,0		
Adli Muhasebe, Muhasebe ve Denetim mesleğinin saygınlığını artırıp, farklı bir önem katacaktır.	Kesinlikle Katılmıyorum	3	2,6	4,20	1,08
	Katılmıyorum	9	7,8		
	Fikrim Yok	13	11,2		
	Katılıyorum	27	23,3		
	Kesinlikle Katılıyorum	64	55,2		
Adli Muhasebe, Muhasebe hata ve hilelerin azaltılmasına katkı sağlayacak, mali nitelikteki yolsuzlukların önlenmesi ve muhasebe yönünden denetlenmesine katkı sağlamada önemli bir işleve sahiptir.	Kesinlikle Katılmıyorum	5	4,3	4,29	1,11
	Katılmıyorum	7	6,0		
	Fikrim Yok	8	6,9		
	Katılıyorum	25	21,6		
	Kesinlikle Katılıyorum	71	61,2		
Toplam		116	100,0		

Araştırmaya katılan katılımcıların adli muhasebe ile ilgili yargılara katılım düzeyleri dağılımı tablo 3.5’de verilmiştir.

Katılımcıların en çok katıldığı ilk üç yargıda ilki (ort 4.37); “Türkiye’deki Üniversitelerde Muhasebe ve Finans ile ilgili Anabilim Dallarında Yüksek Lisans Doktora Programı müfredatlarında Adli Muhasebe ile ilgili dersler konulmalı ya da sayıları artırılmalıdır.” İkincisi (ort 4.29); “Adli Muhasebe, Muhasebe hata ve hilelerin azaltılmasına katkı sağlayacak, mali nitelikteki yolsuzlukların önlenmesi ve muhasebe yönünden denetlenmesine katkı sağlamada önemli bir işleve sahiptir.” Üçüncüsü (ort 4.22) ; “3568 sayılı Meslek Yasası kapsamında Adli Muhasebeciliğin sınırları belirlenmelidir.” katılımın en yüksek olduğu ilk üç ifade şeklinde sıralayabiliriz.

Katılımcıların %30,2’sinin “Bilirkişilik (Uzman Tanıklık), Adli Muhasebe’nin bir alt dalıdır.” ifadesine kesinlikle katılıyorum cevabını verdiği görülmektedir. Katılımcıların %30,2’sinin “Adli Muhasebe” ile ilgili Bilirkişi ya da Uzman Tanık olarak bir kovuşturma ya soruşturma dosyası kapsamında daha önce sözlü olarak görüş ve kanaatlerimi mahkemede beyan ettim.” ifadesine kesinlikle katılmıyorum cevabını verdiği görülmektedir.

Katılımcıların %48,3'ünün "Adli Muhasebe" ile ilgili Bilirkişi ya da Uzman Tanık olarak bir kovuşturma ya soruşturma dosyası kapsamında daha önce yazılı olarak görüş ve kanaatlerimi mahkemede beyan ettim." ifadesine kesinlikle katılıyorum cevabını verdiği görülmektedir.

Katılımcıların %55,2'sinin "3568 sayılı Meslek Yasası kapsamında Adli Muhasebeciliğin sınırları belirlenmelidir." ifadesine kesinlikle katılıyorum cevabını verdiği görülmektedir.

Katılımcıların %41,4'ünün "Adli Muhasebecilik, Bilirkişilik (Uzman Tanıklık) kapsamı dışında tutularak ayrı bir kariyer meslek olarak tanımlanmalıdır." ifadesine kesinlikle katılıyorum cevabını verdiği görülmektedir.

Katılımcıların %30,2'sinin "Türkiye'deki Üniversitelerde Önlisans ya da lisans seviyesinde Adli Muhasebe Bölümü oluşturulmalıdır." ifadesine kesinlikle katılıyorum cevabını verdiği görülmektedir.

Katılımcıların %60,3'ünün "Türkiye'deki Üniversitelerde Muhasebe ve Finans ile ilgili Anabilim Dallarında Yüksek Lisans Doktora Programı müfredatlarında Adli Muhasebe ile ilgili dersler konulmalı ya da sayıları artırılmalıdır." ifadesine kesinlikle katılıyorum cevabını verdiği görülmektedir.

Katılımcıların %38,8'inin "Bilirkişilik düzeyinde Adli Muhasebe Faaliyetleri kapsamında mahkemelerinde yeterince hizmet verilmektedir. Ayrıca; Adli Muhasebe mesleğine ihtiyaç yoktur." ifadesine kesinlikle katılmıyorum cevabını verdiği görülmektedir.

Katılımcıların %44'ünün "Adli Muhasebe Mesleği bir ihtiyaç olup, mali davaların ivedilikle çözülmesi için önemli bir fonksiyona sahip olacaktır." ifadesine kesinlikle katılıyorum cevabını verdiği görülmektedir.

Katılımcıların %55,2'sinin "Adli Muhasebe, Muhasebe ve Denetim mesleğinin saygınlığını artırıp, farklı bir önem katacaktır." ifadesine kesinlikle katılıyorum cevabını verdiği görülmektedir.

Katılımcıların %61,2'sinin "Adli Muhasebe, Muhasebe hata ve hilelerin azaltılmasına katkı sağlayacak, mali nitelikteki yolsuzlukların önlenmesi ve muhasebe yönünden denetlenmesine katkı sağlamada önemli bir işleve sahiptir." ifadesine kesinlikle katılıyorum cevabını verdiği görülmektedir.

3.6.2. Güvenilirlik Analizi ve Sonuçları

Güvenilirliği kısaca; ölçümün tutarlılığının ölçütü şeklinde tanımlanabilmektedir. Yapılan ölçüm sonuçlarının farklı yerlerde tekrar yapıldığında benzer sonucu vermesi

gerekmektedir. Yani birbirinden bağımsız yapılan ölçümlerde benzer kararlı sonuçlara ulaşılmalıdır.

Güvenilirlik, bir ölçeğin ne ölçüde doğru ölçüm yaptığı ve ilgili ölçeğin sürekliliğini ve üretkenliğini gösterdiği söylenmektedir. Güvenilirliğin en önemli özelliklerinden başında, testin aktarılabilir ve aktarabilir olması gerektiği ifade edilmektedir. Güvenilirlik, ölçme ile ilgili bir araçta sorularının tümünün birbirleriyle tutarlı olmasını, elde edilen oluşumu ölçmede yeterliliğini ve türdeşliğini oluşturan bir kavram olduğu ifade edilir (Çakmur 2012:339-340).

Likert tarzındaki ölçeklerde “Cronbach's Alpha” katsayısı oldukça fazla kullanıldığı belirtilmektedir. Cronbach Alpha değerinin hesaplanmasında güvenilirlik aralıkları aşağıda gösterildiği gibi ifade edilir (Uzunsakal ve Yıldız, 2018:14-28).

$0 < R_2 < 0.40$ aralığında ise güvenilir olmadığı,

$0.40 < R_2 < 0.60$ aralığında ise düşük güvenilirlikte olduğu,

$0.60 < R_2 < 0.80$ aralığında ise oldukça güvenilir olduğu,

$0.80 < R_2 < 1.00$ aralığında ise de yüksek güvenilirlikte olduğunu ifade eder.

Tablo 3.6 Güvenilirlik Analizi Sonuçları

	n	Cronbach's Alpha
Yargılar	11	0,749

Tablo 3.6 araştırmada kullanılan likert tipi yargıların güvenilirliği hesaplanmıştır. Hesaplama sonucuna göre toplam güvenilirlik 0.749 olarak bulunmuş ve kabul edilebilir derecede güvenilirliğe sahip olduğu tespit edilmiştir.

3.6.3. Normallik Testi

Verilerin toplam puanlarının ana kütleyle temsil etmesi bakımından normallik testi önemli bir testtir. Elde edilen verilerden yapılan analizler ve testlerin, örneklemden elde edilen verilerin ana kütledeki verilere benze bir şekilde ve hangi ölçülerde normal dağılım özelliği gösterdiğini tespit etmeye yarayan bir testtir (Şencan, 2005:193).

Verilerin normal dağılıp gösterip göstermediğini tespit etmek amacıyla Kolmogorov-Smirnov testi uygulanmıştır. Analiz sonuçlarına göre değerler tablo 3.7’de verilmiştir.

Normal dağılım gösteren verilerin analizinde parametrik testler, normal dağılım göstermeyen verilerin analizinde parametrik olmayan testler kullanılacaktır.

Anket sorularındaki beşinci bölümde bulunan ve normalliği araştırmaya en uygun test olan likert tip yargılar her soru ayrı olarak incelendiğinde $p < 0,05$ olduğundan normal dağılım göstermedikleri tespit edilmiştir.

Tablo 3.7 Normallik Testi Sonuçları

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
s40	,234	116	,000	,855	116	,000
s41	,221	116	,000	,829	116	,000
s42	,275	116	,000	,735	116	,000
s43	,314	116	,000	,726	116	,000
s44	,233	116	,000	,807	116	,000
s45	,208	116	,000	,862	116	,000
s46	,356	116	,000	,708	116	,000
s47	,218	116	,000	,831	116	,000
s48	,253	116	,000	,809	116	,000
s49	,320	116	,000	,741	116	,000
s50	,350	116	,000	,676	116	,000

Beşinci bölümdeki 10 yargı birlikte toplam olarak değerlendirildiğinde $p > 0,05$ olduğundan normal dağılım gösterdiği tespit edilmiştir.

Bu kapsamda elde edilen verilerdeki bulgular değerlendirildiğinde daha sağlıklı sonuçlar elde edebilmek için verilerin analizine non parametrik test yöntemleri ile devam edilmiştir.

3.6.4. Ki-Kare Test Sonuçları

Katılımcıların demografik özelliklerine göre “Adli Muhasebe” ile ilgili bilgilerinin karşılaştırmaları için Ki-kare testi yapılmıştır. Değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki olup olmadığı P değerlerine de bakılarak ek bilgiler edinilmiştir.

P değerleri şöyle açıklanabilir; bir çalışmadaki tahmininin varsayılmış bir değerden önemli bir ölçüde farklılığını değerlendirmek için kullanılan bir istatistik bilgisidir. Yapılan çalışmalarda kural olarak, p değeri istatistiksel olarak 0,05 olarak alınır. P değerleri test sonuçlarının istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığının belirtilmesine ilaveten yardımcı bilgiler sunduğu ifade edilmektedir. Örneklemen büyüklüğü arttıkça, belirsizlik o kadar azalır ve dolayısıyla yapılan çalışmada istatistiksel olarak, anlamlı ilan edilecek gözlemlenen etki o kadar küçük olduğu belirtilir ($p < 0.05$). Bu nedenle, bir örneklem oldukça büyükse, çok küçük

bir farkın olması bile istatistiksel olarak önemli bir anlamı olduğu ifade edilir (Doll ve Carney, 2005:133-134).

Katılımcıların cinsiyetlerine göre “Adli Muhasebe” ile ilgili bilgilerinin karşılaştırmaları tablo 3.8’de verilmiştir.

Katılımcıların cinsiyetlerine göre “Adli Muhasebe” kavramı hakkında bilginiz var mı, daha önce “Adli Muhasebe” kavramını duyduunuz mu?” sorusuna verdikleri cevapları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Erkek katılımcıların %84,7’sinin, kadın katılımcıların %56,8’inin “Adli Muhasebe” kavramını duyduğu görülmektedir.

Katılımcıların cinsiyetlerine göre “Sizce Ülkemizde “Adli Muhasebe” mesleği ya da uzmanlık alanı gerekli midir ve ya ihtiyaç mıdır?” sorusuna verdikleri cevapları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p=.030$, $p<0,05$). Erkek katılımcıların %93,1’inin, kadın katılımcıların %79,5’inin ülkemizde “Adli Muhasebe” mesleği ya da uzmanlık alanı gerekli olduğunu düşündüğü görülmektedir. Bu sonuçtan hareketle, cinsiyete göre kadın ve erkeklerin adli muhasebe mesleğine duyulan gereksinime istatistiksel olarak anlamlı ve yüzdesel olarak, yüksek bir oranda katıldığını söylemek mümkündür. Bu verilerden hareketle **H₁** hipotezinin kabul edildiği söylenebilir.

Katılımcıların cinsiyetlerine göre “Sizce verilen ya da verilecek “Adli Muhasebe” konusundaki eğitim, bu konuda Bilirkişilik (Uzman Tanıklık) yapan meslek mensuplarının niteliğini veya yetkinliğini artırır mı?” sorusuna verdikleri cevapları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Erkek katılımcıların %97,2’sinin, kadın katılımcıların 86,4’ünün verilen ya da verilecek “Adli Muhasebe” konusundaki eğitim, bu konuda Bilirkişilik (Uzman Tanıklık) yapan meslek mensuplarının niteliğini veya yetkinliğini arttırdığını düşündüğü görülmektedir.

Tablo 3.8 Cinsiyet ile Adli Muhasebe ile İlgili Bilgiler Arasındaki İlişkilerin Ki-kare Test Sonuçları

		Cinsiyet		X ²	p
		Erkek	Kadın		
“Adli Muhasebe” kavramı hakkında bilginiz var mı, daha önce “Adli Muhasebe” kavramını duydunuz mu?	Evet	61	25	11,091	0,001*
		84,7%	56,8%		
	Hayır	11	19		
		15,3%	43,2%		
Sizce Ülkemizde “Adli Muhasebe” mesleği ya da uzmanlık alanı gerekli midir ve ya ihtiyaç mıdır?	Evet	67	35	4,697	0,030*
		93,1%	79,5%		
	Hayır	5	9		
		6,9%	20,5%		
Üniversitelerde İktisadi ve İdari Bilimler Fakülteleri ya da Muhasebe Eğitimi veren lisans düzeyindeki bölümlerin müfredatlarında “Adli Muhasebe” ile ilgili dersler olmalı mıdır?	Evet	67	36	3,466	0,063
		93,1%	81,8%		
	Hayır	5	8		
		6,9%	18,2%		
Eğitim hayatınız ya da Meslek hayatınız boyunca “Adli Muhasebe” ile ilgili kurs, ders ya da seminer aldınız mı?	Evet	26	15	0,049	0,825
		36,1%	34,1%		
	Hayır	46	29		
		63,9%	65,9%		
Sizce Türkiye’de önümüzdeki 5-10 (beş-on) yıl içerisinde Mali davalardaki “Adli Muhasebe”nin uygulanmasının sağlanması mümkün mü ya da ülkemizdeki anlam ve önemi artacak mı?	Evet	60	34	0,653	0,419
		83,3%	77,3%		
	Hayır	12	10		
		16,7%	22,7%		
“Adli Muhasebe”nin Türkiye’deki uygulaması için bu konuda hizmet yürüten Bilirkişiler (Uzman Tanıklar), yeterince bilgili midir?	Evet	13	10	0,375	0,540
		18,1%	22,7%		
	Hayır	59	34		
		81,9%	77,3%		
“Adli Muhasebe” ile ilgili üniversitelerin Lisansüstü müfredatlarına dersler konulmalı mı?	Evet	69	38	3,422	0,064
		95,8%	86,4%		
	Hayır	3	6		
		4,2%	13,6%		
Sizce Dünya’da düzenlenen “Adli Muhasebe” konusunda Kanun, Tüzük, Yönetmelik, Genelge vb. kanuni düzenlemeler, var mıdır?	Evet	59	38	0,389	0,533
		81,9%	86,4%		
	Hayır	13	6		
		18,1%	13,6%		
Sizce Türkiye’de düzenlenen “Adli Muhasebe” konusunda Kanun, Tüzük, Yönetmelik, Genelge vb. kanuni düzenlemeler, var mıdır?	Evet	27	21	1,178	0,278
		37,5%	47,7%		
	Hayır	45	23		
		62,5%	52,3%		
Sizce verilen ya da verilecek “Adli Muhasebe” konusundaki eğitim, bu konuda Bilirkişilik (Uzman Tanıklık) yapan meslek mensuplarının niteliğini veya yetkinliğini artırır mı?	Evet	70	38	5,015	0,025*
		97,2%	86,4%		
	Hayır	2	6		
		2,8%	13,6%		

Katılımcıların yaşlarına göre “Adli Muhasebe” ile ilgili bilgilerinin karşılaştırmaları tablo 3.9’da verilmiştir.

Katılımcıların yaşlarına göre “Adli Muhasebe kavramı hakkında bilginiz var mı, daha önce “Adli Muhasebe” kavramını duydunuz mu?” sorusuna verdikleri cevapları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). 25-31 yaş grubu katılımcıların %25’inin, 32-38 yaş grubu katılımcıların %40,7’sinin, 39-45 yaş grubu katılımcıların %86,7’sinin, 46 ve üstü yaş grubu katılımcıların %92,2’sinin “Adli Muhasebe” kavramını duyduğu görülmektedir.

Katılımcıların yaşlarına göre “Sizce Ülkemizde Adli Muhasebe mesleği ya da uzmanlık alanı gerekli midir ve ya ihtiyaç mıdır?” sorusuna verdikleri cevapları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p:015$, $p<0,05$). 25-31 yaş grubu katılımcıların %62,5’inin, 32-38 yaş grubu katılımcıların %77,8’inin, 39-45 yaş grubu katılımcıların %96,7’sinin, 46 ve üstü yaş grubu katılımcıların %92,2’sinin ülkemizde “Adli Muhasebe” mesleği ya da uzmanlık alanı gerekli olduğunu düşündüğü görülmektedir. Bu sonuçtan hareketle; bütün yaş grubu katılımcıların, adli muhasebe mesleğine duyulan gereksinime istatistiksel olarak anlamlı ve yüzdesel olarak, yüksek bir oranda katıldığını söylemek mümkündür. Bu verilerden hareketle H_2 hipotezinin kabul edildiği söylenebilir.

Katılımcıların yaşlarına göre “Eğitim hayatınız ya da Meslek hayatınız boyunca “Adli Muhasebe” ile ilgili kurs, ders ya da seminer aldınız mı?” sorusuna verdikleri cevapları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). 32-38 yaş grubu katılımcıların %185’inin, 39-45 yaş grubu katılımcıların %53,3’ünün, 46 ve üstü yaş grubu katılımcıların %39,2’sinin eğitim hayatınız ya da meslek hayatı boyunca “Adli Muhasebe” ile ilgili kurs, ders ya da seminer aldığı görülmektedir.

Tablo 3.9 Yaş ile Adli Muhasebe ile İlgili Bilgiler Arasındaki İlişkilerin Ki-kare Test Sonuçları

		Yaş				X^2	p
		25-31	32-38	39-45	46 ve Üstü		
“Adli Muhasebe” kavramı hakkında bilginiz var mı, daha önce “Adli Muhasebe” kavramını duydunuz mu?	Evet	2	11	26	47	36,873	0,000*
		25,0%	40,7%	86,7%	92,2%		
	Hayır	6	16	4	4		
		75,0%	59,3%	13,3%	7,8%		
Sizce Ülkemizde “Adli Muhasebe” mesleği ya da uzmanlık alanı gerekli midir ve ya ihtiyaç mıdır?	Evet	5	21	29	47	10,514	0,015*
		62,5%	77,8%	96,7%	92,2%		
	Hayır	3	6	1	4		
		37,5%	22,2%	3,3%	7,8%		
Üniversitelerde İktisadi ve İdari Bilimler Fakülteleri ya da Muhasebe Eğitimi veren lisans düzeyindeki bölümlerin	Evet	7	20	27	49	8,656	0,034*
		87,5%	74,1%	90,0%	96,1%		
	Hayır	1	7	3	2		

		Yaş				X ²	p
		25-31	32-38	39-45	46 ve Üstü		
		12,5%	25,9%	10,0%	3,9%		
müfredatlarında “Adli Muhasebe” ile ilgili dersler olmalı mıdır?							
Eğitim hayatınız ya da Meslek hayatınız boyunca “Adli Muhasebe” ile ilgili kurs, ders ya da seminer aldınız mı?	Evet	0	5	16	20	12,301	0,006*
		0,0%	18,5%	53,3%	39,2%		
	Hayır	8	22	14	31		
		100,0%	81,5%	46,7%	60,8%		
Sizce Türkiye’de önümüzdeki 5-10 (beş-on) yıl içerisinde Mali davalarındaki “Adli Muhasebe”nin uygulanmasının sağlanması mümkün mü ya da ülkemizdeki anlam ve önemi artacak mı?	Evet	4	20	27	43	7,791	0,051
		50,0%	74,1%	90,0%	84,3%		
	Hayır	4	7	3	8		
		50,0%	25,9%	100,0%	15,7%		
“Adli Muhasebe”nin Türkiye’deki uygulaması için bu konuda hizmet yürüten Bilirkişiler (Uzman Tanıklar), yeterince bilgili midir?	Evet	2	9	4	8	4,579	0,205
		25,0%	33,3%	13,3%	15,7%		
	Hayır	6	18	26	43		
		75,0%	66,7%	86,7%	84,3%		
“Adli Muhasebe” ile ilgili üniversitelerin Lisansüstü müfredatlarına dersler konulmalı mı?	Evet	6	23	28	50	7,647	0,054
		75,0%	85,2%	93,3%	98,0%		
	Hayır	2	4	2	1		
		25,0%	14,8%	6,7%	20,0%		
Sizce Dünya’da düzenlenen “Adli Muhasebe” konusunda Kanun, Tüzük, Yönetmelik, Genelge vb. kanuni düzenlemeler, var mıdır?	Evet	5	22	28	42	4,822	0,185
		62,5%	81,5%	93,3%	82,4%		
	Hayır	3	5	2	9		
		37,5%	18,5%	6,7%	17,6%		
Sizce Türkiye’de düzenlenen “Adli Muhasebe” konusunda Kanun, Tüzük, Yönetmelik, Genelge vb. kanuni düzenlemeler, var mıdır?	Evet	1	9	13	25	4,746	0,191
		12,5%	33,3%	43,3%	49,0%		
	Hayır	7	18	17	26		
		87,5%	66,7%	56,7%	51,0%		
Sizce verilen ya da verilecek “Adli Muhasebe” konusundaki eğitim, bu konuda Bilirkişilik (Uzman Tanıklık) yapan meslek mensuplarının niteliğini veya yetkinliğini artırır mı?	Evet	6	24	29	49	6,126	0,106
		75,0%	88,9%	96,7%	96,1%		
	Hayır	2	3	1	2		
		25,0%	11,1%	3,3%	3,9%		

Katılımcıların eğitim durumlarına göre “Adli Muhasebe” ile ilgili bilgilerinin karşılaştırmaları aşağıdaki tablo 3.10’da verilmiştir.

Katılımcıların eğitim durumlarına göre “Adli Muhasebe” ile ilgili bilgilerin arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır (p:114, p>0,05). Bu sonuçtan

hareketle, eğitim durumuna göre, Lisans (83,8%), Yüksek Lisans (96,2%) ve Doktora (100%) mezunu katılımcıların, adli muhasebe mesleğine duyulan gereksinime verdikleri yanıtlarda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığını söylemek mümkündür. Bu verilerden hareketle H_3 hipotezinin red edildiği söylenebilir.

Tablo 3.10 Eğitim ile Adli Muhasebe ile İlgili Bilgiler Arasındaki İlişkilerin Ki-kare Test Sonuçları

		Eğitim			X ²	p
		Lisans	Y.Lisans	Doktora		
“Adli Muhasebe” kavramı hakkında bilginiz var mı, daha önce “Adli Muhasebe” kavramını duyunuz mu?	Evet	55	21	10	5,296	0,071
		68,8%	80,8%	100,0%		
	Hayır	25	5	0		
		31,2%	19,2%	0,0%		
Sizce Ülkemizde “Adli Muhasebe” mesleği ya da uzmanlık alanı gerekli midir ve ya ihtiyaç mıdır?	Evet	67	25	10	4,347	0,114
		83,8%	96,2%	100,0%		
	Hayır	13	1	0		
		16,2%	3,8%	0,0%		
Üniversitelerde İktisadi ve İdari Bilimler Fakülteleri ya da Muhasebe Eğitimi veren lisans düzeyindeki bölümlerin müfredatlarında “Adli Muhasebe” ile ilgili dersler olmalı mıdır?	Evet	70	23	10	1,399	0,497
		87,5%	88,5%	100,0%		
	Hayır	10	3	0		
		12,5%	11,5%	0,0%		
Eğitim hayatınız ya da Meslek hayatınız boyunca “Adli Muhasebe” ile ilgili kurs, ders ya da seminer aldınız mı?	Evet	26	11	4	0,930	0,628
		32,5%	42,3%	40,0%		
	Hayır	54	15	6		
		67,5%	57,7%	60,0%		
Sizce Türkiye’de önümüzdeki 5-10 (beş-on) yıl içerisinde Mali davalardaki “Adli Muhasebe”nin uygulanmasının sağlanması mümkün mü ya da ülkemizdeki anlam ve önemi artacak mı?	Evet	63	21	10	2,613	0,271
		78,8%	80,8%	100,0%		
	Hayır	17	5	0		
		21,2%	19,2%	0,0%		
“Adli Muhasebe”nin Türkiye’deki uygulaması için bu konuda hizmet yürüten Bilirkişiler (Uzman Tanıklar), yeterince bilgili midir?	Evet	15	6	2	0,231	0,891
		18,8%	23,1%	20,0%		
	Hayır	65	20	8		
		81,2%	76,9%	80,0%		
“Adli Muhasebe” ile ilgili üniversitelerin Lisansüstü müfredatlarına dersler konulmalı mı?	Evet	73	24	10	0,951	0,622
		91,2%	92,3%	100,0%		
	Hayır	7	2	0		
		8,8%	7,7%	0,0%		
Sizce Dünya’da düzenlenen “Adli Muhasebe” konusunda Kanun, Tüzük, Yönetmelik, Genelge vb. kanuni	Evet	64	23	10	3,169	0,205
		8,0%	88,5%	100,0%		
	Hayır	16	3	0		

		Eğitim			X ²	p
		Lisans	Y.Lisans	Doktora		
düzenlemeler, var mıdır?		20,0%	11,5%	0,0%		
Sizce Türkiye’de düzenlenen “Adli Muhasebe” konusunda Kanun, Tüzük, Yönetmelik, Genelge vb. kanuni düzenlemeler, var mıdır?	Evet	31	12	5	0,779	0,677
		38,8%	46,2%	50,0%		
	Hayır	49	14	5		
		61,2%	53,8%	50,0%		
Sizce verilen ya da verilecek “Adli Muhasebe” konusundaki eğitim, bu konuda Bilirkişilik (Uzman Tanıklık) yapan meslek mensuplarının niteliğini veya yetkinliğini artırır mı?	Evet	73	25	10	1,546	0,462
		91,2%	96,2%	100,0%		
	Hayır	7	1	0		
		8,8%	3,8%	0,0%		

Katılımcıların hizmet sürelerine göre “Adli Muhasebe” ile ilgili bilgilerinin karşılaştırmaları tablo 3.11’de verilmiştir.

Katılımcıların hizmet sürelerine göre “Adli Muhasebe” kavramı hakkında bilginiz var mı, daha önce “Adli Muhasebe” kavramını duydunuz mu ?” sorusuna verdikleri cevapları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Hizmet süresi 5-9 olan katılımcıların %47,7’ünün, 10-14 olan katılımcıların %73,7’sinin, 15-19 olan katılımcıların %95,5’inin, 20 ve üstü olan katılımcıların %91,3’ünün “Adli Muhasebe” kavramını duyduğu görülmektedir.

Katılımcıların hizmet sürelerine göre “Sizce Ülkemizde “Adli Muhasebe” mesleği ya da uzmanlık alanı gerekli midir ve ya ihtiyaç mıdır?” sorusuna verdikleri cevapları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p:001$, $p<0,05$). Hizmet süresi 1-4 yıl olan katılımcıların %5’inin, 5-9 olan katılımcıların %78,9’unun, 10-14 olan katılımcıların %94,77’sinin, 15-19 olan katılımcıların %22’sinin, 20 ve üstü olan katılımcıların %95,7’sinin ülkemizde “Adli Muhasebe” mesleği ya da uzmanlık alanı gerekli olduğunu düşündüğü görülmektedir. Bu sonuçtan hareketle; hizmet sürelerine göre tüm katılımcıların, adli muhasebe mesleğine duyulan gereksinime istatistiksel olarak anlamlı ve yüzdesel olarak, yüksek bir oranda katıldığını söylemek mümkündür. Bu verilerden hareketle **H₄** hipotezinin kabul edildiği söylenebilir.

Katılımcıların hizmet sürelerine göre “Adli Muhasebe” ile ilgili üniversitelerin Lisansüstü müfredatlarına dersler konulmalı mı?” sorusuna verdikleri cevapları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Hizmet süresi 1-4 yıl olan katılımcıların %6’sının, 5-9 olan katılımcıların %89,5’inin, 10-14 olan katılımcıların %10’unun, 15-19 olan katılımcıların %97,8’inin, 20 ve üstü olan katılımcıların “Adli Muhasebe” ile ilgili üniversitelerin Lisansüstü müfredatlarına dersler konulması gerektiğini düşündüğü görülmektedir.

Tablo 3.11 Hizmet Süresi ile Adli Muhasebe ile İlgili Bilgiler Arasındaki İlişkilerin Ki-kare Test Sonuçları

		Hizmet Süresi					X ²	p
		1-4	5-9	10-14	15-19	20 ve Üstü		
“Adli Muhasebe” kavramı hakkında bilginiz var mı, daha önce “Adli Muhasebe” kavramını duydunuz mu?	Evet	0	9	14	21	42	48,054	0,000*
		0,0%	47,4%	73,7%	95,5%	91,3%		
	Hayır	10	10	5	1	4		
		100,0%	52,6%	26,3%	4,5%	8,7%		
Sizce Ülkemizde “Adli Muhasebe” mesleği ya da uzmanlık alanı gerekli midir ve ya ihtiyaç mıdır?	Evet	5	15	18	22	42	19,344	0,001*
		50,0%	78,9%	94,7%	100,0%	91,3%		
	Hayır	5	4	1	0	4		
		50,0%	21,1%	5,3%	0,0%	8,7%		
Üniversitelerde İktisadi ve İdari Bilimler Fakülteleri ya da Muhasebe Eğitimi veren lisans düzeyindeki bölümlerin müfredatlarında “Adli Muhasebe” ile ilgili dersler olmalı mıdır?	Evet	7	15	15	22	44	12,203	0,066
		70,0%	78,9%	78,9%	100,0%	95,7%		
	Hayır	3	4	4	0	2		
		30,0%	21,1%	21,1%	0,0%	4,3%		
Eğitim hayatınız ya da Meslek hayatınız boyunca “Adli Muhasebe” ile ilgili kurs, ders ya da seminer aldınız mı?	Evet	0	5	9	7	20	8,798	0,066
		0,0%	26,3%	47,4%	31,8%	43,5%		
	Hayır	10	14	10	15	26		
		100,0%	73,7%	52,6%	68,2%	56,5%		
Sizce Türkiye’de önümüzdeki 5-10 (beş-on) yıl içerisinde Mali davalardaki “Adli Muhasebe”nin uygulanmasının sağlanması mümkün mü ya da ülkemizdeki anlam ve önemi artacak mı?	Evet	6	13	18	18	39	7,596	0,108
		60,0%	68,4%	94,7%	81,8%	84,8%		
	Hayır	4	6	1	4	7		
		40,0%	31,6%	5,3%	18,2%	15,2%		
“Adli Muhasebe”nin Türkiye’deki uygulaması için bu konuda hizmet yürüten Bilirkişiler (Uzman Tanıklar), yeterince bilgili midir?	Evet	4	6	2	3	8	5,94	0,203
		40,0%	31,6%	10,5%	13,6%	17,4%		
	Hayır	6	13	17	19	38		
		60,0%	68,4%	89,5%	86,4%	82,6%		
“Adli Muhasebe” ile ilgili üniversitelerin Lisansüstü müfredatlarına dersler konulmalı mı?	Evet	6	17	17	22	45	18,787	0,001*
		6,0%	89,5%	89,5%	10,0%	97,8%		
	Hayır	4	2	2	0	1		
		40,0%	10,5%	10,5%	0,0%	2,2%		
Sizce Dünya’da düzenlenen “Adli Muhasebe” konusunda Kanun, Tüzük, Yönetmelik, Genelge vb. kanuni düzenlemeler, var mıdır?	Evet	7	15	18	19	38	3,527	0,474
		70,0%	78,9%	94,7%	86,4%	82,6%		
	Hayır	3	4	1	3	8		
		30,0%	21,1%	5,3%	13,6%	17,4%		
Sizce Türkiye’de düzenlenen “Adli Muhasebe” konusunda	Evet	0	8	8	7	25	11,086	0,226
		0,0%	42,1%	42,1%	31,8%	54,3%		
	Hayır	10	11	11	15	21		

		Hizmet Süresi					X ²	p
		1-4	5-9	10-14	15-19	20 ve Üstü		
		100,0%	57,9%	57,9%	68,2%	45,7%		
Kanun, Tüzük, Yönetmelik, Genelge vb. kanuni düzenlemeler, var mıdır?								
Sizce verilen ya da verilecek “Adli Muhasebe” konusundaki eğitim, bu konuda Bilirkişilik (Uzman Tanıklık) yapan meslek mensuplarının niteliğini veya yetkinliğini artırır mı?	Evet	7	17	18	22	44	10,877	0,228
		70,0%	89,5%	94,7%	100,0%	95,7%		
	Hayır	3	2	1	0	2		
		30,0%	10,5%	5,3%	0,0%	4,3%		

Katılımcıların mesleklerine göre “Adli Muhasebe” ile ilgili bilgilerinin karşılaştırmaları tablo 3.12’de verilmiştir.

Katılımcıların mesleklerine göre “Adli Muhasebe, kavramı hakkında bilginiz var mı, daha önce “Adli Muhasebe” kavramını duydunuz mu?” sorusuna verdikleri cevapları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır(p:.000, p<0,05). Akademisyen olan katılımcıların %100’ünün, bankacı olan katılımcıların %41,4’ünün, SMMM/Mali Müşavir olan katılımcıların %86,6’sının, diğer mesleklerden olan katılımcıların %63,6’sının “Adli Muhasebe” kavramını duyduğu görülmektedir.

Katılımcıların mesleklerine göre “Üniversitelerde İktisadi ve İdari Bilimler Fakülteleri ya da Muhasebe Eğitimi veren lisans düzeyindeki bölümlerin müfredatlarında “Adli Muhasebe” ile ilgili dersler olmalı mıdır?” sorusuna verdikleri cevapları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır(p:.037, p<0,05). Akademisyen olan katılımcıların %100’ünün, bankacı olan katılımcıların %79,3’ünün, SMMM/Mali Müşavir olan katılımcıların %94’ünün, diğer mesleklerden olan katılımcıların %72,7’sinin üniversitelerde İktisadi ve İdari Bilimler Fakülteleri ya da Muhasebe Eğitimi veren lisans düzeyindeki bölümlerin müfredatlarında “Adli Muhasebe” ile ilgili dersler olması gerektiğini düşündüğü görülmektedir.

Katılımcıların mesleklerine göre “Sizce Türkiye’de önümüzdeki 5-10 (beş-on) yıl içerisinde Mali davalardaki “Adli Muhasebe’nin uygulanmasının sağlanması mümkün mü ya da ülkemizdeki anlam ve önemi artacak mı?” sorusuna verdikleri cevapları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır(p:.039, p<0,05). Akademisyen olan katılımcıların %100’ünün, bankacı olan katılımcıların %69’unun, SMMM/Mali Müşavir olan katılımcıların %86,6’sının, diğer mesleklerden olan katılımcıların %63,6’sının Türkiye’de

önümüzdeki 5-10 (beş-on) yıl içerisinde Mali davalardaki “Adli Muhasebe”nin uygulanmasının sağlanması mümkün olduğunu düşündüğü görülmektedir.

Katılımcı meslek gruplarının, adli muhasebe mesleğine duyulan gereksinime verdikleri yanıtlarda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığını söylemek mümkündür. Bu verilerden hareketle H_5 hipotezinin red edildiği söylenebilir.

Tablo 3.12 Meslek ile Adli Muhasebe ile İlgili Bilgiler Arasındaki İlişkilerin Ki-kare Test Sonuçları

		Meslek				X ²	p
		Akademisyen	Bankacı	SMMM/ Mali Müşavir	Diğer		
“Adli Muhasebe” kavramı hakkında bilginiz var mı, daha önce “Adli Muhasebe” kavramını duydunuz mu?	Evet	9	12	58	7	25,402	0,000*
		100,0%	41,4%	86,6%	63,6%		
	Hayır	0	17	9	4		
		0,0%	58,6%	13,4%	36,4%		
Sizce Ülkemizde “Adli Muhasebe” mesleği ya da uzmanlık alanı gerekli midir ve ya ihtiyaç mıdır?	Evet	9	23	23	39	7,002	0,072
		100,0%	79,3%	85,2%	97,5%		
	Hayır	0	6	4	1		
		0,0%	20,7%	14,8%	2,5%		
Üniversitelerde İktisadi ve İdari Bilimler Fakülteleri ya da Muhasebe Eğitimi veren lisans düzeyindeki bölümlerin müfredatlarında “Adli Muhasebe” ile ilgili dersler olmalı mıdır?	Evet	9	23	63	8	8,456	0,037*
		100,0%	79,3%	94,0%	72,7%		
	Hayır	0	6	4	3		
		0,0%	20,7%	6,0%	27,3%		
Eğitim hayatınız ya da Meslek hayatınız boyunca “Adli Muhasebe” ile ilgili kurs, ders ya da seminer aldınız mı?	Evet	5	8	24	4	2,384	0,497
		55,6%	27,6%	35,8%	36,4%		
	Hayır	4	21	43	7		
		44,4%	72,4%	64,2%	63,6%		
Sizce Türkiye’de önümüzdeki 5-10 (beş-on) yıl içerisinde Mali davalardaki “Adli Muhasebe”nin uygulanmasının sağlanması mümkün mü ya da ülkemizdeki anlam ve önemi artacak mı?	Evet	9	20	58	7	8,356	0,039*
		100,0%	69,0%	86,6%	63,6%		
	Hayır	0	9	9	4		
		0,0%	310,0%	13,4%	36,4%		
“Adli Muhasebe”nin Türkiye’deki uygulaması için bu	Evet	1	7	64	9	4,910	0,178
		11,1%	24,1%	95,5%	81,8%		
	Hayır	8	22	3	2		

		Meslek				X ²	p
				SMMM/ Mali Müşavir			
		Akademisyen	Bankacı		Diğer		
konuda hizmet yürüten Bilirkişiler (Uzman Tanıklar), yeterince bilgili midir?		88,9%	75,9%	4,5%	18,2%		
“Adli Muhasebe” ile ilgili üniversitelerin Lisansüstü müfredatlarına dersler konulmalı mı?	Evet	9	25	54	7	7,322	0,062
		100,0%	86,2%	80,6%	63,6%		
	Hayır	0	4	13	4		
		0,0%	13,8%	19,4%	36,4%		
Sizce Dünya’da düzenlenen “Adli Muhasebe” konusunda Kanun, Tüzük, Yönetmelik, Genelge vb. kanuni düzenlemeler, var mıdır?	Evet	9	27	29	3	1,890	0,595
		100,0%	93,1%	43,3%	27,3%		
	Hayır	0	2	38	8		
		0,0%	6,9%	56,7%	72,7%		
Sizce Türkiye’de düzenlenen “Adli Muhasebe” konusunda Kanun, Tüzük, Yönetmelik, Genelge vb. kanuni düzenlemeler, var mıdır?	Evet	5	11	65	9	6,593	0,086
		55,6%	37,9%	97,0%	81,8%		
	Hayır	4	18	2	2		
		44,4%	62,1%	3,0%	18,2%		
Sizce verilen ya da verilecek “Adli Muhasebe” konusundaki eğitim, bu konuda Bilirkişilik (Uzman Tanıklık) yapan meslek mensuplarının niteliğini veya yetkinliğini artırır mı?	Evet	9	25	27	3	3,563	0,313
		100,0%	86,2%	40,3%	27,3%		
	Hayır	0	4	40	8		
		0,0%	13,8%	59,7%	72,7%		

Katılımcıların uzmanlıklarına göre “Adli Muhasebe” ile ilgili bilgilerinin karşılaştırmaları tablo 3.13’de verilmiştir.

Katılımcıların uzmanlıklarına göre “Adli Muhasebe” kavramı hakkında bilginiz var mı, daha önce “Adli Muhasebe” kavramını duydunuz mu?” sorusuna verdikleri cevapları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p < 0,05$). Uzmanlığı Bankacılık ve finans olan katılımcıların %36,4’ünün, Muhasebe olan katılımcıların %81,9’unun, Bankacılık ve Finans/Muhasebe olan katılımcıların %86,4’ünün “Adli Muhasebe” kavramını duyduğu görülmektedir.

Katılımcıların uzmanlıklarına göre “Eğitim hayatınız ya da Meslek hayatınız boyunca “Adli Muhasebe” ile ilgili kurs, ders ya da seminer aldınız mı?” sorusuna verdikleri cevapları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Uzmanlığı Bankacılık ve finans olan katılımcıların %22,7’sinin, Muhasebe olan katılımcıların %30,6’sının, Bankacılık ve Finans/Muhasebe olan katılımcıların %63,6’sının eğitim hayatınız ya da meslek hayatı boyunca “Adli Muhasebe” ile ilgili kurs, ders ya da seminer aldığı görülmektedir.

Katılımcıların uzmanlıklarına göre “Sizce Türkiye’de düzenlenen “Adli Muhasebe” konusunda Kanun, Tüzük, Yönetmelik, Genelge vb. kanuni düzenlemeler, var mıdır?” sorusuna verdikleri cevapları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Uzmanlığı Bankacılık ve finans olan katılımcıların %27,3’ünün, Muhasebe olan katılımcıların %37,5’inin, Bankacılık ve Finans/Muhasebe olan katılımcıların %68,2’sinin Türkiye’de düzenlenen “Adli Muhasebe” konusunda Kanun, Tüzük, Yönetmelik, Genelge vb. kanuni düzenlemeler olduğunu düşündüğü görülmektedir.

Katılımcıların uzmanlık alanlarına göre “Sizce Ülkemizde “Adli Muhasebe” mesleği ya da uzmanlık alanı gerekli midir ve ya ihtiyaç mıdır?” sorusuna verdikleri cevapları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($p=.052$, $p>0,05$). Uzmanlığı Bankacılık ve finans olan katılımcıların %72,7’sinin, Muhasebe olan katılımcıların %91,7’sinin, Bankacılık ve Finans/Muhasebe olan katılımcıların %86,4’nün katıldıkları görülmektedir. Uzmanlık alanına göre katılımcıların, adli muhasebe mesleğine duyulan gereksinime verdikleri yanıtlarda istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığını söylemek mümkündür. Bu verilerden hareketle H_6 hipotezinin red edildiği söylenebilir.

Tablo 3.13 Uzmanlık Alanı ile Adli Muhasebe ile İlgili Bilgiler Arasındaki İlişkilerin Ki-kare Test Sonuçları

		Uzmanlık			X ²	p
		Bankacılık ve Finans	Muhasebe	Bankacılık ve Finans/Muhasebe		
“Adli Muhasebe” kavramı hakkında bilginiz var mı, daha önce “Adli Muhasebe” kavramını duydunuz mu?	Evet	8	59	19	20,376	0,000*
		36,4%	81,9%	86,4%		
	Hayır	14	13	3		
		63,6%	18,1%	13,6%		
Sizce Ülkemizde “Adli Muhasebe” mesleği ya da uzmanlık alanı gerekli midir ve ya ihtiyaç mıdır?	Evet	16	66	20	5,923	0,052
		72,7%	91,7%	90,9%		
	Hayır	6	6	2		
		27,3%	8,3%	9,1%		
Üniversitelerde İktisadi ve İdari Bilimler Fakülteleri ya	Evet	18	65	20	1,334	0,513
		81,8%	90,3%	90,9%		

		Uzmanlık			X ²	p
		Bankacılık ve Finans	Muhasebe	Bankacılık ve Finans/Muhasebe		
da Muhasebe Eğitimi veren lisans düzeyindeki bölümlerin müfredatlarında “Adli Muhasebe” ile ilgili dersler olmalı mıdır?	Hayır	4	7	2		
		18,2%	9,7%	9,1%		
Eğitim hayatınız ya da Meslek hayatınız boyunca “Adli Muhasebe” ile ilgili kurs, ders ya da seminer aldınız mı?	Evet	5	22	14	9,961	0,07
		22,7%	30,6%	63,6%		
	Hayır	17	50	8		
		77,3%	69,4%	36,4%		
Sizce Türkiye’de önümüzdeki 5-10 (beş-on) yıl içerisinde Mali davalardaki “Adli Muhasebe”nin uygulanmasının sağlanması mümkün mü ya da ülkemizdeki anlam ve önemi artacak mı?	Evet	16	61	17	1,828	0,401
		72,7%	84,7%	77,3%		
	Hayır	6	11	5		
		27,3%	15,3%	22,7%		
“Adli Muhasebe”nin Türkiye’deki uygulaması için bu konuda hizmet yürüten Bilirkişiler (Uzman Tanıklar), yeterince bilgili midir?	Evet	5	15	3	0,693	0,707
		22,7%	20,8%	13,6%		
	Hayır	17	57	19		
		77,3%	79,2%	86,4%		
“Adli Muhasebe” ile ilgili üniversitelerin Lisansüstü müfredatlarına dersler konulmalı mı?	Evet	18	68	21	4,145	0,126
		81,8%	94,4%	95,5%		
	Hayır	4	4	1		
		18,2%	5,6%	4,5%		
Sizce Dünya’da düzenlenen “Adli Muhasebe” konusunda Kanun, Tüzük, Yönetmelik, Genelge vb. kanuni düzenlemeler, var mıdır?	Evet	19	57	21	3,413	0,181
		86,4%	79,2%	95,5%		
	Hayır	3	15	1		
		13,6%	20,8%	4,5%		
Sizce Türkiye’de düzenlenen “Adli Muhasebe” konusunda Kanun, Tüzük, Yönetmelik, Genelge vb. kanuni düzenlemeler, var mıdır?	Evet	6	27	15	8,767	0,012*
		27,3%	37,5%	68,2%		
	Hayır	16	45	7		
		72,7%	62,5%	31,8%		
Sizce verilen ya da verilecek “Adli Muhasebe” konusundaki eğitim, bu konuda Bilirkişilik (Uzman Tanıklık) yapan meslek mensuplarının niteliğini veya yetkinliğini artırır mı?	Evet	18	69	21	5,389	0,068
		81,8%	95,8%	95,5%		
	Hayır	4	3	1		
		18,2%	4,2%	4,5%		

Katılımcıların demografik özelliklerine göre “Adli Muhasebe” ile ilgili “Dava Danışmanlık” hizmetleri kapsamında sağladıkları hizmetlerin karşılaştırmaları için Ki-kare testi yapılmıştır.

Katılımcıların cinsiyetlerine göre “Adli Muhasebe” ile ilgili “Dava Danışmanlık” hizmetleri kapsamında sağladıkları hizmetlerin karşılaştırmaları tablo 3.14’de verilmiştir.

Katılımcıların cinsiyetlerine göre “İş hukuku mahkemeleri alanına giren dava dosyalarında maddi ve manevi tazminat taleplerin muhasebe işlemleri ile ilgili hesaplamalarda yapılan hata ve ya usulsüzlüklerin ortaya çıkarılması ” hizmetini sağlama durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p:0.001$, $p<0,05$). Erkek katılımcıların %43,1’inin, kadın katılımcıların %13,6’sının iş hukuku mahkemeleri alanına giren dava dosyalarında maddi ve manevi tazminat taleplerin muhasebe işlemleri ile ilgili hesaplamalarda yapılan hata ve ya usulsüzlüklerin ortaya çıkarılması hizmetini sağladığı görülmektedir.

Katılımcıların cinsiyetlerine göre “İşletmelerin ayrılımları ya da birleşme davaları, kendi aralarında yaşadıkları mali problemleri ile ilgili anlaşmazlıklar” hizmetini sağlama durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p:0.027$, $p<0,05$). Erkek katılımcıların %40,3’ünün, kadın katılımcıların %20,5’inin hizmeti sağladığı görülmektedir.

Katılımcıların cinsiyetlerine göre “Her türlü hile ve yolsuzluk davaları” hizmetini sağlama durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p:0.017$, $p<0,05$). Erkek katılımcıların %47,2’sinin, kadın katılımcıların %25’inin hizmeti sağladığı görülmektedir.

Bu sonuçlardan hareketle; katılımcıların cinsiyetlerine göre adli muhasebe ile ilgili dava danışmanlık kapsamında sağladığı hizmet kapsamında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğunu söylemek mümkündür. Bu verilerden hareketle H_7 hipotezinin kabul edildiği söylenebilir.

Tablo 3.14 Cinsiyet ile Dava Danışmanlık Hizmetleri Kapsamında Sağlanan Hizmetler Arasındaki İlişkilerin Ki-kare Test Sonuçları

		Cinsiyet		X ²	p
		Erkek	Kadın		
Marka, Coğrafi İşaret, Tasarım Patent, faydalı model ile gelenek ürün adlarına ilişkin 6769 sayılı kanun kapsamına giren davalarla ilgili tazminat hesaplamaları ve uyuşmazlıkların çözümü	Hizmet Sağladım	25	22	2,645	0,104
		34,7%	50,0%		
	Hizmet Sağlamadım	47	22		
		65,3%	50,0%		
Ceza Muhakemesi alanına giren Belge ve Kredi kartı dolandırıcılıklarına ilişkin davalar	Hizmet Sağladım	29	17	0,031	0,861
		40,3%	38,6%		
	Hizmet Sağlamadım	43	27		
		59,7%	61,4%		

		Cinsiyet		X ²	p
		Erkek	Kadın		
Evliliklerin son bulmasından (Boşanmalarda) doğan mali anlaşmazlıkların çözümü ve finansal etkilerin araştırılması kapsamındaki davalar	Hizmet Sağladım	16	6	1,310	0,252
		22,2%	13,6%		
	Hizmet Sağlamadım	56	38		
		77,8%	86,4%		
İcra ve İflas Davalarındaki mali işlemlerle ilgili davalar	Hizmet Sağladım	46	28	0,001	0,978
		63,9%	63,6%		
	Hizmet Sağlamadım	26	16		
		36,1%	36,4%		
İş hukuku mahkemeleri alanına giren dava dosyalarında maddi ve manevi tazminat taleplerin muhasebe işlemleri ile ilgili hesaplamalarda yapılan hata ve ya usulsüzlüklerin ortaya çıkarılması	Hizmet Sağladım	31	6	10,881	0,001*
		43,1%	13,6%		
	Hizmet Sağlamadım	41	38		
		56,9%	86,4%		
İşletmelerin ayrılmaları ya da birleşme davaları, kendi aralarında yaşadıkları mali problemleri ile ilgili anlaşmazlıklar	Hizmet Sağladım	29	9	4,872	0,027*
		40,3%	20,5%		
	Hizmet Sağlamadım	43	35		
		59,7%	79,5%		
Hasar ve hasara bağlı olarak çıkabilecek zarar tahminleri hakkındaki davalar	Hizmet Sağladım	15	6	0,954	0,329
		20,8%	13,6%		
	Hizmet Sağlamadım	57	38		
		79,2%	86,4%		
Ticari ya da benzer alanlarda yapılan anlaşmalardan dolayı çıkacak muhtemel sorunlar hakkındaki davalar	Hizmet Sağladım	50	30	0,020	0,887
		69,4%	68,2%		
	Hizmet Sağlamadım	22	14		
		30,6%	31,8%		
Her türlü hile ve yolsuzluk davaları	Hizmet Sağladım	34	11	5,680	0,017*
		47,2%	25,0%		
	Hizmet Sağlamadım	38	33		
		52,8%	75,0%		
Firma değerlemeleri hakkındaki davalar	Hizmet Sağladım	26	12	0,969	0,325
		36,1%	27,3%		
	Hizmet Sağlamadım	46	32		
		63,9%	72,7%		
Bilirkişi (Uzman Tanık) olarak “Adli Muhasebe” ile ilgili olarak, gerek dava süreci gerekse dava öncesinde yukarıda belirtilenlerin haricinde, herhangi bir alanda mahkemelerde “Dava Destek Danışmanlığı” hizmet sunma durumunuz.	Hizmet Sağladım	11	2	3,161	0,075
		15,3%	4,5%		
	Hizmet Sağlamadım	61	42		
		84,7%	95,5%		

Katılımcıların yaşlarına göre “Adli Muhasebe” ile ilgili “Dava Danışmanlık” hizmetleri kapsamında sağladıkları hizmetlerin karşılaştırmaları tablo 3.15’de verilmiştir.

Katılımcıların yaşlarına göre “Firma değerlemeleri hakkındaki davalar” hizmetini sağlama durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p:0,043$, $p<0,05$). 25-31 yaş aralığındaki katılımcıların %12,5’inin, 32-38 yaş aralığındaki katılımcıların %14,8’inin, 39-45 yaş aralığındaki katılımcıların %36,7’sinin, 46 ve üstü yaş aralığındaki katılımcıların %43,1’inin hizmeti sağladığı görülmektedir.

Katılımcıların yaşlarına göre “İş hukuku mahkemeleri alanına giren dava dosyalarında maddi ve manevi tazminat taleplerin muhasebe işlemleri ile ilgili hesaplamalarda yapılan hata ve ya usulsüzlüklerin ortaya çıkarılması” hizmetini sağlama durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p:0,043$, $p<0,05$). 25-31 yaş aralığındaki katılımcıların tümünün, 32-38 yaş aralığındaki katılımcıların %81,5’inin, 39-45 yaş aralığındaki katılımcıların %40’nın, 46 ve üstü yaş aralığındaki katılımcıların %60,8’inin hizmeti sağladığı görülmektedir.

Bu sonuçlardan hareketle; katılımcıların yaşlarına göre, adli muhasebe ile ilgili dava danışmanlık kapsamında sağladığı hizmet kapsamında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğunu söylemek mümkündür. Bu verilerden hareketle H_0 hipotezinin kabul edildiği söylenebilir.

Tablo 3.15 Yaş ile Dava Danışmanlık Hizmetleri Kapsamında Sağlanan Hizmetler Arasındaki İlişkilerin Ki-kare Test Sonuçları

		Yaş				X ²	p
		25-31	32-38	39-45	46 ve Üstü		
Marka, Coğrafi İşaret, Tasarım Patent, faydalı model ile gelenek ürün adlarına ilişkin 6769 sayılı kanun kapsamına giren davalarla ilgili tazminat hesaplamaları ve uyuşmazlıkların çözümü	Hizmet Sağladım	2	9	16	20	3,458	0,326
		25,0%	33,3%	53,3%	39,2%		
	Hizmet Sağlamadım	6	18	14	31		
		75,0%	66,7%	46,7%	60,8%		
Ceza Muhakemesi alanına giren Belge ve Kredi kartı dolandırıcılıklarına ilişkin davalar	Hizmet Sağladım	1	11	15	19	3,943	0,268
		12,5%	40,7%	50,0%	37,3%		
	Hizmet Sağlamadım	7	16	15	32		
		87,5%	59,3%	50,0%	62,7%		
Evliliklerin son bulmasından (Boşanmalarda) doğan mali anlaşmazlıkların çözümü ve finansal etkilerin araştırılması kapsamındaki davalar	Hizmet Sağladım	1	5	7	9	0,651	0,885
		12,5%	18,5%	23,3%	17,6%		
	Hizmet Sağlamadım	7	22	23	42		
		87,5%	81,5%	76,7%	82,4%		
İcra ve İflas Davalarındaki mali işlemlerle ilgili davalar	Hizmet Sağladım	3	17	20	34	2,692	0,442
		37,5%	63,0%	66,7%	66,7%		

		Yaş				X ²	p
		25-31	32-38	39-45	46 ve Üstü		
	Hizmet Sağlamadım	5 62,5%	10 370,0%	10 33,3%	17 33,3%		
İş hukuku mahkemeleri alanına giren dava dosyalarında maddi ve manevi tazminat taleplerin muhasebe işlemleri ile ilgili hesaplamalarda yapılan hata ve ya usulsüzlüklerin ortaya çıkarılması	Hizmet Sağladım	0 0,0%	5 18,5%	12 40,0%	20 39,2%	8,136	0,043*
	Hizmet Sağlamadım	8 100,0%	22 81,5%	18 60,0%	31 60,8%		
	Hizmet Sağladım	0 0,0%	10 370,0%	10 33,3%	18 35,3%		
	Hizmet Sağlamadım	8 100,0%	17 630,0%	20 66,7%	33 64,7%		
İşletmelerin ayrılımları ya da birleşme davaları, kendi aralarında yaşadıkları mali problemleri ile ilgili anlaşmazlıklar	Hizmet Sağladım	0 0,0%	5 18,5%	7 23,3%	9 17,6%	2,332	0,506
	Hizmet Sağlamadım	8 100,0%	22 81,5%	23 76,7%	42 82,4%		
Hasar ve hasara bağlı olarak çıkabilecek zarar tahminleri hakkındaki davalar	Hizmet Sağladım	4 50,0%	18 66,7%	22 73,3%	36 70,6%	1,741	0,628
	Hizmet Sağlamadım	4 50,0%	9 33,3%	8 26,7%	15 29,4%		
Ticari ya da benzer alanlarda yapılan anlaşmalardan dolayı çıkacak muhtemel sorunlar hakkındaki davalar	Hizmet Sağladım	0 0,0%	8 29,6%	13 43,3%	24 47,1%	7,753	0,051
	Hizmet Sağlamadım	8 100,0%	19 70,4%	17 56,7%	27 52,9%		
Her türlü hile ve yolsuzluk davaları	Hizmet Sağladım	1 12,5%	4 14,8%	11 36,7%	22 43,1%	8,139	0,043*
	Hizmet Sağlamadım	7 87,5%	23 85,2%	19 63,3%	29 56,9%		
Firma değerlemeleri hakkındaki davalar	Hizmet Sağladım	0 0,0%	2 7,4%	4 13,3%	7 13,7%	1,863	0,601
	Hizmet Sağlamadım	8 100,0%	25 92,6%	26 86,7%	44 86,3%		
Bilirkişi (Uzman Tanık) olarak “Adli Muhasebe” ile ilgili olarak, gerek dava süreci gerekse dava öncesinde yukarıda belirtilenlerin haricinde, herhangi bir alanda mahkemelerde “Dava Destek Danışmanlığı” hizmet sunma durumunuz.	Hizmet Sağladım	0 0,0%	2 7,4%	4 13,3%	7 13,7%	1,863	0,601
	Hizmet Sağlamadım	8 100,0%	25 92,6%	26 86,7%	44 86,3%		

Katılımcıların eğitimlerine göre “Adli Muhasebe” ile ilgili “Dava Danışmanlık” hizmetleri kapsamında sağladıkları hizmetlerin karşılaştırmaları tablo 3.16’da verilmiştir.

Katılımcıların eğitimlerine göre “Adli Muhasebe” ile ilgili “Dava Danışmanlık” hizmetleri kapsamında sağladıkları hizmetler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Katılımcıların eğitim durumuna göre, adli muhasebe ile ilgili dava danışmanlık kapsamında sağladığı hizmet kapsamında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğunu söylemek mümkün değildir. Bu verilerden hareketle H_0 hipotezinin red edildiği söylenebilir.

Tablo 3.16 Eğitim Durumu ile Dava Danışmanlık Hizmetleri Kapsamında Sağlanan Hizmetler Arasındaki İlişkilerin Ki-kare Test Sonuçları

		Eğitim			X ²	p
		Lisans	Y.Lisans	Doktora		
Marka, Coğrafi İşaret, Tasarım Patent, faydalı model ile gelenek ürün adlarına ilişkin 6769 sayılı kanun kapsamına giren davalarla ilgili tazminat hesaplamaları ve uyuşmazlıkların çözümü	Hizmet Sağladım	32	12	3	0,811	0,667
		40,0%	46,2%	30,0%		
	Hizmet Sağlamadım	48	14	7		
		60,0%	53,8%	70,0%		
Ceza Muhakemesi alanına giren Belge ve Kredi kartı dolandırıcılıklarına ilişkin davalar	Hizmet Sağladım	29	15	2	5,537	0,063
		36,2%	57,7%	20,0%		
	Hizmet Sağlamadım	51	11	8		
		63,8%	42,3%	80,0%		
Evliliklerin son bulmasından (Boşanmalarda) doğan mali anlaşmazlıkların çözümü ve finansal etkilerin araştırılması kapsamındaki davalar	Hizmet Sağladım	17	5	0	2,613	0,271
		21,2%	19,2%	0,0%		
	Hizmet Sağlamadım	63	21	10		
		78,8%	80,8%	100,0%		
İcra ve İflas Davalarındaki mali işlemlerle ilgili davalar	Hizmet Sağladım	51	16	7	0,224	0,894
		63,8%	61,5%	70,0%		
	Hizmet Sağlamadım	29	10	3		
		36,2%	38,5%	30,0%		
İş hukuku mahkemeleri alanına giren dava dosyalarında maddi ve manevi tazminat taleplerin muhasebe işlemleri ile ilgili hesaplamalarda yapılan hata ve ya usulsüzlüklerin ortaya çıkarılması	Hizmet Sağladım	22	11	4	2,312	0,315
		27,5%	42,3%	40,0%		
	Hizmet Sağlamadım	58	15	6		
		72,5%	57,7%	60,0%		
İşletmelerin ayrışmaları ya da birleşme davaları, kendi aralarında yaşadıkları mali problemleri ile ilgili anlaşmazlıklar	Hizmet Sağladım	24	10	4	0,898	0,638
		30,0%	38,5%	40,0%		
	Hizmet Sağlamadım	56	16	6		
		70,0%	61,5%	60,0%		
Hasar ve hasara bağlı olarak çıkabilecek zarar tahminleri hakkındaki davalar	Hizmet Sağladım	15	6	0	2,667	0,264
		18,8%	23,1%	0,0%		
	Hizmet Sağlamadım	65	20	10		
		81,2%	76,9%	100,0%		
Ticari ya da benzer alanlarda yapılan anlaşmalardan dolayı çıkacak muhtemel sorunlar hakkındaki davalar	Hizmet Sağladım	55	18	7	0,008	0,996
		68,8%	69,2%	70,0%		
	Hizmet	25	8	3		

		Eğitim			X ²	p
		Lisans	Y.Lisans	Doktora		
	Sağlamadım	31,2%	30,8%	30,0%		
Her türlü hile ve yolsuzluk davaları	Hizmet Sağladım	32	10	3	0,376	0,829
		40,0%	38,5%	30,0%		
	Hizmet Sağlamadım	48	16	7		
		60,0%	61,5%	70,0%		
Firma değerlemeleri hakkındaki davalar	Hizmet Sağladım	25	11	2	1,898	0,387
		31,2%	42,3%	20,0%		
	Hizmet Sağlamadım	55	15	8		
		68,8%	57,7%	80,0%		
Bilirkişi (Uzman Tanık) olarak “Adli Muhasebe” ile ilgili olarak, gerek dava süreci gerekse dava öncesinde yukarıda belirtilenlerin haricinde, herhangi bir alanda mahkemelerde “Dava Destek Danışmanlığı” hizmet sunma durumunuz.	Hizmet Sağladım	7	5	1	2,182	0,336
		8,8%	19,2%	10,0%		
	Hizmet Sağlamadım	73	21	9		
		91,2%	80,8%	90,0%		

Katılımcıların hizmet sürelerine göre “Adli Muhasebe” ile ilgili “Dava Danışmanlık” hizmetleri kapsamında sağladıkları hizmetlerin karşılaştırmaları tablo 3.17’de verilmiştir.

Katılımcıların hizmet sürelerine göre “Adli Muhasebe” ile ilgili “Dava Danışmanlık” hizmetleri kapsamında sağladıkları hizmetler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Katılımcıların hizmet sürelerine göre, adli muhasebe ile ilgili dava danışmanlık kapsamında sağladığı hizmet kapsamında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğunu söylemek mümkün değildir. Bu verilerden hareketle H_{10} hipotezinin red edildiği söylenebilir.

Tablo 3.17 Hizmet Süresi ile Dava Danışmanlık Hizmetleri Kapsamında Sağlanan Hizmetler Arasındaki İlişkilerin Ki-kare Test Sonuçları

		Hizmet Süresi					X ²	p
		1-4	5-9	10-14	15-19	20 ve Üstü		
Marka, Coğrafi İşaret, Tasarım Patent, faydalı model ile gelenek ürün adlarına ilişkin 6769 sayılı kanun kapsamına giren davalarla ilgili tazminat hesaplamaları ve uyuşmazlıkların çözümü	Hizmet Sağladım	2	9	11	6	19	6,110	0,191
		20,0%	47,4%	57,9%	27,3%	41,3%		
	Hizmet Sağlamadım	8	10	8	16	27		
		80,0%	52,6%	42,1%	72,7%	58,7%		
Ceza Muhakemesi	Hizmet	2	8	12	8	16	6,604	0,158

		Hizmet Süresi					X ²	p
		1-4	5-9	10-14	15-19	20 ve Üstü		
alanına giren Belge ve Kredi kartı dolandırıcılıklarına ilişkin davalar	Sağladım	20,0%	42,1%	63,2%	36,4%	34,8%		
	Hizmet Sağlamadım	8	11	7	14	30		
		80,0%	57,9%	36,8%	63,6%	65,2%		
Evliliklerin son bulmasından (Boşanmalarda) doğan mali anlaşmazlıkların çözümü ve finansal etkilerin araştırılması kapsamındaki davalar	Hizmet Sağladım	2	3	4	5	8	0,462	0,977
		20,0%	15,8%	21,1%	22,7%	17,4%		
	Hizmet Sağlamadım	8	16	15	17	38		
		80,0%	84,2%	78,9%	77,3%	82,6%		
İcra ve İflas Davalarındaki mali işlemlerle ilgili davalar	Hizmet Sağladım	6	10	17	11	30	8,365	0,079
		60,0%	52,6%	89,5%	50,0%	65,2%		
	Hizmet Sağlamadım	4	9	2	11	16		
		40,0%	47,4%	10,5%	50,0%	34,8%		
İş hukuku mahkemeleri alanına giren dava dosyalarında maddi ve manevi tazminat taleplerin muhasebe işlemleri ile ilgili hesaplamalarda yapılan hata ve ya usulsüzlüklerin ortaya çıkarılması	Hizmet Sağladım	1	4	8	8	16	4,526	0,340
		100,0%	21,1%	42,1%	36,4%	34,8%		
	Hizmet Sağlamadım	9	15	11	14	30		
		90,0%	78,9%	57,9%	63,6%	65,2%		
İşletmelerin ayrılmalari ya da birleşme davaları, kendi aralarında yaşadıkları mali problemleri ile ilgili anlaşmazlıklar	Hizmet Sağladım	1	9	8	5	15	5,952	0,203
		100,0%	47,4%	42,1%	22,7%	32,6%		
	Hizmet Sağlamadım	9	10	11	17	31		
		90,0%	52,6%	57,9%	77,3%	67,4%		
Hasar ve hasara bağlı olarak çıkabilecek zarar tahminleri hakkındaki davalar	Hizmet Sağladım	0	4	5	5	7	3,762	0,439
		0,0%	21,1%	26,3%	22,7%	15,2%		
	Hizmet Sağlamadım	10	15	14	17	39		
		100,0%	78,9%	73,7%	77,3%	84,8%		
Ticari ya da benzer alanlarda yapılan anlaşmalardan dolayı çıkacak muhtemel sorunlar hakkındaki davalar	Hizmet Sağladım	8	11	18	8	35	19,568	0,100
		80,0%	57,9%	94,7%	36,4%	76,1%		
	Hizmet Sağlamadım	2	8	1	14	11		
		20,0%	42,1%	5,3%	63,6%	23,9%		
Her türlü hile ve yolsuzluk davaları	Hizmet Sağladım	2	5	8	9	21	3,774	0,437
		20,0%	26,3%	42,1%	40,9%	45,7%		
	Hizmet Sağlamadım	8	14	11	13	25		
		80,0%	73,7%	57,9%	59,1%	54,3%		
Firma değerlemeleri hakkındaki davalar	Hizmet Sağladım	2	3	6	6	21	7,007	0,136
		20,0%	15,8%	31,6%	27,3%	45,7%		
	Hizmet Sağlamadım	8	16	13	16	25		

		Hizmet Süresi					X ²	p
		1-4	5-9	10-14	15-19	20 ve Üstü		
	Sağlamadım	80,0%	84,2%	68,4%	72,7%	54,3%		
Bilirkişi (Uzman Tanık) olarak “Adli Muhasebe” ile ilgili olarak, gerek dava süreci gerekse dava öncesinde yukarıda belirtilenlerin haricinde, herhangi bir alanda mahkemelerde “Dava Destek Danışmanlığı” hizmet sunma durumunuz.	Hizmet Sağladım	0	1	3	1	8	5,087	0,279
		0,0%	5,3%	15,8%	4,5%	17,4%		
	Hizmet Sağlamadım	10	18	16	21	38		
		100,0%	94,7%	84,2%	95,5%	82,6%		

Katılımcıların mesleklerine göre “Adli Muhasebe” ile ilgili “Dava Danışmanlık” hizmetleri kapsamında sağladıkları hizmetlerin karşılaştırmaları tablo 18’de verilmiştir.

Katılımcıların mesleklerine göre “Adli Muhasebe” ile ilgili “Dava Danışmanlık” hizmetleri kapsamında sağladıkları hizmetler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Katılımcıların hizmet sürelerine göre, adli muhasebe ile ilgili dava danışmanlık kapsamında sağladığı hizmet kapsamında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğunu söylemek mümkün değildir. Bu verilerden hareketle H_{11} hipotezinin red edildiği söylenebilir.

Tablo 3.18 Meslek ile Dava Danışmanlık Hizmetleri Kapsamında Sağlanan Hizmetler Arasındaki İlişkilerin Ki-kare Test Sonuçları

		Meslek				X ²	p
		Akademisyen	Bankacı	SMMM/Mali Müşavir	Diğer		
Marka, Coğrafi İşaret, Tasarım Patent, faydalı model ile gelenek ürün adlarına ilişkin 6769 sayılı kanun kapsamına giren davalarla ilgili tazminat hesaplamaları ve uyuşmazlıkların çözümü	Hizmet Sağladım	2	15	27	3	3,563	0,313
		22,2%	51,7%	40,3%	27,3%		
	Hizmet Sağlamadım	7	14	40	8		
		77,8%	48,3%	59,7%	72,7%		
Ceza Muhakemesi alanına giren Belge ve Kredi kartı dolandırıcılıklarına ilişkin davalar	Hizmet Sağladım	4	16	25	1	7,452	0,059
		44,4%	55,2%	37,3%	9,1%		
	Hizmet Sağlamadım	5	13	42	10		
		55,6%	44,8%	62,7%	90,9%		

		Meslek				X ²	p
		Akademisyen	Bankacı	SMMM/Mali Müşavir	Diğer		
Evliliklerin son bulmasından (Boşanmalarda) doğan mali anlaşmazlıkların çözümü ve finansal etkilerin araştırılması kapsamındaki davalar	Hizmet Sağladım	0	6	14	2	2,329	0,507
		0,0%	20,7%	20,9%	18,2%		
	Hizmet Sağlamadım	9	23	53	9		
		100,0%	79,3%	79,1%	81,8%		
İcra ve İflas Davalarındaki mali işlemlerle ilgili davalar	Hizmet Sağladım	7	17	44	6	1,608	0,658
		77,8%	58,6%	65,7%	54,5%		
	Hizmet Sağlamadım	2	12	23	5		
		22,2%	41,4%	34,3%	45,5%		
İş hukuku mahkemeleri alanına giren dava dosyalarında maddi ve manevi tazminat taleplerin muhasebe işlemleri ile ilgili hesaplamalarda yapılan hata ve ya usulsüzlüklerin ortaya çıkarılması	Hizmet Sağladım	4	6	23	4	2,612	0,455
		44,4%	20,7%	34,3%	36,4%		
	Hizmet Sağlamadım	5	23	44	7		
		55,6%	79,3%	65,7%	63,6%		
İşletmelerin ayrılımları ya da birleşme davaları, kendi aralarında yaşadıkları mali problemleri ile ilgili anlaşmazlıklar	Hizmet Sağladım	3	5	27	3	5,051	0,168
		33,3%	17,2%	40,3%	27,3%		
	Hizmet Sağlamadım	6	24	40	8		
		66,7%	82,8%	59,7%	72,7%		
Hasar ve hasara bağlı olarak çıkabilecek zarar tahminleri hakkındaki davalar	Hizmet Sağladım	0	7	12	2	2,703	0,440
		,0%	24,1%	17,9%	18,2%		
	Hizmet Sağlamadım	9	22	55	9		
		100,0%	75,9%	82,1%	81,8%		
Ticari ya da benzer alanlarda yapılan anlaşmalardan dolayı çıkacak muhtemel sorunlar hakkındaki davalar	Hizmet Sağladım	7	18	49	6	2,584	0,460
		77,8%	62,1%	73,1%	54,5%		
	Hizmet Sağlamadım	2	11	18	5		
		22,2%	37,9%	26,9%	45,5%		
Her türlü hile ve yolsuzluk davaları	Hizmet Sağladım	4	10	28	3	1,216	0,749
		44,4%	34,5%	41,8%	27,3%		
	Hizmet Sağlamadım	5	19	39	8		
		55,6%	65,5%	58,2%	72,7%		
Firma değerlemeleri hakkındaki davalar	Hizmet Sağladım	1	11	23	3	2,492	0,477
		11,1%	37,9%	34,3%	27,3%		
	Hizmet Sağlamadım	8	18	44	8		
		88,9%	62,1%	65,7%	72,7%		

		Meslek				X ²	p
		Akademisyen	Bankacı	SMMM/Mali Müşavir	Diğer		
Bilirkişi (Uzman Tanık) olarak “Adli Muhasebe” ile ilgili olarak, gerek dava süreci gerekse dava öncesinde yukarıda belirtilenlerin haricinde, herhangi bir alanda mahkemelerde “Dava Destek Danışmanlığı” hizmet sunma durumunuz.	Hizmet Sağladım	2	1	9	1	3,235	0,357
		22,2%	3,4%	13,4%	9,1%		
	Hizmet Sağlamadım	7	28	58	10		
		77,8%	96,6%	86,6%	90,9%		

Katılımcıların uzmanlıklarına göre “Adli Muhasebe” ile ilgili “Dava Danışmanlık” hizmetleri kapsamında sağladıkları hizmetlerin karşılaştırmaları tablo 3.19’de verilmiştir.

Katılımcıların uzmanlıklarına göre “Marka, Coğrafi İşaret, Tasarım Patent, faydalı model ile gelenek ürün adlarına ilişkin 6769 sayılı kanun kapsamına giren davalarla ilgili tazminat hesaplamaları ve uyuşmazlıkların çözümü” hizmetini sağlama durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p < 0,05$). Uzmanlıkları Bankacılık ve Finans olan katılımcıların %40,9’unun, Muhasebe olan katılımcıların %33,3’ünün, Bankacılık ve Finans/Muhasebe olan %63,6’sının hizmeti sağladığı görülmektedir.

Katılımcıların uzmanlıklarına göre “İcra ve İflas Davalarındaki mali işlemlerle ilgili davalar” hizmetini sağlama durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p < 0,05$). Uzmanlıkları Bankacılık ve Finans olan katılımcıların %45,5’inin, Muhasebe olan katılımcıların %62,5’inin, Bankacılık ve Finans/Muhasebe olan %86,4’ünün hizmeti sağladığı görülmektedir.

Katılımcıların uzmanlıklarına göre “İşletmelerin ayrılımları ya da birleşme davaları, kendi aralarında yaşadıkları mali problemleri ile ilgili anlaşmazlıklar” hizmetini sağlama durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p = 0,024$, $p < 0,05$). Uzmanlıkları Bankacılık ve Finans olan katılımcıların %9,1’inin, Muhasebe olan katılımcıların %40,3’ünün, Bankacılık ve Finans/Muhasebe olan %31,8’inin hizmeti sağladığı görülmektedir.

Bu sonuçlardan hareketle; katılımcıların uzmanlık alanlarına göre, adli muhasebe ile ilgili dava danışmanlık kapsamında sağladığı hizmet kapsamında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğunu söylemek mümkündür. Bu verilerden hareketle H_{12} hipotezinin kabul edildiği söylenebilir.

Tablo 3.19 Uzmanlık Alanı ile Dava Danışmanlık Hizmetleri Kapsamında Sağlanan Hizmetler Arasındaki İlişkilerin Ki-kare Test Sonuçları

		Uzmanlık			X ²	p
		Bankacılık ve Finans	Muhasebe	Bankacılık ve Finans/Muhasebe		
Marka, Coğrafi İşaret, Tasarım Patent, faydalı model ile gelenek ürün adlarına ilişkin 6769 sayılı kanun kapsamına giren davalarla ilgili tazminat hesaplamaları ve uyuşmazlıkların çözümü	Hizmet Sağladım	9	24	14	6,422	0,040*
		40,9%	33,3%	63,6%		
	Hizmet Sağlamadım	13	48	8		
		59,1%	66,7%	36,4%		
Ceza Muhakemesi alanına giren Belge ve Kredi kartı dolandırıcılıklarına ilişkin davalar	Hizmet Sağladım	10	23	13	5,571	0,062
		45,5%	31,9%	59,1%		
	Hizmet Sağlamadım	12	49	9		
		54,5%	68,1%	40,9%		
Evliliklerin son bulmasından (Boşanmalarda) doğan mali anlaşmazlıkların çözümü ve finansal etkilerin araştırılması kapsamındaki davalar	Hizmet Sağladım	3	14	5	0,620	0,734
		13,6%	19,4%	22,7%		
	Hizmet Sağlamadım	19	58	17		
		86,4%	80,6%	77,3%		
İcra ve İflas Davalarındaki mali işlemlerle ilgili davalar	Hizmet Sağladım	10	45	19	8,108	0,017*
		45,5%	62,5%	86,4%		
	Hizmet Sağlamadım	12	27	3		
		54,5%	37,5%	13,6%		
İş hukuku mahkemeleri alanına giren dava dosyalarında maddi ve manevi tazminat taleplerin muhasebe işlemleri ile ilgili hesaplamalarda yapılan hata ve ya usulsüzlüklerin ortaya çıkarılması	Hizmet Sağladım	5	24	8	1,122	0,571
		22,7%	33,3%	36,4%		
	Hizmet Sağlamadım	17	48	14		
		77,3%	66,7%	63,6%		
İşletmelerin ayrılmalari ya da birleşme davaları, kendi aralarında yaşadıkları mali problemleri ile ilgili anlaşmazlıklar	Hizmet Sağladım	2	29	7	7,452	0,024*
		9,1%	40,3%	31,8%		
	Hizmet Sağlamadım	20	43	15		
		90,9%	59,7%	68,2%		
Hasar ve hasara bağlı olarak çıkabilecek zarar tahminleri hakkındaki davalar	Hizmet Sağladım	4	11	6	1,635	0,441
		18,2%	15,3%	27,3%		
	Hizmet Sağlamadım	18	61	16		
		81,8%	84,7%	72,7%		
Ticari ya da benzer alanlarda yapılan	Hizmet Sağladım	13	49	18	2,728	0,256
		59,1%	68,1%	81,8%		

		Uzmanlık			X ²	p
		Bankacılık ve Finans	Muhasebe	Bankacılık ve Finans/Muhasebe		
anlaşmalardan dolayı çıkacak muhtemel sorunlar hakkındaki davalar	Hizmet Sağlamadım	9	23	4		
		40,9%	31,9%	18,2%		
Her türlü hile ve yolsuzluk davaları	Hizmet Sağladım	7	27	11	1,665	0,435
		31,8%	37,5%	50,0%		
	Hizmet Sağlamadım	15	45	11		
		68,2%	62,5%	50,0%		
Firma değerlemeleri hakkındaki davalar	Hizmet Sağladım	7	21	10	2,040	0,361
		31,8%	29,2%	45,5%		
	Hizmet Sağlamadım	15	51	12		
		68,2%	70,8%	54,5%		
Bilirkişi (Uzman Tanık) olarak “Adli Muhasebe” ile ilgili olarak, gerek dava süreci gerekse dava öncesinde yukarıda belirtilenlerin haricinde, herhangi bir alanda mahkemelerde “Dava Destek Danışmanlığı” hizmet sunma durumunuz.	Hizmet Sağladım	1	9	3	1,233	0,540
		4,5%	12,5%	13,6%		
	Hizmet Sağlamadım	21	63	19		
		95,5%	87,5%	86,4%		

Katılımcıların demografik özelliklerine göre “Adli Muhasebe” ile ilgili “Hile Denetçiliği ve Araştırmacı Muhasebecilik” hizmetleri kapsamında sağladıkları hizmetlerin karşılaştırmaları için Ki-kare testi yapılmıştır.

Katılımcıların cinsiyetlerine göre “Adli Muhasebe” ile ilgili “Hile Denetçiliği ve Araştırmacı Muhasebecilik” hizmetleri kapsamında sağladıkları hizmetlerin karşılaştırmaları tablo 3.20’de verilmiştir.

Katılımcıların cinsiyetlerine göre “Borçlunun mal kaçırmayı vs. Hileli iflas uygulamaları kapsamında muvazaalı işlemlerin ortaya çıkarılması ve belge ile ispatı mümkün hilelerin tespit edilmesi” hizmetini sağlama durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p:0.013$, $p<0,05$). Erkek katılımcıların %40,3’ünün, kadın katılımcıların %18,2’sinin hizmeti sağladığı görülmektedir.

Katılımcıların cinsiyetlerine göre “Yatırım kararları ve uygulanması sırasında yapılan eylemler ile ilgili hukuki davalar” hizmetini sağlama durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p:0.002$, $p<0,05$). Erkek katılımcıların %16,7’sinin, kadın katılımcıların %43,2’sinin hizmeti sağladığı görülmektedir.

Bu sonuçlardan hareketle; katılımcıların cinsiyetlerine göre “Adli Muhasebe” ile ilgili “Hile Denetçiliği ve Araştırmacı Muhasebecilik” hizmetleri kapsamında sağladıkları hizmetler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğunu söylemek mümkündür. Bu verilerden hareketle H₁₃ hipotezinin kabul edildiği söylenebilir.

Tablo 3.20 Cinsiyet ile Hile Denetçiliği ve Araştırmacı Muhasebecilik” Hizmetleri Kapsamında Sağlanan Hizmetler Arasındaki İlişkilerin Ki-kare Test Sonuçları

		Cinsiyet		X ²	p
		Erkek	Kadın		
Bankalarla yapılan işlemlerde meydana gelen hileler ve şüpheli işlemlerle ilgili davalar	Hizmet Sağladım	27	22	1,749	0,186
		37,5%	50,0%		
	Hizmet Sağlamadım	45	22		
		62,5%	50,0%		
Vergisel Hile ve Yolsuzlukların ortaya çıkarılarak ve muhasebe işlem ve Teknikleri kapsamında incelenerek hesaplar üzerinde yapılan şüpheli işlemlerin ve hilelerin tespit edilmesi	Hizmet Sağladım	40	23	0,119	0,731
		55,6%	52,3%		
	Hizmet Sağlamadım	32	21		
		44,4%	47,7%		
Borçlunun mal kaçırması vs. Hileli iflas uygulamaları kapsamında muvazaalı işlemlerin ortaya çıkarılması ve belge ile ispatı mümkün hilelerin tespit edilmesi	Hizmet Sağladım	29	8	6,138	0,013*
		40,3%	18,2%		
	Hizmet Sağlamadım	43	36		
		59,7%	81,8%		
Fon işlemlerinde gerçekleşen hilelerin tespit edilmesi	Hizmet Sağladım	14	8	0,028	0,866
		19,4%	18,2%		
	Hizmet Sağlamadım	58	36		
		80,6%	81,8%		
Üst yönetimin işletme çevresi ve ortaklarını aldatmaya yönelik finansal tablo değişiklikleri ile ilgili davalar	Hizmet Sağladım	17	11	0,029	0,865
		23,6%	25,0%		
	Hizmet Sağlamadım	55	33		
		76,4%	75,0%		
Kredi kartının amacı dışında ve aldatıcı faaliyetlerde kullanımı ile davalar	Hizmet Sağladım	18	17	2,410	0,121
		25,0%	38,6%		
	Hizmet Sağlamadım	54	27		
		75,0%	61,4%		
Teknolojinin yoğun olarak kullanıldığı mali hilelerle ilgili davalar	Hizmet Sağladım	17	12	0,195	0,659
		23,6%	27,3%		
	Hizmet Sağlamadım	55	32		
		76,4%	72,7%		
İşletmenin bünyesinde çalışanların işletmeyi aldatıcı ve kendilerine çıkar sağlayıcı faaliyetleri ilgili davalar	Hizmet Sağladım	34	18	0,440	0,507
		47,2%	40,9%		
	Hizmet Sağlamadım	38	26		

		Cinsiyet		X ²	p
		Erkek	Kadın		
	Sağlamadım	52,8%	59,1%		
Üst Düzey Muhasebe ve Denetim Teknikleri kullanılarak Aklama Suçları Kapsamındaki örgütlerin finansal yapılarının çözülmesi ile ilgili davalar	Hizmet Sağladım	11	9	0,513	0,474
		15,3%	20,5%		
	Hizmet Sağlamadım	61	35		
		84,7%	79,5%		
Yatırım kararları ve uygulanması sırasında yapılan eylemler ile ilgili hukuki davalar	Hizmet Sağladım	12	19	9,805	0,002*
		16,7%	43,2%		
	Hizmet Sağlamadım	60	25		
		83,3%	56,8%		
Bilirkişi (Uzman Tanık) olarak “Adli Muhasebe” ile ilgili olarak, gerek dava süreci gerekse dava öncesinde yukarıda belirtilenlerin haricinde, herhangi bir alanda mahkemelerde “Hile Denetçiliği ve Araştırmacı Muhasebecilik” hizmet sunma durumunuz.	Hizmet Sağladım	3	0	1,882	0,170
		4,2%	0,0%		
	Hizmet Sağlamadım	69	44		
		95,8%	100,0%		

Katılımcıların yaşlarına göre “Adli Muhasebe” ile ilgili “Hile Denetçiliği ve Araştırmacı Muhasebecilik” hizmetleri kapsamında sağladıkları hizmetlerin karşılaştırmaları tablo 3.21’de verilmiştir.

Katılımcıların yaşlarına göre “Vergisel Hile ve Yolsuzlukların ortaya çıkarılarak ve muhasebe işlem ve Teknikleri kapsamında incelenerek hesaplar üzerinde yapılan şüpheli işlemlerin ve hilelerin tespit edilmesi” hizmetini sağlama durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p:0,018$, $p<0,05$). Yaş grubu 25-31 olan katılımcıların %12,5’inin, 32-38 olan katılımcıların %40,7’sinin, 39-45 olan katılımcıların %63,3’ünün, 46 ve üstü olan katılımcıların %62,7’sinin hizmeti sağladığı görülmektedir.

Katılımcıların yaşlarına göre “Adli Muhasebe” ile ilgili “Hile Denetçiliği ve Araştırmacı Muhasebecilik” hizmetleri kapsamında sağladıkları hizmetler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğunu söylemek mümkündür. Bu verilerden hareketle **H₁₄** hipotezinin kabul edildiği söylenebilir.

Tablo 3.21 Yaş ile Hile Denetçiliği ve Araştırmacı Muhasebecilik” Hizmetleri Kapsamında Sağlanan Hizmetler Arasındaki İlişkilerin Ki-kare Test Sonuçları

		Yaş				X ²	p
		25-31	32-38	39-45	46 ve Üstü		
Bankalarla yapılan işlemlerde meydana gelen hileler ve şüpheli işlemlerle ilgili davalar	Hizmet Sağladım	4	11	17	17	4,440	0,218
		50,0%	40,7%	56,7%	33,3%		
	Hizmet Sağlamadım	4	16	13	34		
		50,0%	59,3%	43,3%	66,7%		
Vergisel Hile ve Yolsuzlukların ortaya çıkarılarak ve muhasebe işlem ve Teknikleri kapsamında incelenerek hesaplar üzerinde yapılan şüpheli işlemlerin ve hilelerin tespit edilmesi	Hizmet Sağladım	1	11	19	32	10,086	0,018*
		12,5%	40,7%	63,3%	62,7%		
	Hizmet Sağlamadım	7	16	11	19		
		87,5%	59,3%	36,7%	37,3%		
Borçlunun mal kaırması vs. Hileli iflas uygulamaları kapsamında muvazaalı işlemlerin ortaya çıkarılması ve belge ile ispatı mümkün hilelerin tespit edilmesi	Hizmet Sağladım	0	7	10	20	5,476	0,140
		0,0%	25,9%	33,3%	39,2%		
	Hizmet Sağlamadım	8	20	20	31		
		100,0%	74,1%	66,7%	60,8%		
Fon işlemlerinde gerçekleşen hilelerin tespit edilmesi	Hizmet Sağladım	2	6	9	5	5,538	0,136
		25,0%	22,2%	30,0%	9,8%		
	Hizmet Sağlamadım	6	21	21	46		
		75,0%	77,8%	70,0%	90,2%		
Üst yönetimin işletme çevresi ve ortaklarını aldatmaya yönelik finansal tablo değişiklikleri ile ilgili davalar	Hizmet Sağladım	1	6	10	11	2,215	0,529
		12,5%	22,2%	33,3%	21,6%		
	Hizmet Sağlamadım	7	21	20	40		
		87,5%	77,8%	66,7%	78,4%		
Kredi kartının amacı dışında ve aldatıcı faaliyetlerde kullanımı ile davalar	Hizmet Sağladım	1	9	14	11	6,980	0,073
		12,5%	33,3%	46,7%	21,6%		
	Hizmet Sağlamadım	7	18	16	40		
		87,5%	66,7%	53,3%	78,4%		
Teknolojinin yoğun olarak kullanıldığı mali hilelerle ilgili davalar	Hizmet Sağladım	1	4	12	12	5,819	0,121
		12,5%	14,8%	40,0%	23,5%		
	Hizmet Sağlamadım	7	23	18	39		
		87,5%	85,2%	60,0%	76,5%		
İşletmenin bünyesinde çalışanların işletmeyi aldatıcı ve kendilerine çıkar sağlayıcı faaliyetleri ilgili davalar	Hizmet Sağladım	2	11	17	22	3,213	0,360
		25,0%	40,7%	56,7%	43,1%		
	Hizmet Sağlamadım	6	16	13	29		
		75,0%	59,3%	43,3%	56,9%		
Üst Düzey Muhasebe ve Denetim Teknikleri kullanılarak Aklama Suçları Kapsamındaki örgütlerin finansal yapılarının çözülmesi ile ilgili davalar	Hizmet Sağladım	1	2	8	9	3,830	0,280
		12,5%	7,4%	26,7%	17,6%		
	Hizmet Sağlamadım	7	25	22	42		
		87,5%	92,6%	73,3%	82,4%		

		Yaş				X ²	p
		25-31	32-38	39-45	46 ve Üstü		
Yatırım kararları ve uygulanması sırasında yapılan eylemler ile ilgili hukuki davalar	Hizmet Sağladım	0	8	12	11	6,426	0,093
		0,0%	29,6%	40,0%	21,6%		
	Hizmet Sağlamadım	8	19	18	40		
		100,0%	70,4%	60,0%	78,4%		
Bilirkişi (Uzman Tanık) olarak “Adli Muhasebe” ile ilgili olarak, gerek dava süreci gerekse dava öncesinde yukarıda belirtilenlerin haricinde, herhangi bir alanda mahkemelerde “Hile Denetçiliği ve Araştırmacı Muhasebecilik” hizmet sunma durumunuz.	Hizmet Sağladım	0	0	1	2	1,357	0,716
		0,0%	0,0%	3,3%	3,9%		
	Hizmet Sağlamadım	8	27	29	49		
		100,0%	100,0%	96,7%	96,1%		

Katılımcıların eğitimlerine göre “Adli Muhasebe” ile ilgili “Hile Denetçiliği ve Araştırmacı Muhasebecilik” hizmetleri kapsamında sağladıkları hizmetlerin karşılaştırmaları tablo 3.22’de verilmiştir.

Katılımcıların eğitimlerine göre “Adli Muhasebe” ile ilgili “Hile Denetçiliği ve Araştırmacı Muhasebecilik” hizmetleri kapsamında sağladıkları hizmetler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Katılımcıların eğitim durumuna göre, “Adli Muhasebe” ile ilgili “Hile Denetçiliği ve Araştırmacı Muhasebecilik” hizmetleri kapsamında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğunu söylemek mümkün değildir. Bu verilerden hareketle H_{15} hipotezinin red edildiği söylenebilir.

Tablo 3.22 Eğitim Durumu ile Hile Denetçiliği ve Araştırmacı Muhasebecilik” Hizmetleri Kapsamında Sağlanan Hizmetler Arasındaki İlişkilerin Ki-kare Test Sonuçları

		Eğitim			X ²	p
		Lisans	Y.Lisans	Doktora		
Bankalarla yapılan işlemlerde meydana gelen hileler ve şüpheli işlemlerle ilgili davalar	Hizmet Sağladım	29	15	5	3,968	0,138
		36,2%	57,7%	50,0%		
	Hizmet Sağlamadım	51	11	5		
		63,8%	42,3%	50,0%		
Vergisel Hile ve Yolsuzlukların ortaya çıkarılarak ve muhasebe işlem ve Teknikleri kapsamında incelenerek hesaplar üzerinde yapılan şüpheli işlemlerin ve hilelerin tespit edilmesi	Hizmet Sağladım	42	16	5	0,728	0,695
		52,5%	61,5%	50,0%		
	Hizmet Sağlamadım	38	10	5		
		47,5%	38,5%	50,0%		
Borçlunun mal kaçırması vs. Hileli iflas uygulamaları kapsamında	Hizmet Sağladım	23	11	3	1,679	0,432
		28,8%	42,3%	30,0%		

		Eğitim			X ²	p
		Lisans	Y.Lisans	Doktora		
muvazaalı işlemlerin ortaya çıkarılması ve belge ile ispatı mümkün hilelerin tespit edilmesi	Hizmet Sağlamadım	57	15	7		
		71,2%	57,7%	70,0%		
Fon işlemlerinde gerçekleşen hilelerin tespit edilmesi	Hizmet Sağladım	13	8	1	3,264	0,196
		16,2%	30,8%	100,0%		
	Hizmet Sağlamadım	67	18	9		
		83,8%	69,2%	90,0%		
Üst yönetimin işletme çevresi ve ortaklarını aldatmaya yönelik finansal tablo değişiklikleri ile ilgili davalar	Hizmet Sağladım	18	7	3	0,415	0,813
		22,5%	26,9%	30,0%		
	Hizmet Sağlamadım	62	19	7		
		77,5%	73,1%	70,0%		
Kredi kartının amacı dışında ve aldatıcı faaliyetlerde kullanımı ile davalar	Hizmet Sağladım	24	10	1	2,780	0,249
		30,0%	38,5%	100,0%		
	Hizmet Sağlamadım	56	16	9		
		70,0%	61,5%	90,0%		
Teknolojinin yoğun olarak kullanıldığı mali hilelerle ilgili davalar	Hizmet Sağladım	19	9	1	2,549	0,280
		23,8%	34,6%	100,0%		
	Hizmet Sağlamadım	61	17	9		
		76,2%	65,4%	90,0%		
İşletmenin bünyesinde çalışanların işletmeyi aldatıcı ve kendilerine çıkar sağlayıcı faaliyetleri ilgili davalar	Hizmet Sağladım	31	16	5	4,239	0,120
		38,8%	61,5%	50,0%		
	Hizmet Sağlamadım	49	10	5		
		61,2%	38,5%	50,0%		
Üst Düzey Muhasebe ve Denetim Teknikleri kullanılarak Aklama Suçları Kapsamındaki örgütlerin finansal yapılarının çözülmesi ile ilgili davalar	Hizmet Sağladım	14	5	1	0,443	0,801
		17,5%	19,2%	10,0%		
	Hizmet Sağlamadım	66	21	9		
		82,5%	80,8%	90,0%		
Yatırım kararları ve uygulanması sırasında yapılan eylemler ile ilgili hukuki davalar	Hizmet Sağladım	20	8	3	0,393	0,821
		25,0%	30,8%	30,0%		
	Hizmet Sağlamadım	60	18	7		
		75,0%	69,2%	70,0%		
Bilirkişi (Uzman Tanık) olarak “Adli Muhasebe” ile ilgili olarak, gerek dava süreci gerekse dava öncesinde yukarıda belirtilenlerin haricinde, herhangi bir alanda mahkemelerde “Hile Denetçiliği ve Araştırmacı Muhasebecilik” hizmet sunma durumunuz.	Hizmet Sağladım	1	1	1	2,913	0,233
		1,2%	3,8%	100,0%		
	Hizmet Sağlamadım	79	25	9		
		98,8%	96,2%	90,0%		

Katılımcıların hizmet sürelerine göre “Adli Muhasebe” ile ilgili “Hile Denetçiliği ve Araştırmacı Muhasebecilik” hizmetleri kapsamında sağladıkları hizmetlerin karşılaştırmaları tablo 3.23’de verilmiştir.

Katılımcıların hizmet sürelerine göre “Vergisel Hile ve Yolsuzlukların ortaya çıkarılarak ve muhasebe işlem ve Teknikleri kapsamında incelenerek hesaplar üzerinde yapılan şüpheli işlemlerin ve hilelerin tespit edilmesi” hizmetini sağlama durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p:0.016$, $p<0,05$).

Hizmet süresi 1-4 yıl olan katılımcıların %20’sinin, 5-9 yıl olan katılımcıların %42,1’inin, 10-14 yıl olan katılımcıların 68,4’ünün, 15-19 yıl olan katılımcıların %40,9’unun, 20 yıl ve üstü olan katılımcıların %67,4’ünün hizmeti sağladığı görülmektedir.

Katılımcıların hizmet sürelerine göre “Adli Muhasebe” ile ilgili “Hile Denetçiliği ve Araştırmacı Muhasebecilik” hizmetleri kapsamında sağladıkları hizmetler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğunu söylemek mümkündür. Bu verilerden hareketle H_{16} hipotezinin kabul edildiği söylenebilir.

Tablo 3.23 Hizmet Süresi ile Hile Denetçiliği ve Araştırmacı Muhasebecilik” Hizmetleri Kapsamında Sağlanan Hizmetler Arasındaki İlişkilerin Ki-kare Test Sonuçları

		Hizmet Süresi					X ²	p
		1-4	5-9	10-14	15-19	20 ve Üstü		
Bankalarla yapılan işlemlerde meydana gelen hileler ve şüpheli işlemlerle ilgili davalar	Hizmet Sağladım	6	8	12	7	16	6,728	0,151
		60,0%	42,1%	63,2%	31,8%	34,8%		
	Hizmet Sağlamadım	4	11	7	15	30		
		40,0%	57,9%	36,8%	68,2%	65,2%		
Vergisel Hile ve Yolsuzlukların ortaya çıkarılarak ve muhasebe işlem ve Teknikleri kapsamında incelenerek hesaplar üzerinde yapılan şüpheli işlemlerin ve hilelerin tespit edilmesi	Hizmet Sağladım	2	8	13	9	31	12,174	0,016*
		20,0%	42,1%	68,4%	40,9%	67,4%		
	Hizmet Sağlamadım	8	11	6	13	15		
		80,0%	57,9%	31,6%	59,1%	32,6%		
Borçlunun mal kaçırması vs. Hileli iflas uygulamaları kapsamında muvazaalı işlemlerin ortaya çıkarılması ve belge ile ispatı mümkün hilelerin tespit edilmesi	Hizmet Sağladım	1	3	7	9	17	6,055	0,195
		100,0%	15,8%	36,8%	40,9%	370,0%		
	Hizmet Sağlamadım	9	16	12	13	29		
		90,0%	84,2%	63,2%	59,1%	630,0%		
Fon işlemlerinde gerçekleşen hilelerin tespit edilmesi	Hizmet Sağladım	4	5	4	4	5	5,571	0,234
		40,0%	26,3%	21,1%	18,2%	10,9%		
	Hizmet	6	14	15	18	41		

		Hizmet Süresi					X ²	p
		1-4	5-9	10-14	15-19	20 ve Üstü		
	Sağlamadım	60,0%	73,7%	78,9%	81,8%	89,1%		
Üst yönetimin işletme çevresi ve ortaklarını aldatmaya yönelik finansal tablo değişiklikleri ile ilgili davalar	Hizmet Sağladım	1	4	8	4	11	4,967	0,291
		100,0%	21,1%	42,1%	18,2%	23,9%		
	Hizmet Sağlamadım	9	15	11	18	35		
		90,0%	78,9%	57,9%	81,8%	76,1%		
Kredi kartının amacı dışında ve aldatıcı faaliyetlerde kullanımı ile davalar	Hizmet Sağladım	2	8	7	8	10	4,129	0,389
		20,0%	42,1%	36,8%	36,4%	21,7%		
	Hizmet Sağlamadım	8	11	12	14	36		
		80,0%	57,9%	63,2%	63,6%	78,3%		
Teknolojinin yoğun olarak kullanıldığı mali hilelerle ilgili davalar	Hizmet Sağladım	1	3	7	7	11	4,055	0,399
		100,0%	15,8%	36,8%	31,8%	23,9%		
	Hizmet Sağlamadım	9	16	12	15	35		
		90,0%	84,2%	63,2%	68,2%	76,1%		
İşletmenin bünyesinde çalışanların işletmeyi aldatıcı ve kendilerine çıkar sağlayıcı faaliyetleri ilgili davalar	Hizmet Sağladım	4	8	11	10	19	1,697	0,791
		40,0%	42,1%	57,9%	45,5%	41,3%		
	Hizmet Sağlamadım	6	11	8	12	27		
		60,0%	57,9%	42,1%	54,5%	58,7%		
Üst Düzey Muhasebe ve Denetim Teknikleri kullanılarak Aklama Suçları Kapsamındaki örgütlerin finansal yapılarının çözülmesi ile ilgili davalar	Hizmet Sağladım	1	2	4	4	9	1,349	0,853
		100,0%	10,5%	21,1%	18,2%	19,6%		
	Hizmet Sağlamadım	9	17	15	18	37		
		90,0%	89,5%	78,9%	81,8%	80,4%		
Yatırım kararları ve uygulanması sırasında yapılan eylemler ile ilgili hukuki davalar	Hizmet Sağladım	1	8	5	7	10	4,601	0,331
		100,0%	42,1%	26,3%	31,8%	21,7%		
	Hizmet Sağlamadım	9	11	14	15	36		
		90,0%	57,9%	73,7%	68,2%	78,3%		
Bilirkişi (Uzman Tanık) olarak “Adli Muhasebe” ile ilgili olarak, gerek dava süreci gerekse dava öncesinde yukarıda belirtilenlerin haricinde, herhangi bir alanda mahkemelerde “Hile Denetçiliği ve Araştırmacı Muhasebecilik” hizmet sunma durumunuz.	Hizmet Sağladım	0	0	0	1	2	2,176	0,703
		0,0%	0,0%	0,0%	4,5%	4,3%		
	Hizmet Sağlamadım	10	19	19	21	44		
		100,0%	100,0%	100,0%	95,5%	95,7%		

Katılımcıların mesleklerine göre “Adli Muhasebe” ile ilgili “Hile Denetçiliği ve Araştırmacı Muhasebecilik” hizmetleri kapsamında sağladıkları hizmetlerin karşılaştırmaları tablo 3.24’de verilmiştir.

Katılımcıların mesleklerine göre “Bankalarla yapılan işlemlerde meydana gelen hileler ve şüpheli işlemlerle ilgili davalar” hizmetini sağlama durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p:0.000$, $p<0,05$). Mesleği akademisyen olan katılımcıların %77,8’inin, bankacı olan katılımcıların %79,3’ünün, SMMM/Mali Müşavir olan katılımcıların %23,9’unun, diğer olan katılımcıların %27,3’ünün hizmeti sağladığı görülmektedir.

Katılımcıların mesleklerine göre “Borçlunun mal kaçırmayı vs. Hileli iflas uygulamaları kapsamında muvazaalı işlemlerin ortaya çıkarılması ve belge ile ispatı mümkün hilelerin tespit edilmesi” hizmetini sağlama durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p:0.025$, $p<0,05$). Mesleği akademisyen olan katılımcıların %33,3’nün, bankacı olan katılımcıların %10,3’ünün, SMMM/Mali Müşavir olan katılımcıların %41,8’nin, diğer olan katılımcıların %27,3’ünün hizmeti sağladığı görülmektedir.

Katılımcıların mesleklerine göre “Fon işlemlerinde gerçekleşen hilelerin tespit edilmesi” hizmetini sağlama durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p:0.001$, $p<0,05$). Mesleği akademisyen olan katılımcıların %11,1’inin, bankacı olan katılımcıların %44,8’inin, SMMM/Mali Müşavir olan katılımcıların %11,9’unun hizmeti sağladığı görülmektedir.

Katılımcıların mesleklerine göre “Kredi kartının amacı dışında ve aldatıcı faaliyetlerde kullanımı ile davalar” hizmetini sağlama durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p:0.007$, $p<0,05$). Mesleği akademisyen olan katılımcıların %11,1’inin, bankacı olan katılımcıların %55,2’sinin, SMMM/Mali Müşavir olan katılımcıların %23,9’unun, diğer olan katılımcıların %18,2’sinin hizmeti sağladığı görülmektedir.

Katılımcıların mesleklerine göre “Adli Muhasebe” ile ilgili “Hile Denetçiliği ve Araştırmacı Muhasebecilik” hizmetleri kapsamında sağladıkları hizmetler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğunu söylemek mümkündür. Bu verilerden hareketle H_{17} hipotezinin kabul edildiği söylenebilir.

Tablo 3.24 Meslek ile Hile Denetçiliği ve Araştırmacı Muhasebecilik” Hizmetleri Kapsamında Sağlanan Hizmetler Arasındaki İlişkilerin Ki-kare Test Sonuçları

		Meslek				X ²	p
		Akademisyen	Bankacı	SMMM/ Mali Müşavir	Diğer		
Bankalarla yapılan işlemlerde meydana gelen hileler ve şüpheli işlemlerle ilgili davalar	Hizmet Sağladım	7	23	16	3	31,259	0,000*
		77,8%	79,3%	23,9%	27,3%		
	Hizmet Sağlamadım	2	6	51	8		
		22,2%	20,7%	76,1%	72,7%		
Vergisel Hile ve Yolsuzlukların ortaya çıkarılarak ve muhasebe işlem ve Teknikleri kapsamında incelenerek hesaplar üzerinde yapılan şüpheli işlemlerin ve hilelerin tespit edilmesi	Hizmet Sağladım	5	12	40	6	2,745	0,433
		55,6%	41,4%	59,7%	54,5%		
	Hizmet Sağlamadım	4	17	27	5		
		44,4%	58,6%	40,3%	45,5%		
Borçlunun mal kaçırmaması vs. Hileli iflas uygulamaları kapsamında muvazaalı işlemlerin ortaya çıkarılması ve belge ile ispatı mümkün hilelerin tespit edilmesi	Hizmet Sağladım	3	3	28	3	9,337	0,025*
		33,3%	10,3%	41,8%	27,3%		
	Hizmet Sağlamadım	6	26	39	8		
		66,7%	89,7%	58,2%	72,7%		
Fon işlemlerinde gerçekleşen hilelerin tespit edilmesi	Hizmet Sağladım	1	13	8	0	17,708	0,001*
		11,1%	44,8%	11,9%	,0%		
	Hizmet Sağlamadım	8	16	59	11		
		88,9%	55,2%	88,1%	100,0%		
Üst yönetimin işletme çevresi ve ortaklarını aldatmaya yönelik finansal tablo değişiklikleri ile ilgili davalar	Hizmet Sağladım	4	4	17	3	3,836	0,280
		44,4%	13,8%	25,4%	27,3%		
	Hizmet Sağlamadım	5	25	50	8		
		55,6%	86,2%	74,6%	72,7%		
Kredi kartının amacı dışında ve aldatıcı faaliyetlerde kullanımı ile davalar	Hizmet Sağladım	1	16	16	2	12,164	0,007*
		11,1%	55,2%	23,9%	18,2%		
	Hizmet Sağlamadım	8	13	51	9		
		88,9%	44,8%	76,1%	81,8%		
Teknolojinin yoğun olarak	Hizmet Sağladım	1	8	19	1	2,917	0,405
		11,1%	27,6%	28,4%	9,1%		

		Meslek				X ²	p
		Akademisyen	Bankacı	SMMM/ Mali Müşavir	Diğer		
kullanıldığı mali hilelerle ilgili davalar	Hizmet Sağlamadım	8 88,9%	21 72,4%	48 71,6%	10 90,9%		
İşletmenin bünyesinde çalışanların işletmeyi aldatıcı ve kendilerine çıkar sağlayıcı faaliyetleri ilgili davalar	Hizmet Sağladım	5 55,6%	12 41,4%	30 44,8%	5 45,5%	0,560	0,906
	Hizmet Sağlamadım	4 44,4%	17 58,6%	37 55,2%	6 54,5%		
Üst Düzey Muhasebe ve Denetim Teknikleri kullanılarak Aklama Suçları Kapsamındaki örgütlerin finansal yapılarının çözülmesi ile ilgili davalar	Hizmet Sağladım	0 0,0%	6 20,7%	12 17,9%	2 18,2%	2,145	0,543
	Hizmet Sağlamadım	9 100,0%	23 79,3%	55 82,1%	9 81,8%		
Yatırım kararları ve uygulanması sırasında yapılan eylemler ile ilgili hukuki davalar	Hizmet Sağladım	2 22,2%	11 37,9%	16 23,9%	2 18,2%	2,640	0,451
	Hizmet Sağlamadım	7 77,8%	18 62,1%	51 76,1%	9 81,8%		
Bilirkişi (Uzman Tanık) olarak “Adli Muhasebe” ile ilgili olarak, gerek dava süreci gerekse dava öncesinde yukarıda belirtilenlerin haricinde, herhangi bir alanda mahkemelerde “Hile Denetçiliği ve Araştırmacı Muhasebecilik” hizmet sunma durumunuz.	Hizmet Sağladım	1 11,1%	0 0,0%	2 3,0%	0 0,0%	3,700	0,296
	Hizmet Sağlamadım	8 88,9%	29 100,0%	65 97,0%	11 100,0%		

Katılımcıların uzmanlıklarına göre “Adli Muhasebe” ile ilgili “Hile Denetçiliği ve Araştırmacı Muhasebecilik” hizmetleri kapsamında sağladıkları hizmetlerin karşılaştırmaları tablo 3.25’de verilmiştir.

Katılımcıların uzmanlıklarına göre “Bankalarla yapılan işlemlerde meydana gelen hileler ve şüpheli işlemlerle ilgili davalar” hizmetini sağlama durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,000$, $p<0,05$). Uzmanlığı Bankacılık ve Finans olan katılımcıların %81,8’inin, Muhasebe olan katılımcıların %15,3’ünün, Bankacılık ve Finans/Muhasebe olan katılımcıların %90,9’unun hizmeti sağladığı görülmektedir.

Katılımcıların uzmanlıklarına göre “Vergisel Hile ve Yolsuzlukların ortaya çıkarılarak ve muhasebe işlem ve Teknikleri kapsamında incelenerek hesaplar üzerinde yapılan şüpheli işlemlerin ve hilelerin tespit edilmesi” hizmetini sağlama durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,000$, $p<0,05$). Uzmanlığı Bankacılık ve Finans olan katılımcıların %27,3’ünün, Muhasebe olan katılımcıların %52,8’inin, Bankacılık ve Finans/Muhasebe olan katılımcıların %86,4’ünün hizmeti sağladığı görülmektedir.

Katılımcıların uzmanlıklarına göre “Borçlunun mal kaçırması vs. Hileli iflas uygulamaları kapsamında muvazaalı işlemlerin ortaya çıkarılması ve belge ile ispatı mümkün hilelerin tespit edilmesi” hizmetini sağlama durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,004$, $p<0,05$). Uzmanlığı Bankacılık ve Finans olan katılımcıların %4,5’inin, Muhasebe olan katılımcıların %41,7’sinin, Bankacılık ve Finans/Muhasebe olan katılımcıların %27,3’ünün hizmeti sağladığı görülmektedir.

Katılımcıların uzmanlıklarına göre “Fon işlemlerinde gerçekleşen hilelerin tespit edilmesi” hizmetini sağlama durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,001$, $p<0,05$). Uzmanlığı Bankacılık ve Finans olan katılımcıların %45,5’inin, Muhasebe olan katılımcıların %9,7’sinin, Bankacılık ve Finans/Muhasebe olan katılımcıların %22,7’sinin hizmeti sağladığı görülmektedir.

Katılımcıların uzmanlıklarına göre “Kredi kartının amacı dışında ve aldatıcı faaliyetlerde kullanımı ile davalar” hizmetini sağlama durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,000$, $p<0,05$). Uzmanlığı Bankacılık ve Finans olan katılımcıların %50’sinin, Muhasebe olan katılımcıların %15,3’ünün, Bankacılık ve Finans/Muhasebe olan katılımcıların %59,1’sinin hizmeti sağladığı görülmektedir.

Katılımcıların uzmanlıklarına göre “Üst Düzey Muhasebe ve Denetim Teknikleri kullanılarak Aklama Suçları Kapsamındaki örgütlerin finansal yapılarının çözülmesi ile ilgili davalar” hizmetini sağlama durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Uzmanlığı Bankacılık ve Finans olan katılımcıların %18,2’sinin, Muhasebe olan katılımcıların %11,1’inin, Bankacılık ve Finans/Muhasebe olan katılımcıların %36,4’ünün hizmeti sağladığı görülmektedir.

Katılımcıların uzmanlıklarına göre “Yatırım kararları ve uygulanması sırasında yapılan eylemler ile ilgili hukuki davalar” hizmetini sağlama durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p:0.022$, $p<0,05$).

Uzmanlığı Bankacılık ve Finans olan katılımcıların %18,2’sinin, Muhasebe olan katılımcıların %22,2’sinin, Bankacılık ve Finans/Muhasebe olan katılımcıların %50’sinin hizmeti sağladığı görülmektedir.

Tüm bu sonuçlardan istinaden; katılımcıların uzmanlık alanlarına göre “Adli Muhasebe” ile ilgili “Hile Denetçiliği ve Araştırmacı Muhasebecilik” hizmetleri kapsamında sağladıkları hizmetler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğunu söylemek mümkündür. Bu verilerden hareketle H_{18} hipotezinin kabul edildiği söylenebilir.

Tablo 3.25 Uzmanlık Alanı ile Hile Denetçiliği ve Araştırmacı Muhasebecilik” Hizmetleri Kapsamında Sağlanan Hizmetler Arasındaki İlişkilerin Ki-kare Test Sonuçları

		Uzmanlık			X ²	p
		Bankacılık ve Finans	Muhasebe	Bankacılık ve Finans/Muhasebe		
Bankalarla yapılan işlemlerde meydana gelen hileler ve şüpheli işlemlerle ilgili davalar	Hizmet Sağladım	18	11	20	56,936	0,000*
		81,8%	15,3%	90,9%		
	Hizmet Sağlamadım	4	61	2		
		18,2%	84,7%	9,1%		
Vergisel Hile ve Yolsuzlukların ortaya çıkarılarak ve muhasebe işlem ve Teknikleri kapsamında incelenerek hesaplar üzerinde yapılan şüpheli işlemlerin ve hilelerin tespit edilmesi	Hizmet Sağladım	6	38	19	15,658	0,000*
		27,3%	52,8%	86,4%		
	Hizmet Sağlamadım	16	34	3		
		72,7%	47,2%	13,6%		
Borçlunun mal kaçırması vs. Hileli iflas uygulamaları kapsamında muvazaalı işlemlerin ortaya çıkarılması ve belge ile ispatı mümkün hilelerin tespit edilmesi	Hizmet Sağladım	1	30	6	10,957	0,004*
		4,5%	41,7%	27,3%		
	Hizmet Sağlamadım	21	42	16		
		95,5%	58,3%	72,7%		
Fon işlemlerinde gerçekleşen hilelerin tespit edilmesi	Hizmet Sağladım	10	7	5	14,250	0,001*
		45,5%	9,7%	22,7%		
	Hizmet Sağlamadım	12	65	17		
		54,5%	90,3%	77,3%		
Üst yönetimin işletme çevresi ve	Hizmet Sağladım	3	20	5	1,870	0,393
		13,6%	27,8%	22,7%		

		Uzmanlık			X ²	p
		Bankacılık ve Finans	Muhasebe	Bankacılık ve Finans/Muhasebe		
ortaklarını aldatmaya yönelik finansal tablo değişiklikleri ile ilgili davalar	Hizmet Sağlamadım	19	52	17		
		86,4%	72,2%	77,3%		
Kredi kartının amacı dışında ve aldatıcı faaliyetlerde kullanımı ile davalar	Hizmet Sağladım	11	11	13	20,419	0,000*
		50,0%	15,3%	59,1%		
	Hizmet Sağlamadım	11	61	9		
		50,0%	84,7%	40,9%		
Teknolojinin yoğun olarak kullanıldığı mali hilelerle ilgili davalar	Hizmet Sağladım	6	14	9	4,215	0,122
		27,3%	19,4%	40,9%		
	Hizmet Sağlamadım	16	58	13		
		72,7%	80,6%	59,1%		
İşletmenin bünyesinde çalışanların işletmeyi aldatıcı ve kendilerine çıkar sağlayıcı faaliyetleri ilgili davalar	Hizmet Sağladım	7	35	10	1,926	0,382
		31,8%	48,6%	45,5%		
	Hizmet Sağlamadım	15	37	12		
		68,2%	51,4%	54,5%		
Üst Düzey Muhasebe ve Denetim Teknikleri kullanılarak Aklama Suçları Kapsamındaki örgütlerin finansal yapılarının çözülmesi ile ilgili davalar	Hizmet Sağladım	4	8	8	7,548	0,023*
		18,2%	11,1%	36,4%		
	Hizmet Sağlamadım	18	64	14		
		81,8%	88,9%	63,6%		
Yatırım kararları ve uygulanması sırasında yapılan eylemler ile ilgili hukuki davalar	Hizmet Sağladım	4	16	11	7,652	0,022*
		18,2%	22,2%	50,0%		
	Hizmet Sağlamadım	18	56	11		
		81,8%	77,8%	50,0%		
Bilirkişi (Uzman Tanık) olarak “Adli Muhasebe” ile ilgili olarak, gerek dava süreci gerekse dava öncesinde yukarıda belirtilenlerin haricinde, herhangi bir alanda mahkemelerde “Hile Denetçiliği ve Araştırmacı Muhasebecilik” hizmet sunma durumunuz.	Hizmet Sağladım	0	2	1	0,930	0,628
		0,0%	2,8%	4,5%		
	Hizmet Sağlamadım	22	70	21		
		100,0%	97,2%	95,5%		

Tablo 3.26’da araştırmaya katılan katılımcıların daha önce “Adli Muhasebe” kavramını duyma durumları ile “Sizce Ülkemizde “Adli Muhasebe” mesleği ya da uzmanlık alanı gerekli midir ve ya ihtiyaç mıdır?” sorusuna verdikleri cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Daha önce “Adli Muhasebe” kavramını duyan katılımcıların %96,5’inin ülkemizde “Adli Muhasebe” mesleği ya da uzmanlık alanı gerekli ve ya ihtiyaç olduğunu düşündüğü görülmektedir.

Araştırmaya katılan katılımcıların daha önce “Adli Muhasebe” kavramını duyma durumları ile “Üniversitelerde İktisadi ve İdari Bilimler Fakülteleri ya da Muhasebe Eğitimi veren lisans düzeyindeki bölümlerin müfredatlarında “Adli Muhasebe” ile ilgili dersler olmalı mıdır?” sorusuna verdikleri cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Daha önce “Adli Muhasebe” kavramını duyan katılımcıların %96,5’inin üniversitelerde İktisadi ve İdari Bilimler Fakülteleri ya da Muhasebe Eğitimi veren lisans düzeyindeki bölümlerin müfredatlarında “Adli Muhasebe” ile ilgili dersler olmalı cevabını verdiği görülmektedir. Bu verilerden hareketle **H₁₉** hipotezinin kabul edildiği söylenebilir.

Araştırmaya katılan katılımcıların daha önce “Adli Muhasebe” kavramını duyma durumları ile “Adli Muhasebe” ile ilgili üniversitelerin Lisansüstü müfredatlarına dersler konulmalı mı?” sorusuna verdikleri cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Daha önce “Adli Muhasebe” kavramını duyan katılımcıların %98,8’inin “Adli Muhasebe” ile ilgili üniversitelerin Lisansüstü müfredatlarına dersler konulmalı cevabını verdiği görülmektedir. Bu verilerden hareketle **H₂₀** hipotezinin kabul edildiği söylenebilir.

Araştırmaya katılan katılımcıların daha önce “Adli Muhasebe” kavramını duyma durumları ile “Sizce verilen ya da verilecek “Adli Muhasebe” konusundaki eğitim, bu konuda Bilirkişilik (Uzman Tanıklık) yapan meslek mensuplarının niteliğini veya yetkinliğini artırır mı?” sorusuna verdikleri cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Daha önce “Adli Muhasebe” kavramını duyan katılımcıların %98,8’inin verilen ya da verilecek “Adli Muhasebe” konusundaki eğitim, bu konuda Bilirkişilik (Uzman Tanıklık) yapan meslek mensuplarının niteliğini veya yetkinliğini arttıracak olduğunu düşündüğü görülmektedir.

Tablo 3.26 Adli Muhasebe Bilgisi ile İlgili Seçeneğin Diğer Seçeneklerle Karşılaştırmasına Göre Ki-kare Test Sonuçları

		“Adli Muhasebe” kavramı hakkında bilginiz var mı, daha önce “Adli Muhasebe” kavramını duydunuz mu?			
		Evet	Hayır	X ²	p
Sizce Ülkemizde “Adli Muhasebe” mesleği ya da uzmanlık alanı gerekli midir ve ya ihtiyaç mıdır?	Evet	83	19	23,071	0,000*
		96,5%	63,3%		
	Hayır	3	11		
		3,5%	36,7%		
Üniversitelerde İktisadi ve İdari Bilimler Fakülteleri ya da Muhasebe Eğitimi veren lisans düzeyindeki bölümlerin müfredatlarında “Adli Muhasebe” ile ilgili dersler olmalı mıdır?	Evet	83	20	19,909	0,000*
		96,5%	66,7%		
	Hayır	3	10		
		3,5%	33,3%		
“Adli Muhasebenin Türkiye’deki uygulaması için bu konuda hizmet yürüten Bilirkişiler (Uzman Tanıklar), yeterince bilgili midir?	Evet	14	9	2,634	0,105
		16,3%	30,0%		
	Hayır	72	21		
		83,7%	70,0%		
“Adli Muhasebe” ile ilgili üniversitelerin Lisansüstü müfredatlarına dersler konulmalı mı?	Evet	85	22	20,215	0,000*
		98,8%	73,3%		
	Hayır	1	8		
		1,2%	26,7%		
Sizce verilen ya da verilecek “Adli Muhasebe” konusundaki eğitim, bu konuda Bilirkişilik (Uzman Tanıklık) yapan meslek mensuplarının niteliğini veya yetkinliğini artırır mı?	Evet	85	23	17,026	0,000*
		98,8%	76,7%		
	Hayır	1	7		
		1,2%	23,3%		

Tablo 3.27’de araştırmaya katılan katılımcıların ülkemizde “Adli Muhasebe” mesleği ya da uzmanlık alanı gerekli ve ya ihtiyaç olduğunu düşünme durumları ile “Üniversitelerde İktisadi ve İdari Bilimler Fakülteleri ya da Muhasebe Eğitimi veren lisans düzeyindeki bölümlerin müfredatlarında “Adli Muhasebe” ile ilgili dersler olmalı mıdır?” sorusuna verdikleri cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p < 0,05$). Ülkemizde “Adli Muhasebe” mesleği ya da uzmanlık alanı gerekli ve ya ihtiyaç olduğunu düşünen katılımcıların %96,1’inin Üniversitelerde İktisadi ve İdari Bilimler Fakülteleri ya da Muhasebe Eğitimi veren lisans düzeyindeki bölümlerin müfredatlarında “Adli Muhasebe” ile ilgili dersler olmalı cevabını verdiği görülmektedir.

Araştırmaya katılan katılımcıların ülkemizde “Adli Muhasebe” mesleği ya da uzmanlık alanı gerekli ve ya ihtiyaç olduğunu düşünme durumları ile “Sizce Türkiye’de önümüzdeki 5-10 (beş-on) yıl içerisinde Mali davalardaki “Adli Muhasebenin uygulanmasının sağlanması mümkün mü ya da ülkemizdeki anlam ve önemi artacak mı?”

sorusuna verdikleri cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Ülkemizde “Adli Muhasebe” mesleği ya da uzmanlık alanı gerekli ve ya ihtiyaç olduğunu düşünen katılımcıların %87,3’ünün Türkiye’de önümüzdeki 5-10 (beş-on) yıl içerisinde Mali davalardaki “Adli Muhasebenin uygulanmasının sağlanması mümkün ve ülkemizdeki anlam ve önemi artacak cevabını verdiği görülmektedir.

Araştırmaya katılan katılımcıların ülkemizde “Adli Muhasebe” mesleği ya da uzmanlık alanı gerekli ve ya ihtiyaç olduğunu düşünme durumları ile “Sizce verilen ya da verilecek “Adli Muhasebe” konusundaki eğitim, bu konuda Bilirkişilik (Uzman Tanıklık) yapan meslek mensuplarının niteliğini veya yetkinliğini artırır mı?” sorusuna verdikleri cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). Ülkemizde “Adli Muhasebe” mesleği ya da uzmanlık alanı gerekli ve ya ihtiyaç olduğunu düşünen katılımcıların %100’ünün verilen ya da verilecek “Adli Muhasebe” konusundaki eğitim, bu konuda Bilirkişilik (Uzman Tanıklık) yapan meslek mensuplarının niteliğini veya yetkinliğini artırır cevabını verdiği görülmektedir. Bu verilerden hareketle H_{21} hipotezinin kabul edildiği söylenebilir.

Tablo 3.27 Adli Muhasebe İhtiyacı ile İlgili Seçeneğin Diğer Seçeneklerle Karşılaştırmasına Göre Ki-kare Test Sonuçları

		Sizce Ülkemizde “Adli Muhasebe” mesleği ya da uzmanlık alanı gerekli midir ve ya ihtiyaç mıdır?			
		Evet	Hayır	X ²	p
Üniversitelerde İktisadi ve İdari Bilimler Fakülteleri ya da Muhasebe Eğitimi veren lisans düzeyindeki bölümlerin müfredatlarında “Adli Muhasebe” ile ilgili dersler olmalı mıdır?	Evet	98	5	45,078	0,000*
		96,1%	35,7%		
	Hayır	4	9		
		3,9%	64,3%		
Sizce Türkiye’de önümüzdeki 5-10 (beş-on) yıl içerisinde Mali davalardaki “Adli Muhasebe”nin uygulanmasının sağlanması mümkün mü ya da ülkemizdeki anlam ve önemi artacak mı?	Evet	89	5	21,278	0,000*
		87,3%	35,7%		
	Hayır	13	9		
		12,7%	64,3%		
Sizce verilen ya da verilecek “Adli Muhasebe” konusundaki eğitim, bu konuda Bilirkişilik (Uzman Tanıklık) yapan meslek mensuplarının niteliğini veya yetkinliğini artırır mı?	Evet	102	6	62,603	0,000*
		100,0%	42,9%		
	Hayır	0	8		
		0,0%	57,1%		

Tablo 3.28’de Araştırmaya katılan katılımcıların “Adli Muhasebe” ile ilgili kurs, ders ya da seminer alma durumları ile “Adli Muhasebe, kavramı hakkında bilginiz var mı, daha önce “Adli Muhasebe” kavramını duydunuz mu?” sorusuna verdikleri cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). “Adli Muhasebe” ile ilgili kurs,

ders ya da seminer alan katılımcıların %97,6'sının "Adli Muhasebe, kavramı hakkında bilginiz var mı, daha önce "Adli Muhasebe" kavramını duyduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan katılımcıların "Adli Muhasebe" ile ilgili kurs, ders ya da seminer alma durumları ile "Sizce Ülkemizde "Adli Muhasebe" mesleği ya da uzmanlık alanı gerekli midir ve ya ihtiyaç mıdır?" sorusuna verdikleri cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). "Adli Muhasebe" ile ilgili kurs, ders ya da seminer alan katılımcıların %97,6'sının ülkemizde "Adli Muhasebe" mesleği ya da uzmanlık alanı gerekli midir ve ya ihtiyaç olduğunu düşündüğü görülmektedir. Bu verilerden hareketle **H₂₂** hipotezinin kabul edildiği söylenebilir.

Araştırmaya katılan katılımcıların "Adli Muhasebe" ile ilgili kurs, ders ya da seminer alma durumları ile "Sizce Dünya'da düzenlenen "Adli Muhasebe" konusunda Kanun, Tüzük, Yönetmelik, Genelge vb. kanuni düzenlemeler, var mıdır?" sorusuna verdikleri cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). "Adli Muhasebe" ile ilgili kurs, ders ya da seminer alan katılımcıların %100'ünün Dünya'da düzenlenen "Adli Muhasebe" konusunda Kanun, Tüzük, Yönetmelik, Genelge vb. kanuni düzenlemeler, var cevabını verdiği görülmektedir.

Araştırmaya katılan katılımcıların "Adli Muhasebe" ile ilgili kurs, ders ya da seminer alma durumları ile "Sizce Türkiye'de düzenlenen "Adli Muhasebe" konusunda Kanun, Tüzük, Yönetmelik, Genelge vb. kanuni düzenlemeler, var mıdır?" sorusuna verdikleri cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$). "Adli Muhasebe" ile ilgili kurs, ders ya da seminer alan katılımcıların %78'inin Türkiye'de düzenlenen "Adli Muhasebe" konusunda Kanun, Tüzük, Yönetmelik, Genelge vb. kanuni düzenlemeler, var cevabını verdiği görülmektedir.

Tablo 3.28 Adli Muhasebe ile İlgili Ders Alma Durumu Seçeneğinin Diğer Seçeneklerle Karşılaştırmasına Göre Ki-kare Test Sonuçları

		Eğitim hayatınız ya da Meslek hayatınız boyunca "Adli Muhasebe" ile ilgili kurs, ders ya da seminer aldınız mı?			
		Evet	Hayır	X ²	p
"Adli Muhasebe" kavramı hakkında bilginiz var mı, daha önce "Adli Muhasebe" kavramını duydunuz mu?	Evet	40	46	18,145	0,000*
		97,6%	61,3%		
	Hayır	1	29		
		2,4%	38,7%		
Sizce Ülkemizde "Adli Muhasebe" mesleği ya da uzmanlık alanı gerekli midir ve ya ihtiyaç mıdır?	Evet	40	62	5,541	0,019*
		97,6%	82,7%		
	Hayır	1	13		

		Eğitim hayatınız ya da Meslek hayatınız boyunca “Adli Muhasebe” ile ilgili kurs, ders ya da seminer aldınız mı?			
		Evet	Hayır	X ²	p
		2,4%	17,3%		
Üniversitelerde İktisadi ve İdari Bilimler Fakülteleri ya da Muhasebe Eğitimi veren lisans düzeyindeki bölümlerin müfredatlarında “Adli Muhasebe” ile ilgili dersler olmalı mıdır?	Evet	38	65	0,964	0,326
		92,7%	86,7%		
	Hayır	3	10		
		7,3%	13,3%		
Sizce Türkiye’de önümüzdeki 5-10 (beş-on) yıl içerisinde Mali davalardaki “Adli Muhasebe”nin uygulanmasının sağlanması mümkün mü ya da ülkemizdeki anlam ve önemi artacak mı?	Evet	37	57	3,500	0,061
		90,2%	76,0%		
	Hayır	4	18		
		9,8%	24,0%		
“Adli Muhasebe”nin Türkiye’deki uygulaması için bu konuda hizmet yürüten Bilirkişiler (Uzman Tanıklar), yeterince bilgili midir?	Evet	10	13	0,830	0,362
		24,4%	17,3%		
	Hayır	31	62		
		75,6%	82,7%		
“Adli Muhasebe” ile ilgili üniversitelerin Lisansüstü müfredatlarına dersler konulmalı mı?	Evet	40	67	2,507	0,113
		97,6%	89,3%		
	Hayır	1	8		
		2,4%	10,7%		
Sizce Dünya’da düzenlenen “Adli Muhasebe” konusunda Kanun, Tüzük, Yönetmelik, Genelge vb. kanuni düzenlemeler, var mıdır?	Evet	41	56	12,421	0,000*
		100,0%	74,7%		
	Hayır	0	19		
		0,0%	25,3%		
Sizce Türkiye’de düzenlenen “Adli Muhasebe” konusunda Kanun, Tüzük, Yönetmelik, Genelge vb. kanuni düzenlemeler, var mıdır?	Evet	32	16	35,152	0,000*
		78,0%	21,3%		
	Hayır	9	59		
		22,0%	78,7%		
Sizce verilen ya da verilecek “Adli Muhasebe” konusundaki eğitim, bu konuda Bilirkişilik (Uzman Tanıklık) yapan meslek mensuplarının niteliğini veya yetkinliğini artırır mı?	Evet	40	68	1,962	0,161
		97,6%	90,7%		
	Hayır	1	7		
		2,4%	9,3%		

3.6.5. Mann Whitney U Testi Sonuçları

Katılımcıların cinsiyetlerine göre normal dağılıma sahip olmayan niceliksel verilerin karşılaştırılmasında, iki bağımsız grup arasındaki farkı bulmak için Mann Whitney U uygulanmıştır.

Katılımcıların cinsiyete göre “Adli Muhasebe” ile ilgili yargılara katılım düzeylerinin karşılaştırmaları tablo 3.29’da verilmiştir.

Katılımcıların cinsiyetlerine göre “Bilirkişilik (Uzman Tanıklık), Adli Muhasebe’nin bir alt dalıdır.” İfadesine katılım düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p<0,05$). Erkek olan katılımcıların diğer katılımcılara göre ifadeye katılım düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

Katılımcıların cinsiyetlerine göre “3568 sayılı Meslek Yasası kapsamında Adli Muhasebeciliğin sınırları belirlenmelidir.” İfadesine katılım düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p<0,05$). Erkek olan katılımcıların diğer katılımcılara göre ifadeye katılım düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

Katılımcıların cinsiyetlerine göre “Bilirkişilik (Uzman Tanıklık) düzeyinde Adli Muhasebe Faaliyetleri kapsamında mahkemelerinde yeterince hizmet verilmektedir. Ayrıca; Adli Muhasebe mesleğine ihtiyaç yoktur.” İfadesine katılım düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p:0,13$, $p<0,05$). Kadın olan katılımcıların diğer katılımcılara göre ifadeye katılım düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

Katılımcıların cinsiyetlerine göre “Adli Muhasebe” ile ilgili yargılara katılım düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğunu söylemek mümkündür. Bu verilerden hareketle H_{23} hipotezinin kabul edildiği söylenebilir.

Tablo 3.29 Cinsiyet ile Adli Muhasebe ile İlgili Yargılara Katılım Düzeyi Arasındaki Farklara İlişkin Mann Whitney U Test Sonuçları

		Sıra Ortalamaları	Test İstatistiği	p
Bilirkişilik (Uzman Tanıklık), Adli Muhasebe’nin bir alt dalıdır.	Erkek	63,21	1245,00	0,046*
	Kadın	50,80		
“Adli Muhasebe” ile ilgili Bilirkişi ya da Uzman Tanık olarak bir kovuşturma ya soruşturma dosyası kapsamında daha önce sözlü olarak görüş ve kanaatlerimi mahkemede beyan ettim.	Erkek	57,44	1660,00	0,656
	Kadın	60,23		
Adli Muhasebe” ile ilgili Bilirkişi ya da Uzman Tanık olarak bir kovuşturma ya soruşturma dosyası kapsamında daha önce yazılı olarak görüş ve kanaatlerimi mahkemede beyan ettim.	Erkek	55,08	1830,00	0,133
	Kadın	64,09		
3568 sayılı Meslek Yasası kapsamında Adli Muhasebeciliğin sınırları belirlenmelidir.	Erkek	65,31	1093,50	0,002*
	Kadın	47,35		
Adli Muhasebecilik, Bilirkişilik (Uzman Tanıklık) kapsamı dışında tutularak ayrı bir kariyer meslek olarak tanımlanmalıdır.	Erkek	60,69	1426,50	0,347
	Kadın	54,91		
Türkiye’deki Üniversitelerde Önlisans ya da lisans seviyesinde Adli Muhasebe Bölümü oluşturulmalıdır.	Erkek	61,97	1334,50	0,142
	Kadın	52,83		
Türkiye’deki Üniversitelerde Muhasebe ve Finans ile ilgili Anabilim Dallarında Yüksek Lisans Doktora Programı müfredatlarında Adli Muhasebe ile ilgili dersler konulmalı ya da sayıları artırılmalıdır.	Erkek	62,14	1322,00	0,089
	Kadın	52,55		

		Sıra Ortalamaları	Test İstatistiği	p
Bilirkişilik (Uzman Tanıklık) düzeyinde Adli Muhasebe Faaliyetleri kapsamında mahkemelerinde yeterince hizmet verilmektedir. Ayrıca; Adli Muhasebe mesleğine ihtiyaç yoktur.	Erkek	52,69	2002,00	0,013*
	Kadın	68,00		
Adli Muhasebe Mesleği bir ihtiyaç olup, mali davaların ivedilikle çözülmesi için önemli bir fonksiyona sahip olacaktır.	Erkek	62,14	1322,00	0,113
	Kadın	52,55		
Adli Muhasebe, Muhasebe ve Denetim mesleğinin saygınlığını artırıp, farklı bir önem katacaktır.	Erkek	61,84	1343,50	0,130
	Kadın	53,03		
Adli Muhasebe, Muhasebe hata ve hilelerin azaltılmasına katkı sağlayacak, mali nitelikteki yolsuzlukların önlenmesi ve muhasebe yönünden denetlenmesine katkı sağlamada önemli bir işleve sahiptir.	Erkek	61,79	1347,00	0,122
	Kadın	53,11		

3.6.6. Kruskal Wallis Analizi Sonuçları

Katılımcıların yaşlarına göre normal dağılıma sahip olmayan niceliksel verilerin karşılaştırılmasında, 2’den fazla bağımsız grup karşılaştırmak için ise Kruskal Wallis analizi uygulanmıştır.

Katılımcıların yaşa göre “Adli Muhasebe” ile ilgili yargılara katılım düzeylerinin karşılaştırmaları tablo 3.30’da verilmiştir.

Katılımcıların yaşlarına göre “Adli Muhasebe” ile ilgili Bilirkişi ya da Uzman Tanık olarak bir kovuşturma ya soruşturma dosyası kapsamında daha önce yazılı olarak görüş ve kanaatlerimi mahkemede beyan ettim.” İfadesine katılım düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p<0,05$). Yaşları 46 ve üstü olan katılımcıların diğer katılımcılara göre ifadeye katılım düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

Katılımcıların yaşlarına göre “Adli Muhasebecilik, Bilirkişilik (Uzman Tanıklık) kapsamı dışında tutularak ayrı bir kariyer meslek olarak tanımlanmalıdır.” İfadesine katılım düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p=.047$, $p<0,05$). Yaşları 39-45 olan katılımcıların diğer katılımcılara göre ifadeye katılım düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

Katılımcıların yaşlarına göre “Türkiye’deki Üniversitelerde Muhasebe ve Finans ile ilgili Anabilim Dallarında Yüksek Lisans Doktora Programı müfredatlarında Adli Muhasebe ile ilgili dersler konulmalı ya da sayıları artırılmalıdır.” İfadesine katılım düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p=.007$, $p<0,05$). Yaşları 46 ve üstü olan katılımcıların diğer katılımcılara göre ifadeye katılım düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

Katılımcıların yaşlarına göre “Bilirkişilik (Uzman Tanıklık) düzeyinde Adli Muhasebe Faaliyetleri kapsamında mahkemelerinde yeterince hizmet verilmektedir. Ayrıca; Adli Muhasebe mesleğine ihtiyaç yoktur.” İfadesine katılım düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p:.001$, $p<0,05$). Yaşları 25-31 olan katılımcıların diğer katılımcılara göre ifadeye katılım düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

Katılımcıların yaşlarına göre “Adli Muhasebe, Muhasebe hata ve hilelerin azaltılmasına katkı sağlayacak, mali nitelikteki yolsuzlukların önlenmesi ve muhasebe yönünden denetlenmesine katkı sağlamada önemli bir işleve sahiptir.” İfadesine katılım düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p:.021$, $p<0,05$). Yaşları 46 ve üstü olan katılımcıların diğer katılımcılara göre ifadeye katılım düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

Katılımcıların yaşlarına göre “3568 sayılı Meslek Yasası kapsamında Adli Muhasebeciliğin sınırları belirlenmelidir.” İfadesine katılım düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p:.017$, $p<0,05$). Yaşları 46 ve üstü olan katılımcıların diğer katılımcılara göre ifadeye katılım düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

Katılımcıların yaşlarına göre “Adli Muhasebe” ile ilgili yargılara katılım düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğunu söylemek mümkündür. Bu verilerden hareketle **H₂₄** hipotezinin kabul edildiği söylenebilir.

Tablo 3.30 Yaş ile Adli Muhasebe ile İlgili Yargılara Katılım Düzeyi Arasındaki Farklara İlişkin Kruskal Wallis Test Sonuçları

		Sıra Ortalamaları	Test İstatistiği	p
Bilirkişilik (Uzman Tanıklık), Adli Muhasebe’nin bir alt dalıdır.	25-31	36,75	5,797	0,055
	32-38	50,44		
	39-45	64,90		
	46 ve Üstü	62,41		
“Adli Muhasebe” ile ilgili Bilirkişi ya da Uzman Tanık olarak bir kovuşturma ya soruşturma dosyası kapsamında daha önce sözlü olarak görüş ve kanaatlerimi mahkemede beyan ettim.	25-31	56,25	1,982	0,371
	32-38	54,39		
	39-45	65,82		
	46 ve Üstü	56,73		
Adli Muhasebe” ile ilgili Bilirkişi ya da Uzman Tanık olarak bir kovuşturma ya soruşturma dosyası kapsamında daha önce yazılı olarak görüş ve kanaatlerimi mahkemede beyan ettim.	25-31	58,88	3,130	0,209
	32-38	52,80		
	39-45	66,47		
	46 ve Üstü	56,77		
3568 sayılı Meslek Yasası kapsamında Adli Muhasebeciliğin sınırları belirlenmelidir.	25-31	32,19	8,094	0,017*
	32-38	43,09		
	39-45	61,08		

		Sıra Ortalamaları	Test İstatistiği	p
	46 ve Üstü	69,26		
Adli Muhasebecilik, Bilirkişilik (Uzman Tanıklık) kapsamı dışında tutularak ayrı bir kariyer meslek olarak tanımlanmalıdır.	25-31	51,00	6,128	0,047*
	32-38	53,28		
	39-45	70,27		
	46 ve Üstü	55,52		
Türkiye'deki Üniversitelerde Önlisans ya da lisans seviyesinde Adli Muhasebe Bölümü oluşturulmalıdır.	25-31	37,75	5,699	0,058
	32-38	47,15		
	39-45	62,75		
	46 ve Üstü	65,26		
Türkiye'deki Üniversitelerde Muhasebe ve Finans ile ilgili Anabilim Dallarında Yüksek Lisans Doktora Programı müfredatlarında Adli Muhasebe ile ilgili dersler konulmalı ya da sayıları artırılmalıdır.	25-31	25,44	10,026	0,007*
	32-38	49,85		
	39-45	61,72		
	46 ve Üstü	66,37		
Bilirkişilik (Uzman Tanıklık) düzeyinde Adli Muhasebe Faaliyetleri kapsamında mahkemelerinde yeterince hizmet verilmektedir. Ayrıca; Adli Muhasebe mesleğine ihtiyaç yoktur.	25-31	93,44	15,118	0,001*
	32-38	73,76		
	39-45	50,87		
	46 ve Üstü	49,43		
Adli Muhasebe Mesleği bir ihtiyaç olup, mali davaların ivedilikle çözülmesi için önemli bir fonksiyona sahip olacaktır.	25-31	39,81	2,563	0,278
	32-38	50,78		
	39-45	58,93		
	46 ve Üstü	65,26		
Adli Muhasebe, Muhasebe ve Denetim mesleğinin saygınlığını artırıp, farklı bir önem katacaktır.	25-31	36,88	5,545	0,063
	32-38	46,06		
	39-45	61,50		
	46 ve Üstü	66,72		
Adli Muhasebe, Muhasebe hata ve hilelerin azaltılmasına katkı sağlayacak, mali nitelikteki yolsuzlukların önlenmesi ve muhasebe yönünden denetlenmesine katkı sağlamada önemli bir işleve sahiptir.	25-31	35,44	7,749	0,021*
	32-38	46,33		
	39-45	64,00		
	46 ve Üstü	65,32		

Katılımcıların eğitimlerine göre normal dağılıma sahip olmayan niceliksel verilerin karşılaştırılmasında, 2'den fazla bağımsız grup karşılaştırmak için ise Kruskal Wallis analizi uygulanmıştır.

Katılımcıların eğitime göre “Adli Muhasebe” ile ilgili yargılara katılım düzeylerinin karşılaştırmaları tablo 3.31’de verilmiştir.

Katılımcıların eğitimlerine göre “Adli Muhasebe” ile ilgili Bilirkişi ya da Uzman Tanık olarak bir kovuşturma ya soruşturma dosyası kapsamında daha önce yazılı olarak görüş ve kanaatlerimi mahkemede beyan ettim.” İfadesine katılım düzeyleri arasında istatistiksel

olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p:0.006$, $p<0,05$). Eğitim düzeyi yüksek lisans olan katılımcıların diğer katılımcılara göre ifadeye katılım düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

Katılımcıların hizmet sürelerine göre normal dağılıma sahip olmayan niceliksel verilerin karşılaştırılmasında, 2’den fazla bağımsız grup karşılaştırmak için ise Kruskal Wallis analizi uygulanmıştır.

Katılımcıların eğitim durumuna göre “Adli Muhasebe” ile ilgili yargılara katılım düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğunu söylemek mümkündür. Bu verilerden hareketle H_{25} hipotezinin kabul edildiği söylenebilir.

Tablo 3.31 Eğitim ile Adli Muhasebe ile İlgili Yargılara Katılım Düzeyi Arasındaki Farklara İlişkin Kruskal Wallis Test Sonuçları

		Sıra Ortalamaları	Test İstatistiği	p
Bilirkişilik (Uzman Tanıklık), Adli Muhasebe’nin bir alt dalıdır.	Lisans	57,68	2,786	0,248
	Y.Lisans	54,88		
	Doktora	74,50		
“Adli Muhasebe” ile ilgili Bilirkişi ya da Uzman Tanık olarak bir kovuşturma ya soruşturma dosyası kapsamında daha önce sözlü olarak görüş ve kanaatlerimi mahkemede beyan ettim.	Lisans	55,19	4,369	0,113
	Y.Lisans	70,27		
	Doktora	54,35		
Adli Muhasebe” ile ilgili Bilirkişi ya da Uzman Tanık olarak bir kovuşturma ya soruşturma dosyası kapsamında daha önce yazılı olarak görüş ve kanaatlerimi mahkemede beyan ettim.	Lisans	52,69	10,137	0,006*
	Y.Lisans	75,10		
	Doktora	61,80		
3568 sayılı Meslek Yasası kapsamında Adli Muhasebeciliğin sınırları belirlenmelidir.	Lisans	57,59	0,394	0,821
	Y.Lisans	59,27		
	Doktora	63,80		
Adli Muhasebecilik, Bilirkişilik (Uzman Tanıklık) kapsamı dışında tutularak ayrı bir kariyer meslek olarak tanımlanmalıdır.	Lisans	54,70	3,938	0,140
	Y.Lisans	65,04		
	Doktora	71,90		
Türkiye’deki Üniversitelerde Önlisans ya da lisans seviyesinde Adli Muhasebe Bölümü oluşturulmalıdır.	Lisans	60,92	1,521	0,468
	Y.Lisans	52,12		
	Doktora	55,70		
Türkiye’deki Üniversitelerde Muhasebe ve Finans ile ilgili Anabilim Dallarında Yüksek Lisans Doktora Programı müfredatlarında Adli Muhasebe ile ilgili dersler konulmalı ya da sayıları artırılmalıdır.	Lisans	57,14	1,022	0,600
	Y.Lisans	59,44		
	Doktora	66,95		
Bilirkişilik (Uzman Tanıklık) düzeyinde Adli Muhasebe Faaliyetleri kapsamında mahkemelerinde yeterince hizmet verilmektedir. Ayrıca; Adli Muhasebe mesleğine ihtiyaç yoktur.	Lisans	61,22	3,808	0,149
	Y.Lisans	57,12		
	Doktora	40,30		
Adli Muhasebe Mesleği bir ihtiyaç olup, mali	Lisans	59,91	1,669	0,434

		Sıra Ortalamaları	Test İstatistiği	p
davaların ivedilikle çözülmesi için önemli bir fonksiyona sahip olacaktır.	Y.Lisans	51,85		
	Doktora	64,50		
Adli Muhasebe, Muhasebe ve Denetim mesleğinin saygınlığını artırıp, farklı bir önem katacaktır.	Lisans	58,63	1,700	0,427
	Y.Lisans	54,12		
	Doktora	68,85		
Adli Muhasebe, Muhasebe hata ve hilelerin azaltılmasına katkı sağlayacak, mali nitelikteki yolsuzlukların önlenmesi ve muhasebe yönünden denetlenmesine katkı sağlamada önemli bir işleve sahiptir.	Lisans	55,95	2,045	0,360
	Y.Lisans	63,23		
	Doktora	66,60		

Katılımcıların hizmet süresine göre “Adli Muhasebe” ile ilgili yargılara katılım düzeylerinin karşılaştırmaları tablo 3.32’de verilmiştir.

Katılımcıların hizmet süresine göre “Bilirkişilik (Uzman Tanıklık), Adli Muhasebe’nin bir alt dalıdır.” İfadesine katılım düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p=.014$, $p<0,05$). Hizmet süresi 15-19 yıl olan katılımcıların diğer katılımcılara göre ifadeye katılım düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

Katılımcıların hizmet süresine göre “3568 sayılı Meslek Yasası kapsamında Adli Muhasebeciliğin sınırları belirlenmelidir.” İfadesine katılım düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p=.001$, $p<0,05$). Hizmet süresi 20 yıl ve üzeri olan katılımcıların diğer katılımcılara göre ifadeye katılım düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

Katılımcıların hizmet süresine göre “Türkiye’deki Üniversitelerde Muhasebe ve Finans ile ilgili Anabilim Dallarında Yüksek Lisans Doktora Programı müfredatlarında Adli Muhasebe ile ilgili dersler konulmalı ya da sayıları artırılmalıdır.” İfadesine katılım düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p=.000$, $p<0,05$). Hizmet süresi 20 yıl ve üzeri olan katılımcıların diğer katılımcılara göre ifadeye katılım düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

Katılımcıların hizmet süresine göre “Bilirkişilik (Uzman Tanıklık) düzeyinde Adli Muhasebe Faaliyetleri kapsamında mahkemelerinde yeterince hizmet verilmektedir. Ayrıca; Adli Muhasebe mesleğine ihtiyaç yoktur.” İfadesine katılım düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p=.000$, $p<0,05$). Hizmet süresi 20 yıl ve üzeri olan katılımcıların diğer katılımcılara göre ifadeye katılım düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

Katılımcıların hizmet süresine göre “Bilirkişilik (Uzman Tanıklık) düzeyinde Adli Muhasebe Faaliyetleri kapsamında mahkemelerinde yeterince hizmet verilmektedir. Ayrıca;

Adli Muhasebe mesleğine ihtiyaç yoktur.” İfadesine katılım düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p=.000$, $p<0,05$). Hizmet süresi 1-4 yıl olan katılımcıların diğer katılımcılara göre ifadeye katılım düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

Katılımcıların hizmet süresine göre “Adli Muhasebe, Muhasebe ve Denetim mesleğinin saygınlığını artırıp, farklı bir önem katacaktır.” İfadesine katılım düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p=.000$, $p<0,05$). Hizmet süresi 20 yıl ve üzeri olan katılımcıların diğer katılımcılara göre ifadeye katılım düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

Katılımcıların hizmet süresine göre “Adli Muhasebe, Muhasebe hata ve hilelerin azaltılmasına katkı sağlayacak, mali nitelikteki yolsuzlukların önlenmesi ve muhasebe yönünden denetlenmesine katkı sağlamada önemli bir işleve sahiptir.” İfadesine katılım düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p=.001$, $p<0,05$). Hizmet süresi 20 yıl ve üzeri olan katılımcıların diğer katılımcılara göre ifadeye katılım düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

Katılımcıların hizmet süresine göre “Adli Muhasebe” ile ilgili yargılara katılım düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğunu söylemek mümkündür. Bu verilerden hareketle H_{26} hipotezinin kabul edildiği söylenebilir.

Tablo 3.32 Hizmet Süresi ile Adli Muhasebe ile İlgili Yargılara Katılım Düzeyi Arasındaki Farklara İlişkin Kruskal Wallis Test Sonuçları

		Sıra Ortalamaları	Test İstatistiği	p
Bilirkişilik (Uzman Tanıklık), Adli Muhasebe’nin bir alt dalıdır.	1-4	26,05	12,566	0,014*
	5-9	56,08		
	10-14	60,74		
	15-19	68,89		
	20 ve Üstü	60,66		
“Adli Muhasebe” ile ilgili Bilirkişi ya da Uzman Tanık olarak bir kovuşturma ya soruşturma dosyası kapsamında daha önce sözlü olarak görüş ve kanaatlerimi mahkemede beyan ettim.	1-4	46,05	5,603	0,231
	5-9	68,11		
	10-14	68,21		
	15-19	55,16		
	20 ve Üstü	54,83		
Adli Muhasebe” ile ilgili Bilirkişi ya da Uzman Tanık olarak bir kovuşturma ya soruşturma dosyası kapsamında daha önce yazılı olarak görüş ve kanaatlerimi mahkemede beyan ettim.	1-4	53,30	4,205	0,379
	5-9	61,97		
	10-14	69,34		
	15-19	50,66		
	20 ve Üstü	57,47		

		Sıra Ortalamaları	Test İstatistiği	p
3568 sayılı Meslek Yasası kapsamında Adli Muhasebeciliğin sınırları belirlenmelidir.	1-4	29,45	19,188	0,001*
	5-9	42,16		
	10-14	65,16		
	15-19	64,73		
	20 ve Üstü	65,84		
Adli Muhasebecilik, Bilirkişilik (Uzman Tanıklık) kapsamı dışında tutularak ayrı bir kariyer meslek olarak tanımlanmalıdır.	1-4	45,10	5,947	0,203
	5-9	54,08		
	10-14	64,18		
	15-19	70,00		
	20 ve Üstü	55,39		
Türkiye'deki Üniversitelerde Önlisans ya da lisans seviyesinde Adli Muhasebe Bölümü oluşturulmalıdır.	1-4	34,35	7,677	0,104
	5-9	56,42		
	10-14	54,42		
	15-19	63,61		
	20 ve Üstü	63,85		
Türkiye'deki Üniversitelerde Muhasebe ve Finans ile ilgili Anabilim Dallarında Yüksek Lisans Doktora Programı müfredatlarında Adli Muhasebe ile ilgili dersler konulmalı ya da sayıları artırılmalıdır.	1-4	16,30	24,334	0,000*
	5-9	54,89		
	10-14	62,58		
	15-19	62,05		
	20 ve Üstü	65,78		
Bilirkişilik (Uzman Tanıklık) düzeyinde Adli Muhasebe Faaliyetleri kapsamında mahkemelerinde yeterince hizmet verilmektedir. Ayrıca; Adli Muhasebe mesleğine ihtiyaç yoktur.	1-4	91,30	24,201	0,000*
	5-9	79,00		
	10-14	52,61		
	15-19	46,32		
	20 ve Üstü	51,16		
Adli Muhasebe Mesleği bir ihtiyaç olup, mali davaların ivedilikle çözülmesi için önemli bir fonksiyona sahip olacaktır.	1-4	34,70	8,498	0,075
	5-9	52,89		
	10-14	56,53		
	15-19	65,00		
	20 ve Üstü	63,70		
Adli Muhasebe, Muhasebe ve Denetim mesleğinin saygınlığını artırıp, farklı bir önem katacaktır.	1-4	21,10	22,640	0,000*
	5-9	47,39		
	10-14	59,97		
	15-19	66,55		
	20 ve Üstü	66,76		
Adli Muhasebe, Muhasebe hata ve hilelerin azaltılmasına katkı sağlayacak, mali nitelikteki yolsuzlukların önlenmesi ve muhasebe yönünden denetlenmesine katkı sağlamada önemli bir işleve sahiptir.	1-4	21,30	19,904	0,001*
	5-9	54,95		
	10-14	57,95		
	15-19	63,89		
	20 ve Üstü	65,71		

Katılımcıların mesleklerine göre normal dağılıma sahip olmayan niceliksel verilerin karşılaştırılmasında, 2’den fazla bağımsız grup karşılaştırmak için ise Kruskal Wallis analizi uygulanmıştır.

Katılımcıların mesleğe göre “Adli Muhasebe” ile ilgili yargılara katılım düzeylerinin karşılaştırmaları tablo 3.33’de verilmiştir.

Katılımcıların mesleğine göre “3568 sayılı Meslek Yasası kapsamında Adli Muhasebeciliğin sınırları belirlenmelidir.” İfadesine katılım düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p=.006$, $p<0,05$). Mesleği SMMM/Mali Müşavir olan katılımcıların diğer katılımcılara göre ifadeye katılım düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

Katılımcıların mesleğine göre “Bilirkişilik (Uzman Tanıklık) düzeyinde Adli Muhasebe Faaliyetleri kapsamında mahkemelerinde yeterince hizmet verilmektedir. Ayrıca; Adli Muhasebe mesleğine ihtiyaç yoktur.” İfadesine katılım düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p=.011$, $p<0,05$). Mesleği diğer olan katılımcıların diğer katılımcılara göre ifadeye katılım düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

Katılımcıların mesleğine göre “Adli Muhasebe, Muhasebe hata ve hilelerin azaltılmasına katkı sağlayacak, mali nitelikteki yolsuzlukların önlenmesi ve muhasebe yönünden denetlenmesine katkı sağlamada önemli bir işleve sahiptir.” İfadesine katılım düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p=.025$, $p<0,05$). Mesleği akademisyen olan katılımcıların diğer katılımcılara göre ifadeye katılım düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

Katılımcıların mesleklerine göre “Adli Muhasebe” ile ilgili yargılara katılım düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğunu söylemek mümkündür. Bu verilerden hareketle H_{27} hipotezinin kabul edildiği söylenebilir.

Tablo 3.33 Meslek ile Adli Muhasebe ile İlgili Yargılara Katılım Düzeyi Arasındaki Farklara İlişkin Kruskal Wallis Test Sonuçları

		Sıra Ortalamaları	Test İstatistiği	p
Bilirkişilik (Uzman Tanıklık), Adli Muhasebe’nin bir alt dalıdır.	Akademisyen	82,56	5,693	0,128
	Bankacı	54,34		
	SMMM/Mali Müşavir	56,60		
	Diğer	61,32		
“Adli Muhasebe” ile ilgili Bilirkişi ya da Uzman	Akademisyen	64,61	1,022	0,796

		Sıra Ortalamaları	Test İstatistiği	p
Tanık olarak bir kovuşturma ya soruşturma dosyası kapsamında daha önce sözlü olarak görüş ve kanaatlerimi mahkemede beyan ettim.	Bankacı	62,05		
	SMMM/ Mali Müşavir	56,10		
	Diğer	58,73		
Adli Muhasebe” ile ilgili Bilirkişi ya da Uzman Tanık olarak bir kovuşturma ya soruşturma dosyası kapsamında daha önce yazılı olarak görüş ve kanaatlerimi mahkemede beyan ettim.	Akademisyen	58,83	2,631	0,452
	Bankacı	66,21		
	SMMM/ Mali Müşavir	56,25		
	Diğer	51,59		
3568 sayılı Meslek Yasası kapsamında Adli Muhasebeciliğin sınırları belirlenmelidir.	Akademisyen	61,50	12,546	0,006*
	Bankacı	44,33		
	SMMM/ Mali Müşavir	66,24		
	Diğer	46,27		
Adli Muhasebecilik, Bilirkişilik (Uzman Tanıklık) kapsamı dışında tutularak ayrı bir kariyer meslek olarak tanımlanmalıdır.	Akademisyen	76,06	3,202	0,362
	Bankacı	54,33		
	SMMM/ Mali Müşavir	58,14		
	Diğer	57,32		
Türkiye’deki Üniversitelerde Önlisans ya da lisans seviyesinde Adli Muhasebe Bölümü oluşturulmalıdır.	Akademisyen	61,17	0,464	0,927
	Bankacı	55,05		
	SMMM/ Mali Müşavir	59,60		
	Diğer	58,68		
Türkiye’deki Üniversitelerde Muhasebe ve Finans ile ilgili Anabilim Dallarında Yüksek Lisans Doktora Programı müfredatlarında Adli Muhasebe ile ilgili dersler konulmalı ya da sayıları artırılmalıdır.	Akademisyen	70,72	5,025	0,170
	Bankacı	53,33		
	SMMM/ Mali Müşavir	61,17		
	Diğer	45,86		
Bilirkişilik (Uzman Tanıklık) düzeyinde Adli Muhasebe Faaliyetleri kapsamında mahkemelerinde yeterince hizmet verilmektedir. Ayrıca; Adli Muhasebe mesleğine ihtiyaç yoktur.	Akademisyen	35,33	11,164	0,011*
	Bankacı	67,79		
	SMMM/ Mali Müşavir	54,74		
	Diğer	75,86		
Adli Muhasebe Mesleği bir ihtiyaç olup, mali davaların ivedilikle çözülmesi için önemli bir fonksiyona sahip olacaktır.	Akademisyen	66,22	4,364	0,225
	Bankacı	53,83		
	SMMM/ Mali Müşavir	61,92		
	Diğer	43,68		
Adli Muhasebe, Muhasebe ve Denetim	Akademisyen	67,11	8,336	0,070

		Sıra Ortalamaları	Test İstatistiği	p
mesleğinin saygınlığını artırıp, farklı bir önem katacaktır.	Bankacı	47,05	9,314	0,025*
	SMMM/ Mali Müşavir	64,01		
	Diğer	48,05		
	Akademisyen	70,33		
Adli Muhasebe, Muhasebe hata ve hilelerin azaltılmasına katkı sağlayacak, mali nitelikteki yolsuzlukların önlenmesi ve muhasebe yönünden denetlenmesine katkı sağlamada önemli bir işleve sahiptir.	Bankacı	50,28	9,314	0,025*
	SMMM/ Mali Müşavir	63,29		
	Diğer	41,32		
	Akademisyen	70,33		

Katılımcıların uzmanlık alanlarına göre normal dağılıma sahip olmayan niceliksel verilerin karşılaştırılmasında, 2’den fazla bağımsız grup karşılaştırmak için ise Kruskal Wallis analizi uygulanmıştır.

Katılımcıların uzmanlığa göre “Adli Muhasebe” ile ilgili yargılara katılım düzeylerinin karşılaştırmaları tablo 3.34’de verilmiştir.

Katılımcıların uzmanlığına göre “Adli Muhasebe ile ilgili Bilirkişi ya da Uzman Tanık olarak bir kovuşturma ya soruşturma dosyası kapsamında daha önce sözlü olarak görüş ve kanaatlerimi mahkemede beyan ettim.” İfadesine katılım düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p:0,003$, $p<0,05$). Uzmanlığı Bankacılık ve Finans/Muhasebe olan katılımcıların diğer katılımcılara göre ifadeye katılım düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

Katılımcıların uzmanlığına göre “Adli Muhasebe” ile ilgili Bilirkişi ya da Uzman Tanık olarak bir kovuşturma ya soruşturma dosyası kapsamında daha önce yazılı olarak görüş ve kanaatlerimi mahkemede beyan ettim.” İfadesine katılım düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p:0,007$, $p<0,05$). Uzmanlığı Bankacılık ve Finans/Muhasebe olan katılımcıların diğer katılımcılara göre ifadeye katılım düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

Katılımcıların uzmanlığına göre “3568 sayılı Meslek Yasası kapsamında Adli Muhasebeciliğin sınırları belirlenmelidir.” İfadesine katılım düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p:0,003$, $p<0,05$). Uzmanlığı Bankacılık ve Finans/Muhasebe olan katılımcıların diğer katılımcılara göre ifadeye katılım düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

Katılımcıların uzmanlığına göre “Adli Muhasebecilik, Bilirkişilik (Uzman Tanıklık) kapsamı dışında tutularak ayrı bir kariyer meslek olarak tanımlanmalıdır.” İfadesine katılım düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p<0,05$). Uzmanlığı

Bankacılık ve Finans/Muhasebe olan katılımcıların diğer katılımcılara göre ifadeye katılım düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

Katılımcıların uzmanlığına göre “Türkiye’deki Üniversitelerde Muhasebe ve Finans ile ilgili Anabilim Dallarında Yüksek Lisans Doktora Programı müfredatlarında Adli Muhasebe ile ilgili dersler konulmalı ya da sayıları artırılmalıdır.” İfadesine katılım düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p:0.005$, $p<0,05$). Uzmanlığı Bankacılık ve Finans/Muhasebe olan katılımcıların diğer katılımcılara göre ifadeye katılım düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

Katılımcıların uzmanlığına göre “Bilirkişilik (Uzman Tanıklık) düzeyinde Adli Muhasebe Faaliyetleri kapsamında mahkemelerinde yeterince hizmet verilmektedir. Ayrıca; Adli Muhasebe mesleğine ihtiyaç yoktur.” İfadesine katılım düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p:0.023$, $p<0,05$). Uzmanlığı Bankacılık ve Finans olan katılımcıların diğer katılımcılara göre ifadeye katılım düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

Katılımcıların uzmanlığına göre “Adli Muhasebe, Muhasebe ve Denetim mesleğinin saygınlığını artırıp, farklı bir önem katacaktır.” İfadesine katılım düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p:0.020$, $p<0,05$). Uzmanlığı Muhasebe olan katılımcıların diğer katılımcılara göre ifadeye katılım düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

Katılımcıların uzmanlığına göre “Adli Muhasebe, Muhasebe hata ve hilelerin azaltılmasına katkı sağlayacak, mali nitelikteki yolsuzlukların önlenmesi ve muhasebe yönünden denetlenmesine katkı sağlamada önemli bir işleve sahiptir.” İfadesine katılım düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p:0.041$, $p<0,05$). Uzmanlığı Bankacılık ve Finans/Muhasebe olan katılımcıların diğer katılımcılara göre ifadeye katılım düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

Katılımcıların uzmanlık alanına göre “Adli Muhasebe” ile ilgili yargılara katılım düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğunu söylemek mümkündür. Bu verilerden hareketle H_{28} hipotezinin kabul edildiği söylenebilir.

Tablo 3.34 Uzmanlık Alanı ile Adli Muhasebe ile İlgili Yargılara Katılım Düzeyi Arasındaki Farklara İlişkin Kruskal Wallis Test Sonuçları

		Sıra Ortalamaları	Test İstatistiği	p
Bilirkişilik (Uzman Tanıklık), Adli Muhasebe'nin bir alt dalıdır.	Bankacılık ve Finans	46,75	4,879	0,087
	Muhasebe	59,10		
	Bankacılık ve Finans/Muhasebe	68,30		
“Adli Muhasebe” ile ilgili Bilirkişi ya da Uzman Tanık olarak bir kovuşturma ya soruşturma dosyası kapsamında daha önce sözlü olarak görüş ve kanaatlerimi mahkemede beyan ettim.	Bankacılık ve Finans	50,30	11,452	0,003*
	Muhasebe	54,62		
	Bankacılık ve Finans/Muhasebe	79,41		
Adli Muhasebe” ile ilgili Bilirkişi ya da Uzman Tanık olarak bir kovuşturma ya soruşturma dosyası kapsamında daha önce yazılı olarak görüş ve kanaatlerimi mahkemede beyan ettim.	Bankacılık ve Finans	59,93	9,852	0,007*
	Muhasebe	52,57		
	Bankacılık ve Finans/Muhasebe	76,48		
3568 sayılı Meslek Yasası kapsamında Adli Muhasebeciliğin sınırları belirlenmelidir.	Bankacılık ve Finans	38,43	11,936	0,003*
	Muhasebe	62,73		
	Bankacılık ve Finans/Muhasebe	64,73		
Adli Muhasebecilik, Bilirkişilik (Uzman Tanıklık) kapsamı dışında tutularak ayrı bir kariyer meslek olarak tanımlanmalıdır.	Bankacılık ve Finans	49,73	10,282	0,006*
	Muhasebe	55,29		
	Bankacılık ve Finans/Muhasebe	77,77		
Türkiye’deki Üniversitelerde Önlisans ya da lisans seviyesinde Adli Muhasebe Bölümü oluşturulmalıdır.	Bankacılık ve Finans	55,25	2,094	0,351
	Muhasebe	56,76		
	Bankacılık ve Finans/Muhasebe	67,45		
Türkiye’deki Üniversitelerde Muhasebe ve Finans ile ilgili Anabilim Dallarında Yüksek Lisans Doktora Programı müfredatlarında Adli Muhasebe ile ilgili dersler konulmalı ya da sayıları artırılmalıdır.	Bankacılık ve Finans	46,57	10,585	0,005*
	Muhasebe	57,14		
	Bankacılık ve Finans/Muhasebe	74,89		
Bilirkişilik (Uzman Tanıklık) düzeyinde Adli Muhasebe Faaliyetleri kapsamında mahkemelerde yeterince hizmet verilmektedir. Ayrıca; Adli Muhasebe mesleğine ihtiyaç yoktur.	Bankacılık ve Finans	73,59	7,540	0,023*
	Muhasebe	57,28		
	Bankacılık ve Finans/Muhasebe	47,39		
Adli Muhasebe Mesleği bir ihtiyaç olup, mali davaların ivedilikle çözülmesi için önemli bir fonksiyona sahip olacaktır.	Bankacılık ve Finans	48,98	3,088	0,214
	Muhasebe	59,30		
	Bankacılık ve Finans/Muhasebe	65,41		
Adli Muhasebe, Muhasebe ve Denetim mesleğinin saygınlığını artırıp, farklı bir önem katacaktır.	Bankacılık ve Finans	42,25	7,805	0,020*
	Muhasebe	62,70		
	Bankacılık ve Finans/Muhasebe	61,00		

		Sıra Ortalamaları	Test İstatistiği	p
Adli Muhasebe, Muhasebe hata ve hilelerin azaltılmasına katkı sağlayacak, mali nitelikteki yolsuzlukların önlenmesi ve muhasebe yönünden denetlenmesine katkı sağlamada önemli bir işleve sahiptir.	Bankacılık ve Finans	45,95	6,370	0,041
	Muhasebe	59,46		
	Bankacılık ve Finans/Muhasebe	67,91		

Araştırmanın hipotez testi sonuçları özet halinde aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 3.35 Hipotez Testi Sonuçları

Hipotezler	Sonuç
H₁: Katılımcıların cinsiyetlerine göre Adli Muhasebe Mesleği'nin gerekliliği ile ilgili bilgileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.	Kabul
H₂: Katılımcıların yaşlarına göre Adli Muhasebe Mesleği'nin gerekliliği ile ilgili bilgileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.	Kabul
H₃: Katılımcıların eğitim durumlarına göre Adli Muhasebe Mesleği'nin gerekliliği ile ilgili bilgileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.	Red
H₄: Katılımcıların hizmet sürelerine göre Adli Muhasebe Mesleği'nin gerekliliği ile ilgili bilgileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.	Kabul
H₅: Katılımcıların mesleklerine göre Adli Muhasebe Mesleği'nin gerekliliği ile ilgili bilgileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.	Red
H₆: Katılımcıların uzmanlıklarına göre Adli Muhasebe Mesleği'nin gerekliliği ile ilgili bilgileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.	Red
H₇: Katılımcıların cinsiyetlerine göre “Adli Muhasebe” ile ilgili “Dava Danışmanlık” hizmetleri kapsamında sağladıkları hizmetler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.	Kabul
H₈: Katılımcıların yaşlarına göre “Adli Muhasebe” ile ilgili “Dava Danışmanlık” hizmetleri kapsamında sağladıkları hizmetler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.	Kabul
H₉: Katılımcıların eğitim durumlarına göre “Adli Muhasebe” ile ilgili “Dava Danışmanlık” hizmetleri kapsamında sağladıkları hizmetler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.	Red
H₁₀: Katılımcıların hizmet sürelerine göre “Adli Muhasebe” ile ilgili “Dava Danışmanlık” hizmetleri kapsamında sağladıkları hizmetler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.	Red
H₁₁: Katılımcıların mesleklerine göre “Adli Muhasebe” ile ilgili “Dava Danışmanlık” hizmetleri kapsamında sağladıkları hizmetler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.	Red
H₁₂: Katılımcıların uzmanlıklarına göre “Adli Muhasebe” ile ilgili “Dava Danışmanlık” hizmetleri kapsamında sağladıkları hizmetler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.	Kabul
H₁₃: Katılımcıların cinsiyetlerine göre “Adli Muhasebe” ile ilgili “Hile Denetçiliği ve Araştırmacı Muhasebecilik” hizmetleri kapsamında sağladıkları hizmetler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.	Kabul

Hipotezler	Sonuç
H14: Katılımcıların yaşlarına göre “Adli Muhasebe” ile ilgili “Hile Denetçiliği ve Araştırmacı Muhasebecilik” hizmetleri kapsamında sağladıkları hizmetler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.	Kabul
H15: Katılımcıların eğitim durumlarına göre “Adli Muhasebe” ile ilgili “Hile Denetçiliği ve Araştırmacı Muhasebecilik” hizmetleri kapsamında sağladıkları hizmetler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.	Red
H16: Katılımcıların hizmet sürelerine göre “Adli Muhasebe” ile ilgili “Hile Denetçiliği ve Araştırmacı Muhasebecilik” hizmetleri kapsamında sağladıkları hizmetler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.	Kabul
H17: Katılımcıların mesleklerine göre “Adli Muhasebe” ile ilgili “Hile Denetçiliği ve Araştırmacı Muhasebecilik” hizmetleri kapsamında sağladıkları hizmetler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.	Kabul
H18: Katılımcıların uzmanlıklarına göre “Adli Muhasebe” ile ilgili “Hile Denetçiliği ve Araştırmacı Muhasebecilik” hizmetleri kapsamında sağladıkları hizmetler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.	Kabul
H19: Katılımcıların “Adli Muhasebe” kavramı hakkında bilgi sahibi olmasına göre Üniversitelerde İktisadi ve İdari Bilimler Fakülteleri ya da Muhasebe Eğitimi veren lisans düzeyindeki bölümlerin müfredatlarında “Adli Muhasebe” ile ilgili dersler konulmalı seçeneğine katılmaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.	Kabul
H20: Katılımcıların “Adli Muhasebe” kavramı hakkında bilgi sahibi olmasına göre “Adli Muhasebe” ile ilgili üniversitelerin Lisansüstü müfredatlarına dersler konulmalı seçeneğine katılmaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.	Kabul
H21: Katılımcıların ülkemizde “Adli Muhasebe” mesleği ya da uzmanlık alanı gerekli ve ya ihtiyaç olduğunu düşünme durumları ile “Sizce verilen ya da verilecek “Adli Muhasebe” konusundaki eğitim, bu konuda Bilirkişilik (Uzman Tanıklık) yapan meslek mensuplarının niteliğini veya yetkinliğini artırır mı?” sorusuna verdikleri cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.	Kabul
H22: Katılımcıların “Adli Muhasebe” ile ilgili kurs, ders ya da seminer alma durumları ile “Sizce Ülkemizde “Adli Muhasebe” mesleği ya da uzmanlık alanı gerekli midir ve ya ihtiyaç mıdır?” sorusuna verdikleri cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.	Kabul
H23: Katılımcıların cinsiyetlerine göre “Adli Muhasebe” ile ilgili yargılara katılım düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.	Kabul
H24: Katılımcıların yaşlarına göre “Adli Muhasebe” ile ilgili yargılara katılım düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.	Kabul
H25: Katılımcıların eğitim durumlarına göre “Adli Muhasebe” ile ilgili yargılara katılım düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.	Kabul
H26: Katılımcıların hizmet sürelerine göre “Adli Muhasebe” ile ilgili yargılara katılım düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.	Kabul
H27: Katılımcıların mesleklerine göre “Adli Muhasebe” ile ilgili yargılara katılım düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.	Kabul
H28: Katılımcıların uzmanlıklarına göre “Adli Muhasebe” ile ilgili yargılara katılım düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.	Kabul

SONUÇ

Finansal skandallar, mali dolandırıcılık ve yolsuzluk uygulamaları modern kurumsal dünyada yaygındır ve küresel ekonomiyi olumsuz etkiler. Bu nedenle, adli muhasebecilerin hizmetleri hem kamu hem de özel sektörde gerekli olup ve bu hizmete çok gereksinim duyulmaktadır. Adli Muhasebe, bir işletmenin mali tablolarında inceleme yapmak için muhasebe, denetim ve soruşturma becerilerini kullanarak sentezleyip analizlerini yapan bir muhasebe dalıdır.

Bir adli muhasebeci, muhasebe, hukuk, soruşturma denetimi ve kriminoloji bilgilerini kullanarak muhasebe hilelerini ortaya çıkarmak, kanıt bulmak ve gerekirse bu tür kanıtları mahkemede sunmak için kullanır. Dolandırıcılık davalarında sıklıkla adli muhasebe kanıtlarına ihtiyaç duyarlar ve bu kanıtları kullanırlar. Mali usulsüzlüklerin, beyaz yakalı suçların ve kurumsal skandalların hızla artması nedeniyle adli muhasebenin gündeme geldiği söylenebilir. Adli Muhasebe Hizmetlerinin uygulama alanları hızla artmaktadır. Adli Muhasebe uzmanlığına ihtiyaç duyulan yerlere örnek verilecek olunursa; başta kamu uygulamalarının denetimi inceleme alanları olmak üzere, sigorta şirketleri, bankalar, mali polis kuvvetleri, devlet kurumları vb. tarafından istihdam edilebilirler.

Mali usulsüzlüklerin tespitinde adli muhasebecinin rolünün önemi sürekli artmaktadır. Bugün modern hukuk ekipleri için olduğu kadar ticari şirketler için de önemli görevler üstlenmektedirler. Artan dolandırıcılık davalarının arka planında neler olduğunu tespit etmek için, adli muhasebe uzmanlığına talebin gelecekte önemli ölçüde artacağı söylenebilir. Düzenleyici ve idari kurumlar muhtemelen adli muhasebe uygulamaları niteliğindeki hizmetleri talep edeceklerdir.

1946'da Adli Muhasebeci terimini literatüre kazandıran Maurice E. Peloubet'ten bu yana finansal tabloların kontrolünün ve denetlenmesinin adli muhasebe mesleği gibi bir uzmanlık alanının birçok gelişmiş ülkede önemli bir meslek haline geldiğini söylemek mümkündür. Bu durumda gösteriyor ki; ABD, Kanada, Avustralya, Büyük Britanya ve Avrupa Devletleri gibi birçok ülkede Adli Muhasebe hizmetleri kanuni zemin bulmuş ve adli muhasebe mensuplarının önemi her geçen gün daha da arttığı anlaşılmaktadır. Türkiye'de ise muhasebe mensuplarının, adli muhasebe hizmetleri alanına girmeleri için yeterli kanuni zemin oluşturulmadığı görülmektedir. Bu nedenle, adli muhasebe mesleği için gerekli yasal zemin hazırlandıktan sonra ülkemizdeki etkinliği her geçen gün artacağı öngörülebilir.

Finansal tabloların zamanında ve doğru bilgiyi içerecek şekilde hazırlanmasında muhasebe meslek mensupları önemli bir rol oynamaktadırlar. Finansal tablolarda yer alan

bilgiler, yatırımcılar, yöneticiler ve üst düzey yöneticiler açısından karar vermede oldukça önemlidir. Bu bağlamda muhasebede etik süreçler ile finansal karar verme süreçlerini kolaylaştırması açısından finansal tabloların işletme içi (yöneticiler, ortaklar ve çalışanlar) ve işletme dışı (devlet, kredi kurumları, yatırımcılar, tüketiciler gibi) finansal bilgi kullanıcıları için fayda sunmasını gerektirir. Toplum, muhasebe meslek mensuplarından etik standartlara uymalarını ve finansal bilgi kullanıcılarına zamanında, doğru ve güvenilir bilgilerin sunulmasını sağlamalarını bekler. Bilinçli olarak yanlış içerikli finansal tablolar oluşturmaya yönelik herhangi bir girişim, işletmenin toplum nezdindeki itibarına ciddi şekilde zarar verebilir.

Bunun gibi nedenlerle; muhasebe mesleğini yapan meslek mensuplarının dürüstlük, tarafsızlık, sorumluluk, gizlilik ve güvenilirlik gibi meslek etiği ilkelerine sıkı sıkıya bağlı kalmaları gerekir.

Araştırmanın amaçları doğrultusunda elde edilen bulgulara ilişkin sonuçlar ve çıkarımlar aşağıda sunulmuştur:

- Katılımcıların cinsiyetlerine, yaşlarına ve hizmet sürelerine göre adli muhasebe mesleğine duyulan gereksinime istatistiksel olarak anlamlı ve yüzdesel olarak ise yüksek bir oranda katıldığını söylemek mümkündür. Bu verilerden hareketle araştırmanın ilk iki hipotezi ve beşinci hipotezin kabul edilmesi, katılımcıların gerek kadın, erkek olması gerekse bulunduğu yaş ve hizmet süresi aralığı değerlendirdiğinde; katılımcıların adli muhasebe mesleğine duyulan ihtiyaç konusunda, ortak bir paydada buluştukları ve bu konuda ortak bir bakış açısına sahip oldukları görülmüştür. Bu durumda gösteriyor ki; Adli Muhasebe mesleğinin önemli bir gereksinim olduğu söylenebilir.
- Katılımcıların eğitim durumuna, mesleklerine ve uzmanlık alanlarına göre adli muhasebe mesleğine duyulan gereksinime verdikleri yanıtlarda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığını söylemek mümkündür. Katılımcıların mesleklerine göre “Adli Muhasebe” kavramı hakkında bilginiz var mı, daha önce “Adli Muhasebe” kavramını duydunuz mu?” sorusuna, Akademisyen olan katılımcıların %100’ünün, bankacı olan katılımcıların %41,4’ünün, SMMM/Mali Müşavir olan katılımcıların %86’6’sının, diğer mesleklerden olan katılımcıların %63,6’sının “Adli Muhasebe” kavramını duyduğu görülmektedir. Bu verilerden hareketle araştırmanın üçüncü, beşinci ve altıncı hipotezi reddedilmiştir. Bu durumda gösteriyor ki; katılımcıların gerek eğitim durumu gerek meslekleri gerekse uzmanlık alanları değerlendirdiğinde,

adli muhasebe mesleğine duyulan ihtiyaç konusunda ortak bir görüşe sahip olduklarını ve aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür.

- Katılımcıların cinsiyetlerine, yaşlarına ve uzmanlık alanlarına göre adli muhasebe ile ilgili dava danışmanlık kapsamında sağladığı hizmet kapsamında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Bu verilerden hareketle araştırmanın **H₆**, **H₇**, ve **H₁₁** hipotezin kabul edilmesi, katılımcıların gerek kadın, erkek olması gerekse bulunduğu yaş ve uzmanlık alanları değerlendirdiğinde, dava danışmanlık kapsamında sağladığı hizmet kapsamında, ortak bir paydada buluştukları söylenebilir.
- Katılımcıların mesleklerine, eğitim durumuna ve hizmet sürelerine göre adli muhasebe ile ilgili dava danışmanlık kapsamında sağladığı hizmet kapsamında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmamıştır. Bu verilerden hareketle araştırmanın **H₈**, **H₉** ve **H₁₀** hipotezi reddedilmiştir.
- Katılımcıların cinsiyetlerine, yaşlarına, mesleklerine, hizmet sürelerine ve uzmanlık alanlarına göre “Adli Muhasebe” ile ilgili “Hile Denetçiliği ve Araştırmacı Muhasebecilik” hizmetleri kapsamında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Bu verilerden hareketle araştırmanın **H₁₂**, **H₁₃**, **H₁₅**, **H₁₆** ve **H₁₇** hipotezlerinin kabul edilmesi, katılımcıların gerek kadın, erkek olması gerekse bulunduğu yaş, meslekleri ve uzmanlık alanları değerlendirdiğinde, “Hile Denetçiliği ve Araştırmacı Muhasebecilik” hizmetleri kapsamında sağladığı hizmet kapsamında, ortak bir paydada buluştukları ve söz konusu değişken grubundaki katılımcılar birbirine benzer dava konularında hizmet sağladıkları söylenebilir.
- Katılımcıların eğitim durumuna göre “Adli Muhasebe” ile ilgili “Hile Denetçiliği ve Araştırmacı Muhasebecilik” hizmetleri kapsamında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmamıştır. Bu verilerden hareketle araştırmanın **H₁₄** hipotezi reddedilmiştir.
- Katılımcıların “Adli Muhasebe” hakkındaki bilgisi ile “Üniversitelerde İktisadi ve İdari Bilimler Fakülteleri ya da Muhasebe Eğitimi veren lisans düzeyindeki bölümlerin müfredatlarında “Adli Muhasebe” ile ilgili dersler olmalı mıdır?” sorusuna verdikleri cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Daha önce “Adli Muhasebe” kavramını duyan katılımcıların %96,5’inin üniversitelerde İktisadi ve İdari Bilimler Fakülteleri ya da Muhasebe Eğitimi veren lisans düzeyindeki bölümlerin müfredatlarında “Adli Muhasebe” ile ilgili dersler olmalı cevabını verdiği görülmektedir. Aynı şekilde katılımcıların “Adli Muhasebe” hakkındaki bilgisi ile “Adli Muhasebe” ile ilgili üniversitelerin Lisansüstü müfredatlarına dersler konulmalı

mı?” sorusuna verdikleri cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Daha önce “Adli Muhasebe” kavramını duyan katılımcıların %98,8’inin “Adli Muhasebe” ile ilgili üniversitelerin Lisansüstü müfredatlarına dersler konulmalı cevabını verdiği görülmektedir. Bu verilerden hareketle **H₁₉** ve **H₂₀** hipotezinin kabul edildiği söylenebilir. Bu durumda gösteriyor ki; Adli Muhasebe kavramı hakkında bilgisi olan katılımcıların Üniversitelerin ilgili bölümlerin müfredatlarında Lisans ve Lisansüstü düzeyde adli muhasebe ile ilgili dersler eklenmesi konusunda ortak bir görüşe sahip oldukları ve aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüştür.

- Araştırmaya katılan katılımcıların ülkemizde “Adli Muhasebe” mesleği ya da uzmanlık alanı gerekli ve ya ihtiyaç olduğunu düşünme durumları ile “Sizce verilen ya da verilecek “Adli Muhasebe” konusundaki eğitim, bu konuda Bilirkişilik (Uzman Tanıklık) yapan meslek mensuplarının niteliğini veya yetkinliğini artırır mı?” sorusuna verdikleri cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Ülkemizde “Adli Muhasebe” mesleği ya da uzmanlık alanı gerekli ve ya ihtiyaç olduğunu düşünen katılımcıların tümünün verilen ya da verilecek “Adli Muhasebe” konusundaki eğitim, bu konuda Bilirkişilik (Uzman Tanıklık) yapan meslek mensuplarının niteliğini veya yetkinliğini artırır cevabını verdiği görülmektedir. Bu verilerden hareketle **H₂₁** hipotezinin kabul edildiği söylenebilir. Bu veriler de gösteriyor ki; Adli Muhasebenin ihtiyaç olduğunu düşünen katılımcıların tümünün mevcut bilirkişilerin adli muhasebe ile ilgili eğitim almalarının niteliklerini artıracakları konusunda hem fikir oldukları ve aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüştür.
- Araştırmaya katılan katılımcıların “Adli Muhasebe” ile ilgili kurs, ders ya da seminer alma durumları ile “Sizce Ülkemizde “Adli Muhasebe” mesleği ya da uzmanlık alanı gerekli midir ve ya ihtiyaç mıdır?” sorusuna verdikleri cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. “Adli Muhasebe” ile ilgili kurs, ders ya da seminer alan katılımcıların %97,6’sının ülkemizde “Adli Muhasebe” mesleği ya da uzmanlık alanı gerekli ve ya ihtiyaç olduğunu düşündüğü görülmektedir. Bu verilerden hareketle **H₂₂** hipotezinin kabul edildiği söylenebilir. Bu durum da gösteriyor ki; Adli Muhasebe ile ilgili, kurs, ders ya da seminer alanların büyük çoğunluğu Adli Muhasebe mesleğinin gerekli olduğu konusunda hemfikir oldukları ve aralarından istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki görülmüştür.

- Katılımcıların cinsiyetlerine, eğitim durumuna, yaşlarına, mesleklerine, hizmet sürelerine ve uzmanlık alanlarına göre “Adli Muhasebe” ile ilgili likert tipi sorulardaki yargılara katılım düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmamıştır. Bu verilerden hareketle araştırmanın **H₂₃, H₂₄, H₂₅, H₂₆, H₂₇ ve H₂₈** hipotezlerinin kabul edilmesi görülmüştür. Katılımcıların gerek kadın, erkek olması gerekse bulunduğu eğitim düzeyi, yaş, meslekleri ve uzmanlık alanları değerlendirdiğinde, “Adli Muhasebe” ile ilgili likert tipi sorulardaki yargılara katılım düzeyleri arasında istatistiksel bir ilişkinin söz konusu olduğu görülmüştür. Söz konusu değişken grubundaki katılımcılar Adli Muhasebenin anlam ve önemini belirtildiği yargılara çok yüksek oranda katıldıkları tespit edilmiştir.
- Katılımcıların meslekleri incelendiğinde, %7,8’inin akademisyen, %25’inin bankacı, %57,8’inin SMMM/Mali Müşavir, %9,5’inin diğer mesleklerden olduğu ve katılımcıların uzmanlıkları incelendiğinde ise, %19’unun Bankacılık ve Finans, %62,1’inin Muhasebe, %19’unun Bankacılık ve Finans/Muhasebe alanlarında olduğu görülmektedir. Bu durum gösteriyor ki; Adli Muhasebe hizmetleri farklı meslek grubu ve uzmanlık alanları tarafından yürütülmektedir.
- “Adli Muhasebe” kavramı hakkında bilginiz var mı? Sorusunu yanıtlayan katılımcıların, %74,1’inin daha önce “Adli Muhasebe” kavramını duyduğu, %25,9’unun duymadığı ve katılımcıların %87,9’una göre ülkemizde “Adli Muhasebe” mesleği ya da uzmanlık alanı gerekli iken, %12,1’ine göre gerekli olmadığı görülmüştür. Bu durum değerlendirildiğinde, katılımcıların çok yüksek bir oranda Adli Muhasebe kavramı konusunda farkındalığı konusunda bilinçli oldukları ve adli muhasebe mesleğini gerekli gördükleri konusunda hemfikir oldukları söylenebilir.
- Katılımcıların %88,8’i üniversitelerde İktisadi ve İdari Bilimler Fakülteleri ya da Muhasebe Eğitimi veren lisans düzeyindeki bölümlerin müfredatlarında “Adli Muhasebe” ile ilgili derslerin olması gerektiğini %11,2’si olmaması gerektiğini ve katılımcıların %92,2’sinin “Adli Muhasebe” ile ilgili üniversitelerin lisansüstü müfredatlarına dersler konulmalı, %7,8’inin konulmamalı gerektiğini düşündüğü görülmektedir. Lisans ve lisansüstü eğitimin gerekliliği değerlendirildiğinde; katılımcıların ortalama olarak çok yüksek bir oranda (%90,05) oranında, Adli Muhasebe kapsamındaki derslerin lisans ve lisansüstü müfredatları konulması gerektiğini belirtmişlerdir. Bu da gösteriyor ki, katılımcılar adli muhasebe eğitiminin üniversitedeki müfredatlar da önemli eksiğinin olduğunu ve bunun giderilmesi gerektiği konusunda ortak bir paydada buluştukları söylenebilir.

- Katılımcıların %19,8'inin Adli Muhasebenin Türkiye'deki uygulaması için bu konuda hizmet yürüten bilirkişilerin yeterince bilgili olduğunu düşündüğü ve %80,2'sinin yeterince bilgili olmadığını düşündüğü ve katılımcıların %35,3'ünün eğitim hayatı ya da meslek hayatı boyunca “Adli Muhasebe” ile ilgili kurs, ders ya da seminer aldığı, %64,7'sinin almadığı görülmektedir. Bu da gösteriyor ki, katılımcıların adli muhasebe konusunda yeterince eğitim almadıkları ve bu konuda yeterli düzeyde bilgiye sahip olmadıkları görülmektedir. Mahkemelerde, adli muhasebe konusunda sağlanan hizmetlerin niteliğinin artması için bu konuda mevcut uzman tanıkların eğitimlerine katkı sağlanarak, iyileştirmeler sağlanması gerektiği söylenebilir.
- Katılımcıların %81'inin Türkiye'de önümüzdeki 5-10 (beş-on) yıl içerisinde Mali davalardaki Adli Muhasebenin uygulanmasının sağlanması mümkün ya da ülkemizdeki anlam ve önemi artacağını düşündüğü ve %19'unun ülkemizdeki anlam ve önemi artacağını düşünmediği görülmektedir. Bu durumda değerlendirildiğinde katılımcıların %81 gibi yüksek bir oranda önümüzdeki yıllarda ülkemizde adli muhasebe uygulamasının anlam ve öneminin artacağı konusunda hem fikir olduğu görülmektedir. Bu durum da gösteriyor ki; Adli Muhasebe Mesleği, ülkemiz için geleceğin mesleği olarak önemli bir ihtiyaç haline geldiği söylenebilir.
- Katılımcıların yaşlarına göre “Adli Muhasebe kavramı hakkında bilginiz var mı, daha önce “Adli Muhasebe” kavramını duydunuz mu?” sorusuna verdikleri cevapları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. 25-31 yaş grubu katılımcıların %25'inin, 32-38 yaş grubu katılımcıların %40,7'sinin, 39-45 yaş grubu katılımcıların %86,7'sinin, 46 ve üstü yaş grubu katılımcıların %92,2'sinin “Adli Muhasebe” kavramını duyduğu görülmektedir. Bu durum da gösteriyor ki; Katılımcı bilirkişilerin, uzman tanık olmak için ilgili uzmanlık alanında 5 (beş) yıl ve üzerinde çalışma gerektiğinden meslekteki tecrübe ve yaş aralığı arttıkça Adli Muhasebe kavramı hakkında bilgisinin artmasını sağlamaktadır. Bu kapsamda değerlendirildiğinde 46 ve üstü yaş grubundaki katılımcıların adli muhasebe kavramı hakkındaki bilgisinin daha fazla olması (%92,2) meslekteki tecrübe şartıyla açıklanabilmektedir.

Adli Muhasebe ile ilgili literatür çalışmaları ile yaptığımız “Adli Muhasebe Kapsamındaki Uzman Tanıklık Uygulaması” başlıklı tez çalışması karşılaştırıldığında aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

-Adli Muhasebe konusunu inceleyen araştırmacılardan Gülten (2010) yaptığı çalışmada, *“Türkiye’de özellikle hukuki alt yapının iyileştirilerek, Adli Muhasebe’nin*

uygulanabilecek bir zemin bularak hukuk alanında Hukuk Müşavirliği mesleğinin bir bilim dalı olarak tanınması ve hukuka gerekli katkıyı sağlayacak bir meslek saygınlığı elde etmesi gerektiğini ifade etmiştir.”

-Çabuk ve Yücel (2012), “Türkiye’de Adli Muhasebe kapsamında yapılan çalışmaların yetersiz olduğunu belirterek, ülkemizdeki alt yapısının eksikliğinden bahsederek, adli muhasebe mesleğine yönelik adımlar atılması ve bu konudaki eğitim olanaklarının iyileştirilerek, yasal alt yapıya kavuşturulması gerektiğini ifade etmiştir.”

-Ciger ve Topsakal (2015), “Adli Muhasebe Eğitiminin Faydaları ve Engelleyicileri kapsamında yaptıkları çalışmanın sonucunda; SMMM’lerin üniversite eğitiminde sahtekârlık, yolsuzluk ve dolandırıcılık ile ilgili mevzularda muhasebe mensuplarından destek alınması ve üniversitelerde adli muhasebe programlarının açılması gerektiğini belirtmiştir. Ülkemizde yeteri kadar adli muhasebe ile ilgilenen fakülte ve yönetimin olmadığı ifade etmiştir.”

- Shah (2018), “Hindistan’daki muhasebe uzmanları üzerinde yaptığı çalışmasının sonucunda; Hindistan hükümetinin, adli muhasebecilere kendi uzmanlık alanlarında uzmanlaşmaları ve adli muhasebe ile ilgili yeni kurslar geliştirmeleri için yeterli eğitim ve kaynak sağlayarak adli muhasebe uygulamasını teşvik etmeleri gerektiğini ifade etmiştir.”

-Konur (2018), “İstanbul’da meslek mensupları üzerinde yaptığı çalışmanın sonucunda; Türkiye’de Adli Muhasebe’nin bir yasal çerçevesinin çizilemediği, mesleğin gelişimi için üniversitelerin lisansüstü düzeyde eğitimlerinin artırılması gerektiğini ifade etmiştir.”

-Ünen (2019), “Kayseri’de meslek mensupları üzerinde yaptığı çalışmanın sonucunda; Kayseri’de adli muhasebe konusunda farkındalığın çok düşük olduğu, adli muhasebecilerde bulunması gereken bilgi ve yeteneklerin yeterlik seviyesi düzeyi, mesleğe duyulan ihtiyaç ve bazı değişkenler arasında anlamlı bir farklılık görüldüğü ifade edilmiştir.”

-Şenel ve Arslan (2019), “Türkiye’de yeterince uygulama imkanı bulmayan Adli Muhasebe için yasal zemin oluşturulmasının son derece elzem olduğu belirtilerek, muhasebe skandallarının önlenmesi için Adli Muhasebe’ye her geçen gün daha da ihtiyaç duyulduğu ifade edilmiştir”

Yaptığımız çalışmada da görülmüştür ki; Katılımcıların ortalama olarak (%90,05) oranında Adli Muhasebe kapsamındaki derslerin, Lisans ve Lisansüstü eğitim müfredatlarına konulması gerektiğini belirterek bu konudaki eksikliğin giderilmesi konusunda ortak bir görüşe sahip oldukları görülmüştür. Ayrıca katılımcılar anket sorularındaki “3568 sayılı Meslek Yasası kapsamında Adli Muhasebe’nin sınırları belirlenmelidir.” ifadesine katılımlarının yüksek düzeyde adli muhasebe mesleği konusunda uzmanlaşmayı desteklediği

görülmüştür. Genel bir değerlendirme yapıp özetle ifade edecek olursak; literatürü incelediğimizde adli muhasebe konusunda çalışan araştırmacılardan Gülten (2010), Çabuk ve Yücel (2012), Ciger ve Topsakal (2015), Shah'ın (2018), Konur (2018), Ünen (2019) ve Şenel ve Arslan (2019) yaptıkları çalışmalar ile yaptığımız çalışma arasında Adli muhasebe konusunda lisans ya da lisansüstü düzeyde eğitim verilmesi ve Adli Muhasebe mesleğinin sınırları belirlenerek yasal bir statüye kavuşturulup, Adli Muhasebe hizmetlerinde uzmanlaşmasının sağlanması konusunda birbirini destekleyecek, benzer sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir.

Tüm bulgulara istinaden aşağıda belirtilen değerlendirmeler yapılmış ve önerilerde bulunulmuştur:

Adli Muhasebenin önemi her geçen gün gittikçe arttığı söylenebilir. Adli Muhasebenin Türkiye'de pek çok kapsamı vardır ve adli muhasebe hizmetleri birçok meslek mensubu tarafından uzmanlık alanı olarak olmazsa da yerine getirilmeye çalışılmaktadır. Başta Bilirkişiler (Uzman Tanıklar) tarafından olmak üzere, Hukuk Büroları, Avukatlar, Mali Polis Birimleri, Sigorta Şirketleri, Düzenleyici Kurumlar, Bankalar, Mahkemeler ve iş çevreleri tarafından adli muhasebe duyulan ihtiyaç giderilmeye çalışılmaktadır.

Hâlihazırda bazı girişimlerde bulunulmuş olsa da, öncelikle adli muhasebe eğitiminin en az lisans ve ya lisansüstünde yeterli bir düzeyde yer alabilmesi için yükseköğretim kurumu tarafından tüm üniversiteleri kapsayacak şekilde eğitim müfredatlarında bir değişikliğe gidilmesine şiddetle ihtiyaç duyulmaktadır. Mevcut duruma bakılacak olursa ülkemizde profesyonel adli muhasebeci yetiştirmede uzun bir yol kat edecek gibi görünmektedir.

Bu nedenle aşağıdaki maddeler önerilir/tavsiye edilir:

- Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği adli muhasebe alanında resmileştirmeyi ve uzmanlaşmayı teşvik etmelidir,
- Adli muhasebe, Ticaret ve Finans alanında eğitim veren bazı üniversitelerin fakültelerinde olduğu gibi, YMM ve SMMM gibi çeşitli muhasebe organları tarafından yürütülen çeşitli mesleki sınavlarda bir belge olarak tanıtılabilir ve ya Yükseköğretim Kurumu tarafından Üniversite bazında Fakültelerde Bölüm ya da Anabilim Dalı seviyesinde adli muhasebe program yeterlilik eğitimi verebilecek ve adli muhasebe görevinin ihtisaslaşmasını sağlayacak departmanlar ivedilikle oluşturulması sağlanmalıdır.
- Başta mevcut Bilirkişiler/Uzman Tanıklar olmak üzere; muhasebe meslek mensuplarına/ YMM/SMMM'lere hem uygulamada hem özel sektörde hem de kamu sektöründe adli muhasebenin önemi konusunda eğitimler verilmelidir. Adli muhasebe

ile ilgili hazırlayacakları raporlarında, adli muhasebe işlemleri kapsamında herhangi bir görüşü çürütmek ya da savunmak için mahkeme tarafından bir gün çağrılıp yazılı ve ya sözlü beyanları istenebilir.

- Başta mevcut Bilirkişiler olmak üzere Finans Görevlileri/Muhasebe Görevlileri ve adli muhasebe ile ilgili iş ve işlemlerde görüş bildiren muhasebe meslek mensuplarına maksimum fayda sağlamak için sertifikasyon programları düzenlenerek adli muhasebe eğitim verilmelidir. Bu durumda Adli Muhasebe konusunda, sağlanacak faydaların maksimize edilmesini sağlayacak, mali suçlarla mücadelede önemli rol oynayacaktır.
- Yapılan literatür çalışmalarında da görülmüştür ki, ülkemizde adli muhasebeyle ilgili çalışmalar yeterli düzeyde olmadığı fark edilmiştir. Bu nedenle; TÜRMOB ve Yüksek Öğretim Kurulu koordinasyonu ve işbirliği ile birlikte adli muhasebe alanında literatürümüze katkı sağlayacak, nitelikli kitap ve makale vb. yayınlar artırılmasını sağlamalılar ve lisans ile lisansüstü müfredatlarında Adli Muhasebe eğitimi için düzenlemeler yapılmasını sağlamalılar.

Son olarak da yaptığımız çalışmada görülmüştür ki, Ülkemizdeki Mahkemelerde Dava Hizmetleri, Hile Denetimi kapsamında verilen Adli Muhasebe Hizmetlerinin bu konuda yeterli eğitimi almayan farklı meslek gruplarındaki (Akademisyen, SMMM/Mali Müşavir, Bankacı ve diğer meslekler) Bilirkişiler (Uzman Tanıklar) aracılığı ile yürütülmesi hem bu hizmetin yeterli kalitede verilmesini sağlayamamakta hem de mali suçlarla mücadele etmede yetersiz kalmaktadır. Bu kapsamda değerlendirme yapıldığında mahkemelerimizde yürütülen gerek dava desteği, hile denetçiliği kapsamındaki davalarda iyi hizmet sunmak için gerekse mali suçlarla etkin mücadele için, 3568 sayılı Meslek Yasası kapsamında Adli Muhasebeciliğin sınırları belirlenerek ayrı bir Meslek ya da Uzmanlık Dalı olarak tanınması elzem olarak görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Acar, D. ve Tetik, N. (2006). *Genel Muhasebe*. Detay Yayıncılık, Ankara
- Adiloğlu, B.(2011). *İç denetim süreci ve kontrol prosedürleri*, İstanbul Türkmen kitapevi
- Albereath, W. S., Albereath, C. C. ve Albereath, C. O. (2006). *Fraud Eximination 2nd Edution*, Thomas South Westerns.
- Aktaş, H. ve Kuloğlu, G. (2008), “Adli Muhasebe ve Adli Muhasebecilik Mesleği“, *Muhasebe Ve Denetime Bakış Dergisi*, 8(25)
- Araci, H. ve Evik Özcan, E. Ç. (2019). Adli Muhasebe: Adli Muhasebecilik Mesleği Yetkinlikleri, Önemi ve Türkiye’deki Yeri. *Journal of Management & Economics*, 26(3): 801-813
- Atmaca, M., & Terzi, S. (2012). *Adli muhasebe, adli muhasebe uygulamalarının muhasebe meslek mensupları açısından değerlendirilmesine yönelik bir araştırma*. Yaylım Yayıncılık, İstanbul.
- Bekci, İ., Apalı, A. (2015). Manas Destanı’nda İktisadi Hayat ve Muhasebe Bulguları. *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, (8), 126-157.
- Bhasin, M. L. (2007). Forensic accounting: A new paradigm for niche consulting. *The Chartered Accountant*, January. 2007: 1000-1010
- Ciğer, A., & Topsakal, Y. (2015). Adli Muhasebecilik Mesleğine Genel Bakış: Adli Muhasebe Eğitiminin Faydaları ve Engelleyicileri. *Akdeniz İİBF Dergisi*, 2015: 15(31), 70-88.
- Crumbley, D. L. (1995). “Forensic Accountants Appearing in the Literature”, *New Accountant, Glen Head, Apr.*, 10(7), 23-25.
- Crumbley, D. L., Heitger, L. E., Smith, G. S. (2005). Forensic and investigative accounting. 2nd ed. *CCH Incorporated*, Chicago, 20(3):298
- Curtis, G. E. (2008). Legal and regulatory environments and ethics: Essential components of a fraud and forensic accounting curriculum. *Issues in Accounting Education*, 23(4), 535.
- Çabuk, A., & Yücel, E. (2012). Adli Muhasebecilik Mesleğinin Türkiye'deki Gelişme Potansiyeline Yönelik Bir Araştırma. *Journal of Accounting & Finance*, (56), 47-84
- Çabuk, A., & Yücel, E. (2012). Adli muhasebecilik mesleği ve Türkiye'de uygulanabilirliğine yönelik bir araştırma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (54), 27-55.
- Çakmur, H. (2012). *Araştırmalarda Ölçme-Güvenilirlik-Geçerlilik*. TAF Preventive Medicine Bulletin, 11(3), 339-344.

- Çaliyurt, K., & Idowu, S. O. (Eds.). (2012). *Emerging fraud: Fraud cases from emerging economies*. Springer Science & Business Media.
- Çayır, E., Akın, O. (2018). Adli Muhasebe Kapsamında Yönetim Hileleri, Burdur ve Isparta İlleri Adli Vaka Analizleri. *Bucak İşletme Fakültesi Dergisi*, 1(1): 71-89.
- Çite, A. (2017). *Adli Muhasebe ve Bağımsız Denetime Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Doll, H., & Carney, S. (2005). Statistical approaches to uncertainty: p values and confidence intervals unpacked. *BMJ evidence-based medicine*, 10(5), 133-134.
- Durak, D. (2002), “Adli Psikologlar için etik ilke ve Standartlar”, *Türk Psikolojisi Dergisi* Sayı 17 Aralık
- Erdoğan, M. (2020). Hile Denetçiliği ve Araştırmacı Muhasebecilik Çerçevesinde Adli Muhasebe: Örnek Olay İncelemesi. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 12(4): 3714-3726
- Elitaş, B. L. (2012). Seçilmiş örneklerle adli muhasebe eğitimi ve Türkiye için bir değerlendirme. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (55), 153-172.
- Gülten, S. (2010). “Adli Muhasebe Kavramı ve Adli Müşavirlik Mesleği,” *Ankara Barosu dergisi*, 68: 311-320
- Gülten, S. ve Kocaer, İ. (2010). *Adli Muhasebe Uygulamaları*. Ankara Ofset, Ankara
- Golden, T. W., Skalak, S. L., & Clayton, M. M. (2006). A Guide To Forensic Accounting Investigation, (2006): 1-20
- Huber, W., & DiGabriele, J. A. (2015). What is the purpose of research in forensic accounting?. *Journal of Theoretical Accounting Research*, 11(1), 30-49.
- Aksu, İ., Uğur, A., & Çukacı, Y. C. (2008). Adli muhasebe ve adli muhasebecilik mesleğinin bir kolu olarak bilirkişilik. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6(9), 63-71.
- Uğurlu, Y. A. (2013). *Adli Muhasebe Mesleğinde Mahkemeye Yönelik Uygulamalar ve Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Jack Bologna; Handbook on Corporate Fraud; USA: Butterworth-Heinemann Publishing, 1993.
- Juodkaitė-Granskienė, G., Barkauskas, M., & Spiečiūtė, A. (2016). Ekonominių ekspertinių tyrimų galimybės tiriant ūkines ir finansines nusikalstamas veikas. *Teisės apžvalga*, nr. 2 (14), 281-305.
- Karacan, S. (2012). Hukuk ile Muhasebenin Kesişme Noktası: Adli Muhasebe. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 8, 105-128.

- Karayalçın, Y. (1988). "Muhasebe Hukuku", *Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü*, Hukuk Fakültesi, 2. Baskı, Cebeci Ankara.
- Keleş, D. ve Keleş, Ü. (2014). Adli Muhasebecilik Mesleği ve Türkiye'deki Uygulamaları, *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi*, 9,(Ocak 2014): 53-75
- Konur, T. (2018). *Bilirkişilik ve Adli Muhasebe Müessesesi Çerçevesinde Uzman Tanıklık Faaliyetinin İncelenmesi: İstanbul İli Uygulaması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kuloğlu, G. (2007). *Adli Muhasebe Kapsamında Kredi Kartı Dolandırıcılıkları ve Türkiye Örneği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Manisa: Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kurt, A., Elagöz, İ. (2015). "6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Perspektifinde Adli Muhasebecilik Mesleğine Bakış", *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 10: 213-238.
- Liodorova, J., & Fursova, V. (2018). Forensic Accounting in the World: Past and Present. *Journal of Economics and Management Research*, 7, 84-99.
- Meriç, A. (2015). *Türkiye'de Bilirkişilik Müessesesi Bağlamında Adli Muhasebe ile İlgili Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Mironic, M., Robu, I. B. ve Robu, M. A. (2012). The Fraud Auditing:Empirical Study Concerning The Identification Of The Financial Dimensions Of Fraud, *Journal of Accounting And Auditing: Research&Practice*, Article Id 791778,105171/2012.791778,1-13.
- Oğuz, K. ve Ünal, B. (2013). Kitap: Kriminalistik, Olay Yeri İnceleme. *Adalet Yayınevi*, Ankara., 3-4.
- Owojori, A. A., & Asaolu, T. O. (2009). The role of forensic accounting in solving the vexed problem of corporate world. *European journal of scientific research*, 29(2), 183-187.
- Örten, R., Kurt, G., Torun, S. (2011). Muhasebede Çift Taraflı Kayıtlama ve Kıtâb-us Sîyakat. *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, (1), 34-69 .
- Özkul, F. U., & Pamukçu, A. (2012). *Fraud detection and forensic accounting*. In *Emerging fraud* (pp. 19-41). Springer, Berlin, Heidelberg.
- Pamukçu, A. (2017). Adli muhasebe ve bağımsız denetim sürecine etkisi. *Öneri Dergisi*, 12(48), 227-244.
- Pazarçeviren, S. (2005). Adli Muhasebecilik Mesleği. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 1(2), 1-19

- Santos Filho, C. R., Carlos, F. A., & da Costa, F. M. (2017). Relevant Skills for Criminal Accounting Expertise: the perception of Federal Police experts and delegates. *Revista de Educação e Pesquisa em Contabilidade*, 11(1): 69-88
- Sert, B. (2019). *Muhasebe ve hukuk meslek mensuplarının adli muhasebe ihtiyacına yönelik değerlendirmeleri: Sakarya ili örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi İşletme Enstitüsü, Sakarya
- Sevilengül, O. (2005). *Genel Muhasebe* (Baskı 12). Ankara; Gazi Kitabevi.
- Singleton, T. W., & Singleton, A. J. (2010). *Fraud Auditing and Forensic Accounting* Fourth Edition. John Wiley & Sons.
- Soylu, Y. (2010). *Muhasebe Meslek Mensuplarının Eğitim Düzeylerinin Meslek Etiğinin Algılanması Üzerindeki Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Shah, M. K. (2018). Will implementation of forensic accounting identify the sense of financial fraud?. *Journal of Commerce & Accounting Research*, 7(4), 47-50.
- Shah, M. A., & Shah, A. A. (2012). Corporate Scandals And Forensic Accounting. *Indian Journal Of Accounting*, 43(1), 52-70.
- Smith, G. S. (2015). The past, present, and future of forensic accounting. *The CPA Journal*, 85(3), 16.
- Şahin B. (2019). “*Adli Muhasebe Kapsamında Bilirkişilik Mesleğinin Tarihi Gelişimi Türk Hukuk Sisteminde Değerlendirilmesi ve Gelişim Önerileri*”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Şahin, B. (2011). “*Adli muhasebecilik mesleği ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu açısından incelenmesi*” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul
- Şencan, H. (2005). *Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Güvenilirlik ve Geçerlilik*, Seçkin Yayınevi, Ankara.
- Şenel, S., Arslan, Ö. (2019). Muhasebe Sıkandallarının Önlenmesinde Adli Muhasebe Mesleğinin rolü. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 20(1): 293-308
- Terzi, S., & Gülten, S. (2014). *Adli Muhasebe Uygulamaları*. Ankara: ASMMMO
- Tommie, W. ve Aaron, J. (2010). *Singeleton, Fraud Auditing and Forensic Accounting*, Wiley.
- Turgut, Ö. (2015). *Adli Muhasebe Kapsamında Yönetim Hilelerinin İncelenmesi ve Bir Uygulama*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erzincan: Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Uyar, G. F. Ü. (2015). Adli Muhasebecilik Mesleği ve Mesleğin Dünyadaki Gerekliiği: Worldcom Skandalı. *Sobider Sosyal Bilimler Dergisi*. 2(5), 178-192.
- Uzunsakal, E., & Yıldız, D. (2018). Alan Araştırmalarında Güvenilirlik Testlerinin Karşılaştırılması ve Tarımsal Veriler Üzerine Bir Uygulama. *Uygulamalı Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 14-28.
- Ünen, L. (2019). “Adli Muhasebecilik Mesleği Ve Farkındalığı: Kayseri’de Muhasebe Meslek Mensupları Üzerine Bir Araştırma”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Kayseri
- Yücal, E. (2011). “Adli Muhasebecilik Mesleği ve Türkiye’deki Gelişme Potansiyeline Yönelik Bir Araştırma”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa
- Zysman, A. (2004). *Forensic accounting demystified. world investigators network Standard practice for investigative and forensic accounting engagements.*

İnternet Kaynakları

- “Adli”, Kelimesinin kökeni, <https://www.etimolojiturkce.com/arama/Adli> (Erişim tarihi: 28.02.2021).
- “Adli”, kelimesinin hukuki anlamı, <https://languages.oup.com/google-dictionary-tr/> (Erişim Tarihi: 28.02.2021).
- “Adli”, kelimesinin sözcük anlamı ve örnekler, <https://nedirara.com/adli> (Erişim Tarihi: 28.02.2021).
- “Adli”, kelimesinin sözcük anlamı, <https://www.turkcesozlukler.com/adli-nedir-ne-demek> (Erişim Tarihi: 28.02.2021).
- ACFE, www.acfe.com, (Erişim Tarihi: 02.03.2021).
- Bakırcı, A. E. “Türk Hukuk Sisteminde Bilirkişilik Uygulamaları, Sorunları İle Yakın ve Uzak Dönem İçin Çözüm Önerileri”, http://www.turkhukuk sitesi.com/makale_115.htm (Erişim Tarihi: 01.06.2021)
- Coenen, T.L. (2005), “Forensic Accounting”, A New Twist on Bean Counting”, Tracy@sequence-inc.com. (Erişim Tarihi: 05.03.2021)
- <http://www.goiba.org> (Erişim Tarihi: 11.03.2021)
- <http://www.indiaforensic.com/> (Erişim Tarihi: 05.03.2021).
- <http://www.kpmg.co.uk/news/detail.cfm> (Erişim Tarihi: 11.03.2021)
- <https://forensicaccounting.com/> (Erişim Tarihi: 02.06.2021)
- <https://www.monster.com/career-advice/article/fight-fraud-as-a-forensic-accountant> (Erişim Tarihi: 05.03.2021)

İSMMM MO https://www.ismmmo.org.tr/docs/egitim/16052019_bilirkisilik.pdf (Erişim Tarihi: 02.03.2021).

Mevzuat Bilgi Sistemi, Bilirkişilik Kanunu
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/11/20161124-1..htm> (Erişim Tarihi: 24.04.2021)

Mevzuat Bilgi Sistemi, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu.

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=3568&MevzuatTur=1&MevzuatTip=5> (Erişim Tarihi: 15.03.2021).

TDK, <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 03.02.2021).

TDK, <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 15.03.2021).

www.aicpa-cima.com, (Erişim Tarihi: 03.06.2021)

www.charteredaccountantsanz.com (Erişim Tarihi: 03.06.2021).

www.cpacanada.ca, (Erişim Tarihi: 03.06.2021).

www.investopedia.com/terms/f/forensicaccounting.asp#ixzz1yCh9m6zd (Erişim Tarihi: 05.03.2021).

www.publicaccountants.org.au, (Erişim Tarihi: 03.06.2021)

EK 1– ANKET FORMU

Bu anket formu Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde yürütülmekte olan **“Adli Muhasebe Kapsamında Uzman Tanıklık Uygulamasının İncelenmesi”** başlıklı yüksek lisans tez çalışması için yapılmaktadır. Sizlerden edinilecek bilgiler tamamen bilimsel amaçlı kullanılacaktır. Katkılarınız bizim için önemlidir. Şimdiden değerli katkılarınızdan dolayı teşekkür ederiz.

Prof. Dr. Filiz ANGAY KUTLUK
Akdeniz Üniversitesi
Bankacılık ve Finans Anabilim Dalı (Tez Danışmanı)

Rıdvan ERDOĞAN
Akdeniz Üniversitesi
Bankacılık ve Finans Anabilim Dalı

Bölüm-1

1- Lütfen size uygun cevabı işaretleyiniz.

KİŞİSEL BİLGİLER						
1	Cinsiyetiniz	Erkek ()	Kadın ()			
2	Medeni Durumunuz	Evli ()	Bekar ()			
3	Yaşınız	18-24 ()	25-31 ()	32-38 ()	39-45 ()	46 ve Üstü ()
4	Öğrenim Durumunuz	Lise ()	Ön Lisans ()	Lisans ()	Yük. Lisans ()	Doktora ()
5	Hizmet Süreniz	1-4 ()	5-9 ()	10-14 ()	15-19 ()	20 ve Üstü ()
6	Mesleğiniz					
7	Bilirkişilik görevindeki Temel Uzmanlık Alanınız	Birden Fazla Seçenek İşaretleyebilirsiniz. () Bankacılık ve Finans () Muhasebe				

Bölüm-2

2- Lütfen “Adli Muhasebe” ile ilgili fikir sahibi olduğunuz seçeneklere “Evet ya da Hayır” olarak yanıtlayınız.

SORU NO	“Adli Muhasebe” ile ilgili bilgileriniz.	Evet	Hayır
8	“Adli Muhasebe” kavramı hakkında bilginiz var mı, daha önce “Adli Muhasebe” kavramını duydunuz mu?	()	()
9	Sizce Ülkemizde “Adli Muhasebe” mesleği ya da uzmanlık alanı gerekli midir ve ya ihtiyaç mıdır?	()	()
10	Üniversitelerde İktisadi ve İdari Bilimler Fakülteleri ya da Muhasebe Eğitimi veren lisans düzeyindeki bölümlerin müfredatlarında “Adli Muhasebe” ile ilgili dersler olmalı mıdır?	()	()
11	Eğitim hayatınız ya da Meslek hayatınız boyunca “Adli Muhasebe” ile ilgili kurs, ders ya da seminer aldınız mı?	()	()
12	Sizce Türkiye’de önümüzdeki 5-10 (beş-on) yıl içerisinde Mali davalardaki “Adli Muhasebe”nin uygulanmasının sağlanması mümkün mü ya da ülkemizdeki anlam ve önemi artacak mı?	()	()
13	“Adli Muhasebe”nin Türkiye’deki uygulaması için bu konuda hizmet yürüten Bilirkişiler (Uzman Tanıklar), yeterince bilgili midir?	()	()
14	“Adli Muhasebe” ile ilgili üniversitelerin Lisansüstü müfredatlarına dersler konulmalı mı?	()	()
15	Sizce Dünya’da düzenlenen “Adli Muhasebe” konusunda Kanun, Tüzük, Yönetmelik, Genelge vb. kanuni düzenlemeler, var mıdır?	()	()
16	Sizce Türkiye’de düzenlenen “Adli Muhasebe” konusunda Kanun, Tüzük, Yönetmelik, Genelge vb. kanuni düzenlemeler, var mıdır?	()	()
17	Sizce verilen ya da verilecek “Adli Muhasebe” konusundaki eğitim, bu konuda Bilirkişilik (Uzman Tanıklık) yapan meslek mensuplarının niteliğini veya yetkinliğini artırır mı?	()	()

Bölüm-3

3- Lütfen Bilirkişi (Uzman Tanıklık) meslek mensubu olarak görev yapmakta olduğunuz Soruşturma ve ya kovuşturma dosyalarını da göz önünde bulundurarak “Adli Muhasebe” ile ilgili, “Dava Danışmanlık” hizmetleri kapsamında hizmet sağladıklarınızı belirtiniz.

SOR U NO	“Adli Muhasebe” ile ilgili, “Dava Danışmanlık” hizmetleri kapsamında hizmet sağladıklarınızı belirtiniz. (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)		
		Hizmet Sağladım	Hizmet Sağlamadım
18	Marka, Coğrafi İşaret, Tasarım Patent, faydalı model ile gelenek ürün adlarına ilişkin 6769 sayılı kanun kapsamına giren davalarla ilgili tazminat hesaplamaları ve uyuşmazlıkların çözümü	()	()
19	Ceza Muhakemesi alanına giren Belge ve Kredi kartı dolandırıcılıklarına ilişkin davalar	()	()
20	Evliliklerin son bulmasından (Boşanmalarda) doğan mali anlaşmazlıkların çözümü ve finansal etkilerin araştırılması kapsamındaki davalar	()	()
21	İcra ve İflas Davalarında mali işlemlerle ilgili davalar	()	()
22	İş hukuku mahkemeleri alanına giren dava dosyalarında maddi ve manevi tazminat taleplerin muhasebe işlemleri ile ilgili hesaplamalarda yapılan hata ve ya usulsüzlüklerin ortaya çıkarılması	()	()
23	İşletmelerin ayrışmaları ya da birleşme davaları, kendi aralarında yaşadıkları mali problemleri ile ilgili anlaşmazlıklar	()	()
24	Hasar ve hasara bağlı olarak çıkabilecek zarar tahminleri hakkındaki davalar	()	()
25	Ticari ya da benzer alanlarda yapılan anlaşmalardan dolayı çıkacak muhtemel sorunlar hakkındaki davalar	()	()
26	Her türlü hile ve yolsuzluk davaları	()	()
27	Firma değerlemeleri hakkındaki davalar	()	()
28	Bilirkişi (Uzman Tanık) olarak “Adli Muhasebe” ile ilgili olarak, gerek dava süreci gerekse dava öncesinde yukarıda belirtilenlerin haricinde, herhangi bir alanda mahkemelerde “Dava Destek Danışmanlığı” hizmet sunma durumunuz.	()	()

Bölüm-4

4- Lütfen Bilirkişi (Uzman Tanıklık) meslek mensubu olarak görev yapmakta olduğunuz Soruşturma ve ya kovuşturma dosyalarını da göz önünde bulundurarak “Adli Muhasebe” ile ilgili, “Hile Denetçiliği ve Araştırmacı Muhasebecilik” hizmetleri kapsamında hizmet sağladıklarınızı belirtiniz.

SORU NO	“Adli Muhasebe” ile ilgili, “Hile Denetçiliği ve Araştırmacı Muhasebecilik” hizmetleri kapsamında hizmet sağladıklarınızı belirtiniz. (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)		
		Hizmet Sağladım	Hizmet Sağlamadım
29	Bankalarla yapılan işlemlerde meydana gelen hileler ve şüpheli işlemlerle ilgili davalar	()	()
30	Vergisel Hile ve Yolsuzlukların ortaya çıkarılarak ve muhasebe işlem ve Teknikleri kapsamında incelenerek hesaplar üzerinde yapılan şüpheli işlemlerin ve hilelerin tespit edilmesi	()	()
31	Borçlunun mal kaırması vs. Hileli iflas uygulamaları kapsamında muvazaalı işlemlerin ortaya çıkarılması ve belge ile ispatı mümkün hilelerin tespit edilmesi	()	()
32	Fon işlemlerinde gerçekleşen hilelerin tespit edilmesi	()	()
33	Üst yönetimin işletme çevresi ve ortaklarını aldatmaya yönelik finansal tablo değişiklikleri ile ilgili davalar	()	()
34	Kredi kartının amacı dışında ve aldatıcı faaliyetlerde kullanımı ile davalar	()	()
35	Teknolojinin yoğun olarak kullanıldığı mali hilelerle ilgili davalar	()	()
36	İşletmenin bünyesinde çalışanların işletmeyi aldatıcı ve kendilerine çıkar sağlayıcı faaliyetleri ilgili davalar	()	()
37	Üst Düzey Muhasebe ve Denetim Teknikleri kullanılarak Aklama Suçları Kapsamındaki örgütlerin finansal yapılarının çözülmesi ile ilgili davalar	()	()
38	Yatırım kararları ve uygulanması sırasında yapılan eylemler ile ilgili hukuki davalar	()	()
39	Bilirkişi (Uzman Tanık) olarak “Adli Muhasebe” ile ilgili olarak, gerek dava süreci gerekse dava öncesinde yukarıda belirtilenlerin haricinde, herhangi bir alanda mahkemelerde “Hile Denetçiliği ve Araştırmacı Muhasebecilik” hizmet sunma durumunuz.	()	()

5.Bölüm

5- Lütfen Bilirkişi (Uzman Tanıklık) meslek mensubu olarak görev yapmakta olduğunuz Soruşturma ve ya kovuşturma dosyalarını da göz önünde bulundurarak “Adli Muhasebe” ile ilgili seçeneklere, yargılara katılım düzeyinizi belirtiniz.

SORU NO	“Adli Muhasebe” ile ilgili seçeneklere, yargılara katılım düzeyinizi belirtiniz.	1-Kesinlikle Katılmıyorum	2-Katılmıyorum	3-Fikrim Yok	4-Katılıyorum	5-Kesinlikle Katılıyorum
40	Bilirkişilik (Uzman Tanıklık), Adli Muhasebe’nin bir alt dalıdır.	()	()	()	()	()
41	“Adli Muhasebe” ile ilgili Bilirkişi ya da Uzman Tanık olarak bir kovuşturma ya soruşturma dosyası kapsamında daha önce <u>sözlü olarak</u> görüş ve kanaatlerimi mahkemede beyan ettim.	()	()	()	()	()
42	Adli Muhasebe” ile ilgili Bilirkişi ya da Uzman Tanık olarak bir kovuşturma ya soruşturma dosyası kapsamında daha önce <u>yazılı olarak</u> görüş ve kanaatlerimi mahkemede beyan ettim.	()	()	()	()	()
43	3568 sayılı Meslek Yasası kapsamında Adli Muhasebeciliğin sınırları belirlenmelidir.	()	()	()	()	()
44	Adli Muhasebecilik, Bilirkişilik (Uzman Tanıklık) kapsamı dışında tutularak ayrı bir kariyer meslek olarak tanımlanmalıdır.	()	()	()	()	()
45	Türkiye’deki Üniversitelerde Önlisans ya da lisans seviyesinde Adli Muhasebe Bölümü oluşturulmalıdır.	()	()	()	()	()
46	Türkiye’deki Üniversitelerde Muhasebe ve Finans ile ilgili Anabilim Dallarında Yüksek Lisans Doktora Programı müfredatlarında Adli Muhasebe ile ilgili dersler konulmalı ya da sayıları artırılmalıdır.	()	()	()	()	()
47	Bilirkişilik (Uzman Tanıklık) düzeyinde Adli Muhasebe Faaliyetleri kapsamında mahkemelerinde yeterince hizmet verilmektedir. Ayrıca; Adli Muhasebe mesleğine ihtiyaç yoktur.	()	()	()	()	()
48	Adli Muhasebe Mesleği bir ihtiyaç olup, mali davaların ivedilikle çözülmesi için önemli bir fonksiyona sahip olacaktır.	()	()	()	()	()
49	Adli Muhasebe, Muhasebe ve Denetim mesleğinin saygınlığını artırıp, farklı bir önem katacaktır.	()	()	()	()	()
50	Adli Muhasebe, Muhasebe hata ve hilelerin azaltılmasına katkı sağlayacak, mali nitelikteki yolsuzlukların önlenmesi ve muhasebe yönünden denetlenmesine katkı sağlamada önemli bir işleve sahiptir.	()	()	()	()	()

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve Soyadı	Rıdvan ERDOĞAN
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Adilcevaz Lisesi, Adilcevaz, 2004.
Önlisans Diploması	Anadolu Üniversitesi Kamu Yönetimi Ön lisans, Eskişehir, 2010.
Lisans Diploması	Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi, Eskişehir, 2012. Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü, Antalya, 2014